

И.СТАЛИН

СЪЧИНЕНИЯ

11

РУСКОТО
ИЗДАНИЕ Е ОТПЕЧАТАНО
ПО ПОСТАНОВЛЕНИЕ НА
ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТ
НА ВСЕСЪЮЗНАТА
КОМУНИСТИЧЕСКА
ПАРТИЯ (БОЛШЕВИКИ)

Пролетарии от всички страни, съединявайте се!

ИНСТИТУТ МАРКС—ЕНГЕЛС—ЛЕНИН при ЦК на ВКП(б)

И.В. СТАЛИН

СЪЧИНЕНИЯ

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ

И.В. СТАЛИН

ТОМ

II

1928 — МАРТ 1929

ПРЕДГОВОР

Единадесетият том от Съчиненията на И. В. Сталин съдържа произведения, написани от януари 1928 г. до март 1929 г.

През този период, опирайки се на постигнатите успехи в социалистическата индустриализация на страната, болшевишката партия разви напрегната дейност по подготвяне преминаването на трудешите се селски маси от пътя на едноличното стопанство върху пътя на колхозното социалистическо стопанство. Провеждайки последователно курса на колективизация на селското стопанство, приет от XV конгрес на ВКП(б), партията подготви всички необходими условия за масовото навлизане на селяните в колхозите.

Когато партията премина към настъпление против кулаците, вражеската бухаринско-риковска група от десни капитуланти свали маската си и открито се обяви против политиката на партията.

В писмото си „до членовете на Политбюро на ЦК“, в речите „За дясната опасност във ВКП(б)“, „За индустриализацията на страната и за десния уклон във ВКП(б)“, „Групата на Бухарин и десният уклон в нашата партия“, в статията си „Докъде достигнаха“ и в други произведения И. В. Сталин разкрива кулашката контрареволуционна същност на десния уклон, разобличава подривната дейност на десните капитуланти и на троцкистката подмолна антисъветска организация, сочи необходимостта от непримирима борба на два фронта, съсредоточавайки огъня против десния уклон.

В докладите си „За работата на априлския обединен пленум на ЦК и на ЦКК“, „За резултатите от юлския пленум на ЦК на ВКП(б)“, в беседата си „На хлебния фронт“, в речите „За индустриализацията и зърнената проблема“, „За съюза между работниците и селяните и за совхозите“, в речта си пред VIII конгрес на ВЛКСМ, в речта си „За държавните зърнодоставки и за перспективите за развитието на селското стопанство“, в статията „Ленин и въпросът за съюза със средняка“ и в други работи И. В. Сталин определя основните пътища и средства за разрешаване на зърнената проблема, за изграждане на колхозите и совхозите, за укрепване спойката между града и селото. В тези произведения И. В. Сталин обосновава нуждата от бърз темп в развитието на индустрията като основа на социализма и отбраната на страната, поставя задачата да се създадат нови кадри, излезли из средата на работническата класа, способни да овладеят науката и техниката. И. В. Сталин подчертава насъщната необходимост от пълно разгръщане на критиката и самокритиката като болшевишки метод за възпитаване на кадрите, като движеща сила в развитието на съветското общество.

На по-нататъшното развитие на марксистко-ленинската теория и на обосноваването политиката на болшевишката партия по националния въпрос е посветено публикуваното за пръв път произведение „Националният въпрос и ленинизмът“, в което И. В. Сталин формулира положението за новите, социалистически нации, които се образуваха за пръв път в Съветския съюз, показва принципиалната разлика между буржоазните нации и социалистическите нации, подчертава сплотеността и жизнеспособността на социалистическите нации.

В единадесетия том влиза известната реч на И. В. Сталин „За трите особености на Червената армия“, в която са показани източниците на силата и могъществото на Червената армия, набелязани са пътищата за нейното по-нататъшно укрепване.

Въпросите на международното революционно движение и задачата на братските комунистически партии се осветляват в доклада „За резултатите от юлския

пленум на ЦК на ВКП(б)", в речите „За програмата на Коминтерна“, „За дясната опасност в германската компартия“. И. В. Сталин подчертава международното значение на Великата октомврийска социалистическа революция, на социалистическото строителство в СССР. И. В. Сталин разяснява, че новата икономическа политика (неп) на Съветската държава представлява неизбежна фаза на социалистическата революция във всички страни.

В единадесетия том се публикуват за пръв път следните 14 произведения на И. В. Сталин: „За държавните зърнодоставки и за перспективите за развитието на селското стопанство“; „Първите резултати от кампанията по зърнодоставките и по-нататъшните задачи на партията“; „До членовете на Политбюро на ЦК“; „За програмата на Коминтерна“; „За индустриализацията и зърнената проблема“; „За съюза между работниците и селяните и за совхозите“; „Писмо до другаря Куйбишев“; „Отговор на др. Ш-у.“; „Отговор на Кущисев“; „Докъде достигнаха“; „Групата на Бухарин и десният уклон в нашата партия“; „Отговор на Бил-Белоцерковски“; „Телеграма в Проскуров“; „Националният въпрос и ленинизмът“.

*Институт Маркс—Енгелс—Ленин
при ЦК на ВКП(б)*

1928 - МАРТ 1929

ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ЗЪРНОДОСТАВКИ И ПЕРСПЕКТИВИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Из речи в различни райони на Сибир през януари 1928 г.¹
(Записан съкратено)

Командирован съм при вас в Сибир за кратък срок. Възложено ми е да ви помогна в изпълнението на плана по държавните зърнодоставки. Възложено ми е също така да обсъдя с вас въпроса за перспективите на развитието на селското стопанство и плана за разгръщане във вашия край изграждането на колхози и совхози.

Трябва да ви е известно, че в зърнения баланс на нашата страна тази година имаме недостиг, дефицит повече от 100 милиона пуда зърнени храни. Във връзка с това правителството и ЦК трябваше да наблегнат на зърнодоставките във всички области и краеве, за да се запълни тази липса в нашия зърнен баланс. Дефицитът ще трябва да се покрие преди всичко от високопроизводителните области и краеве, като те не само изпълнят, но и преизпълнят плана на държавните зърнодоставки.

Вие, разбира се, знаете до какво може да доведе дефицитът, ако той не бъде ликвидиран. Той ще доведе, до това, че нашите градове и индустриални центрове, а също така нашата Червена армия ще бъдат поставени в тежко положение, те ще бъдат лошо снабдявани, ще ги застраши глад. Лесно е да се разбере, че ние не можем да допуснем това.

Какво мислите вие по това, какви мерки мислите да предприемете, за да изпълните своя дълг пред страната? Аз обиколих районите на вашия край и имах

възможност да се убедя, че вашите хора не полагат сериозна грижа, за да помогнат на нашата страна да излезе от зърнената криза. Вие имате висока, може да се каже, небивала реколта. Тази година вие имате повече от когато и да било зърнени излишъци, а планът на зърнодоставките не се изпълнява. Защо, на какво основание?

Вие говорите, че планът на държавните зърнодоставки е напрегнат, че той е неизпълним. Защо е неизпълним, откъде сте дошли до това заключение? Нима не е факт, че тази година имате действително небивала реколта? Нима не е факт, че за Сибир планът на зърнодоставките тази година е почти такъв, какъвто през миналата година? Защо тогава смятате плана за неизпълним? Погледнете кулашките стопанства: там хамбарите и плевниците са пълни със зърнени храни, зърното лежи под навеси поради недостатъчно място за пазене, в кулашките стопанства има зърнени излишъци по 50—60 хиляди пуда на всяко стопанство, без да се смятат запасите за семе, продоволствие, за изхранване на добитъка, а вие говорите, че планът на зърнодоставките е неизпълним. Откъде се взема у вас такъв песимизъм?

Вие казвате, че кулаците не искат да дават зърнените храни, че те чакат повишение на цените и предпочитат да вършат необузdana спекула. Това е вярно. Но кулаците чакат не просто повишение на цените, а искат повишаване на цените тройно в сравнение с държавните цени. Мислите ли вие, че могат да бъдат удовлетворени кулаците? Бедняците и значителна част от средняците вече са предали на държавата зърнените храни по държавни цени. Може ли да се допусне държавата да плати на кулаците за зърнените храни три пъти по-скъпо отколкото на бедняците и средняците? Достатъчно е само да се постави този въпрос, за да се разбере колко недопустимо е задоволяването на кулашките искания.

Ако кулаците вършат необузdana спекула с цените на зърнените храни, защо вие не ги привличате под отговорност за спекула? Нима не знаете, че съществува закон против спекулата — чл. 107 от углавния кодекс

на РСФСР, по силата на който виновните в спекула се привличат към съдебна отговорност, а стоката се конфискува в полза на държавата? Защо вие не прилагате този закон против спекулантите със зърнените храни? Нима се боите да нарушите спокойствието на господа кулаците?!

Вие казвате, че прилагането към кулаците чл. 107 е изключителна мярка, че то няма да даде добри резултати, че то ще влоши положението в селото. Особено настоява на това др. Загуменний. Да допуснем, че това ще бъде извънредна мярка. Та какво следва от това? Защо прилагането на чл. 107 в другите краеве и области даде великолепни резултати, сплоти трудовото селячество около Съветската власт и подобри положението в селото, а у вас, в Сибир, то щяло да даде лоши резултати и да влоши положението? Защо, на какво основание?

Вие казвате, че вашите прокурорски и съдебни власти не са готови за това нещо. Но защо в другите краеве и области прокурорските и съдебните власти се оказаха готови и действуват напълно успешно, а у вас те не са готови за прилагане спрямо спекулантите чл. 107? Кой е виновен за това? Очевидно, виновни са вашите партийни организации, които, както изглежда, лошо работят и не се стремят законите на нашата страна да се изпълняват добросъвестно. Аз видях няколко десетки представители на вашата прокурорска и съдебна власт. Почти всички те живеят у кулаци, хранят се у кулаци и, разбира се, стараят се да живеят в мир с кулаците. На моя въпрос те отговориха, че в квартирите на кулаците е по-чисто и хранят по-добре. Ясно е, че от такива представители на прокурорската и на съдебната власт не може да се очаква нещо свясно и полезно за Съветската държава. Непонятно е само защо тези господа досега още не са изметени и не са заменени с други, честни работници.

Предлагам:

- а) да се поиска от кулаците да предадат незабавно всички излишъци от зърнени храни по държавни цени;
- б) в случай на отказ на кулаците да се подчинят на закона — да бъдат те привлечени към съдебна отговор-

ност по чл. 107 от углавния кодекс на РСФСР и да им се конфискуват зърнените излишъци в полза на държавата, като 25 процента от конфискуваните зърнени храни да бъдат разпределени между бедняците и малоимотните средняци по ниски държавни цени или във вид на дългосрочен кредит.

Колкото се отнася до представителите на вашите прокурорски и съдебни власти, всички негодни да бъдат махнати от постовете им и да бъдат заменени с честни, добросъвестни съветски хора.

Вие скоро ще видите, че тези мерки ще дадат великолепни резултати и вие ще успеете не само да изпълните, но и да преизпълните плана за зърнодоставките.

Но с това въпросът не се изчерпва. Тези мерки ще бъдат достатъчни, за да се поправи положението тази година. Но няма гаранции, че саботаждът на кулаците по зърнените доставки няма да се повтори през следващата година. Нещо повече, можем да кажем с увереност, че докато съществуват кулаци, ще съществува и саботаж спрямо зърнените доставки. За да се поставят зърнените доставки на повече или по-малко задоволителна основа, нужни са други мерки. Какви именно мерки? Аз имам предвид разгръщане изграждането на колхози и совхози.

Колхозите и совхозите, както ви е известно, са едри стопанства, способни да употребяват трактори и машини. Те са по-стокови стопанства от помешчическите и кулашките стопанства. Трябва да се има предвид, че нашите градове и нашата индустрия растат и ще растат с всяка измината година. Това е необходимо за индустриализацията на страната. Следователно, ще расте с всяка измината година нуждата от зърнени храни, а значи ще растат и плановете за събиране на зърнени храни. Ние не можем да поставим нашата индустрия в зависимост от кулашките капризи. Затова нужно е в течение на най-близките 3—4 години да достигнем до положението колхозите и совхозите, като доставчици на зърнени храни, да могат да дадат на държавата поне една трета от потребните зърнени храни. Това ще изтласка кулаците на

заден план и ще създаде основа за повече или по-малко правилно снабдяване работниците и Червената армия с хляб. Но за да постигнем това, нужно е да разгърнем с пълен размах, без да жалим сили и средства, изграждането на колхози и совхози. Това може да се направи, и ние трябва да го направим.

Но и това не е всичко. Нашата страна не може да живее само с днешния ден. Ние трябва да помислим и за утрешния ден, за перспективите на развитието на нашето селско стопанство, най-после — за съдбата на социализма в нашата страна. Зърнената проблема е част от селскостопанската проблема, а селскостопанската проблема е съставна част от проблемата по изграждането на социализма в нашата страна. Частичната колективизация на селското стопанство, за която аз току-що говорих, е достатъчна, за да се снабдява горе-долу сносно с хляб работническата класа и Червената армия, но тя е съвсем недостатъчна за:

а) да се постави на здрава база напълно достатъчното снабдяване на цялата страна с продоволствие при осигуряване необходимите резерви от продоволствие в ръцете на държавата,

б) да се постигне победа на социалистическото строителство в селото, в земеделието.

В настояще време Съветският строй се крепи върху две разнородни основи: върху обединената *социализирана* индустрия и върху *индивидуалното* дребно селско стопанство, което има за основа *частната* собственост върху средствата за производство. Може ли Съветският строй да се крепи дълго върху тези разнородни основи? Не, не може.

Ленин казва, че докато в страната преобладава индивидуалното селско стопанство, раждащо капиталисти и капитализъм, ще съществува опасност от реставрация на капитализма. Ясно е, че докато съществува такава опасност, не може да се говори сериозно за победа на социалистическото строителство в нашата страна.

Значи за затвърдяването на Съветския строй и за победата на социалистическото строителство в нашата страна съвсем недостатъчна е социализацията само на

индустрията. За тази цел е необходимо да се премине от социализация на индустрията към социализация на цялото селско стопанство.

А какво значи това?

Това значи, първо, че е нужно постепенно, но неотклонно да се обединяват индивидуалните селски стопанства, които са най-малко стокови стопанства — в колективни стопанства, в колхози, които са най-стокови стопанства.

Това значи, второ, че е нужно да се покрият всички райони на нашата страна, без изключение, с колхози (и совхози), способни да заменят, като доставчици на зърнени храни на държавата, не само кулаците, но и индивидуалните селяни.

Това значи, трето, да се ликвидират всички източници, които раждат капиталисти и капитализъм, и да се унищожи възможността за реставрация на капитализма.

Това значи, четвърто, да се създаде здрава база за редовното и изобилно снабдяване на цялата страна не само със зърнени храни, но и с другите видове продоволствие при осигуряване на необходимите резерви за държавата.

Това значи, пето, да се създаде единна и здрава социалистическа база за Съветския строй, за Съветската власт.

Това значи, най-после, да се осигури победата на социалистическото строителство в нашата страна.

Такива са перспективите за развитието на нашето селско стопанство.

Такава е задачата на победоносното социалистическо строителство в нашата страна.

Задача сложна и трудна, но напълно осъществима, защото трудностите съществуват, за да бъдат преодолявани и побеждавани.

Трябва да си дадем сметка, че ние не можем по-нататък да преуспяваме на базата на дребното индивидуално селско стопанство, че на нас са нужни едри стопанства в земеделието, способни да приложат машини и да дадат най-голям сток излишък. Съществуват два пътя за създаване на крупни стопанства в земеделието:

капиталистически път, осъществяван посредством масово разоряване на селяните и организиране на едри капиталистически имения, експлоатиращи труда, и *социалистически* път, осъществяван посредством обединяването на дребните селски стопанства в крупни колективни стопанства — без разоряване на селяните и без експлоатация на труда. Нашата партия избира социалистическия път за създаване едри стопанства в земеделието.

Ленин още преди победата на Октомврийската революция, а после непосредствено след победата постави пред партията задачата да се обединят дребните селски стопанства в едри колективни стопанства като перспектива на развитието на нашето селско стопанство и като решаващо средство за победа на социализма в селото, в земеделието.

Ленин посочваше, че:

а) „Системата на дребното стопанство при стокозото производство *не е в състояние* да избави човечеството от мизерия на масите и от потискане на последните“ (т. XX, стр. 122²)

б) „Ако ние останем по старому да стоим в дребни стопанства, макар и свободни граждани на свободна земя, все едно — нас ни заплашва неминуема гибел“ (т. XX, стр. 417³).

в) „Само с помощта на общ, колективен, кооперативен труд можем да излезем от задънената улица, в която ни вкара империалистическата война“ (т. XXIV, стр. 537).

По-нататък Ленин посочва:

„Само в случай че успеем на дело да *покажем* на селяните предимствата на обществената, колективна, кооперативна, артелна обработка на земята, само ако успеем да помогнем на селянина, при помощта на кооперативното, артелно стопанство, само тогава работническата класа, която държи в ръцете си държавната власт, действително ще докаже на селянина своята правота, действително ще привлече на своя страна трайно и истински многомилionната селска маса. Ето защо значението на всички видове мерки за съдействие на колективното, артелно земеделие е много голямо. Ние имаме милиони разхвърляни, пръснати в затъntenите села отделни стопанства. . . само когато *практически, въз основа на опита*, близък на селяните, бъде *доказано*, че преминаването към кооперативно, артелно земеделие е необходимо и възможно, само тогава ние ще имаме право да кажем, че в такава граматна селска страна като Русия е направена сериозна крачка по пътя към социалистическо земеделие“* (т. XXIV, стр. 579—580).

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Такива са указанията на Ленин.

Изхождайки от тези указания на Ленин, XV конгрес на нашата партия⁴ в резолюцията си „За работата в селото“ постанови:

„В настоящия период задачата да се обединят и преобразуват дребните индивидуални селски стопанства в едри колективи трябва да бъде поставена като *основна задача* на партията в селото“⁵.

Така стои работата, другари, с въпроса за социализацията на селското стопанство в нашата страна.

Наш дълг е да изпълним тези указания.

Печата се за пръв път

ПЪРВИТЕ РЕЗУЛТАТИ НА КАМПАНИЯТА ПО ЗЪРНОДОСТАВКИТЕ И ПО-НАТАТЪШНИТЕ ЗАДАЧИ НА ПАРТИЯТА

Към всички организации на ВКП(б)

Преди месец и половина, през януари 1928 г., ние имахме извънредно сериозна криза в доставките на храните. Докато към януари 1927 г. ние успяхме да съберем 428 милиона пуда зърнени храни, то към януари 1928 г. събраните зърнени храни едва достигнаха 300 милиона пуда. Значи към януари 1928 г. ние имахме 128 милиона пуда дефицит, недостиг в сравнение с януари 1927 г. Този именно недостиг съставлява приблизителния цифров израз на кризата в доставките на храните.

Какво означава кризата в доставките на храните, какъв е нейният смисъл, какви са нейните вероятни резултати?

Това означава, преди всичко, криза в снабдяването на работническите райони, покачване цените на хляба в тези райони, подбиване на реалната работна заплата на работниците.

Това означава, второ, криза в снабдяването на Червената армия, недоволство сред червеноармейците.

Това означава, трето, криза в снабдяването на ленопроизводителните и памукопроизводителните райони, спекулантски цени на хляба в тези райони, преминаване на ленопроизводителите и памукопроизводителите към производство на зърнени храни — което значи намаляване производството на памук и лен, водещо до намаляване на съответните отрасли от текстилната индустрия.

Това означава, четвърто, липса на резерви от зърнени храни в ръцете на държавата както за вътрешните

нужди на страната (в случай на лоша реколта), така и за нуждите на експорта, необходим за да внасяме съоръжения и селскостопански машини.

Най-после, това означава проваляне на цялата наша ценова политика, проваляне политиката на стабилни цени на хлебните продукти, проваляне на политиката на систематично намаляване цените на индустриалните стоки.

За да излезем от тези затруднения, трябваше да набавим загубеното и да ликвидираме дефицита по доставките на храните, възлизащ на 128 милиона пуда. А за да ликвидираме този дефицит, трябваше да поставим в движение всички лостове на партията и правителството, да разбием летаргията в организациите, да хвърлим най-добрите сили на партията отгоре надолу на фронта по събирането на храните и на всяка цена да увеличим доставките на храните, като използваме до дъно малкия срок, който остава до разкалянето на пътищата.

С тези именно цели бяха дадени двете първи директиви на ЦК на ВКП(б) по зърнодоставките (първата от 14. XI. 1927 г. и втората от 24. XII. 1927 г.) Обаче поради това, че тези директиви не дадоха резултат, ЦК на ВКП(б) се оказа принуден да даде на 6. I. 1928 г. трета директива, съвсем изключителна както по своя тон, така и по своите изисквания. Тази директива завършва със заплашване по адрес на ръководителите на партийните организации в случай, че те не постигнат в най-кратък срок решителен прелом в зърнодоставките. Лесно е да се разбере, че такава заплаха може да бъде пусната в ход само при изключителни случаи, още повече, че секретерите на партийните организации работят не заради службата, а заради революцията. Въпреки това ЦК сметна за уместно да прибегне към тази крачка поради изключителните обстоятелства, за които се казва по-горе.

От редицата причини, които определиха кризата в зърнодоставките, трябва да се отбележат следните:

Първо. Селото расте и богатеє. Порасна и разбогатя преди всичко кулакът. Трите години добра реколта не минаха току-тъй. Излишъците от зърнени храни тази година не са по-малко отколкото през миналата, както

и индустриалните стоки в страната тази година не са по-малко, а са повече отколкото през миналата година. Обаче заможните селски слоеве получиха през тази година възможност да посрещнат своите нужди, като излизат на пазара със суровинни култури, месни продукти и т. н. и задържаха у себе си хлебните продукти, за да покачат техните цени. Наистина, кулакът не може да се смята за основен държател на хлебните продукти, но той е стопански авторитет в селото, той има връзки с градския спекулант, който дава за зърнените храни по-скъпо, и той има възможност да води след себе си средния селянин по въпроса за повишаване цените на житните храни, по въпроса за саботирането на съветската ценова политика, доколкото той не среща противодействие от страна на нашите храносъбирателни организации.

Второ. Нашите храносъбирателни организации не се оказаха на висотата на своето призвание. Злоупотребявайки с бонификацията и с всевъзможните видове „законни“ прибавки върху цената, нашите храносъбирателни организации вместо да обуздаят спекулата започнаха бясна конкуренция помежду си, подкопаваха единния фронт на храносъбирачите, надуваха цените на житните храни и неволно помагаха на спекулантите и кулаците да провалят съветската политика на цените, да влошават пазара, да снижават количеството на събраните храни. Наистина, партията би могла да сложи край на тези грешки, като се намеси в тази работа. Но тя, упоена от успехите в миналогодишната кампания по доставките на храните и отвлечена от дискусията,⁶ отмина тези грешки, като смяташе, че развитието на работите само по себе си ще покрие всички грешки. Нещо повече, цял ред партийни организации се отнесоха към доставките на храните формално, като към чуждо на тях дело, забравяйки, че отговорността пред работническата класа за недостатъците в доставките на храните, както и за недостатъците в работата на всички и всякакви стопански и кооперативни организации, ляга преди всичко върху партията.

Трето. Линията на нашата работа в селото в цяла редица райони се оказа изкривена. Основният лозунг на партията „опри се на беднотата, създавай здрав съюз

със средняка, нито за минута не прекратявай борбата с кулачеството“ — често се провеждаше неправилно. Ако партийните организации се научеха да изграждат съюз със средняка, което е грамадно завоевание за партията, те далече още не навсякъде са организирали работата с бедняците. Колкото се отнася до борбата с кулачеството и с кулашката опасност, то в тази област нашите партийни организации далече още не са направили всичко, което трябваше да направят. С това между другото се обяснява фактът, че в нашите организации, както в партийните, така и в другите, се навъдиха в последно време известни чужди на партията елементи, които не виждат класите в селото, не разбират основите на нашата класова политика и се опитват да водят работата по такъв начин, че никого да не обидят в селото, да живеят в мир с кулака и изобщо да запазят популярност сред „всички слоеве“ на селото. Ясно е, че съществуването на такива „комунисти“ в селото не можеше да послужи за подобряване на нашата работа в селото, за ограничаване експлоататорските наклонности на кулаците и за сплотяване на бедняците около партията.

По-нататък. До месец януари платежоспособното търсене на стоки от страна на селяните по силата на увеличаване доходите на селяните от незърнените селскостопански култури, от животновъдството и от поминъци извън своето стопанство значително порасна в сравнение с миналата година, при което, въпреки увеличението на масата индустриални стоки, пратени в селото, по цени се наблюдаваше известно намаление на стоковото предлагане, т. е. изоставане на предлагането на стоки от растежа на платежоспособното търсене.

Всичко това, съединено с такива грешки в нашата работа като закъснелия подвоз на индустриални стоки в селото, недостатъчност на селскостопанския данък, неумението да се изтеглят паричните излишъци от селото и други подобни — създадоха условия, които доведоха до криза в събирането на храните.

Разбира се от само себе си, че отговорността за тези грешки пада преди всичко върху ЦК, а не само върху местните организации на партията.

За да се ликвидира кризата, трябваше преди всичко да се вдигнат на крак партийните организации, като им се посочи, че доставките на храни е дело на цялата партия.

Трябваше, второ, да се обуздае спекулата и да се оздрави пазарът чрез удар по спекуланта и спекулантските кулашки елементи, като се използват за тази цел съветските закони против спекулата със стоки за масово потребление.

Трябваше, трето, да се изтеглят от селото паричните излишъци, като са използват за тази цел законите за самооблагането, за селския заем и за борбата с контрабандното варене на ракия.

Трябваше, четвърто, да се поставят под контрола на партийните организации нашите храносъбирателни организации, като бъдат заставени да прекратят взаимната конкуренция и бъдат задължени да провеждат съветската политика на цените.

Трябваше, най-после, да се сложи край на изкривяването на партийната линия в практическата работа в селото, като се постави ударението върху задачата на борбата с кулашката опасност и се задължат нашите партийни организации „да развият по-нататък настъплението против кулачеството“ (виж резолюцията на XV партиен конгрес „За работата в село“)⁷.

От директивите на ЦК е известно, че в своята борба за засилване доставките на храните партията прибегна към тези именно мероприятия, като откри съответна кампания по цялата страна.

При други условия и в друга обстановка партията би могла да пусне в ход и други форми на борба, например да хвърли на пазара десетки милиони пуда зърнени храни и по този начин да надвие чрез изтощаване заможните селски слоеве, които не изваждаха зърнените храни на пазара. Но за тази цел трябваше да имаме или достатъчно зърнени резерви в ръцете на държавата, или значителни валутни резерви за внасяне на десетки милиони пуда зърнени храни от чужбина. Обаче, както е известно, такива резерви у държавата нямаше. И именно

защото нямаше такива резерви, пред партията се поставиха на дневен ред изключителните мероприятия, отразени в директивите на ЦК, които мероприятия получиха израз в разгърналата се кампания по доставките на храните и по-голямата част от които могат да запазят сила само за периода на текущата храносъбирателна година.

Приказките, че ние сме били отменяли непа, че сме въвеждали системата на изземване излишъците, разкулачване и т. н., са контрареволуционен брътвеж, против който е необходима решителна борба. Непът е основа на нашата икономическа политика и остава такава за продължителен исторически период. Непът означава стокообращение и допускане на капитализъм при условие че държавата запазва за себе си правото и възможността да регулира търговията от гледището на пролетарската диктатура. Без това новата икономическа политика би означавала просто възстановяване на капитализма, което не искат да разберат приказващите за отменяване на непа контрареволуционни дърдорковци.

Сега ние можем с пълно основание да констатираме, че взетите мерки и разгърналата се кампания по доставките на храните вече се увенчаха с първата решителна победа на партията. Темпът на доставките на храните се ускори решително и повсеместно. Събраните храни през януари надхвърлиха двойно декемврийските. Темпът на доставките на храните за февруари дава по-нататъшно покачване. Храносъбирателната кампания беше проверка за всички наши организации, както партийните, така и съветските и кооперативните, като улесни очистването им от изродили се елементи и издигна нови, революционни дейци. Разкриват се недостатъците в работата на храносъбирателните организации и се набелязват в хода на храносъбирателната кампания пътищата за тяхното отстраняване. Подобрява се и се опреснява партийната работа в селото, ликвидира се изкривяването на партийната линия. Отслабя се влиянието на кулака в селото, оживява се работата сред бедняците, укрепва се съветската общественост в селото, повишава се авторитетът на Съветската власт в редовете на основните селски маси, включително и в редовете на средняците.

Ние явно излизаме от кризата в зърнодоставките.

Обаче наред с посочените по-горе успехи в практиката на осъществяването на партийните директиви има цяла редица такива изкривявания и забезки, които, ако не бъдат ликвидирани, могат да създадат нови затруднения. Към тези изкривявания и забезки се отнасят опитите в някои отделни райони да се премине към непосредствен стокообмен, към принудително разхвърляне на селскостопанския заем, към организиране сурогати от заградителни отреди, най-после, към злоупотреба с арести, незаконна конфискация на зърнените излишъци и т. н.

Всички тези явления трябва да бъдат решително ликвидирани.

Наред с по-нататъшното усилване на работата на всички органи за пълно изпълнение плана по доставките на храните ЦК вменява в дълг на всички местни партийни и съветски организации незабавно да пристъпят към работа за такава подготовка на пролетната сеитбена кампания, която да осигури разширяване площта на пролетните култури.

На агитацията на отделни спекулантско-кулашки елементи за съкращаване на посевите трябва да бъде противопоставена сплотена, дружна, организирана кампания за разширяване на посевите на бедняшките слоеве в селото и на средняците със специалната поддръжка в това отношение на колективните стопанства.

Изхождайки от изложеното, ЦК на ВКП(б) предлага:

1. Да продължава без отслабване кампанията за засилване доставките на храните и на всяка цена да се постигне изпълнение на годишния план за доставките на храните.

2. Да се усили борбата с всички преки и косвени начини за повишаване договорните цени.

3. Решително да се отстранява конкуренцията между държавните и кооперативните закупчици, като се осигури на дело техният единен фронт в борбата против частния закупчик и кулака, които спекулират с повишаването на цените.

4. Да продължава натискът срещу кулаците — действителни крупни държатели на стокови излишъци от зърнени храни, като се провежда този натиск изключително въз основа на съветската законност (по-специално, като се приложи на практика по отношение на отделни злостни елементи измежду притежателите на две хиляди и повече пуда излишъци стокови зърнени храни чл. 107 от Углавния кодекс на РСФСР и съответният член на Украинския кодекс), но в никой случай да не се засяга с тези и подобни на тях мерки средняшката част на селяните.

5. 25 процента от зърнените излишъци, конфискувани у спекулантите и спекулантските елементи на кулачеството на основание на закона, да се предават на бедните селяни при условията на дългосрочен кредит за задоволяване на техните нужди от семена и — при необходимост — на потребителските им нужди.

6. Решително да се отстраняват забежките и извращенията в практиката на кампанията по засилване доставките на храните, които в отделни случаи са се превърнали в прилагане методите на изземване излишъците, като: разхвърляне определеното за предаване количество зърнени храни по стопанства, заградителни отреди между отделни райони и др. подобни.

7. При събиране на задължения на селяните към държавата (недобори по селскостопанския данък, по застраховка, заеми и пр.), продължавайки натиска върху състоятелните, особено кулашките слоеве на селото, да се прилагат облекчения и отстъпки на бедните селяни, а в случай на необходимост и на стопански слабите средни селяни.

8. По отношение на самооблагането да се прилага повишена в сравнение със селскостопанския данък прогресия за облагане на кулашките и заможни слоеве в селото. Да се осигури за най-бедните слоеве на селото освобождаване от самооблагане и облекчение за стопански слабите средняци и за семействата на червеноармейците. Развивайки повсеместно кампанията по самооблагането, да се повиши обществената инициатива, като се привличат широко към това дело бедните селяни,

комсомолът, делегатките и селската интелигенция. Сумите от самооблагането да се използват строго за целта, за която са предназначени, като не се допуска тяхното изразходване за издръжка на апарата, като се обсъждат и утвърждават на селски събрания конкретно обектите на вложенията, разходните пера и пр. и се осъществява използването на сумите под широк обществен контрол.

9. Решително да се отстранят административните мерки за разхвърляне на селския заем (плащане на селяните за храните със заем, принудително разхвърляне на заема по стопанства и др. под.), като се съсредоточи вниманието върху разясняването пред селяните цялата изгодност на селския заем за тях и се използва влиянието и силата на обществените организации в селото за пласиране облигациите на селския заем и сред богатите селски слоеве.

10. Да не се отслабя вниманието за задоволяване търсенето на промишлени стоки от страна на храноснабдителните райони. Като се отстраняват съществуващите преки и косвени форми на стокообмен на зърнени храни срещу промишлени стоки, в изключителни случаи да се допуска по отношение на остродефицитните стоки прилагане за некооперираните селяни при продаването на зърнените храни привилегиите на кооператорите.

11. Като се продължава в хода на кампанията по доставките на храните проверката и решителното очистване на партийните, съветските и кооперативните организации, да се изгонват от тях чуждите и прилепилите се елементи и се заменят те с издържани партийни и проверени безпартийни работници.

По поръчение на ЦК на ВКП(б) *И. Сталин*

13 февруари 1928 г.

Печати се за гръв път

ПРИВЕТСТВИЕ ПО СЛУЧАЙ ДЕСЕТГОДИШНИНАТА НА ЧЕРВЕНАТА АРМИЯ

Привет на Червената армия, която във велики битки
защити завоеванията на Октомври!

Слава на бойците, паднали за пролетарското дело!

Слава на бойците, които стоят на стража на вели-
кото дело на социалистическото строителство!

И. Сталин

*„Красная звезда“ бр. 46,
23 февруари 1928 г.*

ЗА ТРИТЕ ОСОБЕНОСТИ НА ЧЕРВЕНАТА АРМИЯ

Реч на тържествения пленум на Московския съвет, посветен
на десетгодишнината на Червената армия
25 февруари 1928 г.

Другари! Позволете ми да приветствувам от името на Централния комитет на нашата партия бойците на нашата Червена армия, бойците на нашата Червена флота, бойците на нашата Червена авиация, най-последно, нашите допризивници, въоръжените работници на СССР.

Партията се гордее, че успя да създаде с помощта на работниците и селяните първата в света Червена армия, която във велики битки отстояваше и отстоя свободата на работниците и селяните.

Партията се гордее, че Червената армия успя с чест да премине тежкия път на най-жестоки боеве с вътрешните и външни врагове на работническата класа и на селяните в нашата страна, че тя успя да се оформи в грамадна бойна революционна сила за страх на враговете на работническата класа, за радост на всички потиснати и поробени.

Партията се гордее, че Червената армия, изминала дългия път на освобождението на работниците и селяните от игото на помещиците и капиталистите, си извоюва най-последно правото да празнува своя юбилей на десетата година от своето раждане.

Другари, в какво се състои силата, къде е източникът на силата на нашата Червена армия?

В какво се състоят онези особености, които коренно отличават нашата Червена армия от всички и всякакви армии, когато и да са съществували в света?

Първата и основна особеност на нашата Червена армия се състои в това, че тя е армия на освободените работници и селяни, тя е армия на Октомврийската революция, армия на диктатурата на пролетариата.

Всички съществуващи досега при капитализма армии, какъвто и да е бил съставът им, са армии за утвърждаване властта на капитала. Те са били и си остават армии на господството на капитала. Буржоата от всички страни лъжат, когато говорят, че армията е политически неутрална. Не е вярно това. В буржоазните държави армията е лишена от политически права, тя е отстранена от политическата арена. Това е вярно. Но това съвсем не значи, че тя е неутрална политически. Напротив, всякога и навсякъде, във всички капиталистически страни армията е била въвличана и се въвлича в политическата борба, служейки като оръдие за потъпкване на трудещите се. Нима не е вярно, че армията потиска там работниците, че тя служи там като опора на господарите?

За разлика от такива армии нашата Червена армия се отличава с особеността, че е оръдие за утвърждаване властта на работниците и селяните, оръдие за утвърждаване диктатурата на пролетариата, оръдие за освобождаване работниците и селяните от игото на помещиците и капиталистите.

Нашата армия е армия за освобождение на трудещите се.

Обърнали ли сте внимание, другари, че в старо време, пък и сега, в капиталистическите страни, народът се боеше и продължава да се бои от армията, че между народа и армията съществува преграда, която отделя армията от народа? А как е у нас? У нас, напротив, народът и армията съставляват едно цяло, едно семейство. Никъде в света няма такива отношения на обич и грижа от страна на народа към армията, каквито има у нас. У нас армията е обичана, уважавана, за нея се грижат. Защо? Затова защото за пръв път в света работниците и селяните създадоха своя собствена армия, която служи не на господарите, а на бившите роби, на освободените сега работници и селяни.

Ето къде е източникът на силата на нашата Червена армия.

А какво значи любов на народа към своята армия? Това значи, че такава армия ще има най-здрав тил, че такава армия е непобедима.

Какво е армия без здрав тил? Нищо. Най-големите армии, най-въоръжените армии са се разпадали и превръщали в прах без здрав тил, без поддръжка и съчувствие от страна на тила, от страна на трудещото се население. Нашата армия е единствената в света, която има съчувствието и поддръжката на работниците и селяните. В това е нейната сила, в това е нейната здравина.

Ето по какво преди всичко се отличава нашата Червена армия от всякакви други армии, които са съществували и съществуват в света.

Пожеланията на партията, нейна задача е да бъде запазена и затвърдена у нашата Червена армия тази особеност на Червената армия, тази нейна близост, нейната братска връзка с работниците и селяните.

Втората особеност на нашата Червена армия се състои в това, че тя, нашата армия, е армия на братството между нациите на нашата страна, армия на освобождението на потиснатите нации в нашата страна, армия за защита свободата и независимостта на нациите на нашата страна.

В старо време армиите обикновено са били възпитавани в дух на великодържавничество, в завоевателски дух, в дух на необходимост да се покоряват слабите нации. С това собствено се обяснява, че старият тип армии, капиталистическите армии, бяха същевременно армии за национално, колониално потисничество. В това се състоеше една от основните слабости на старите армии. Нашата армия коренно се отличава от армиите за колониално угнетение. Цялото нейно същество, цялата нейна конструкция се гради върху укрепването на дружеските връзки между нациите на нашата страна, върху идеята за освобождаване на угнетените народи, върху идеята за защита на свободата и независимостта на социалистическите републики, които влизат в състава на Съветския съюз.

В това е вторият и основен източник на силата и могъществото на нашата Червена армия. В това е залогът, че нашата армия в критическа минута ще намери най-голяма поддръжка в милионните маси на всички и всякакви нации и националности, населяващи нашата необятна страна.

Пожеланията на партията, нейната задача се състои в това, и тази особеност на нашата Червена армия също така да бъде запазена и укрепена.

Най-после, третата особеност на Червената армия. Тя се състои във възпитанието и укрепването на интернационалистическия дух в нашата армия, в съществуването на интернационалистическия дух, проникващ цялата наша Червена армия.

В капиталистическите страни армиите обикновено се възпитават в дух на омраза към народите на другите страни, в дух на ненавист към другите държави, в дух на ненавист към работниците и селяните на другите страни. За какво се прави това? Прави се, за да се превърне армията в послушно стадо в случай на военни стълкновения между държавите, между страните. В това е източникът на слабостта на всички капиталистически армии.

Нашата армия е построена върху съвсем други основи. Силата на нашата Червена армия се състои в това, че тя се възпитава още от първия ден след своето раждане в духа на интернационализма, в дух на уважение към народите на другите страни, в дух на обич и уважение към работниците на всички страни, в дух на запазване и утвърждаване мира между страните. И именно защото нашата армия се възпитава в духа на интернационализма, в духа на единството на интересите на работниците от всички страни, именно затова тя, нашата армия, е армия на работниците от всички страни.

И това, че казаното обстоятелство е източник на сила и могъщество за нашата армия, ще узнаят кога да е буржоата от всички страни, ако се решат да нападнат нашата страна, защото те ще видят тогава, че нашата Червена армия, възпитана в духа на интернационализма, има безбройно число приятели и съюзници във всички

части на света, от Шанхай до Ню Йорк, от Лондон до Калкута.

Ето, другари, третата и основна особеност, от която е проникнат духът на нашата армия и която създава източник за нейната сила и могъщество.

Пожеланията на партията, нейна задача е и тази особеност на нашата армия да бъде запазена и затвърдена.

На тези три особености дължи нашата армия своята сила и мощ.

Със същото се обяснява фактът, че нашата армия знае къде отива, защото тя се състои не от оловни войници, а от съзнателни хора, които разбират къде да вървят и за какво да се бият.

Но армия, която знае за какво се бори, е непобедима, другари.

Ето защо нашата Червена армия има всички основания да бъде най-добрата армия в света.

Да живее нашата Червена армия!

Да живеят нейните бойци!

Да живеят нейните ръководители!

Да живее диктатурата на пролетариата, която роди Червената армия, доведе я до победа и я увенча със слава! (Бурни продължителни аплодисменти).

*„Правда“ бр. 50,
28 февруари 1923 г.*

ЗА РАБОТАТА НА АПРИЛСКИЯ ОБЕДИНЕН ПЛЕНУМ НА ЦК И ЦКК

Доклад пред събранието на актива на московската
организация на ВКП(б)
13 април 1928 г.*

Другари! Току-що завършилият обединен пленум на ЦК и ЦКК⁸ има една особеност, която го отличава от редицата пленуми, станали през последните две години. Тази особеност се състои в това, че той беше чисто делови пленум, пленум без вътрешни партийни борби, пленум без вътрешни партийни дразги.

В дневния ред стояха най-животрептящи въпроси: въпросът за доставките на зърнените храни, въпросът за шахтинското дело⁹, най-после въпросът за плана на работата на Политбюро и на пленума на ЦК. Както виждате, въпроси достатъчно сериозни. И все пак, въпреки това, пренията на пленума минаха по чисто делови ред, а резолюциите бяха приети единодушно.

Това се обяснява с обстоятелството, че на пленума нямаше опозиция. Обяснява се с това, че към въпросите се пристъпваше делово, без фракционни атаки, без фракционна демагогия. Обяснява се с това, че едва след XV конгрес, едва след ликвидирането на опозицията партията получи възможност сериозно и непосредствено да се заеме с практическите въпроси.

В това се състои положителната страна и ако искате неоченимият плюс на онази фаза от развитието, в която влязохме ние след XV конгрес на нашата партия, след ликвидирането на опозицията.

* В доклада са възстановени няколко пасажа, които на времето не са били публикувани в печата. *Ред.*

I

ЗА САМОКРИТИКАТА

Характерна черта в работата на пленума, на разискванията на пленума и на резолюциите на пленума е фактът, че работата на пленума премина отначало и докрай под знака на най-жестоката самокритика. Нещо повече — нито един въпрос в пленума, нито едно изказване не минаха без критика срещу недостатъците на нашата работа, без самокритика на нашите организации. Критика срещу нашите недостатъци, честна и большевишка самокритика на партийните, съветските и стопанските организации — такъв е общият тон на работата на пленума.

Аз зная, че в редовете на партията има хора, които въобще не твърде много обичат критиката и особено самокритиката. Тези хора, които бих могъл на нарека „лакирани“ комунисти (смях), постоянно мърморят, отбягвайки самокритиката: пак де, тази проклета самокритика, пак изкарване наяве нашите недостатъци — няма ли да ни дадат да поживеем спокойно? Ясно е, че тези „лакирани“ комунисти нямат нищо общо с духа на нашата партия, с духа на болшевиизма. Та ето, във връзка със съществуването на такива настроения, посрещайки самокритиката далеч не с ентузиазъм, позволено е да се запитаме: нужна ли е за нас самокритиката, отгде се е взела тя и каква е ползата от нея?

Аз мисля, другари, че самокритиката е нужна за нас както въздухът, както водата. Аз мисля, че без нея, без самокритиката, нашата партия не би могла да напредва, тя не би могла да разкрива нашите язви, тя не би могла да ликвидира нашите недостатъци. А ние имаме много недостатъци. Трябва да признаем това открито и честно.

Лозунгът за самокритиката не е нов лозунг. Той лежи в самата основа на большевишката партия. Той лежи в основата на режима на пролетарската диктатура. Ако нашата страна е страна на диктатурата на пролетариата, а диктатурата се ръководи от една партия, партията на комунистите, която не дели и не може да дели властта с други партии, то нима не е ясно, че ние сами

трябва да разкриваме и изправяме своите грешки, ако искаме да вървим напред, нима не е ясно, че повече няма кой друг да ги разкрива и изправя. Не е ли ясно, другари, че самокритиката трябва да бъде една от най-сериозните сили, които движат напред нашето развитие?

Лозунгът за самокритиката придоби особено силно развитие след XV конгрес на нашата партия. Защо? Защото след XV конгрес, който ликвидира опозицията, се създаде нова обстановка в партията, за която ние не можем да не държим сметка.

В какво се състои новото в обстановката? В това, че у нас няма или почти няма вече опозиция, в това, че предвид леката победа над опозицията, която (т. е. победата) сама по себе си представлява най-сериозен плюс за партията, в партията може да се създаде опасност да заспим върху лаврите си, да се отдадем на почивка, да се отдадем на покой и си затворим очите пред недостатъците на нашата работа.

Леката победа над опозицията е извънредно голям плюс за нашата партия. Но тя крие в себе си и особени минуси, състоящи се в това, че партията може да се проникне от чувство на самодоволство, от чувство на самовлюбеност и да заспи върху лаврите си. А що значи да заспим върху лаврите си? То значи да поставим кръст на нашето движение напред. А за да не стане това, нам е нужна самокритика, не онази критика, злобна и по същество контрареволуционна, която опозицията правеше, а критика честна, открита, болшевишка самокритика.

XV конгрес на нашата партия отчете това обстоятелство, като даде лозунга за самокритиката. Оттогава насам вълната на самокритиката се разраства, слагайки своя печат и върху работата на априлския пленум на ЦК и ЦКК.

Странно би било да се боим от това, че нашите врагове, вътрешните врагове, също както и външните врагове, използват критиката срещу нашите недостатъци, като вдигнаха шум: аха, у тях, у болшевиките, не всичко е благополучно. Странно би било да се боим от всичко

това ние, болшевиките. Силата на болшевизма се състои именно в това, че той не се бои да признае грешките си. Нека партията, нека болшевиките, нека всички честни работници и трудещи се елементи в нашата страна разкриват недостатъците на нашата работа, недостатъците в нашето строителство, нека набелязват пътищата за ликвидиране нашите недостатъци, за да няма в нашата работа и в нашето строителство застой, блато, гниене, за да се подобрява цялата наша работа, цялото наше строителство с всеки нов ден и да върви от успехи към успехи. Това е сега главното. А там нека нашите врагове да си дрънкат за нашите недостатъци — такива дреболии не могат, не бива да смущават болшевиките.

Най-сетне, има още едно обстоятелство, което ни тласка към самокритика. Аз имам предвид въпроса за масите и водачите. В последно време у нас почнаха да се създават някои своеобразни отношения между водачите и масите. От една страна, у нас се излъчи, исторически се създаде група ръководители, авторитетът на които се издига все по-високо и по-високо и която става почти недостигаема за масите. От друга страна, масите на работническата класа преди всичко, масите на трудещите се изобщо се издигат нагоре извънредно бавно, те почват да гледат на водачите отдолу нагоре, с присвити очи, и често пъти се боят да критикуват своите водачи.

Разбира се, фактът, че у нас се създаде група ръководители, които се издигнаха твърде високо и имат голям авторитет — този факт представлява сам по себе си голямо постижение на нашата партия. Ясно е, че без наличиостта на такава авторитетна група ръководители е немислимо да се ръководи голяма страна. Но фактът, че водачите, издигайки се нагоре, се отдалечават от масите, а масите започват да гледат на тях отдолу нагоре, не решавайки се да ги критикуват — този факт не може да не създава известна опасност за откъсване на водачите от масите и отдалечаване на масите от водачите.

Тази опасност може да доведе дотам, че водачите могат да се възгордеят и да се помислят за непогрешими. А какво добро може да има в това, ако ръковод-

ните върхове се възгордеят и започнат да гледат на масите отгоре надолу? Ясно е, че нищо освен гибел за партията не може да излезе от това. А пък ние искаме да вървим напред и да подобряваме своята работа, а не да погубваме партията. И именно за да вървим напред и да подобряваме отношенията между масите и водачите, трябва да държим винаги отворена клапата на самокритиката, трябва да дадем на съветските хора възможност да „кастрият“ своите водачи, да ги критикуват за грешките им, та водачите да не се възгордяват, а масите да не се отдалечават от водачите.

Понякога смесват въпроса за масите и водачите с въпроса за издигането на кадрите. Това е неправилно, другари. Става дума не за издигане на нови водачи, макар че тази работа заслужава най-сериозно внимание от страна на партията. Става дума да запазим вече издигналите се и най-авторитетни водачи, като организираме постоянен и нерушим контакт между тях и масите. Става дума чрез самокритика и критика срещу нашите недостатъци да организираме широкото обществено мнение на партията, широкото обществено мнение на работническата класа като жив и бдителен морален контрол, към гласа на който трябва внимателно да се вслушват най-авторитетните водачи, ако те искат да си запазят доверието на партията, доверието на работническата класа.

В този смисъл значението на печата, на нашия партийно-съветски печат, е наистина неоченимо. В този смисъл не можем да не поздравим инициативата на „Правда“, че организира „Вестника на Работническо-селската инспекция“¹⁰, който води систематическа критика срещу недостатъците на нашата работа. Необходимо е само да се постараям критиката да бъде сериозна и дълбока, а не да се плъзга по повърхността. В този смисъл трябва също така да поздравим инициативата на „Комсомольская правда“,¹¹ която буйно и разпалено атакува недостатъците на нашата работа.

Понякога ругаят критиците за несъвършенството на тяхната критика, за това, че критиката понякога се оказва правилна не на пълни 100 процента. Нерядко някои

изискват критиката да бъде правилна по всички пунктове, а ако тя не е правилна във всичко, почват да я корят, да я хулят.

Това не е правилно, другари. Това е опасно заблуждение. Опитайте се само да поставите такова изискване, и вие ще затворите устата на стотици и хиляди работници, рабкори, селкори, които желаят да поправят нашите недостатъци, но които понякога не умеят да изразят правилно своите мисли. Това би било гроб, а не самокритика.

Вие трябва да знаете, че работниците понякога се побояват да кажат истината за недостатъците на нашата работа. Побояват се не само защото може да ги „сполети“ нещо заради това, но и защото може да ги „осмеят“ заради несъвършената им критика. Къде ти може простият работник или простият селянин, който чувства недостатъците на нашата работа и на нашето планиране върху собствения си гръб, къде ти могат те да обосноват по всички правила на изкуството своята критика? Ако бихте изисквали от тях 100-процентова правилна критика, с това вие ще унищожите възможността за всяка критика отдолу, възможността за всяка самокритика. Ето защо аз мисля, че ако критиката съдържа поне 5—10 процента истина, то и такава критика трябва да бъде поздравена, да бъде изслушана внимателно и да бъде взето под внимание здравото зърно. В противен случай, повтарям, вие неизбежно бихте затворили устата на всички онези стотици и хиляди предани на делото на Съветите хора, които не са още достатъчно опитни в своята критическа работа, но чрез устата на които говори самата истина.

И именно за да не задушаваме самокритиката, а за да я развием, именно затова е необходимо внимателно да изслушваме всяка критика на съветските хора, дори ако тя понякога е не напълно и не във всички свои части правилна. Само при тези условия масите могат да добият увереност, че не ще ги „сполети“ нещо заради несъвършената им критика и че не ще ги „осмеят“ за някои грешки в критиката им. Само при това условие

самокритиката може да добие действително масов характер и действително масов отзвук.

От само себе си се разбира, че тук става дума не за „всяка“ критика. Критиката на контрареволуционера е също така критика. Но тя си поставя за цел да развенчае Съветската власт, да подкопае нашата индустрия, да дезорганизира нашата партийна работа. Ясно е, че ние говорим не за такава критика. Аз говоря не за такава критика, а за критиката, която се прави от съветските хора, за критиката, която си поставя за цел да подобри органите на Съветската власт, да подобри нашата индустрия, да подобри нашата партийна и профсъюзна работа. Критиката ни е нужна за укрепване на Съветската власт, а не за нейното ослабване. И именно за да укрепим и подобрим нашето дело, именно затова партията провъзгласява лозунга за критиката и самокритиката.

Какво очакваме ние преди всичко от лозунга за самокритиката, какви резултати може да ни даде той, ако бъде проведен правилно и честно? Той трябва да даде поне два резултата. Той трябва, първо, да повиши бдителността на работническата класа, да изостри нейното внимание към нашите недостатъци, да улесни поправянето на тези недостатъци и да направи невъзможни всякакъв вид „изненади“ в нашата строителна работа. Той трябва, второ, да повиши политическата културност на работническата класа, да развие в нея чувство, че е господар на страната, и да улесни обучението на работническата класа да управлява страната.

Обърнахте ли внимание на това, че не само шахтинският процес, но и кризата в държавните доставки на храните към м. януари 1928 г. бяха за мнозина от нас „изненада“? Особено характерен в това отношение е шахтинският процес. Пет години е работила контрареволуционната група буржоазни специалисти, получавайки директиви от антисъветските организации на международния капитал. Пет години се пишеха и изпращаха от нашите организации всякакъв вид резолюции и постановления. Каменовъглената промишленост у нас, разбира се, напредваше все пак, тъй като

съветската стопанска система е толкова жизнена и могъща, че тя все пак вземаше връх, въпреки нашата слепота и грешки. Пет години тази контрареволуционна група вършеше вредителство в нашата промишленост, предизвиквайки пръсвания на парни котли, разрушавайки турбини и т. н. А ние си седяхме, като че ли нищо не ставаше. И „изведнаж“, като гръм от ясно небе—шахтинското дело.

Нормално ли е това, другари? Аз мисля, че то е повече от ненормално. Да държим кормилото и да гледаме, за да не видим нищо, докато обстоятелствата не ни тикнат носа в някаква беда, това още не значи, че ръководим. Болшевизмът разбира ръководството не така. За да се ръководи, трябва да се предвижда. А не винаги е лесно, другари, да се предвижда.

Едно нещо е, когато няколко десетки ръководни другари гледат и забелязват недостатъците в нашата работа, а работническите маси не искат или не могат нито да гледат, нито да забелязват недостатъците. Тук има всички шансове, че непременно ще пропуснеш нещо, че не всичко ще забележиш. Друго нещо е, когато заедно с няколкото десетки ръководни другари гледат и забелязват недостатъците в нашата работа стотици хиляди и милиони работници, разкривайки нашите грешки, впрягайки се в общото дело на строителството и набелязвайки пътища за подобрене на работата. Тук ще има повече гаранция, че изненади не ще има, че отрицателните явления ще бъдат забелязани навреме и ще бъдат взети навреме мерки за ликвидиране на тези явления.

За нас е необходимо да устроим работата така, че бдителността на работническата класа да се развива, а не да се заглушава, че стотици хиляди и милиони работници да се впрягат в общото дело на социалистическото строителство, че стотици хиляди и милиони работници и селяни, а не само десетки ръководители, да си отварят очите за вървежа на нашето строителство, да отбелязват нашите грешки и да ги изнасят на свят божи. Само при това условие не ще имаме „изненади“. Но за да постигнем това, за нас е необходимо да развием критиката срещу нашите недостатъци отдолу, за нас е необходимо

да направим критиката масова, за нас е необходимо да възприемем и да осъществим лозунга за самокритиката.

Накрай, за повдигане културните сили на работническата класа, за създаването на навици в нея да управлява страната във връзка с провеждането на лозунга за самокритиката. Ленин казваше:

„Главното, което не ни достига — то е културност, умение да управляваме. Икономически и политически *непът* напълно ни осигурява възможността да изградим фундамента на социалистическата икономика. Работата е „само“ в културните сили на пролетариата и неговия авангард.“¹²

Що значи това? Това значи, че една от главните задачи на нашето строителство е създаването на навици и умение в работническата класа да управлява страната, да управлява стопанството, да управлява промишлеността.

Може ли да създадем такива навици и такова умение в работническата класа, без да развържем силите и способностите на работниците, силите и способностите на най-добрите хора на работническата класа да критикуват нашите грешки, да отбелязват нашите недостатъци и да движат напред нашата работа? Ясно е, че не може.

А какво е нужно, за да се развържат силите и способностите на работническата класа и изобщо на трудещите се и да им се даде възможност да придобият навици да управляват страната? За това е нужно преди всичко честно и по болшевишки да проведем лозунга за самокритиката, честно и по болшевишки да проведем лозунга за критиката отдолу срещу недостатъците и грешките на нашата работа. Ако работниците използват възможността да критикуват открито и откровено недостатъците в работата, да подобряват нашата работа и да я движат напред, то що значи това? Това значи, че работниците стават активни участници в ръководенето на страната, стопанството, промишлеността. А това не може да не повдигне у работниците чувството, че са господари в страната, тяхната активност, тяхната бдителност, тяхната културност.

Въпросът за културните сили на работническата класа е един от решаващите въпроси. Защо? Затова защото от всички досега съществували господстващи класи работническата класа, като господстваща класа, заема в историята по-особено и не напълно благоприятно положение. Всички досега господствували класи — робовладелците, помешчиците, капиталистите — са били същевременно богати класи. Те са имали възможност да обучават своите синове в знания и навици, необходими за управлението. Работническата класа се отличава от тях между другото с това, че тя е бедна класа, че тя не е имала по-рано възможност да обучава синовете си в знания и навици да управляват и че тя получи такава възможност едва сега, след идването си на власт.

В това между другото се и състои остротата на въпроса за културната революция у нас. Наистина, през 10-те години на своето господство работническата класа на СССР успя в това отношение много повече отколкото помешчиците и капиталистите в течение на стотици години. Но международната и вътрешната обстановка е такава, че постигнатите резултати са още далеч недостатъчни. Затова всяко средство, което може да повдигне нивото на развитието на културните сили на работническата класа, всяко средство, което може да улесни създаването на навици и умение в работническата класа да управлява страната — всяко такова средство трябва да бъде използвано от нас до дъно.

Но от казаното следва, че лозунгът за самокритиката е едно от най-важните средства за развиване културните сили на пролетариата, за създаване на навици в работническата класа да управлява. Отгук произлиза още едно основание, което говори, че осъществяването в живота лозунга за самокритиката е жизнена наша задача.

Такива са изобщо основанията, които ни диктуват лозунга за самокритиката като лозунг на деня.

Не е чудно поради това, че работата на априлския пленум на ЦК и ЦКК премина под знака на самокритиката.

Да преминем сега към въпроса за доставките на зърнени храни.

II

ВЪПРОСЪТ ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ЗЪРНОДОСТАВКИ

Най-напред няколко думи за същността на кризата в доставките на зърнени храни, която избухна у нас през м. януари тази година. Същността на работата се състои в това, че от м. октомври миналата година доставките започнаха да спадат, през м. декември стигнаха до най-ниската точка, а към м. януари тази година имаме дефицит в доставките на храни от 130 млн. пуда. Реколтата тази година у нас бе може би не по-лоша отколкото миналата година, може би тя отстъпваше не много на миналогодишната реколта. Запаси от стари реколти тази година имаме повече отколкото през миналата година и въобще се смяташе, че стокови храни в нашата страна тази година има не по-малко, а повече отколкото миналата година.

Съобразно с това бе съставен и планът за зърнодоставките през годината с известно превишаване на миналогодишния план. Ала въпреки това доставките започнаха да спадат и ние имаме към м. януари 1928 г. дефицит от 130 млн. пуда. Създаде се „оригинално“ положение: в страната има много храни, а доставките на зърнени храни спадат, създавайки опасност за глад в градовете и в Червената армия.

С какво се обяснява тази „оригиналност“ на положението? Няма ли тук някаква случайност? Мнозина са склонни да обясняват това с обстоятелството, че допуснали недоглеждане, били заети с опозицията и туй-онуй пропуснали. Че недоглеждане бе наистина допуснато, това, разбира се, е вярно. Но да се обяснява всичко тук с недоглеждане — значи да се изпада в най-груба грешка. Още по-малко може да се обяснява кризата в доставките на зърнени храни със случайността. Такива неща не стават случайно. Това би било много евтино обяснение.

Но какви бяха в такъв случай условията, които предизвикаха кризата в доставките на зърнени храни?

Аз мисля, че такива условия имаше у нас най-малко три.

Първо. Трудностите на нашето социалистическо строителство при условията на нашето международно и вътрешно положение. Аз имам предвид преди всичко трудностите в развитието на градската индустрия. Ще трябва да наводним селото с всякакъв вид стоки, за да можем да изтръгнем от селото максимум селскостопански продукти. За тази цел е необходимо по-бързо развитие на нашата индустрия, отколкото това е налице сега. Но за да се развие индустрията по-силно, необходим е по-бърз темп на социалистическо натрупване. А да постигнем такъв темп на натрупване не е тъй лесно, другари. Оттук — недостиг на стоки за селото.

Аз имам предвид, по-нататък, трудностите на нашето строителство в село. Бавно се развива селското стопанство, другари. Трябва селското стопанство да се развива с гигантски крачки, храните да поевтиняват, реколтата да се повишава, торовете да се употребяват изобилно, машинното производство на храни да се развива с ускорен темп. Но това го няма у нас и не ще го има скоро, другари.

Защо?

Защото нашето селско стопанство е дребноселско стопанство, което трудно се поддава на сериозни подобрения. Статистиката говори, че у нас в цялата страна е имало преди войната около 16 млн. индивидуални селски стопанства. Сега у нас има около 25 млн. индивидуални селски стопанства. Това значи, че ние сме страна с най-дребно селско стопанство, каквото изобщо съществува. А какво нещо е дребното селско стопанство? Това е най-неосигуреното, най-примитивното, най-неразвитото и най-неστοковото стопанство. И в това е цялата същина, другари. Торове, машини, агрономически знания и други усъвършенствувания — това са такива неща, които могат да бъдат приложени успешно в едрите стопанства, но които нямат или почти нямат приложение в дребноселското стопанство. Ето къде е слабостта на дребното стопанство и ето защо то не издържа конкуренцията на едрите кулашки стопанства.

Има ли въобще у нас едри стопанства в село, които да използват машините, торовете, агрономическите

знания и т. н.? Да, има. Това са, първо, колхозите и совхозите. Но, другари, те са още малко у нас. Това са, второ, едрите кулашки (капиталистически) стопанства. Тези стопанства не са чак толкова малко в нашата страна и те все още играят в селското стопанство значителна роля.

Можем ли ние да поемем пътя на насърчаване частните едри стопанства в село? Ясно е, че не можем. Оттук изводът: да наблегнем с всички сили за развитието на едри стопанства в село от типа на колхозите и совхозите, като се стараем да ги превърнем във фабрики за храни за нашата страна, организирани върху основата на данните на науката. С това собствено се и обяснява защо XV конгрес на нашата партия даде лозунга за развиване с всички средства колхозното и совхозно строителство.

Би било погрешно да се мисли, че колхозите трябва да се изграждат само от бедняшките слоеве. Това, другари, е неправилно. Нашите колхози трябва да бъдат бедняшко средняшки, като обхващат не само отделни групи и групички, но понякога и цели села. Трябва да дадем на средняка перспектива и да му посочим, че той може да развива стопанството си най-добре и най-бърже чрез колхозите. Цом среднякът не може да отива нагоре, в групата на кулаците, а пък да слиза надолу би било неразумно, то трябва да му се даде перспектива, че той би могъл да подобри своето стопанство чрез колхозното строителство.

Но засега колхозите и совхозите у нас са малко, безобразно малко. Оттук произтичат трудностите на нашето строителство в село. Оттук и недостатъчността на производството на храни.

Второ. От това следва, че трудностите на нашето строителство в града и в селото са оная база, върху основата на която може да се развихри криза в доставките. Но това още не означава, че кризата в доставките ще трябва да се развихри именно през тази година. Знае се, че тези трудности съществуваха не само през тази година, но и през миналата година — а защо именно

през тази година се развихри кризата в доставките? Къде е тайната тук?

Тайната е в това, че кулакът тази година получи възможност да използва тези трудности, за да повиши силно цените на зърнените храни, да поведе атака срещу съветската ценова политика и с това да спъне нашата работа по доставките на зърнени храни. А може да използва той тези трудности най-малко поради две причини:

първо, поради това, че трите плодородни години не минаха току тъй, кулакът през това време укрепна, зърнени запаси в селото изобщо, и при кулака по специално, се натрупаха през това време, и кулакът получи възможност да направи опит да продиктува цените;

второ, поради това, че кулакът имаше подкрепа от страна на градските спекуланти, които спекулираха с увеличаването на цените на зърнените храни и по този начин повдигаха силно цените.

Това не значи, разбира се, че кулакът е главният притежател на храни. Главната и основна маса, която държи голяма част от храните — това е среднякът. Но кулакът има на село известен стопански авторитет и по въпроса за цените той може понякога да води след себе си средняка. Оттук възможността за кулашките елементи в селото да използват трудностите на нашето строителство за спекулативно повишаване цените на зърнените храни.

Но що означава да се повишат цените на храните, да кажем, с около 40—50 процента, както правеха това кулашко-спекулантските елементи? Това означава преди всичко намаляване реалната заплата на работниците. Нека предположим, че ние бихме повдигнали тогава заплатата на работниците. Но в такъв случай би се наложило да повдигнем цените на промишлените стоки, като нанесем удар върху материалното положение както на работническата класа, така и на беднотата и на средняка. А какво би означавало това? Това би означавало пряко и несъмнено подкопаване на цялата наша икономическа политика.

Но с това работата не се свършва. Да предположим че бихме повдигнали цените на зърнените храни с около

40—50 процента през м. януари или през пролетта тази година, преди подготовката на сеитбата. До какво би довело това? Ние бихме дезорганизирали тогава суровинната база на нашата промишленост. Памукопроизводителите биха зарязали памука и биха преминали към засяване на зърнени храни като по-доходна работа. Ленопроизводителите биха зарязали лена и биха преминали също към засяване на зърнени храни. Цвеклопроизводителите биха постъпили по същия начин. И така нататък и така нататък. Накратко: ние бихме подкопали суровинната база на нашата промишленост заради спекулантските апетити на капиталистическите елементи в село.

Но и това не е всичко. Ако бихме увеличили цените на зърнените храни, да речем, през пролетта на тази година, ние сигурно бихме докарали до безизходно положение беднотата, която напролет купува храни както за продоволствени нужди, така и за засяване на нивите. Беднотата и низшите слоеве на средняците биха имали пълно право да ни кажат: вие ни измамахте, тъй като през есента на миналата година ние продадохме на вас нашите зърнени храни на ниски цени, а вие сега ни принуждавате да купуваме зърнени храни на високи цени — кого прочее защитавате вие, господа съветски хора — безимотните или кулаците?

Ето защо на спекулантския удар на кулачеството по линия на увеличаване цените на зърнените храни партията трябваше да отговори с такъв контраудар, който да отбие охотата на кулаците и спекулантите да застрашават с глад работническата класа и нашата Червена армия.

Трето. Безспорно, капиталистическите елементи в село не биха могли да използват трудностите на нашето строителство в такава степен, в каквата те ги използват на практика, и кризата в доставките нямаше да вземе такъв застрашителен характер, ако на тях не бе им помогнало в тази работа още едно обстоятелство. В какво се състои това обстоятелство?

То се състои в хлабавостта на нашите закупвачески органи, в липсата на единен фронт между тях, в конкуренцията помежду им, в нежеланието им да водят реши-

телна борба против играта с увеличаване цените на зърнените храни.

То се състои, най-сетне, в инертността на нашите партийни организации в районите, гдето става изкупване на зърнени храни, в тяхното нежелание да се намесят както се следва в кампанията за доставка на зърнени храни, в тяхното нежелание да се намесят в тази работа и да сложат край на общата разхлабеност на снабдителния фронт.

Упоени ст успехите на миналогодишната кампания за доставка на храна и смятайки, че тази година доставките ще потръгнат от само себе си, нашите изкупвателни и партийни организации предоставиха всичко на „волята божия“ и дадоха път на кулашко-спекулантските елементи. А кулаците това именно и чакаха. Едва ли можем да се съмняваме, че без това обстоятелство кризата в доставките на храни не би могла да вземе такъв застрашителен характер.

Не трябва да се забравя, че ние, т. е. нашите организации, както изкупвателните, тъй и други, държим в ръцете си почти 80 процента от снабдяването на селото с промишлени стоки и почти 90 процента от всички доставки от село. Не ще и дума, че това обстоятелство ни дава възможност да диктуваме условията в село, при условие че нашите организации ще съумеят да използват това изгодно положение. Е добре, а ние вместо да използваме това изгодно положение, оставихме всичко на стихийността и улеснихме по този начин — разбира се, мимо своята воля — борбата на капиталистическите елементи в село срещу Съветската власт.

Такива са, другари, условията, които причиниха кризата в доставките към края на миналата година.

Вие виждате по този начин, че кризата в доставките не може да се нарече случайна.

Вие виждате, че кризата в доставките изразява от себе си първата при условията на непа сериозна атака на капиталистическите елементи срещу Съветската власт по един от най-важните въпроси на нашето строителство, по въпроса за доставките на зърнени храни.

Ето в какво се състои, другари, класовата основа на кризата в доставките на зърнени храни.

Вие знаете, че за ликвидиране на кризата в доставките на зърнени храни и за обуздаване спекулантските апетити на кулачеството партията и Съветската власт бяха принудени да вземат редица практически мерки. За тези мерки се писа достатъчно много в нашия печат. За тях се говори доста подробно в резолюцията на обединения пленум на ЦК и ЦИК. Затова аз мисля, че няма нужда да се повтаря тук всичко това.

Ще ми се само да ви кажа за някои извънредни мерки, които бяха взети поради извънредните условия и които, разбира се, ще изчезнат заедно с изчезването на тия извънредни условия. Аз имам предвид приложението на чл. 107. Този член бе приет от ЦИК през 1926 г. Той не бе прилаган от нас миналата година. Защо? Защото доставките на зърнените храни ставаха, както се казва, нормално и нямаше основания за прилагането на този член. За него си спомнихме едва тази година, в началото на 1928 г. А си спомнихме за него, защото се явиха редица извънредни обстоятелства, които бяха предизвикани от спекулантските машинации на кулачеството и които застрашаваха с глад. Ясно е, че ако през идущата изкупвателна година няма извънредни обстоятелства и доставките тръгнат нормално, член 107 няма да се прилага. И обратно, ако извънредни обстоятелства настъпят и капиталистическите елементи започнат пак да „кръшкат“, член 107 отново ще се появи на сцената.

Би било глупаво да се говори на това основание за „отменяване“ на непа, за „връщане“ към продоволственото облагане и т. н. За отменяване на непа могат да мислят сега само враговете на Съветската власт. Сега непът не е изгоден за никого тъй, както за Съветската власт. Но има хора, които мислят, че непът означава не засилване на борбата срещу капиталистическите елементи, в това число и срещу кулачеството, с цел да бъдат преодо-лени, а прекратяване на борбата срещу кулачеството и другите капиталистически елементи. Не ще и дума, че такива хора нямат нищо общо с ленинизма, защото за такива хора няма място и не може да има място в нашата партия.

Резултатите от мерките, взети от партията и от Съветската власт за ликвидиране на продоволствената криза, са ви също така известни. Накратко те се състоят в следното.

Първо, ние наваксахме загубеното и доставихме зърнени храни, като достигнахме, а някъде дори и надминахме, миналогодишния темп на доставяне зърнени храни. Известно е, че в течение на три месеца, в течение на януари—март ние успяхме да доставим повече от 270 милиона пуда зърнени храни. Това, разбира се, не е всичко, което ни трябва. Предстои ни още да доставим повече от 100 млн. пуда. Но това е все пак онова необходимо завоевание, което ни даде възможност да *ликвидираме* кризата в изкупването на храните. Ние можем сега с пълно право да кажем, че партията и Съветската власт спечелиха на този фронт извънредно големи успехи.

Второ, ние заздравихме, повече или по малко заздравихме, нашите изкупвателни и партийни организации по места, като проверихме на дело тяхната боева готовност и ги прочистихме от явно разложените елементи, непризнаващи съществуването на класи в село и нежелаещи да се „карат“ с кулака.

Трето, ние подобрихме работата в село, привлякохме по-близо към себе си беднотата и задържахме при нас огромното мнозинство на средняците, като изолирахме кулачеството и пообидихме заможната част на средняците. С това ние проведохме нашия стар болшевишки лозунг, издигнат от Ленин още на VIII конгрес на нашата партия:¹³ опри се на беднотата, умей да организираваш здрав съюз със средняка, нито за момент не прекратявай борбата срещу кулачеството.

Аз зная, че някои другари не напълно охотно ще приемат този лозунг. Странно би било да се мисли, че съюзът на работниците и селяните при условията на укрепналата диктатура на пролетариата означава съюз на работниците с цялото селячество, в това число и с кулачеството. Не, другари, такъв съюз ние не проповядваме и не можем да проповядваме. В обстановката на диктатурата на пролетариата, при условията на заздравяване властта на работническата класа, съюзът на работниче-

ската класа със селяните означава опиране върху беднотата, съюз със средняка, борба срещу кулачеството. Който мисли, че съюзът със селяните при нашите условия означава съюз с кулака, той няма нищо общо с ленинизма. Който мисли да води в село такава политика, която да се хареса на всички, и на богатите, и на бедните, той не е марксист, а дурак, защото такава политика в природата не съществува, другари (С м я х, р ъ к о п л я с к а н и я). Нашата политика е класова политика.

Такива са изобщо резултатите от нашите мероприятия по засилване доставките на зърнени храни.

Несъмнено е, че при провеждането на тези мероприятия ние имаме в нашата практика цяла редица изкривявания и изопачавания на партийната линия. Цяла редица случаи на принудително записване за заем, принуди, насочени срещу кулаците, но удрящи преди всичко — поради нашата тъпота — беднотата и средняците, неправилно прилагане на чл. 107 и т. н. — тези случаи са известни на всички. Ние наказваме и ще наказваме виновниците за тези изкривявания с най-голяма строгост. Но би било странно да не виждаме поради тези изкривявания или да забравяме ония добри и наистина сериозни резултати на взетите от партията мерки, без които ние нямаше да можем да се измъкнем от кризата в доставките на зърнени храни. Да постъпваме така, значи да си затваряме очите пред главното, като изтъкваме на преден план страничното и случайното. Да постъпваме така, значи да удавяме извънредно сериозните успехи на изкупвателната кампания в лъжицата вода на отделните случаи на изкривяване на нашата линия, които съвсем не произтичат от взетите от партията мерки.

Имаше ли обстоятелства, които улесниха нашите успехи при доставянето на зърнени храни и нашата борба срещу настъплението на капиталистическите елементи в село?

Да, имаше. Бихме могли да отбележим най-малко поне две такива обстоятелства.

Това е, първо, фактът, че ние предприехме намесата на партията в изкупвателната кампания и ударихме по ку-

лашко-спекулантските елементи след XV конгрес на нашата партия, след ликвидирането на опозицията, след като партията бе постигнала максимално единство, като разгроми своите партийни врагове. Борбата с кулачеството не е дребна работа. За да разбием кулашко-спекулантските машинации без каквито и да било усложнения в страната, трябва да имаме абсолютно сплотена партия, абсолютно здрав тил и съвършено здрава власт. Едва ли може да има съмнение, че наличността на тези условия изигра значителна роля в това, че кулачеството бе принудено да отстъпи веднага.

Това е, второ, фактът, че ние успяхме да свържем нашите практически мероприятия за обуздаване на кулашко-спекулантските елементи с кръвните интереси на работническата класа, Червената армия и мнозинството на безимотните слоеве в село. Обстоятелството, че кулашко-спекулантските елементи изправиха пред трудещите се маси от града и селото призрака на глада, нарушавайки при това законите на Съветската власт (чл. 107), това обстоятелство не можеше да не доведе до това, че в борбата срещу селските капиталистически елементи ние имаме на наша страна мнозинството в село. Кулакът спекулираше безбожно с храните, той създаваше по този начин извънредно големи трудности както в града, така и в селото, той нарушаваше при това законите на Съветската власт, т. е. волята на Централния изпълнителен комитет на Съветите на работническите, селските и червеноармейските депутати — нима не е ясно, че това обстоятелство трябваше да улесни работата по изолиране на кулачеството?

Получи се до известна степен също такава комбинация (разбира се, със съответни уговорки), каквато бе налице през 1921 г., когато партията начело с Ленин поради глада в страната постави въпроса за изнемване църковни ценности, за да се закупят храни за гладуващите райони, като организира върху тази основа широка анти-религиозна кампания, и когато поповете, държейки за тези ценности, се обявиха фактически против гладуващите маси и с това предизвикаха у масите озлобление срещу църквата изобщо, срещу религиозните предразсъдъци

по-специално, срещу поповете и техните ръководители особено. Имаше тогава в нашата партия такива чудаци, които мислеха, че Ленин разбрал необходимостта от борба срещу църквата едва през 1921 г. (смях), а дотогава той не разбирал това. Това, разбира се, е глупост, другари. Ленин несъмнено разбираше необходимостта от борба срещу църквата и преди 1921 г. Но работата съвсем не е в това. Работата е там, да свържеш широката масова антирелигиозна кампания с кръвните интереси на масите и да я поведеш по такъв начин, че тя, тази кампания, да бъде ясна за масите, че тя, тази кампания, да бъде подкрепена от масите.

Същото трябва да се каже за оная маневра на партията, която тя предприе в началото на тая година във връзка с кампанията за доставяне на зърнени храни. Има хора, които мислят, че партията едва сега е разбрала необходимостта от борба срещу кулашката опасност. Това, разбира се, е глупост, другари. Партията винаги е разбрала необходимостта от такава борба и я е водила, тази борба, не на думи, а на дело. Особеността на предприетата от партията маневра в началото на тази година се състои в това, че тя получи през тази година възможност да свърже решителната борба срещу кулашко-спекулантските елементи в селото с кръвните интереси на широките трудещи се маси и като ги свърза, съумя да поведе след себе си мнозинството на трудещите се маси в село, като изолира кулака.

Изкуството на болшевишката политика се състои съвсем не в това, да стреля безразборно с всички оръдия по всички фронтове, без да държи сметка за условията на времето и мястото, без да държи сметка за готовността на масите да подкрепят едни или други мероприятия на ръководството. Изкуството на болшевишката политика се състои в това, да умее да избере времето и мястото и да взима под внимание всички обстоятелства на работата, за да съсредоточи огъня върху оня фронт, където ще може да се постигнат най бързо максимални резултати.

Всъщност какви резултати щяхме да имаме ние сега, ако бяхме предприели такъв сериозен удар срещу кулаците преди три години, когато средняците още не вър-

вяха здраво с нас, когато среднякът бе озлобен и гро-меше нашите председатели на районните изпълнителни комитети, когато беднотата бе зашеметена от резултатите на непа, когато имахме всичко на всичко 75 процента от предвоенната посевна площ, когато пред нас стоеше основният въпрос за разширяване производството на продоволствени и суровинни продукти в село, когато ние още нямахме сериозна продоволствена и суровинна база за индустрията?

Аз не се съмнявам, че ние щяхме тогава да загубим борбата, че нямаше да можем да разширим посевната площ до оная норма, до която успяхме да я доведем сега, че щяхме да подкопаем възможността за създаване на продоволствена и суровинна база за промишлеността, щяхме да улесним засилването на кулачеството, щяхме да отблъснем от себе си средняка и може би щяхме да имаме сега най-сериозна политически усложнения в страната.

Какво имахме в село в началото на тази година? Разширена посевна площ до размерите от преди войната, укрепнала суровинна и продоволствена база за промишлеността, осигурено за Съветската власт мнозинство на средняците, повече или по малко организирана беднота, подобрени и укрепнали партийни и съветски организации в село. Нима не е ясно, че само при тези условия можеше да се разчита на сериозен успех при организиране на удар срещу кулашко-спекулантските елементи? Нима не е ясно, че само луди хора не могат да разберат цялата разлика между тези две обстановки при организирането на широка масова борба срещу капиталистическите елементи в село?

Това е то пример колко неразумно е да се стреля безразборно от всички оръдия по всички фронтове, без да се държи сметка за условията на времето и мястото, без да се държи сметка за съотношението на борещите се сили.

Така стои работата, другари, с въпроса за доставките на зърнени храни.

Да преминем сега към въпроса за шахтинския процес.

III

ШАХТИНСКОТО ДЕЛО

Каква е класовата подплата на шахтинския процес, къде се крият корените на шахтинския процес и върху каква класова основа можа да се породи тая икономическа контрареволуция?

Има другари, които смятат шахтинския процес за случайност. Те обикновено казват: ние доста прозяпахме тук, не догледахме, но ако не бяхме прозяпали, то никакъв шахтински процес нямаше да има у нас. Че недоглеждане тук има, и то порядъчно недоглеждане — в това не може да има никакво съмнение. Но да се обяснява всичко с недоглеждането, това значи да не се разбере същината на работата.

Какво говорят фактите, материалите по шахтинското дело?

Фактите говорят, че шахтинското дело е икономическа контрареволуция, организирана от една част от буржоазните специалисти, които по-преди владееха каменно-въглената промишленост.

Фактите говорят сетне, че тия специалисти, бидейки организирани в тайна група, са получавали за вредителствуване пари от бившите господари, намиращи се сега в емиграция, и от контрареволуционните антисъветски капиталистически организации на Запад.

Фактите говорят, най-сетне, че тази група буржоазни специалисти е действувала и разрушавала нашата промишленост по указания на капиталистически организации от Запад.

И за какво говори всичко това?

То говори, че тук ние имаме работа с икономическа интервенция на западноевропейските антисъветски капиталистически организации в работата на нашата промишленост. Имаше на времето военно-политическа интервенция, която ние успяхме да ликвидираме чрез победоносната гражданска война. Сега сме изправени пред опит за икономическа интервенция, за ликвидирането на която не ще ни бъде нужна гражданска война, но която ние трябва

все пак да ликвидираме и ще я ликвидираме с всички достъпни за нас средства.

Глупаво би било да предположим, че международният капитал ще ни остави на мира. Не, другари, това е неправилно. Класите съществуват, международният капитал съществува и той не може да наблюдава спокойно развитието на страната на строящия се социализъм. Порано той, международният капитал, мислеше да събори Съветската власт чрез пряка военна интервенция. Опитът не сполучи. Сега той се старее и ще се старее занапред да отслаби нашата стопанска мощ чрез невидима, не винаги забележима, но доста внушителна икономическа интервенция, организирайки вредителство, подготвяйки всякакви „кризи“ в едни или други клонове на промишлеността и улеснявайки по този начин възможността за бъдеща военна интервенция. Тук всичко е увързано с възела на класовата борба на международния капитал срещу Съветската власт и за никакви случайности не може и дума да става.

Едно от двете:

или ние ще водим и занапред революционна политика, организирайки около работническата класа на СССР пролетариите и потиснатите от всички страни, и тогава международният капитал по всякакъв начин ще ни пречи да отиваме напред;

или ще се откажем от своята революционна политика, ще направим редица принципиални отстъпки на международния капитал и тогава международният капитал може би не ще има нищо против да ни „помогне“ за превръщането на нашата социалистическа страна в една „добра“ буржоазна република.

Има хора, които мислят, че ние можем да водим освободителна външна политика и в същото време да спечелим за това похвалите на капиталистите от Европа и Америка. Аз няма да доказвам, че такива наивни хора нямат и не могат да имат нищо общо с нашата партия.

Англия например иска от нас ние да установим с нея грабителски сфери на влияние някъде, да речем в Персия, в Афганистан или в Турция, при което тя ни уверява, че е готова да установи с нас „дружба“, ако

ние се съгласим на тази отстъпка. Какво ще кажете, другари, може би трябва да се съгласим на тази отстъпка?

Общ възглас. Не!

Сталин. Америка иска да се откажем принципно от политиката на поддържане освободителното движение на работническата класа в другите страни и казва, че всичко ще тръгне добре, ако се съгласим на такава отстъпка. Какво, другари, дали да се съгласим на такава отстъпка?

Общ възглас. Не!

Сталин. Ние бихме могли да установим „приятелски“ отношения с Япония, ако бихме се съгласили да поделим с нея Манчжурия. Можем ли да се съгласим на тази отстъпка?

Общ възглас. Не!

Сталин. Или например от нас искат да „смекчим“ монопола на външната търговия и да се съгласим да платим всички военни и предвоенни дългове. Можем ли да се съгласим на това, другари?

Общ възглас. Не!

Сталин. Но именно защото ние не можем да направим принципални отстъпки, без да се откажем от себе си — именно поради тази причина ние трябва да бъдем готови за това, че международният капитал ще ни устройва и занаяд всевъзможни пакости, все едно дали това ще бъде шахтинско дело или нещо друго подобно на него.

Ето в какво се състоят класовите корени на шахтинското дело.

Защо можа да се проведе у нас военната интервенция на международния капитал? Защото в нашата страна имаше цели групи военни специалисти, генерали и офицери, буржоазни и помещически синчаги, които бяха винаги готови да минират самите основи на Съветската власт. Можеха ли тези офицери и генерали да организират сериозна война против Съветската власт без финансовата, военната и друга подкрепа на международния капитал? Разбира се, не можеха. Можеше ли международният капитал без помощта на тази група белогвар-

дейски офицери и генерали да организира сериозна интервенция? Мисля, че не можеше.

Имаше у нас тогава другари, които смятаха, че военната интервенция била случайност, че ако не бяхме освободили от затвора Краснов, Мамонтов и т. н., интервенция нямало да има. Това, разбира се, не е вярно. Че освобождаването на Мамонтов, Краснов и други белогвардейски генерали изигра роля в развитието на гражданската война — в това не може да има съмнение. Но че корените на военната интервенция лежат не в това, а в класовите противоречия между Съветската власт, от една страна, и международния капитал с неговата генералска опашка в Русия — от друга, в това също така не може да има никакво съмнение.

Можеха ли да организират у нас шахтинското дело неколцината буржоазни специалисти, бивши минопритежатели, без финансовата и моралната подкрепа на международния капитал, без перспективата, че международният капитал ще им помогне да съборят Съветската власт? Разбира се, не биха могли. Можеше ли международният капитал да организира у нас икономическа интервенция от рода на шахтинското дело, ако няхахме у нас буржоазия, в това число известна група буржоазни специалисти в нашата страна, готови да удавят Съветската власт в капка вода? Ясно е, че не би могъл. Има ли у нас въобще такива групи буржоазни специалисти, които са готови да вършат икономическа интервенция, да подравят Съветската власт? Мисля, че има. Аз не смятам, че такива би могло да има много. Но че у нас съществуват известни незначителни групи буржоазни контрареволуционни специалисти, много по малобройни, отколкото това бе през време на военната интервенция — в това не може да има съмнение.

Съединяването на тези две сили именно създава почва за икономическа интервенция в СССР.

В това именно се и състои класовата подплата на шахтинското дело.

Сега за практическите изводи, произтичащи от шахтинското дело.

Бих желал да се спра на четири практически извода, за които ни сигнализира шахтинското дело.

Ленин казваше, че въпросът за подбиране на хората е един от основните въпроси на строителството на социализма. Шахтинското дело показа, че ние сме подбирали нашите стопански кадри зле, и не само сме ги подбирали зле, но и сме поставяли същите тия кадри в такива условия, които затрудняват техния растеж. Говорят за заповед № 33 и особено за „Типовото положение“, съпровождащо тази заповед¹⁴. Характерна особеност на това типово положение е това, че то дава почти всички права само в ръцете на техническия директор, оставяйки на директора правото да урежда конфликтите, да „представителствува“ и да свири на балалайка. Ясно е, че при такива условия нашите стопански кадри не можеха да се развият в достатъчна степен.

На времето тази заповед бе абсолютно необходима, защото тя бе издадена в оня момент, когато ние съвсем нямахме свои стопански кадри, когато ние не умеехме да управляваме промишлеността и по неволя се налагаше да предадем главните права в ръцете на техническия директор. Но сега тази заповед се превърна в окови. Сега ние имаме свои стопански кадри, които имат опит и могат да се развият като истински ръководители на нашата промишленост. И именно заради това вече е време да се отмени остарялото типово положение и да се замени с ново.

Казват, че е невъзможно комунистите, особено пък работниците комунисти-стопански дейци, да овладеят химическите формули и въобще техническите знания. Това не е вярно, другари. Няма в света такива крепости, които да не могат да бъдат превзети от трудещите се, от болшевиките (Р ъ к о п л я с к а н и я). Какви по-страшни крепости завладяхме ние в борбата си срещу буржоазията! Цялата работа е там — да имаш желание да овладееш техническите знания и да се въоръжиш с настойчивост и болшевишко търпение. Но за да се променят условията за работа на нашите стопански кадри и да им се помогне да станат истински и пълноправни господари на работата, необходимо е да се отмени старото типово

положение и да се замени с ново. В противен случай ние рискуваме да осакатим нашите хора.

Нима някои паднали духом стопански дейци бяха по-лоши от който и да е измежду нас? Как да си обясним, че такива и подобни на тях другари започнаха да падат духом и да се разлагат, сливайки се по своя бит с буржоазните специалисти? Това се обяснява с нашата неправилна стопанска практика, това се обяснява с ония условия на подбор и работа на нашите стопански органи, които затрудняват тяхното развитие, които ги превръщат в опашка на буржоазните специалисти. С подобна практика трябва да скъсаме, другари.

Вторият извод, за който ни сигнализира шахтинското дело, се състои в това, че ние зле обучаваме кадрите в нашите втузи*, ние зле подготвяме нашите червени специалисти. Това е извод, от който съвсем не можем да отбегнем. Защо например мнозина наши млади специалисти не ги бива за работа, защо те се оказаха непригодни за промишлеността? Затуй, защото те се учеха по книжки, те са книжни специалисти, те нямат практически опит, те са откъснати от производството и те, естествено, търпят поражение. А нима на нас са ни нужни такива специалисти? Не, не такива специалисти са ни нужни, та ако ще би те и да са три пъти млади специалисти. На нас са ни нужни такива специалисти — все едно дали те са комунисти или са некомунисти, — които биха били силни не само теоретически, но и по своя практически опит, по своите връзки с производството.

Младият специалист, който не е виждал шахта и не иска да слиза в шахта, младият специалист, който не е виждал завод и не иска да се цапа в завода, такъв специалист никога не ще надделее старите, закалени в практическия опит, но враждебни към нашето дело специалисти. Лесно е поради това да си обясним, че не само старите специалисти и не само нашите стопански дейци, но и работниците нерядко посрещат такива млади специалисти враждебно. Но за да няма повече такива изненади за младите специалисти, необходимо е да про-

* Втуз — висше техническо учебно заведение. *Ред.*

меним тяхното обучение, и то трябва да го променим по такъв начин, че младите специалисти още от първите години на своето обучение във вузите да са в неразривна връзка с производството, с фабриката, с шахтата и т. н.

Третият извод се отнася до въпроса за въвличането на широките работнически маси в управлението на промишлеността. Как стои работата в това отношение според данните по шахтинското дело? Твърде зле. Безобразно зле, другари. Доказано е, че кодексът на трудовите закони се нарушава, 6-часовият работен ден под земята не винаги се спазва, условията за закрила на труда не се спазват. А работниците търпят. А профсъюзите мълчат. А партийните организации не взимат мерки за ликвидирани на това безобразие.

Един другар, който неотдавна ходи в Донбас, слизал там в шахтите и разпитвал миньорите за трудовите условия. Знаменателно е, че нито един от миньорите не сметнал за нужно да се оплаче от условията. „Как живеете, другари?“ — пита ги този другар. „Нищо, другарю, не живеем зле“ — му отговарят миньорите. „Аз отивам в Москва, кажете какво да предам в центъра?“ — пита той. „Кажете там, че ние не живеем зле“ — отговарят му миньорите. „Слушайте, другари, та аз не съм чужденец, аз съм руснак и дойдох тук, за да науча от вас истината“ — казва им другарят. „Нам ни е все едно, другарю, ние казваме само истината и на чужденците, и на нашите“ — отговарят му миньорите.

Ето ви физиономията на нашите миньори. Това не са просто работници, а герои. В това именно се и състои богатството от онзи морален капитал, който ние успяхме да натрупаме в сърцата на работниците. И трябва да разберем, че ние пилеем този неоценим морален капитал тъй безбожно и престъпно като лоши и негодни наследници на великото наследство от Октомврийската революция! Но, другари, да живеем дълго от стария морален капитал и да го пилеем тъй безразсъдно — не бива. Време е да сложим край на това. Отдавна е време.

Накрай, четвъртият извод относно въпроса за проверка на изпълнението. Шахтинският процес показва, че работата по проверката на изпълнението у нас е поста-

вена крайно зле във всички области на управлението, и в партийната област, и в промишлената и профсъюзната област. Пишат се резолюции, разпрачат се директиви, но никой не иска да се погрижи, да се запита: а как стои работата с изпълнението на тези резолюции и директиви, изпълняват ли се те на дело или се турят под миндера?

Илич казваше, че един от сериозните въпроси в управлението на страната е въпросът за проверката на изпълнението. Но именно по този въпрос работата у нас стои крайно зле. Да ръководиш — това още не значи да пишеш резолюции и да разпращаш директиви. Да ръководиш — това значи да проверяваш изпълнението на директивите, и не само изпълнението на директивите, но и самите директиви, тяхната правилност или погрешност от гледна точка на живата практическа работа. Смешно би било да се мисли, че всички наши директиви 100-процентово са правилни. Това не е и не може да бъде така, другари. Проверката на изпълнението се състои именно в това, нашите дейци да проверяват в огъня на практическия опит не само изпълнението на нашите директиви, но и правилността на самите директиви. Затова недостатъците в тая област са недостатъци в цялото наше ръководство.

Да вземем например проверката на изпълнението по чисто партийна линия. Ние обикновено извикваме секретарите на окръжните и губернкските комитети на доклад в ЦК, проверявайки изпълнението на директивите на ЦК. Секретарите докладват, като признават недостатъците в своята работа. ЦК ги мъмри и взима шаблонни резолюции с указания — да се задълбочи и разшири работата, да се подчертае туй и туй, да се обърне сериозно внимание на туй и туй и пр. Секретарите се връщат по местата си с тези резолюции. Сетне пак ги извикваме, и пак същото — да се задълбочи, да се разшири и т. н. и т. н. Аз не твърдя, че цялата тази работа остава без полза. Не, другари, тази работа има свои добри страни в смисъл на възпитаване и потягане на организациите. Но трябва да се признае, че този метод на проверка на изпълнението вече е недостатъчен. Трябва да признаем,

че този метод трябва да бъде допълнен с друг метод, а именно с метода на изпращане на местна работа членове на нашите партийно-съветски върхушки (Глас: „Това е хубаво нещо!“). Аз говоря за изпращане на наши ръководни другари на временна работа по места не като командувачи, а като обикновени дейци, които да се поставят на разположение на местните организации. Аз мисля, че това дело има голямо бъдеще и то може да подобри работата по проверката на изпълнението, ако се изпълнява честно и добросъвестно.

Ако членове на ЦК, членове на Президиума на ЦКК, народни комисари и техни заместници, членове на Президиума на ВЦСПС, членове на президиумите на ЦК на профсъюзите, ако те системно отиват долу и вършат там работа с цел да вникнат в работата, да изучат всички трудности, всички минуси и плюсове — уверявам ви, че това ще бъде най-действителната и най-ефективната проверка на изпълнението. Това ще бъде най-доброто средство да се обогати опитът на нашите уважаеми ръководители. И ако това стане система — а то трябва непременно да стане система, — уверявам ви, че законите, които пишем тук, и директивите, които изработваме, ще бъдат къде-къде по-жизнени и по-правилни, отколкото това е налице понастоящем.

Така стои работата, другари, с шахтинското дело.

IV

ОБЩ ИЗВОД

Ние имаме вътрешни врагове. Ние имаме и външни врагове. Това не бива да забравяме, другари, нито за момент.

Ние иммахме криза в доставките на зърнени храни, която е вече преодоляна. Кризата в доставките на зърнени храни означаваше първата сериозна в условията на непа акция на капиталистическите елементи в селото против Съветската власт.

Ние имаме шахтинското дело, което вече се ликвидира и несъмнено ще бъде ликвидирано. Шахтинското дело е нова сериозна акция на международния

капитал и на неговите агенти в нашата страна против Съветската власт. Това е икономическа интервенция в нашите вътрешни работи.

Не ще и дума, че тези и подобни на тях акции както по вътрешна линия, така и по външна линия могат и вероятно ще се повтарят. Нашата задача е — да бъдем максимално бдителни и да сме нащрек. И ако ние, другари, бъдем бдителни, ние сигурно ще набием нашите врагове в бъдеще също тъй, както ги бием сега и сме ги били в миналото. (Бурни, продължителни ръкопляскания).

*„Правда“ бр. 90,
18 април 1928 г.*

ПРИВЕТСТВИЕ ДО РАБОТНИЦИТЕ НА КОСТРОМА

Братски привет на работниците на Кострома в деня Първи май, в деня на откриването в Кострома паметник на Ленин — основателя на нашата партия!

Да живеят работниците на Кострома!

Да живее Първи май!

Да живее вечно паметта за Ленин в сърцата на работническата класа!

И. Сталин

30 април 1928 год.

в. „Северная Правда“ (Кострома)

бр. 102, 4 май 1928 г.

РЕЧ НА VIII КОНГРЕС НА ВЛКСМ¹⁵

16 май 1928 г.

Другари! Прието е обикновено на конгресите да се говори за постижения. Няма съмнение, че ние имаме постижения. Те, тези постижения, разбира се, не са малки и няма защо да ги скриваме. Но, другари, у нас в последно време толкова много и понякога така до втръсване започнаха да говорят за постижения, че човек губи всякаква охота да повтаря казаното. Затова разрешете ми да наруша общия ред и да ви кажа няколко думи не за нашите постижения, а за нашите слабости и за нашите задачи във връзка с тези слабости.

Имам предвид, другари, задачите, които обхващат въпросите на нашето вътрешно строителство.

Тези задачи засягат три въпроса: въпроса за линията на нашата политическа работа, въпроса за повдигане активността на широките народни маси изобщо и специално на работническата класа на борба с бюрократизма и накрая въпроса за създаването на нови кадри за нашето стопанско строителство.

I

УКРЕПВАЙТЕ БОЙНАТА ГОТОВНОСТ НА РАБОТНИЧЕСКИЯ КЛАСА

Да започнем с първия въпрос. Характерна черта на преживявания момент е това, че ние строим вече пет години в условията на мирно развитие. Говоря за мирно развитие не само в смисъл на отсъствие на война с външните врагове, но и в смисъл на отсъствие на елементи

на гражданска война вътре в страната. Това именно наричаме ние условия на мирно развитие на нашето строителство.

Вие знаете, че воювахме три години с капиталистите на целия свят, за да завоюваме тези условия на мирно развитие. Вие знаете, че ние завоювахме тези условия, и ние смятаме това за грамадно наше постижение. Но, другари, всяко завоевание, включително и това завоевание, има и свои отрицателни страни. Условията на мирното строителство не останаха без последици за нас. Те сложиха своя печат върху нашата работа, върху нашите дейци, върху тяхната психология. През тези пет години ние вървахме плавно напред, като по релси. Във връзка с това у редица наши дейци се създаде настроение, че всичко ще тръгне като по масло, че ние седим едва ли не в екстренен влак и се движим по релси направо без прехвърляне към социализма.

На тази почва израсна теорията за „самотека“, теорията „на късмета“, теорията, че „всичко ще се нареди“ само по себе си, че у нас няма класи, нашите врагове са се успокоили и всичко у нас ще тръгне като по разписание. Оттук известна склонност към инертност, към летаргия. Тази именно психология на летаргия, тази психология на „самотек“ в рабогата—тя именно представлява отрицателната страна в периода на мирно развитие.

В какво се състои опасността от такива настроения? В това, че те замъгляват погледа на работническата класа, не ѝ позволяват да разпознае своите врагове, приспиват я със самохвални речи за слабостта на нашите врагове и подкопават нейната бойна готовност.

Не бива да се утешаваме с това, че нашата партия има един милион членове, комсомолът — два милиона, профсъюзите — десет милиона, че с това всичко е осигурено за окончателната победа над враговете. Това не е вярно, другари. Историята говори, че най-големите армии са загивали от това, че са се самозабравяли, твърде много са вярвали в своите сили, твърде малко са държали сметка за силата на враговете, отдавали са се на дремка, губили са бойната си готовност и в критическата минута са се оказвали неподготвени.

Най-голямата партия може да бъде заварена неподготвена, най-голямата партия може да загине, ако тя не взема предвид уроците на историята, ако тя не кове ден след ден бойната готовност на своята класа. Да бъдем заварени неподготвени — това е извънредно опасно нещо, другари. Да бъдем заварени неподготвени, това значи да станем жертва на „изненадите“, жертва на паниката пред врага. А паниката води до разпадане, поражение, гибел.

Бих могъл да ви разкажа много примери от живота на нашите армии през време на гражданската война, когато малки отреди разбиваха на пух и прах големи войскови съединения, когато тези войскове съединения нямаша достатъчно бойна готовност. Мога да ви разкажа как в 1920 г. три конни дивизии, които брояха не по-малко от 5 хиляди конника, бяха разбити и сбърнаги в безпорядъчно бягство от един пехотен баталион само защото конните дивизии, заварени неподготвени, бяха обхванати от паника пред врага, когото те не познаваха, който беше съвсем малоброен и който можеше да бъде разпердушинен с един удар, ако тези дивизии не се намираха в състояние на дремка, а след това — на паника, на суматоха.

Същото трябва да се каже за нашата партия, за нашия комсомол, за нашите профсъюзи, за нашите сили изобщо. Не е вярно, че ние нямаме вече класови врагове, че те са победени напълно и ликвидирани. Не, другари, нашите класови врагове съществуват. И не само съществуват, но растат, мъчат се да се борят против Съветската власт.

За това говорят нашите затруднения при зърнодоставките през зимата тази година, когато капиталистическите елементи в селото се опитаха да подкопаят политиката на Съветската власт.

За това говори шахтинското дело, което е израз на съвместна акция на международния капитал и буржоазията в нашата страна против Съветската власт.

За това говорят многобройните факти от областта на вътрешната и външната политика, които ви са известни и за които няма смисъл да се разпростирам тук.

За тези врагове на работническата класа не бива да се мълчи. Да се омаловажават силите на класовите врагове на работническата класа е престъпно. Да се мълчи за всичко това не бива особено сега, в периода на нашето мирно развитие, когато теорията на дремката и „самотека“, която отслабя бойната готовност на работническата класа, има известна благоприятна почва.

Грамадното възпитателно значение на кризата в зърнодоставките и на шахтинското дело се състои в това, че те раздрусаха всички наши организации, подкопаха теорията за „самотека“ и за лишен път подчертаха, че у нас има класови врагове, които съществуват, които не дремят и против които е необходимо да се укрепват силите на работническата класа, нейната бдителност, нейната революционност, нейната бойна готовност.

Оттук произтича най-близката задача на партията, политическата линия на нейната всекидневна работа: *да се повишава бойната готовност на работническата класа против нейните класови врагове.*

Не може да не се отбележи, че настоящият конгрес на Комсомола, особено пък „Комсомольская Правда“ са се приближили повече откогато и да било към тази задача. Вие знаете, че в речите на ораторите, както и в статиите на „Комсомольская Правда“ се отбелязва важността на тази задача. Това е много добре, другари. Необходимо е само тази задача да не се смята за временна и скоропреходна задача, защото задачата да се усилва бойната готовност на пролетариата е задача, от която трябва да бъде проникната цялата наша работа, докато има класи в нашата страна и докато имаме капиталистическо окръжение.

II

ОРГАНИЗИРАЙТЕ МАСОВА КРИТИКА ОТДОЛУ

Вторият въпрос се отнася до задачата да се води борба с бюрократизма; задачата да се организира масова критика на нашите недостатъци, задачата да се организира масов контрол отдолу.

Един от най-върлите врагове на нашето придвижване напред е бюрократизмът. Той живее във всички наши организации — и в партийните, и в комсомолските, и в професионалните, и в стопанските. Когато говорят за бюрократи, обикновено сочат с пръст старите безпартийни чиновници, изобразявани у нас обикновено в карикатурите във вид на хора с очила (С м я х). Това е съвсем неправилно, другари. Ако въпросът беше само в старите бюрократи, борбата с бюрократизма щеше да бъде много лесна работа. Бедата е там, че въпросът не е в старите бюрократи. Въпросът, другари, е в новите бюрократи, въпросът е в бюрократите, които съчувствуват на Съветската власт, най-после въпросът е в бюрократите из средата на комунистите. Комунистът-бюрократ е най-опасният тип бюрократ. Защо? Защото той маскира своя бюрократизъм със званието член на партията. А такива комунистически бюрократи има у нас, за съжаление, не малко,

Вземете нашите партийни организации. Вие трябва да сте чели за смоленския случай, за артьомовския случай и т. н. Какво мислите — че това е случайност? С какво се обясняват тези позорни факти на разложение и развала на нравите в някои звена на нашите партийни организации? Обясняват се с това, че монополът на партията е доведен до абсурд, заглушили гласът на низините, унищожили вътрешно партийната демокрация, насадили бюрократизъм. Как да се борим срещу това зло? Аз мисля, че срещу това зло няма и не може да има никакви други средства освен организиране контрол на партийните маси отдолу, освен насаждане на вътрешно-партийната демокрация. Какво може да се възрази против това, да се възбуди яростта на партийните маси против тези разложили се елементи и да им се даде възможност да изхвърлят навън такива елементи? Едва ли може нещо да се възрази против това.

Или например да вземем Комсомола. Вие, разбира се, не ще отречете, че тук-таме в Комсомола има съвсем разложени елементи, безпощадната борба с които е абсолютно необходима. Но да оставим настрана разложилите се. Да вземем последния факт на безпринципна

групова борба в Комсомола около лица, борба, която отравя атмосферата в Комсомола. С какво може да се обясни, че в Комсомола има колкото щете „косаревци“ и „соболевци“, а марксисти трябва да се търсят със свещ? (А п л о д и с м ѐ н т и.) За какво говори този факт, ако не за това, че в някои звена от ръководните среди на Комсомола се извършва процес на бюрократическо закостеняване?

А профсъюзите? Кой ще отрече, че в профсъюзите има бюрократизъм в излишък? У нас съществуват производствени съвещания в предприятията. У нас съществуват временни контролни комисии при профсъюзите. Задачата на тези организации е да будят масите, да разкриват нашите недостатъци и да набелязват пътищата за подобряване на нашето строителство. Защо тези наши организации не се развиват? Защо в тях не кипи живот? Не е ли ясно, че бюрократизмът в профсъюзите плюс бюрократизмът в партийните организации не позволяват на тези извънредно важни организации на работническата класа да се развиват?

Най-после, нашите стопански организации. Кой ще отрича, че нашите стопански органи не страдат от недостиг на бюрократизъм? Вземете например шахтинското дело. Нима шахтинското дело не говори, че нашите стопански органи не вървят напред, а пълзят, влачат се?

Как да сложим край на бюрократизма във всички тези организации?

За да направим това, има само един единствен път — да организираме контрол отдолу, да организираме критика от страна на милионните маси на работническата класа против бюрократизма на нашите учреждения, против техните недостатъци, против техните грешки.

Аз знам, че като възбудим яростта на трудещите се маси против бюрократическите извращения в нашите организации, ще трябва понякога да засягаме някои наши другари, които имат в миналото заслуги, но страдат сега от бюрократическата болест. Но нима това може да спре нашата работа по организирането на контрол отдолу? Аз мисля, че не може и не трябва. За старите заслуги.

трябва да им се поклоним до пояс, а за новите грешки и за бюрократизма би могло да ги понатупаме (Смях, аплодисменти). Как иначе? Защо да не направим това щом го изискват интересите на работата?

Говорят за критика отгоре, за критика от страна на РКИ, от страна на ЦК на нашата партия и т. н. Всичко това, разбира се, е добро. Но това далече още не е достатъчно. Нещо повече, главното сега не е в това. Главното сега се състои в подемане най-широка вълна на критика отдолу против бюрократизма въобще и специално против недостатъците в нашата работа. Само като организираме двойна преса — и отгоре и отдолу, — само като преместваме центъра на тежестта към критиката отдолу, можем да разчитаме на успешна борба и на изкореняване на бюрократизма.

Би било погрешно да се мисли, че опит в строителството имат само ръководителите. Това не е вярно, другари. Милионните маси от работници, които строят нашата индустрия, натрупват ден след ден грамаден опит в строителството, който съвсем не е по-малко ценен за нас от опита на ръководителите. Масовата критика отдолу, контролът отдолу ни е нужен между другото и за това, да не пропада напразно този опит на милионните маси, да се държи сметка за него и да се прилага в живота.

Ето защо най-близката задача за партията е: безпощадна борба с бюрократизма, организиране на масова критика отдолу, да се взема предвид тази критика при практическите решения за ликвидирането на нашите недостатъци.

Не може да се каже, че Комсомолът и особено „Комсомольская Правда“ не са държали сметка за важността на тази задача. Тук недостатъкът се състои в това, че често изпълнението на тази задача не се довежда докрай. А за да се доведе то докрай, нужно е да се държи сметка не само за критиката, но и за резултатите от критиката, и за онези подобрения, които се въвеждат в практиката в резултат на критиката.

III

МЛАДЕЖТА ТРЯБВА ДА ОВЛАДЕЕ НАУКАТА

Третата задача се отнася до въпроса за създаване на нови кадри за социалистическото строителство.

Пред нас, другари, стоят грамадни задачи по преустрояването на цялото наше народно стопанство. В областта на селското стопанство ние трябва да поставим основата на едро обединено обществено стопанство. От днешното обръщение на другаря Молотов¹⁶ на вас трябва да ви е известно, че Съветската власт поставя извънредно трудната задача да се обединят дребните, раздробени селски стопанства в колективи и да се създадат нови едри съветски зърнопроизводителни стопанства. Това са такива задачи, без разрешението на които е невъзможно сериозно и бързо движение напред.

Ако в индустрията Съветската власт се опира на най-едро и концентрирано производство, в селското стопанство тя се опира на най-разпръснато и дребно селско стопанство, което е полустоково и което дава много по-малко стокови зърнени храни от довоенното стопанство, макар да са достигнати довоенните норми на посевните площи. В това лежи основата на всевъзможни затруднения в областта на зърнодоставките в бъдеще. За да излезем от това положение, трябва да се заловим непосредствено с организирането на едро обществено производство в селското стопанство. Но за да организираме едро стопанство, трябва да знаем науката за селското стопанство. А за да я знаем — трябва да се учим. А пък у нас хората, които знаят науката за селското стопанство, са безобразно малко. Оттук произтича задачата за създаване на нови, млади кадри, строители на новото, обществено селско стопанство.

В областта на индустрията положението у нас е много по-добро. Но и тук недостигът на нови кадри от строители спъва нашето движение напред. Достатъчно е да си спомним за шахтинското дело, за да разберем цялата острота на въпроса за новите кадри, строители на социалистическата индустрия. Разбира се, у нас има стари специалисти по строителството на индустрията. Но,

първо, те са малко у нас, второ, не всички те искат да строят новата индустрия, трето, много от тях не разбират новите задачи на строителството, четвърто, значителна част от тях вече са остарели и си изпяват песента. За да тласнем работата напред, трябва с ускорен темп да създадем нови кадри от специалисти измежду хората на работническата класа, измежду комунистите, измежду комсомолците.

Желаещи да строят и ръководят строителството у нас има колкото искаш както в областта на селското стопанство, така и в областта на индустрията. Но хора, които умеят да строят и да ръководят, у нас има безобразно малко. И обратното, невежество у нас в тази област има колкото щете. Нещо повече, у нас има хора, които са готови да възпяват нашата некултурност. Ако ти си неграмотен или пишеш неправилно и се перчиш със своята изостаналост — ти си „производствен“ работник, ти си на почит и уважение. Ако си излязъл от некултурността, ако си станал грамотен човек, ако си овладял науката — ти си чужд, „откъснал“ си се от масите, престанал си да бъдеш работник.

Аз мисля, че ние няма да напреднем нито крачка, докато не изкореним това варварство и тази дивост, това варварско отношение към науката и към културните хора. Работническата класа не може да стане истински господар на страната, ако не съумее да се измъкне от некултурността, ако не съумее да създаде своя собствена интелигенция, ако не овладее науката и не съумее да управлява стопанството въз основа на науката.

Трябва да се разбере, другари, че условията на борбата сега не са такива, каквито бяха в периода на гражданската война. В периода на гражданската война можеше да се превземат позициите на врага с напор, с храброст, с юначество, с кавалерийски набег. Сега, в условията на мирното стопанско строителство, кавалерийският набег може само да развали работата. Храброст и юначество и сега са нужни толкова, колкото и преди. Но само с храброст и юначество далече няма да се отиде. За да се надвие сега врагът, трябва да умеем да строим индустрията, селското стопанство, транспорта, търговията, трябва да

се откажем от аристократическото и високомерно отношение към търговията.

За да строим, трябва да знаем, трябва да овладеем науката. А за да знаем, трябва да се учим. Да се учим упорито, търпеливо. Да се учим от всички — и от враговете, и от приятелите, особено от враговете. Да се учим, стиснали зъби, без да се боим, че враговете ще се смеят над нас, над нашето невежество, над нашата изостаналост.

Пред нас стои крепост. Нарича се тя, тази крепост, наука с нейните многобройни клонове на знанието. Тази крепост ние трябва да превземем на всяка цена. Тази крепост трябва да бъде превзета от младежта, ако тя иска да бъде строител на новия живот, ако тя иска да стане действителна смяна на старата гвардия.

Ние не можем сега да се ограничаваме с изработване на комунистически кадри *изобщо*, на болшевишки кадри *изобщо*, които умеят да дрънкат за всичко по малко. Дилетантството и всезнайството сега са окови за нас. На нас ни са нужни сега болшевики-специалисти по метала, по текстила, по горивото, по химията, по селското стопанство, по транспорта, по търговията, по счетоводството и т. н. и т. н. На нас ни са нужни сега цели групи, стотици и хиляди нови кадри от болшевики, които могат да бъдат господари на работата в най-разнообразните отрасли на знанията. Без това не можем да говорим за бърз темп на социалистическото строителство в нашата страна. Без това не може да се говори, че ние ще съумеем да достигнем и изпреварим напредналите капиталистически страни.

Да овладеем науката, да изковем нови кадри от болшевики-специалисти по всички отрасли на знанията, да се учим, да се учим, да се учим най-упорито — такава е сега задачата.

Масов поход на революционната младеж за наука — ето какво ни е нужно сега, другари. (Бурни аплодисменти. Викове: „Ура!“, „Браво!“). Всички стават).

ДО „КОМСОМОЛСКА ПРАВДА“

По случай тригодишния юбилей

Дружески привет на „Комсомолска Правда“, бойния орган на нашата работническа и селска младеж!

Желая ѝ успех на трудния фронт по възпитанието на младежта в дух на непримирима борба с враговете на работническата класа, в дух на борба за пълна победа на комунизма в целия свят!

Нека „Комсомолска правда“ бъде призивната камбана, която буди спящите, ободрява уморените, потиква изостаналите, бичува бюрократизма в нашите учреждения, разкрива недостатъците на нашата работа, показва успехите на нашето строителство и улеснява по този начин създаването на нови хора, нови строители на социализма, на ново поколение от младежи и девойки, способни да заменят старата болшевишка гвардия!

Силата на нашата революция се състои в това, че у нас няма откъснатост между старото и новото поколение революционери. Ние побеждаваме затова, защото старата и младата гвардия вървят заедно, в единен фронт, в една редица против враговете, както вътрешните, така и външните.

Задачата се състои в това, да запазим и укрепим това единство.

Нека „Комсомолска правда“ бъде неуморим глашатай на идеята за единството на старата и младата болшевишка гвардия!

И. Сталин

26 май 1928 г.

„Комсомольская Правда“ бр. 122,
27 май 1928 г.

ДО СВЕРДЛОВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

По случай десетгодишния му юбилей

Десетгодишнината на Свердловския университет¹⁷ е извънредно голямо постижение на партията на фронта на борбата за създаването на нови ленински кадри.

За 10 години Свердловията даде на партията стотици и хиляди предани на делото на комунизма млади дейци, които станаха смяна на старата болшевишка гвардия.

За 10 години съществуване университетът оправда напълно очакванията, като показа, че той не напразно носи името на своя основател, челния борец за комунизма Я. М. Свердлов.

Да научим работниците-партийци да овладеят научния метод на Маркс и Ленин и правилно да го прилагат в социалистическото строителство — такава е задачата, която изпълняваше, изпълнява и ще изпълнява с чест Свердловският университет.

Привет на бившите и настоящите Свердловци по случай десетилетието на комунистическия университет „Я. М. Свердлов!“

Привет на юбилейния випуск свердловци — новия отред на социализма!

И. Сталин

НА ХЛЕБНИЯ ФРОНТ

Из беседата със студентите от Института на Червената професура, Комунистическата академия и от Свердловския университет

28 май 1928 г.

Въпрос. Кое трябва да се счита за основно в нашите затруднения по хлебния въпрос? Какъв е изходът от тия затруднения? Какви изводи се налагат във връзка с тези затруднения относно темпа на развитието на нашата индустрия изобщо и особено от гледището на съотношението между леката и тежката индустрия?

Отговор. На пръв поглед може да се каже, че нашите затруднения със зърнените храни са случайни, са резултат само на лошо планиране, резултат само на редица грешки при установяване на стопанския баланс.

Но така може да се покаже само на пръв поглед. Всъщност причините на затрудненията тук лежат много по-дълбоко. Че лошото планиране и грешките при установяване на стопанския баланс изиграха тук значителна роля — в това не може да има никакво съмнение. Но да се обяснява всичко с лошо планиране и със случайни грешки — значи да се изпада в най-груба грешка. Погрешно би било да се намалява ролята и значението на планирането. Но още по-голяма грешка ще бъде да се превеличава ролята на плановото начало, мислейки, че ние вече сме достигнали оная степен на развитие, когато имаме възможност да планираме и регулираме абсолютно всичко.

Не трябва да забравяме, че освен елементите, които се поддават на нашето планово въздействие, в състава на нашето народно стопанство има още други елементи, които още не се поддават на планиране, има, най-после,

и враждебни на нас класи, които не могат да бъдат надвити чрез просто госплановско* планиране.

Ето защо, аз мисля, че не бива да се свежда всичко до проста случайност, до грешки на планирането и т. н.

И тъй, где е основата на нашите затруднения на хлебния фронт?

Основата на нашите затруднения със зърнените храни е в това, че производството на зърнени храни за пазара у нас расте по-бавно, отколкото расте нуждата от зърнени храни.

Расте индустрията. Расте броят на работниците. Растат градовете. Растат, най-после, районите, които произвеждат технически суровини (памук, лен, цвекло и т. н.) и които търсят зърнени храни на пазара. Всичко това бързо увеличава нуждата от зърнени храни, от храни за пазара. А производството на стокови зърнени храни расте с убийствено бавен темп.

Не може да се каже, че у нас закупените зърнени храни, които се намират в разпореждане на държавата, тази година бяха по малко отколкото миналата или поминалата година. Напротив, тази година в ръцете на държавата имаше много повече зърнени храни отколкото миналите години. И все пак ние сме пред затруднения със зърнените храни.

Ето няколко цифри. Към 1 април 1925—26 г. ние можахме да закупим 434 млн. пуда зърнени храни. От тях изнесохме в чужбина 123 млн. пуда. Следователно в страната останаха 311 млн. пуда закупени зърнени храни. Към 1 април 1926—27 г. ние имахме 596 млн. пуда закупени зърнени храни. От тях изнесохме в чужбина 153 млн. пуда. В страната останаха 443 млн. пуда закупени зърнени храни. В 1927—28 г. ние имахме към 1 април 576 млн. пуда закупени зърнени храни. От тях изнесохме в чужбина 27 млн. пуда. В страната останаха 549 млн. пуда закупени зърнени храни.

Иначе казано, към 1 април тази година ние имахме закупени за нуждите на страната 100 млн. пуда повече зърнени храни отколкото миналата година и 230 млн. пуда

* Госплан — Държавна планова комисия. *Ред.*

повече отколкото по-миналата година. И все пак тая година ние имаме затруднения на фронта на зърнените храни.

В един от докладите си аз вече казах, че тези затруднения бяха използвани от капиталистическите елементи в село, преди всичко от кулаците, за да провалят съветската стопанска политика. Вие знаете, че Съветската власт предприе редица мерки, които имаха за цел да ликвидират антисъветската акция на кулачеството. Затова аз няма да се разпростирам тук върху тоя въпрос. В дадения случай мене ме интересува друг въпрос. Аз имам предвид въпроса за причините на бавното увеличаване производството на стокови зърнени храни, въпроса, че у нас производството на зърнени храни за пазара се увеличава по-бавно отколкото нуждите от зърнени храни, въпреки че ние вече достигнахме нормите на посевната площ и общата продукция на зърнени храни от преди войната.

И наистина, няма не е факт, че ние вече достигнахме довоенните норми на посевната площ? Да, факт е. Нима не е факт, че общата продукция на зърнени храни още миналата година се равняваше на довоенната норма на производството, т. е. достигна до 5 милиарда пуда зърнени храни? Да, факт е. С какво да се обясни в такъв случай фактът, че въпреки тези обстоятелства ние произвеждаме зърнени храни за пазара два пъти по-малко и изнасяме в чужбина зърнени храни двадесет пъти по-малко отколкото преди войната?

Това се обяснява, преди всичко и главно, с изменението структурата на нашето селско стопанство като резултат на Октомврийската революция, с преминаването от едрото помещническо и едрото кулашко стопанство, което даваше най-голямото количество зърнени храни за пазара, към дребно и средно селско стопанство, което дава най-малко количество зърнени храни за пазара. Вече самото обстоятелство, че преди войната имахме 15—16 милиона индивидуални селски стопанства, а сега имаме 24—25 милиона селски стопанства — самото това вече показва, че главната основа на нашето селско стопанство е дребно селско стопанство, което произвежда минимум зърнени храни за пазара.

Силата на едрото земеделско стопанство, било то помещническо, кулашко или колективно, е в туй, че то,

това едро стопанство, има възможност да си служи с машини, да използва науката, да употребява торове, да увеличава производителността на труда и по такъв начин да произвежда най-голямо количество зърнени храни за пазара. И напротив, слабостта на дребното селско стопанство е в туй, че то е лишено напълно или почти напълно от тези възможности, поради което то е полупотребителско и малко произвежда за продан.

Да вземем например колхозите и совхозите. Те отделят зърнени храни за пазара 47·2⁰/₀ от цялото си общо производство. Иначе казано, те произвеждат зърнени храни за пазара повече отколкото помешчическото стопанство преди войната. А дребните и средни селски стопанства? Те отделят зърнени храни за пазара само 11·2⁰/₀ от цялата си продукция. Разликата, както виждате, е доста красноречива.

Ето ви няколко цифри, които илюстрират структурата на производството на зърнени храни в миналото — преди войната и сега — в следоктомврийския период. Тези цифри дава др. Немчинов, член на колегията на Централното статистическо управление. Тези цифри не претендират на точност, както отбелязва в записката си другарят Немчинов — те дават възможност да се направят само приблизителни изчисления. Но тези цифри са напълно достатъчни, за да се разбере разликата между довоенния период и следоктомврийския период от гледището на структурата на производството на зърнени храни изобщо и специално на производството на зърнени храни за пазара.

	Обща продукция на зърнените храни		Зърнени храни за пазара (извънселски)		Стоиност в проценти
	млн. пуда	%	млн. пуда	%	
<i>Преди войната:</i>					
1. Помешчици	600	12·0	281·6	21·6	47·0
2. Кулаци	1,900	38·0	650·0	50·0	34·0
3. Средняци и бедняци . .	2,500	50·0	369·0	28·4	14·7
<i>Всичко . .</i>	<i>5,000</i>	<i>100</i>	<i>1,300·6</i>	<i>100</i>	<i>26·0</i>
<i>В 1926/1927 г.:</i>					
1. Совхози и колхози . . .	80·0	1·7	37·8	6·0	47·2
2. Кулаци	617·0	13·0	126·0	20·0	20·0
3. Средняци и бедняци . . .	4,052·0	85·3	466·2	74·0	11·2
<i>Всичко . .</i>	<i>4,749·0</i>	<i>100</i>	<i>630·0</i>	<i>100</i>	<i>13·3</i>

Какво показва тази таблица?

Първо, тя показва, че производството на грамадната част зърнени произведения премина от помешчиците и кулаците към дребните и средни селяни. Това значи, че дребните и средни селяни, след като се освободиха напълно от гнета на помешчиците и подкопаха главната сила на кулачеството, получиха възможност да подобрят сериозно своето материално положение. Това е резултат от Октомврийската революция. В това се съдържа, преди всичко, оная решаваща придобивка, която основните селски маси получиха от Октомврийската революция.

Второ, тя показва, че основните притежатели на зърнени храни за пазара у нас са дребните и преди всичко средните селяни. Това значи, че като последствие от Октомврийската революция не само от гледище на общото производство на храни, но и от гледище на производството на зърнени храни за пазара СССР се превърна в страна на дребноселско стопанство, а среднякът — в „централна фигура“ на земеделието.

Трето, тя показва, че ликвидирането на помешчицеското (едро) стопанство, намаляването повече от тройно на кулашкото (едро) стопанство и преминаването към дребното селско стопанство, което отделя само 11% за продан, при липсата на що-годе развито едро обществено стопанство в областта на производството на зърнени храни (колхози, совхози) трябваше да доведат и действително доведоха до рязко намаление производството на зърнени храни за пазара в сравнение с годините преди войната. Факт е; че сега ние имаме два пъти по-малко зърнени храни за пазара, въпреки че достигнахме доверената норма на общата продукция на зърнени храни.

Ето къде е основата на нашите затруднения на хлебния фронт.

Ето защо нашите затруднения в областта на държавните доставки на храни не бива да се смятат проста случайност.

Няма съмнение, че тук известна отрицателна роля изигра също тъй и обстоятелството, че нашите търговски организации взеха върху себе си ненужното задължение да снабдяват със зърнени храни редица малки и

средни градове, което не можеше да не намали до известна степен държавните запаси на храни. Но няма никакви основания да се съмняваме, че основата на нашите затруднения на хлебния фронт е не това обстоятелство, а фактът, че бавно се увеличава стоковата част на нашето селскостопанско производство, когато в същото време усилено расте нуждата от стокови зърнени храни.

Къде е изходът от това положение?

Има хора, които виждат изхода от положението във връщането към кулашкото стопанство, в развитието и разцвета на кулашкото стопанство. Тези хора не се решават да говорят за връщане към помешчическото стопанство, схващайки, по всяка вероятност, че е опасно да се брътви за такива неща в наше време. Но толкова по-охотно те говорят за необходимостта от всестранно развитие на кулашкото стопанство в интереса на... Съветската власт. Тези хора предполагат, че Съветската власт би могла да се опре едновременно върху две противоположни класи — върху класата на кулаците, чийто стопански принцип е експлоатацията на работническата класа, и върху класата на работниците, чийто стопански принцип е унищожаването на всякаква експлоатация. Фокус — достоен за реакционерите.

Не струва и да се доказва, че тези реакционни „платнове“ нямат нищо общо с интересите на работническата класа, с принципите на марксизма, със задачите на ленинизма. Разговорите, че кулакът „не е по-лош“ от градския капиталист, че кулакът ни най-малко не представлява по-голяма опасност отколкото градският непман, че поради това ние няма защо „да се опасяваме“ сега от кулачеството — такива разговори са празен либерален брътвеж, който приспива бдителността на работническата класа и на основните селски маси. Не трябва да се забравя, че ако в индустрията ние можем да противопоставим на дребния капиталист в града едрата социалистическа индустрия, която дава $\frac{9}{10}$ от всичките индустриални стоки, то на едрото кулашко производство в село ние можем да противопоставим по линията на производ-

ството само незакрепнали още колхози и совхози, които произвеждат 8 пъти по-малко зърнени храни отколкото кулашките стопанства. Да не се разбира значението на едрото кулашко стопанство в село, да не се разбира, че значението на кулачеството в село е стократно по-голямо отколкото значението на дребните капиталисти в градската индустрия — това значи да загубиш ума си, да скъсаш с ленинизма, да преминеш на страната на враговете на работническата класа.

И тъй, где е изходът от това положение?

1) Изходът е преди всичко в преминаването от дребните, изостанали и разпръснати селски стопанства към обединени, едри, обществени стопанства, снабдени с машини, въоръжени с данните на науката и способни да произвеждат най-голямо количество зърнени храни за пазара. Изходът е в преминаването от индивидуалното селско стопанство към колективното, към общественото стопанство в земеделието.

Ленин зовеше партията към организиране на колхози още в първите дни на Октомврийската революция. Оттогава у нас, в партията, не се е прекратявала пропагандата на идеята за колхозите. Обаче призивът за създаване на колхози намери масов отзвук едва напоследък. Това се обяснява преди всичко с туй, че широкото развитие на кооперативната общественост в село подготви прелома в настроението на селяните в полза на колхозите, а наличността на редица колхози, които сега вече дават 150—200 пуда добив от една десетина и които дават 30—40% производство за пазара, създаде сериозен стремеж на беднотата и низшите слоеве на средните селяни към колхозите.

Немалко значение има тук също обстоятелството, че едва напоследък държавата получи възможност сериозно да финансира колхозното движение. Известно е, че тази година държавата отпусна парична помощ на колхозите два пъти повече отколкото миналата година (повече от 60 милиона рубли). XV партиен конгрес беше съвършено прав, като призна, че условията за масово колхозно движение вече са на зрялост, че усилването на колхозното дви-

жение е едно от най-сериозните средства за увеличаване производството на зърнени храни за пазара в страната.

Общата продукция на зърнените храни в колхозите през 1927 г. беше, по данните на Централното статистическо управление не по-малко от 55 млн. пуда, средно с около 30% производство за пазара. Широката вълна на образуване нови колхози и разширяването на старите в началото на тая година трябва да дадат към края на годината значително увеличаване производството на зърнени храни в колхозите. Задачата е в това: да се запази сегашният темп на развитие на колхозното движение, да се направят колхозите по-големи, да се премахнат фалшивите колхози, като се заменят с истински колхози, и да се установи такъв режим, че колхозите да предават на държавните и кооперативни организации всичките си зърнени храни за продан под страх на лишаване от държавни субсидии и кредити. Аз мисля, че при спазването на тези условия ние след 3—4 години ще достигнем такова положение, че да получим от колхозите до сто милиона пуда стокови зърнени храни.

Понякога противопоставят на колхозното движение кооперативното движение, предполагайки очевидно, че колхозите са едно, а кооперацията друго. Това, разбира се, е неправилно. Някои стигат дори дотам, че противопоставят колхозите на кооперативния план на Ленин. Няма защо да се говори, че такова противопоставяне няма нищо общо с истината. Всъщност колхозите са един вид кооперация, най-яркият вид на производителната кооперация. Има кооперация за продажба, има потребителна кооперация, има и производителна. Колхозите са неразделна съставна част на кооперативното движение изобщо, на ленинския кооперативен план в частност. Да се провежда ленинският кооперативен план — това значи да се издигат селяните от кооперацията за обща продажба, от потребителната кооперация до производителната, тъй да се каже, до колхозната кооперация. С това между другото се обяснява фактът, че у нас колхозите почнаха да се появяват и да се развиват само като резултат от развитието и усилването на кооперацията за обща продажба и на кооперацията за общи покупки.

2) Изходът е, второ, в туй, да се разширят и укрепят старите совхози, да се организират и развиват нови големи совхози. В 1927 година общата продукция на зърнени храни в сегашните совхози, по данните на Централното статистическо управление беше не по-малко от 45 млн. пуда с 65% производство за пазара. Несъмнено е, че при известна поддръжка от страна на държавата совхозите биха могли значително да увеличат производството на зърнени храни.

Но с това задачата не се ограничава. Има решение на Съветската власт, по силата на което в районите, свободни от селски участъци, да се организират нови големи совхози (от 10 хиляди до 30 хиляди десетини* всеки), които след 5—6 години ще дадат до 100 милиона пуда зърнени храни за пазара. Към организирането на тези совхози вече е пристъпено. Задачата е на всяка цена да се осъществи това решение на Съветската власт. Аз мисля, че ако изпълним тези задачи, ние след 3—4 години ще получим от старите и новите совхози 80—100 милиона пуда стокови зърнени храни.

3) Изходът, най-после, е в систематичното повдигане добива на дребните и средни индивидуални селски стопанства. Ние не можем и не трябва да поддържаме индивидуалното едро кулашко стопанство. Но ние можем и трябва да поддържаме дребното и средно индивидуално селско стопанство, като повдигаме плодородността му и го въвлечаме в руслото на кооперативната организираност. Тази задача е стара, провъзгласена у нас с особена сила още в 1921 г. при заменянето системата на изземването на продоволствените излишъци с продоволствения данък. Тази задача е потвърдена от XIV¹⁸ и XV конгрес на нашата партия. Важността на тая задача сега се подчертава от затрудненията на хлебния фронт. Затова тя, тая задача, трябва да се изпълнява със също такава настойчивост, с каквато ще се изпълняват първите две задачи, задачата относно колхозите и задачата относно совхозите.

Всички данни показват, че добивът на селското стопанство би могъл да се повиши в продължение на ня-

* Една десетина = 10,09 дек. *Ред.*

колко години с 15—20⁰/₀. У нас сега се употребяват не по-малко от 5 милиона дървени рала. Само заменянето им с плугове би могло сериозно да увеличи производството на зърнени храни в страната. Аз и не говоря за снабдяването на селските стопанства с известен минимум торове, с очистени семена, с малки машини и т. н. Методът на контрактацията, метод на сключване договор с цели села за снабдяването им със семена и т. н. при задължително условие да представят съответно количество зърнени продукти — този метод е най-добрият начин за повдигане добива на селските стопанства и за въвличане на селяните в кооперацията. Аз мисля, че при сериозна работа в тази посока ние бихме могли да получим след 3—4 години не по-малко от 100 милиона пуда нови зърнени храни от дребните и средни индивидуални селски стопанства.

По такъв начин, ако се изпълнят всички тези задачи, след 3—4 години ние ще имаме в разпореждане на държавата нови 200—250 милиона пуда зърнени храни, повече или по-малко достатъчни, за да се маневрира както трябва както вътре в страната, тъй и вън от нея.

Такива са в общи черти мероприятията, необходими за да излезем от затрудненията на хлебния фронт.

Съчетанието на тия основни мероприятия с текущите мероприятия, целещи подобрието на плана за снабдяване селото със стоки и освобождението на нашите търговски организации от задължението да снабдяват със зърнени храни редица малки и средни градове — такава е сега задачата.

Не трябва ли наред с тези мероприятия да се предприемат още ред други мероприятия, например мероприятия за намаляване темпа на развитието на нашата индустрия, чийто растеж създава усилен растеж на потребностите от зърнени храни, който засега изпреварва растежа на производството на зърнени храни за пазара? Не, не трябва. В никой случай! Да забавим темпа на развитието на индустрията значи да отслабим работническата класа, защото всяка крачка напред в развитието на индустрията, всяка нова фабрика, всеки нов завод, по из-

раза на Ленин, е „нова крепост“ на работническата класа, която усилва позициите ѝ в борбата против дребнобуржоазната стихия, в борбата против капиталистическите елементи в нашето стопанство. Напротив, ние трябва да запазим сегашния темп на развитие на индустрията, ние трябва при първа възможност да го засилим още повече, за да наводним селото със стоки и изземем оттам повече зърнени храни, за да снабдяваме селското стопанство и преди всичко колхозите и совхозите с машини, за да индустриализираме селското стопанство и повдигнем неговата стокова продукция.

Може би за по-голяма „предпазливост“ би трябвало да задържим развитието на тежката индустрия, за да построим лека индустрия, която работи главно за селския пазар, който е база на нашата индустрия? В никой случай! Това би било самоубийство, подкопаване на цялата наша индустрия, в това число и на леката индустрия. Това би означавало отказ от лозунга за индустриализиране на нашата страна и превръщане нашата страна в придатък на световната капиталистическа стопанска система.

Тук ние изхождаме от известните ръководни положения на Ленин, изложени от него на IV конгрес на Коминтерна¹⁹ и безусловно задължителни за цялата наша партия. Ето какво казваше върху това Ленин на IV конгрес на Коминтерна:

„Спасението на Русия е не само в добрата реколта на селското стопанство — това е още малко, и не е само в доброто състояние на леката индустрия, която доставя на селяните предмети за потребление — това също така е малко, — на нас е необходима също така *тежка* индустрия.“

Или още:

„Ние икономисваме от всичко, даже от училищата. Това е необходимо, защото ние знаем, че без спасяването на тежката индустрия, без нейното възстановяване, ние не ще можем да построим никаква индустрия, а без такава ние изобщо ще загинем като самостоятелна страна“ (т. XXVII, стр. 349).

Тези указания на Ленин не трябва да се забравят.

Как ще се отразят набелязаните мероприятия върху съюза между работниците и селяните? Аз мисля, че тези мероприятия могат само да улеснят укрепването на съюза на работниците и селяните.

И действително, ако колхозите и совхозите се развиват с ускорен темп; ако в резултат на непосредственото подпомагане на дребните и средни селяни добивът на техните стопанства се увеличи, а кооперацията ще обхваща все по-широки селски маси; ако държавата получи нови стотици милиони пуда зърнени стоки, необходими за маневриране; ако в резултат на тези и подобни на тях мероприятия кулачеството все повече се обуздава и постепенно се преодолява — то нима не е ясно, че противоречията между работническата класа и селяните в рамките на съюза на работниците и селяните все повече и повече ще се изглаждат, необходимостта от извънредни мерки за набавянето на зърнени храни ще отпада, широките селски маси все повече ще преминават към колективните стопански форми, а борбата за преодоляване на капиталистическите елементи в село ще взема все по-масов и организиран характер.

Нима не е ясно, че съюзът между работниците и селяните може само да спечели от такива мероприятия?

Трябва само да се има предвид, че съюзът на работниците и селяните в условията на пролетарската диктатура не е прост съюз. Това е особена форма на класов съюз на работническата класа и трудещите се селски маси, която си поставя за цел: а) да засили позициите на работническата класа, б) да осигури ръководната роля на работническата класа в този съюз, в) да унищожи класите и класовото общество. Всяко друго разбиране на съюза на работниците и селяните е опортюнизъм, меншевизъм, есерство — всичко каквото искате, само не марксизъм, само не ленинизъм.

Как да се съгласува идеята за съюз между работниците и селяните с известната мисъл на Ленин, че селяните са „последната капиталистическа класа“? Няма ли тук противоречие? Противоречието тук е само прилично, наглед. В действителност тук няма никакво про-

тиворечие. В същия този доклад пред III конгрес на Коминтерна²⁰, гдето Ленин характеризира селяните като „последна капиталистическа класа“, в същия този доклад Ленин още и още веднаж обосновава необходимостта от съюза на работниците и селяните, като заявява, че „висш принцип на диктатурата — това е поддържането на съюза между пролетариата и селяните, за да може пролетариатът да удържи своята ръководна роля и държавната власт“. Ясно е, че Ленин, във всеки случай, не вижда тук никакво противоречие.

Как трябва да се разбира мисълта на Ленин, че селяните са „последната капиталистическа класа“? Не означава ли това, че селяните се състоят от капиталисти? Не, не означава.

Това означава, първо, че селяните са особена класа, която строи стопанството си върху основата на частната собственост на оръдията и средствата за производство и която поради това се отличава от пролетарската класа, която строи стопанство върху основата на колективната собственост на оръдията и средствата за производство. Това означава второ, че селяните са такава класа, която отделя от своята среда, поражда и отхранва капиталисти, кулаци и изобщо разни експлоататори.

Не е ли това обстоятелство непреодолимо препятствие за организиране на съюза на работниците и селяните? Не, не е. Съюзът на пролетариата със селяните в условията на пролетарската диктатура не е съюз с всички селяни. Съюзът на пролетариата със селяните е съюз на работническата класа с трудещите се селски маси. Такъв съюз не може да бъде осъществен без борба против капиталистическите елементи измежду селяните, без борба против кулачеството. Такъв съюз не може да бъде траен без организиране на беднотата като опора на работническата класа в село. Затова съюзът на работниците и селяните при сегашните условия на диктатурата на пролетариата може да бъде осъществен само под известния лозунг на Ленин: опирай се на беднотата, създавай здрав съюз със средняка, нито за минута не прекратявай борбата против кулачеството. Защото само при провеждането на този лозунг може да бъдат въввлечени основ-

ните селски маси в руслото на социалистическото строителство.

Вие виждате по такъв начин, че противоречието между двете формули на Ленин е мнимо, привидно противоречие. В действителност между тях няма никакво противоречие.

*„Правда“ бр. 127,
2 юни 1928 г.*

ПИСМО ДО ЧЛЕНОВЕТЕ НА КРЪЖОКА ПО ПАРТИЙНО СТРОИТЕЛСТВО ПРИ КОМУНИСТИЧЕСКАТА АКАДЕМИЯ

Днес получих тезисите на Слепков за самокритиката. Оказва се, че тези тезиси са били обсъждани във вашия кръжок. Членове на кръжока ми казваха, че тези тезиси са били пуснати в ход като документ, който има за цел не критика на линията на ЦК, а нейното обосноваване.

Би било неправилно да се отрича на партийните членове правото да критикуват линията на ЦК. Нещо повече: аз допускам, че членовете на вашия кръжок имат право даже да противопоставят в своя тесен кръг срещу позициите на ЦК свои отделни тезиси. Очевидно е обаче, че тезисите на Слепков преследват не целта да критикуват линията на ЦК или да ѝ противопоставят нещо ново, а задачата да разяснят и обосноваг позициите на ЦК. Вероятно с това се обяснява, че тезисите на Слепков получиха известно разпространение в московските партийни среди.

Въпреки това или именно поради това аз смятам за свой дълг да заявя, че тезисите на Слепков

а) не съвпадат с позицията на ЦК по въпроса за лозунга за самокритиката,

б) те я „поправят“, „допълнят“ и, естествено, влошават в угода на бюрократическите елементи в нашите учреждения и организации.

1) Неправилна е преди всичко основата на тезисите на Слепков. Тезисите на Слепков само външно напомнят тезисите за лозунга за самокритиката. В действителност

те са тезиси за *опасностите* от лозунга за самокритиката. Не ще и дума, че всеки революционен лозунг крие в себе си известни възможности за извращаване в практиката. Такива възможности съществуват, разбира се, и при лозунга за самокритиката. Но да се изтъкват тези възможности като център на въпроса, като основа на тезисите за самокритиката — значи да се преобърне всичко с главата надолу, да се подбие революционното значение на самокритиката, да се помага на бюрократите, които се стараят да се отърват от самокритиката поради свързаните с нея „опасности“. Аз не се съмнявам, че бюрократическите елементи на нашите партийни и съветски организации ще прочетат тезисите на Слепков не без чувство на задоволство.

Има ли такова гледище нещо общо с гледището на ЦК по въпроса за самокритиката, с резолюцията на априлския пленум на ЦК и на ЦКК за шахтинското дело, с юнското обръщение на ЦК по въпроса за самокритиката²¹?

Аз мисля, че няма.

2) Неправилни са тезисите на Слепков и по вътрешното си съдържание. Един от най-сериозните фактори, които правят самокритиката неизбежна, и в същото време един от най-важните обекти на самокритиката е бюрократизмът на нашите организации.

Можем ли да се движим напред, без да се борим с бюрократизма в нашия партиен и съветски апарат?

Не можем!

Можем ли да организираме контрола от страна на масите, да повишим инициативата и самодейността на масите, да въвлечем милионните маси в социалистическото строителство, без да водим решителна борба с бюрократизма в нашите организации?

Не можем!

Можем ли да подкопаем, да отслабим, да развенчаем бюрократизма, без да прилагаме на практика лозунга за самокритиката?

Не можем!

Можем ли в тезиси, посветени на лозунга за самокритиката, да отминем без осветляване въпроса за бю-

рократизма като отрицателен фактор в нашето социалистическо строителство и като един от най-важните обекти на самокритиката?

Ясно е, че не можем.

С какво да се обясни в такъв случай, че Слешков се е изхитрил в своите тезиси да заобиколи с мълчание този животрептящ въпрос? Как може в тезисите за самокритиката, които си поставят за цел обосноваването на позицията на ЦК, да забравим за извънредно важната задача за самокритиката, за борбата с бюрократизма? А пък факт е, че в тезисите на Слешков няма нито една дума (буквално нито една дума!) за бюрократизма на нашите организации, за бюрократическите елементи в тези организации, за бюрократическите извращения в работата на нашия партийен и съветски апарат.

Може ли да се съгласува това повече от лекомислено отношение към извънредно важния въпрос за борбата против бюрократизма с позицията на ЦК по въпроса за самокритиката, с такива партийни документи като резолюцията на априлския пленум на ЦК и ЦКК за шахтинското дело или юнското обръщение на ЦК за самокритиката?

Аз мисля, че не може.

С комунистически привет *И. Сталин.*

8 юни 1928 г.

„Комсомолская Правда“ бр. 90
19 април 1929 г.

ЛЕНИН И ВЪПРОСЪТ ЗА СЪЮЗА СЪС СРЕДНЯКА*

Отговор на другаря С.

Другарю С.!

Не е вярно, че лозунгът на Ленин: „да умеем да постигаме споразумение със средните селяни, без да се отказваме нито за минута от борбата против кулака, и като се опираме здраво само върху беднотата“ — издигнат в известната негова статия за Питирим Сорокин,²² — е бил уж лозунг от „периода на комбедите“,** лозунг от „края на периода на тъй нареченото неутрализиране на средните селяни“. *Това е съвършено невярно.*

Комитетите на беднотата бяха основани през юни 1918 г. Към края на октомври 1918 г. ние вече имахме надмощие на нашите сили в селото против кулачеството и поврат на средняка към страната на Съветската власт. Върху базата на този поврат именно възникна решението на ЦК за унищожаване двувластието между Съветите и комбедите, за преизбиране на районните и селски Съвети, за вливането на комбедите в новоизбраните Съвети и следователно за ликвидирането на комбедите. Съветското оформяване на това решение беше прието, както е известно, на 9 ноември 1918 година на VI конгрес на Съветите. Аз имам предвид решението на VI конгрес на Съветите от 9 ноември 1918 година за преизбирането на селските и околийски Съвети и за вливането на комбедите в Съветите.

* Печата се с някои съкращения. *И. Ст.*

** Комбед — комитет на селската беднота. *Ред.*

А кога се появи статията на Ленин „Ценни призна-ния на Питирин Сорокин“, гдето той вместо лозунга за неутрализиране на средняка провъзгласява лозунга за споразумение със средняка? Тя се появи на 21 ноември 1918 година, т. е. почти две седмици *след* това решение на VI конгрес на Съветите. В тая статия Ленин открито казва, че политиката за споразумение със средняка се диктува *от поврата*, който направи средняка към нас.

Ето и думите на Ленин:

„Нашата задача в село е да унищожим помешчика, да слоим съпротивата на експлоататора и спекуланта-кулак; за тая цел ние можем здраво да се опрем *само* върху полупролетариите, върху „беднотата“. Но средният селянин не ни е враг. Той се е колебал. колебае се и ще се колебае: задачата да се въздействува върху колебаещия се *не е еднаква* със задачата да се събори експлоататорът и победи активният враг. Да умеем да се споразумяваме със средния селянин — без да се отказваме нито за минута от борбата против кулака и като се опираме здраво само на беднотата, — това е задачата на момента, защото именно сега по силата на гореизложените причини *завоят на средните селяни към нас е неизбежен*“* (т. XXIII, стр. 294).

Какво следва от това?

От това следва, че лозунгът на Ленин се отнася не към *стария* период, не към периода на комбедите и неутрализирането на средняка, а към *новия* период, периода на споразумение със средняка. Той отразява по такъв начин не *края* на стария период, а *началото* на нов период.

Но вашето твърдение за лозунга на Ленин не е вярно не само формално, не само, тъй да се каже, в хронологическо отношение — то не е вярно и по същество.

Известно е, че лозунгът на Ленин за споразумение със средняка като нов лозунг получи общопартийна санкция на VIII конгрес на нашата партия (март 1919 г.). Известно е, че VIII конгрес на партията е същият конгрес, който обоснова нашата политика на траен съюз със средняка. Известно е, че нашата програма, програмата на ВКП(б), е приета също тъй на VIII партиен конгрес. Известно е, че в тая програма има специални пунктове за отношението на партията към различните групировки в

* Курсивът навсякъде е мой. *И. Ст.*

село: към беднотата, към средняците, към кулачеството. Какво е казано в тези пунктове на програмата на ВКП(б) за социалните групировки в село и за отношението на партията към тях? Слушайте:

„В цялата си работа в село РКП, както и по-рано, *се опира върху неговите пролетарски и полупролетарски слоеве*, организира ги преди всичко в самостоятелна сила, като създава партийни ядра в село, организации на беднотата, особен тип професионални съюзи на пролетариите и полупролетариите в село и т. н., като все-странно ги сближава с градския пролетариат и ги изтръгва изпод влиянието на селската буржоазия и дребнособственическите интереси.

По отношение към кулачеството, към селската буржоазия, политиката на РКП е *решителна борба против техните експлоататорски попъзновения, смазване на тяхната съпротива на съветската полштика*.

По отношение към средните селяни политиката на РКП е в постепенното им и планомерно въвлечение в работата на социалистическото строителство. Партията си поставя за задача да ги отдели от кулаците, да ги привлича на страната на работническата класа с внимателно отношение към техните нужди, като се бори против тяхната изостаналост с мерки на идейно въздействие, а съвсем не с репресивни мерки, като се стреми във всички случаи, гдето са засегнати техните жизнени интереси, *да дойде до практическо споразумение с тях*, като им прави отстъпки относно избора на начините за провеждане на социалистическите преобразования** („VIII съезд РКП(б)“, стенограф. отчет, стр. 351²³).

Опитайте се да откриете и най-малката, дори словесна разлика между тези пунктове на програмата и лозунга на Ленин! Разлика вие не ще намерите, защото тя не съществува в природата. Нещо повече. Не може да има никакво съмнение, че лозунгът на Ленин не само не противоречи на решенията на VI конгрес за средняка, но, напротив — е най-точната и най-сполучлива формулировка на тези решения. Факт е, че програмата на ВКП(б) бе приета през март 1919 г. на VIII конгрес на партията, който специално обсъди въпроса за средняка, а статията на Ленин против Питирим Сорокин, която провъзгласи лозунга за споразумение със средняка, се появи в печата през ноември 1918 година, т. е. четири месеца преди VIII партиен конгрес.

Нима не е ясно, че VIII партиен конгрес *изцяло и напълно потвърди* лозунга на Ленин, издигнат в статията

* Курсивът навсякъде е мой. *И. Ст.*

му против Питирим Сорокин като лозунг, от който партията трябва да се ръководи в своята работа в село през целия сегашен период на социалистическото строителство?

В какво е солта на Лениновия лозунг?

Солта на Лениновия лозунг е в туй, че той чудесно сполучливо схваща *триединната* задача на партийната работа в село, изразена в една сбита формула: а) *опирай* се върху беднотата, б) създавай *споразумение* със средняка, в) нито за минута не прекратявай *борбата* против кулака. Я се опитайте да вземете от тази формула една от нейните части като база за работата в село в дадения момент, забравяйки останалите нейни части — и вие непременно ще попаднете в задънена улица.

Може ли в условията на сегашната фаза на социалистическото строителство да създаваме действително и здраво споразумение със средняка, без да се опираме върху беднотата и без да водим борба против кулака?

Не може.

Може ли в условията на сегашното развитие да водим успешна борба с кулака, без да се опираме върху беднотата и без споразумение с средняка?

Не може.

Как най-сполучливо може да се изрази с един обобщаващ лозунг тази триединна задача на партийната работа в село? Аз мисля, че лозунгът на Ленин е най-сполучливият израз на тази задача. Трябва да признаем, че по-сполучливо от Ленин не може да се каже...

Защо е необходимо да се подчертае целесъобразността на лозунга на Ленин *именно сега*, *именно при дадените условия* на работа в село?

Затова защото именно сега се забелязва в отделни другари тенденцията да разкъсат на части *триединната* задача на партийната работа в село и да откъснат тези части една от друга. Това напълно е потвърдено от практиката на нашата кампания по държавните доставки на храните през януари-февруари тази година.

Че със средняка трябва да се склучи споразумение — това знаят всички болшевики. Но как да се склучи това споразумение — това не всеки разбира. Едни мислят да

склучат споразумение със средняка чрез отказване от борбата против кулачеството или чрез отслабване на тази борба: борбата против кулачеството можела уж да сплаши част от средняците, тяхната заможна част.

Други мислят да склучат споразумение със средняка чрез отказ от работа по организирането на беднотата, или чрез отслабване на тази работа: организирането на беднотата водело уж към обособяването на беднотата, а обособяването можело да пропъди от нас средняците

Като резултат на тези отклонения от правилната линия се забравя марксистическото положение, че среднякът е класа, която се колебае, че споразумението със средняка може да бъде здраво само при условие на решителна борба против кулачеството и усилване работата сред беднотата, че без тези условия среднякът може да се люшне към кулачеството като към сила.

Спомнете си думите на Ленин, казани от него на VIII партиен конгрес:

„Необходимо е да се определи отношението към една класа, която няма *определено устойчиво положение** Пролетариатът в масата си е за социализма, буржоазията в масата си е против социализма — да се определи отношението между тези две класи е лесно. А когато минаваме към такъв слой като средните селяни, оказва се, *че те са такава класа, която се колебае*. Тя е отчасти собственик, отчасти труженик. Тя не експлоатира другите представители на трудещите се. В продължение на десетилетия тя е трябвало с голям труд да защитава своето положение, тя е изпитала върху себе си експлоатацията на помещиците и капиталистите, тя е понесла всичко и в същото време тя е собственик. Затова нашето отношение към тая колебаеща се класа представлява граматни трудности“ („VIII съезд РКП(б)“, стенограф. отчет, стр. 300²⁴).

Но има и други отклонения от правилната линия, не по-малко опасни отколкото предишните. Случва се, че водят борба против кулачеството, но я водят тъй неумело и безсмислено, че ударите падат върху средняка и бедняка. В резултат кулакът си остава целичък, съюзът със средняка получава пукнатина, а част от беднотата временно попада в лапите на кулака, който води подривна борба против съветската политика.

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Има и такива случаи, когато се опитват да превърнат борбата против кулачеството в разкулачване, а държавните доставки на храни — в изземване на продоволствените излишъци, като забравят, че разкулачването в нашите условия е глупост, а изземването на продоволствените излишъци означава не съюз, а борба против средняка.

От какво произтичат тези отклонения от партийната линия?

От неразбирането, че тройната задача на партийната работа в село е *единна и неразделна* задача. От неразбирането, че *не може да се откъсва* задачата за борба против кулачеството от задачата за споразумение със средняка, а двете тези задачи — от задачата за превръщане беднотата в опора на партията в село.*

* От това следва, че отклоненията от правилната линия създават двойка опасност за съюза между работниците и селяните: опасност от страна на ония, които мислят да превърнат например временните извънредни мерки по изпълнението на държавните доставки на храни в постоянен или продължителен курс на партията, и опасност от страна на ония, които мислят да използват отменяването на извънредните мерки за разпускане на кулака, за обявяване пълна свобода на търговията, без регулирането ѝ от държавните органи. Затова за осигуряване на правилната линия е необходима борба на два фронта.

Ползувам се от случая да отбележа, че нашият печат не всякога спазва това правило, като проявява понякога известна едностранчивост. Случва се например, че разобличават ония, които искат да превърнат извънредните мерки по изпълнението на държавните доставки на храни, които имат временен характер, в постоянен курс на нашата политика, създавайки опасност за тясното сближение със селото. Това е твърде добре. Но не е добре и не е правилно, когато едновременно с това не отделят достатъчно внимание и не разобличават както се следва ония, които заплашват тясното сближение със селото от противоположната страна, не разобличават ония, които се отдават на дребнобуржоазната стихия, които искат отслабване на борбата против капиталистическите елементи в село и установяването пълна свобода на търговията, без регулиращата роля на държавата, като по такъв начин подкопават тясното сближение от другия край. Това вече не е добре. Това е едностранчивост.

Случва се и това, че разобличават ония, които отричат, да речем, възможността и целесъобразността от повдигане индивидуалните дребни и средни селски стопанства, които в дадения стадий са базата на селското стопанство. Това е твърде добре. Но не е добре и е погрешно, когато едновременно с това не разобличават

Затова е нужно да се даде поне такъв ръководещ лозунг, който да обедини всички тези задачи в една обща формула, който следователно не би допускарал откъсването на тия задачи една от друга.

Имаме ли ние в партийния арсенал такава формула, такъв лозунг?

Да, имаме. Такава формула е лозунгът на Ленин: „да умеем да постигаме споразумение със средния селянин, без да се отказваме нито за минута от борбата против кулака и като здраво се опираме само на беднотата“.

Ето защо аз мисля, че този лозунг е най-целесъобразният и всеобхващащ лозунг, че *именно сега, именно при дадените условия* за работа в село трябва да го издигаме на пръв план.

Вие смятате лозунга на Ленин за „опозиционен“ лозунг и питате в писмото си: *„как е могло да се случи, че... този опозиционен лозунг е бил напечатан към 1 май 1928 година в „Правда“... с какво може да се обясни появянето на този лозунг върху страниците на „Правда“, орган на ЦК на ВКП(б), е ли това само техническа грешка или пък това е компромис с опозицията по въпроса за средняка?“*

Страшно казано — няма какво да се говори! Но все пак, бъдете по-внимателни „при завоите“, др. С.: а то с вашето усърдие може да дойдете до извода, че трябва да се *забрани* печатането на нашата програма, която изцяло потвърждава лозунга на Ленин (факт!), изработена главно от Ленин (съвсем не опозиционер!) и приета от VIII конгрес на партията (също тъй не опозиционен!). Имайте повече уважение към известните пунктове в нашата програма за социалните групировки в село! Имайте повече уважение към решенията на VIII партиен конгрес за средните селяни!...

ония, които подценяват значението на колхозите и совхозите и не виждат, че задачата за повдигане на индивидуалното дребно и средно селско стопанство трябва да бъде практически допълнена със задачата за повдигане на колхозно-совхозното строителство. Това вече е едностранчивост.

За да се осигури правилната линия, трябва да се води борба *на два фронта* и да се отхвърли всякаква едностранчивост.

Що се отнася до вашата фраза за „компромиса с опозицията по въпроса за средняка“, то тя, тази фраза, аз мисля, не заслужава да се опровергава: вие, види се, сте я казали необмислено.

Вас, изглежда, ви смущава обстоятелството, че в лозунга на Ленин и в програмата на ВКП(б), приета на VIII конгрес, се говори за споразумение със средняка, докато в своята реч при откриването на VIII конгрес Ленин говори за *траен съюз* със средняка. Вие виждате в това, вероятно, нещо като противоречие. Вие, възможно е, сте склонен даже да предполагате, че политиката на споразумение със средняка е нещо като отмятане от политиката на *съюз* с него. Това не е вярно, др. С. Това е голямо заблуждение. Така могат да мислят само хора, които умеят да четат буквите на лозунга, но които не умеят да вникнат в смисъла на лозунга. Така могат да мислят само хора, които не знаят историята на лозунга за съюза, за споразумението със средняка. Така могат да мислят само хора, способни да предполагат, че Ленин, който в своята встъпителна реч на VIII конгрес говори за политиката на „траен съюз“ със средняка, се *отметнал* от себе си, като в друга своя реч на *същия този* конгрес и в програмата на партията, приета на VIII конгрес, казал, че сега ни е нужна политика на „споразумение“ със средняка.

В какво е тук работата? Работата е в туй, че Ленин и партията в лицето на VIII конгрес не виждат *никаква разлика* между понятието „споразумение“ и понятието „съюз“. Работата е в туй, че навсякъде, във всички свои речи на VIII конгрес Ленин поставяше *знак на равенство* между понятието „съюз“ и понятието „споразумение“. Същото трябва да се каже и за резолюцията на VIII конгрес „За отношението към средните селяни“, гдето между понятието „споразумение“ и понятието „съюз“ се поставя *знак на равенство*. И тъй като Ленин и партията смятат политиката на споразумение със средняка не за случайна и скоропреходна, а за *пробължителна* политика, те имаха и имат всички основания да наричат политиката на споразумение със средняка политика на траен съюз с него и, наопаки, политиката на траен съюз

със средняка — политика на споразумение с него. Достатъчно е да се запознаем със стенографския отчет на VIII партиен конгрес и с резолюцията на този конгрес за средняка, за да се убедим в това.

Ето цитат из речта на Ленин на VIII конгрес:

„Много често поради неопитността на съветските длъжностни лица, поради трудността на въпроса, ударите, които се предназначаваха за кулаците, падаха върху средните селяни. Тук ние много грешехме. Натрупаният в това отношение опит ще ни помогне да направим всичко, за да избегнем това в бъдеще. Ето задачата, която стои пред нас не теоретически, а практически. Вие прекрасно знаете, че тази задача е трудна. Ние нямаме такива блага, които бихме могли да дадем на средния селянин, а той е материалист, практик и иска конкретни материални блага, които ние сега не можем да дадем и без които страната трябва да мине може би още месеци на тежки борби, обещаващи сега пълна победа. Но ние можем много да направим в нашата административна практика: да подобрим нашия апарат, да изправим маса злоупотребления. Линията на нашата партия, която не беше достатъчно насочена към блок, към съюз, към споразумение* със средните селяни — ние тази линия можем и трябва да я изравняваме и изправим“ („VIII съезд РКП(б)“, стенограф. отчет, стр. 20^{*25}).

Вие виждате, че Ленин не прави разлика между „споразумение“ и „съюз“.

А ето цитати из резолюцията на VIII конгрес „За отношението към средните селяни“:

„Да се смесват средните селяни с кулачеството, да се разпростира върху тях в една или друга степен мерките, насочени против кулачеството, значи най-грубо да се нарушават не само всички декрети на Съветската власт и цялата нейна политика, но и всички основни принципи на комунизма, които считат *споразумението* на пролетариата със средните селяни през периода на решителната борба на пролетариата за събаряне на буржоазията като едно от условията за безболезнения преход към премахването на всякаква експлоатаци

Средните селяни, които имат сравнително здрави икономически корени, поради остарелостта на селскостопанската техника в сравнение с индустриалната даже и в най-развитите капиталистически страни, без да говорим за Русия, ще се държат достатъчно дълго време след началото на пролетарската революция. Затова тактиката на съветските работници в село, както и на партийните дейци, трябва да се ориентира към *сътрудничество* със средните селяни за дълъг период . . .

* Курсивът е мой. И. Ст.

... Една изцяло правилна политика на Съветската власт в село осигурява по такъв начин *съюза и споразумението* на победоносния пролетариат със средните селяни...

... Политиката на работническо-селското правителство и на комунистическата партия трябва да се води и занаяпред в този *дух на споразумение* на пролетариата и бедните селяни със средните селяни* („VIII съезд РКП(б)“, стенограф. отчет, стр. 370—372²⁶).

Както виждате, резолюцията също не прави разлика между „споразумение“ и „съюз“.

Не ще бъде излишно да забележим, че в тази резолюция на VIII конгрес няма нито една дума за „траен съюз“ със средняка. Значи ли това обаче, че с това резолюцията отстъпва от политиката на „траен съюз“ със средняка? Не, не значи. Това значи само, че резолюцията туря знак на равенство между понятието „споразумение“, „сътрудничество“ и понятието „траен съюз“. Това е и ясно: не може да има „съюз“ със средняка, без да има „споразумение“ с него, а съюзът със средняка не може да бъде „траен“, ако няма „продължително“ споразумение и сътрудничество с него.

Такива са фактите.

Едно от двете: *или* Ленин и VIII партиен конгрес са отстъпили от ленинското изказване за „траен съюз“ със средняка, *или* трябва да се отхвърли това несериозно предположение и да се признае, че Ленин и VIII партиен конгрес не правят *никаква* разлика между понятието „споразумение“ и понятието „траен съюз“.

И така, който не иска да бъде жертва на празното буквоедство, който иска да вникне в смисъла на ленинския лозунг, говорещ за опиране върху беднотата, за споразумение със средняка и за борба против кулачеството, той не може да не разбере, че политиката на *споразумение* със средняка е политика на *траен съюз* с него.

Вашата грешка е в туй, че вие не сте разбрали мошеническата хитрост на опозицията и сте се поддали на нейната провокация, като попадате в капана, който ви е поставил противникът. Опозиционните мошеници крещат и шумят, като уверяват, че те са за лозунга на Ленин

* Курсивът навсякъде е мой. *И. Ст.*

за споразумение със средняка, при което те правят провокаторски намек, че „споразумение“ със средняка е едно, а „траен съюз“ с него е нещо друго. С това те искат да убият два заека: първо, да скрият своята действителна позиция относно средните селяни, която се състои не в споразумение със средняка, а в „скарване със средняка“ (виж известната реч на опозиционера Смирнов, цитирана от мене на XVI московска губернска партийна конференция²⁷); второ — да измамат простачите измежду болшевиките с *мнимата* разлика между „споразумение“ и „съюз“, да ги оплетат окончателно и отблъснат от Ленин.

А в отговор на това, какво вършат някои наши другари? Вместо да смъкнат маската на опозиционните мошеници, вместо да ги изобличат, че те заблуждават партията относно своята действителна позиция — вместо това, те се ловят на въдицата, влизат в капана и се оставят да ги отблъснат от Ленин. Опозицията дига шум относно лозунга на Ленин, опозиционерите се перчат като последователи на ленинския лозунг — значи аз трябва да се разгранича от този лозунг, за да не ме смесят с опозицията, иначе могат да ме обвинят в „компромис с опозицията“ — такава е логиката на тези другари!

И това не е единственият пример за мошеническите похвати на опозицията. Вземете например лозунга за самокритиката. Болшевиките не могат да не знаят, че лозунгът за самокритиката е основата на нашето партийно действие, средство за укрепване на пролетарската диктатура, душата на болшевишкия метод за възпитаване на кадрите. Опозицията дига шум, уверявайки, че лозунгът за самокритиката бил измислен от нея, от опозицията, че партията взела от нея този лозунг и по такъв начин капитулирала пред опозицията. Постъпвайки тъй, опозицията иска да постигне поне две неща:

първо — да скрие от работническата класа и да я излъже, че между опозиционната самокритика, която има за цел *разрушаването* на партийността, и болшевишката самокритика, която си поставя за цел *укрепването* на партийността, лежи пропаст;

второ — да улови на въдицата някои от простаците и да ги застави да се откажат от партийния лозунг за самокритиката.

А как реагират на това някои наши другари? Вместо да смъкнат маската на мошениците от опозицията и да защитят лозунга за болшевишката самокритика — те влизат в капана, отдръпват се от лозунга за самокритика, играят по свирката на опозицията и... капитулирват пред нея, погрешно предполагайки, че се оградят от опозицията.

Такива примери бих могъл да приведа цял куп.

Но в своята работа ние не можем да играем по ничия свирка. Още по-малко в своята работа ние можем да се ръководим от това, което говорят за нас опозиционерите. Ние трябва да вървим по своя път, като отхвърлим настрана и мошеническите постъпки на опозицията, и грешките на някои наши болшевики, които се поддават на провокацията на опозиционерите. Спомнете си думите на Маркс: „Върви по своя път, а хората нека си говорят каквото искат“²⁸.

Написано на 12 юни 1928 г.

Публикувано във вестник

„Правда“, бр. 152, 3 юли 1928 г.

Подпис: И. Сталин

ДО ЧЛЕНОВЕТЕ НА ПОЛИТБЮРО НА ЦК

Отговор на Фрумкин

(По повод писмото на Фрумкин от 15 юни 1928 г.)

Писмото на Фрумкин от 15 юни 1928 г. заслужава да се отнесем към него с внимание.

Да го разгледаме точка по точка.

1. Неправилна е у Фрумкин преди всичко оценката на международното положение на СССР. В партията съществува общоприето мнение, че причината за растежа на противоречията между СССР и неговото капиталистическо окръжение, причината за настъплението на капиталистическите държави срещу СССР е растежът на социалистическите елементи в СССР, растежът на влиянието на СССР върху работническата класа от всички страни, значи — опасността, която растящият СССР представлява за капитализма. Така именно разбира въпроса XV конгрес на нашата партия, когато говори в своята резолюция по отчета на ЦК: „Изостриха се противоречията между окръжаващите буржоазни страни и СССР, който с победоносното си развитие подкопава устоите на световния капитализъм. *Растежът на социалистическите елементи в СССР, крахът на буржоазните надежди за израждане на пролетарската диктатура заедно с усилването на международно-революционното влияние на СССР са най-главните фактори за това изостряне*“*²⁹.

Известно е, че партията изработи това свое становище не мимоходом, не случайно, а в отчаяна борба с

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

опозицията, която открито твърдеше, че причината за настъплението на империализма срещу СССР е *отслабването* на СССР, обяснявано с процеса на негово *израждане*.

Фрумкин обаче коренно не е съгласен с това партийно становище. Фрумкин уверява, че, напротив, „основният и решаващ фактор за настъплението на капиталистическия свят срещу СССР е политическото и икономическото *отслабване* на нашите сили“.

Какво общо може да има между тези две противоположни оценки, едната от които изхожда от Фрумкин, а другата от XV конгрес на нашата партия?

2. Още по-неправилна е оценката на Фрумкин за вътрешното положение на СССР. Като чете човек писмото на Фрумкин, може да помисли, че Съветската власт доживява последните си дни, страната е пред пропаст и гибелта на СССР е въпрос на няколко месеца, ако не на няколко дни. Остава само да се добави: „кукувицата вече е прокукала“.

Ние сме свикнали да слушаме интелегентски вопли за „гибелта“ на СССР от устата на опозиционерите. Но прилича ли на Фрумкин да взема примери от опозицията?

Разбира се, би било неправилно да се подценява значението на нашите трудности. Но би било още по-неправилно да се преувеличава тяхното значение, да се губи равновесие и да се изпада в паника. Няма съмнение, че кулакът е озлобен против Съветската власт: би било странно да искаме от кулака дружески отношения към Съветската власт. Няма съмнение, че кулакът има влияние сред известна част от бедните и средни селяни. Но на това основание да се прави изводът, че болшинството от бедните и средните селяни са настроени *против* Съветската власт, че „тези настроения започват вече да се преливат в *работническите центрове*“ — това значи да се губи равновесие и да се изпада в паника. Не напразно се казва, че „на страха очите са големи“.

Можем да си представим какво би станало с Фрумкин, ако в настоящо време имахме не сегашните трудности, а по-сериозни затруднения, да кажем война,

когато се открива широко „поле за действие“ за всякакъв род колебания.

3. Никак не е прав Фрумкин, когато заявява, че „влошаването на нашето икономическо положение се е *изострило* благодарение на новата след XV конгрес политическа линия по отношение на селото“. Тук очевидно става дума за онези мерки за подобряване доставките на храните, които бяха взети от партията в началото на тази година. Фрумкин смята тези мерки за *вредни*, които са „влошили“ нашето положение.

Излиза, че априлският пленум на ЦК и на ЦКК *не е бил прав*, когато постанови, че

а) „затрудненията по доставките на зърнените храни са свързани с *трудностите на бързия темп на индустриализация* на страната, диктуван на пролетарската държава от цялата международна и вътрешна обстановка и с *грешките на плановото стопанско ръководство*“, че

б) „*изострянето* на диспропорцията в пазарните отношения (платежоспособно селско търсене, от една страна, предлагане на индустриални стоки — от друга) се обяснява с *повишаването на доходите* на селото, по-специално на неговите *заможни и кулашки слоеве*“ (а не от мероприятията на партията. *И. Ст.*), че

в) „затрудненията бяха *задълбочени и усложнени* от стремежа на *кулашката* част на селото и на *спекулантите* да ги използват, да покачат цените на зърнените храни и да провалят съветската ценова политика* (а не от мероприятията на партията. *И. Ст.*).

Излиза, че априлският пленум на ЦК и на ЦКК *не беше прав*, като заяви в своята резолюция относно доставките на зърнените храни, че „посочените *мероприятия на партията*, които в известна своя част имаха *изключителен* характер, *осигуриха големите успехи* в засилване доставките на зърнени храни“⁸⁰.

Излиза по този начин, че Фрумкин е прав, а априлският пленум на ЦК и на ЦКК *не е прав!*

Кой е тук прав в края на краищата, Фрумкин или пленумът на ЦК и ЦКК?

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Да се обърнем към фактите.

Какво имахме в началото на януари тази година? Имахме дефицит от 128 милиона пуда зърнени храни в сравнение с миналата година.

Как се извършваха тогава доставките на храните? По пътя на самотека без всякакви изключителни мерки от страна на партията, без активна намеса на партията в доставките на храните.

Какво ни дадоха тогава самотекът и липсата на какъвто и да било натиск? Дефицит от 128 милиона пуда зърнени храни.

Какви резултати бихме имали сега, ако партията би последвала съвета на Фрумкин и не се намесеше тогава, ако не беше ликвидиран дефицитът от 128 милиона пуда зърнени храни още *преди* пролетта, *преди пролетната сеитба*? Сега щяхме да имаме глад сред работниците, глад в индустриалните центрове, застой в нашето строителство, глад в Червената армия.

Можеше ли партията да не се намеси, като не се спира пред прилагането на изключителни мерки? Ясно е, че тя не можеше да постъпи иначе.

Какво следва от това? От това следва, че ние бихме имали сега най-опасна криза на цялото наше народно стопанство, ако не бяхме се намесили *навреме* по въпроса за доставките на зърнените храни.

Изводът е един: Фрумкин *съвсем не е прав*, когато се обявява *против* решенията на априлския пленум на ЦК и на ЦКК и иска тяхното *ревизиране*.

4. Съвсем не е прав Фрумкин, когато казва: „Трябва да се *върнем* към XIV и XV партийни конгреси“. Ние няма защо да се връщаме към XV конгрес, защото партията стои изцяло и напълно на базата на решенията на XV конгрес. Но Фрумкин иска връщане към XIV конгрес.

Какво значи това? Не значи ли това *да се сложи черта* на целия изминат път и да се върви *назад*, а не напред?

XV конгрес на партията говори в своята резолюция „За работата в селото“, че в интерес на социалистическото развитие на селото е необходимо да се води „*по-решително настъпление срещу кулака*“³¹. XIV конгрес на

партията не каза това и не можеше да го каже при условията на онова време. Какво може да означава във връзка с това искането на Фрумкин „да се върнем към XIV конгрес“? То може да означава само едно: да се откажем от политиката на „по решително настъпление срещу кулака“.

Излиза, че искането на Фрумкин да се върнем към XIV конгрес води *към отказване* от решенията на XV конгрес на партията.

XV конгрес на партията казва в своята резолюция „За работата в селото“, че „в настоящия период задачата да се обединят и преобразуват дребните индивидуални селски стопанства в едри колективи трябва да бъде поставена като *основна задача* на партията в селото“³². XIV конгрес на партията не казваше това и не можеше да го каже при условията на онова време. За това можеше да се говори едва към момента на XV конгрес, когато, наред със старата и безусловно задължителна за нас задача да развиваме индивидуалното дребно и средно селско стопанство, пред нас се постави новата *практическа* задача да развиваме *колхозите* като едри стокови стопанства.

Какво може да означава във връзка с това искането на Фрумкин „да се върнем към XIV конгрес“? То може да означава само едно: да се откажем от новата *практическа* задача да развиваме колхозите. С това собствено се и обяснява фактът, че *практическата* задача да развиваме колективите Фрумкин подменя с *хитроумната* задача да даваме „максимална помощ на бедните селяни, които влизат в колективите“.

Излиза следователно, че искането на Фрумкин за връщане към XIV конгрес води *към отказване* от решенията на XV конгрес.

XV конгрес на партията в своята резолюция „За директивите по съставянето на петгодишния план на народното стопанство“ казва, че „е необходимо в настоящо време да се оказва по-голяма поддръжка на всички жизнеспособни форми на *производственото* коопериране (комуни, колхози, артели, производствени сдружения, кооперативни заводи и т. н.), а също така на *совхо-*

зите, които трябва да бъдат издигнати на по-високо стъпало“ *33. XIV конгрес на партията не каза това и не можеше да го каже при условията на онова време. За това можеше да се говори едва към XV конгрес, когато наред със задачите да развиваме индивидуалното дребно и средно селско стопанство, от една страна, и колхозите, от друга страна, пред нас застана още една нова *практическа* задача, задачата да развиваме *съветските стопанства (совхозите)* като най-стокови единици.

Какво може да означава във връзка с това искането на Фрумкин „да се върнем към XIV конгрес“? То може да означава само едно: да се откажем от политиката на „издигане на совхозите на по-високо стъпало“. С това всъщност се обяснява, че Фрумкин подменява *положителната* задача да развиваме совхозите, дадена от XV конгрес, с *отрицателната* задача „да не разширяваме совхозите ударно и свръхударно“, макар Фрумкин не може да не знае, че партията няма тук и не може да има като задача „свръхударността“, защото ние едва що *започваме* сериозно да пристъпваме към въпроса за организирането на нови совхози.

И тук излиза, че искането на Фрумкин да се върнем към XIV конгрес води *към отказване* от решенията на XV конгрес.

Какво значение има след всичко казано заявлението на Фрумкин, че ЦК се е „отклонил“ от решенията на XV конгрес? Няма ли да бъде по-вярно да се каже, че цялото писмо на Фрумкин представлява лошо маскиран опит да се *анулират* решенията на XV конгрес по-редица най-важни въпроси?

Не с това ли се обяснява твърдението на Фрумкин че резолюцията на априлския пленум на ЦК и на ЦКК за доставките на зърнените храни била „*половинчата и двойствена*“? Не ще ли бъде по-вярно да се каже, че резолюцията на пленума е правилна, а в очите на Фрумкин действително нещо започва да се „раздвоява“ поради известна „половинчатост“ на неговата позиция?

* Курсивът е мой. И. Ст.

Основната грешка на Фрумкин се състои в това, че той вижда пред себе си само *едната* задача, задачата да се издигне индивидуалното селско стопанство, като смята, че с това се *ограничава* в основни линии нашето отношение към селското стопанство.

Неговата грешка се състои в това, че той не разбира *новото*, което ни даде партията на своя XV конгрес, той не разбира, че сега не може да се *ограничаваме* само със задачата да издигаме индивидуалното селско стопанство, че е необходимо към тази задача *да добавим* две нови *практически* задачи: задачата да развиваме совхозите и задачата да развиваме колхозите.

Фрумкин не разбира, че без съединяване на първата задача с двете последни задачи ние не можем да излезем от положението нито в смисъл на снабдяване държавата със стокови зърнени храни, нито в смисъл на организиране цялото народно стопанство на началата на социализма.

Значи ли това, че ние пренасяме центъра на тежестта още сега върху совхозите и колхозите? Не, не значи. На дадения стадий центърът на тежестта си остава в областта на по-нататъшното издигане на индивидуалното дребно и средно селско стопанство. Но това не значи, че само тази задача *вече не е достатъчна*. Това значи, че е настанало време, когато ние трябва да *допълним* тази задача *практически* с двете нови задачи — да развиваме колхозите и совхозите.

5. Съвсем неправилна е забележката на Фрумкин, че „обявяването на кулака вън от закона доведе до беззакония по отношение на всички селяни“.

Първо, не е вярно, че кулакът е обявен „вън от закона“.

Второ, ако в тези думи на Фрумкин има някакъв смисъл, той може да се състои само в това, че Фрумкин иска от партията да върне на кулаците „правото на гражданство“, да върне на кулака политическите права (да речем изборителните права по отношение на Съветите и т. н.).

Мисли ли Фрумкин, че партията и Съветската власт биха спечелили, ако отменяха известните ограничения по от-

ношение на кулаците? Как да се съгласува това „умонастроение“ на Фрумкин с решението на XV конгрес за „по-решително настъпление против кулака“?

Мисли ли Фрумкин, че отслабването на борбата с кулаците ще укрепи нашия съюз със средняка? Не се ли досеща Фрумкин, че връщането правата на кулаците може само да улесни работата на кулаците по откъсването на средняка от нас?

Колко пари струват след всичко това приказките на Фрумкин за съюза със средняка?

Разбира се, неправилно би било да се отрича наличието на нарушения на законите от страна на известна част от нашите дейци в селото. Би било още по-неправилно да се отрича фактът, че поради неумелото водене на борбата с кулака от страна на известна част на нашите дейци, ударите, предназначени за кулака, падат понякога върху главите на средни и даже на бедни селяни. Няма съмнение, че е необходима най-решителна борба с тези извращения на партийната линия. Но как може на това основание да се прави изводът, че е необходимо да се отслаби борбата с кулаците, да се откажем от ограничаването на политическите права на кулаците и т. н.?

б. Фрумкин е прав, като твърди, че не можем да се борим с кулаците чрез разкулачване, както правят понякога някои наши дейци по места. Но той греши, ако мисли, че с това е казал нещо ново.

Да се сбвняват в тези извращения др. Молотов или др. Кубяк, както прави Фрумкин, и да се твърди, че партията не води борба с подобни извращения — значи да се допуска най-голяма несправедливост и да се изпада в непозволена сприхавост.

7. Фрумкин е прав, като твърди, че трябва да се открият пазарите, житният пазар. Но той греши, ако мисли, че с това е казал нещо ново. Първо, партията никога не е била за закриване на пазарите. Второ, Фрумкин не може да не знае, че, доколкото е имало закривания на пазари в някои райони, центърът незабавно е предписвал на местните организации веднага да открият пазарите и да ликвидират подобни извращения. Известно е, че това решение на центъра беше разпратено по места

още в края на май (26 май), т. е. две седмици преди появяването на писмото на Фрумкин. За това Фрумкин не можеше да не знае. Заслужаваше ли след всичко това да разбива отворени врата?

8. Прав е Фрумкин, като твърди, че трябва да се повишат цените на зърнените храни и да се засили борбата с контрабандното варене на ракия. Но и тук би било странно да се мисли, че с това Фрумкин е открил Америка. Борбата с контрабандното варене на ракия се води у нас от януари тази година. Борбата трябва да се усили, и тя ще бъде усилена, макар Фрумкин не може да не знае, че селото ще бъде недоволно от това. Колкото се отнася до повишаването на цените на зърнените храни, Фрумкин не може да не знае, че повишаването на цените е предрешено у нас в Политбюро за началото на новата храносъбирателна година още през февруари тази година, т. е. четири месеца преди появяването на писмото на Фрумкин. Още веднаж: струвало ли си е трудът „да разбива отворени врата“ по отношение повишаването на цените?

9. На пръв поглед може да се стори, че писмото на Фрумкин е съставено под флага на защитата на съюза със средняка. Но това само така изглежда. В действителност писмото на Фрумкин е ходатайство за облекчаване на кулака, ходатайство за *отменяване на ограниченията* по отношение на кулака. Който иска да укрепи съюза със средняка, той не може да иска отслабяне борбата с кулаците.

Осигуряването на здрав съюз със средняка е най-важна задача на нашата партия. Но такъв съюз може да се осигури само при условие че се води решителна борба с кулаците, при условие че се превръщат бедните селяни в опора на пролетариата в селото, най-после, при готовност и умение от наша страна да влизаме в продължително съглашение със средняка, което може да заякчи съюза с него и да укрепи позицията на пролетариата в борбата за социалистическо строителство.

Нашата политика в тази област трябва да цели не отслабване на борбата с капиталистическите елементи в

селото, а „свглашение на пролетариата със средните селяни“, „дълъг период на сътрудничество със средните селяни“, „съюз и свглашение на победоносния пролетариат със средните селяни“ (Виж резолюцията на VIII конгрес на партията „За отношението към средните селяни“) ³⁴.

И. Сталин

20 юни 1928 г.

Печата се за пръв път

ПРОТИВ ОПОШЛЯВАНЕТО НА ЛОЗУНГА ЗА САМОКРИТИКА

Лозунгът за самокритика не е нещо мимолетно и бързопреходно. Самокритиката е особен метод, большевишки метод за възпитаване на кадри на партията и на работническата класа изобщо в духа на революционното развитие. Още Маркс е говорил за самокритиката като метод за укрепване на пролетарската революция.³⁵ Що се отнася до самокритиката в нашата партия, то началото на самокритиката е свързано с началото на появяването на болшевиизма в нашата страна още с първите дни на неговото зграждане като особено революционно течение в работническото движение.

Известно е, че Ленин още през пролетта на 1904 г., когато болшевиизмът още не беше самстоятелна политическа партия, а работеше заедно с меншевиките в състава на една социалдемократическа партия — известно е, че Ленин още тогава зовеше партията към „самокритика и безпощадно разобличаване на своите собствени минуси“. Ето що писа тогава Ленин в своята брошура: „Крчка напред, две крчки назад“:

„Те (т. е. противниците на марксистите. *И. Ст.*) злорадствуват и правят гримаси, наблюдавайки нашите спорове; те ще се постараят, разбира се, да измъкват за своите цели отделни места из моята брошура, посветена на недостатъците и грешките на нашата партия. Руските социалдемократи са вече достатъчно обстреляни в сраженията, за да не се смущават от тези ошипвания, за да продължават, въпреки тях, своята работа на *самокритика и безпощадно разобличаване на собствените си минуси*,* които непременно и неизбежно

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

ще бъдат превъзможнати от разрастването на работническото движение. А господа противниците нека се опитат да ни представят картината на *действителното* състояние на работите в техните „партии“, която поне отдалеч да прилича на онази картина, която дават протоколите на нашия втори конгрес!“ (т. VI, стр. 161.³⁶)

Затова съвсем не са прави онези другари, които мислят, че самокритиката е мимолетно явление, мода, която в скоро време трябва да изчезне, както обикновено изчезва всяка мода. Всъщност самокритиката е неотнимаемо и постоянно действащо оръжие в арсенала на болшеvizма, неразделно свързано със самата природа на болшеvizма, с неговия революционен дух.

Понякога казват, че самокритиката е хубаво нещо за партия, която още не е дошла на власт и която „няма какво да губи“, но че самокритиката е опасна и вредна за партия, която вече е дошла на власт, която е заобиколена от враждебни сили и срещу която враговете могат да използват разобличаването на нейните слабости.

Това не е вярно. Това съвсем не е вярно. Напротив, именно поради това, че болшеvizмът дойде на власт, именно поради това, че болшевиките могат да се забравят благодарение на успехите на нашето строителство, именно поради това, че болшевиките могат да не забележат своите слабости и с това да улеснят работата на своите врагове — именно затова е нужна самокритиката особено сега, особено след вземането на властта.

Самокритиката има за цел да разкрива и ликвидира нашите грешки, нашите слабости — нима не е ясно, че самокритиката в условията на диктатурата на пролетариата може само да улесни борбата на болшеvizма против враговете на работническата класа? Ленин отчиташе тези особености на положението след завземането на властта от болшевиките, когато той писа в своята брошура „Левичарството“ — детска болест на комунизма“ през м. май 1920 г.:

„Отношението на политическата партия към своите грешки е един от най-важните и най-верни критерии за сериозността на партията и за това, изпълнява ли тя на *дело* задълженията си към своята *класа* и към трудещите се *маси*. *Открито да се признае*

грешката,* да се разкрият нейните причини, да се проанализира обстановката, която я е породила, да се обсъдят внимателно средствата за изправянето на грешката — ето това е признак на сериозна партия, ето това е изпълнение от нея на своите задължения, ето това е възпитание и обучение на *класата*, а след това и на *масата*" (т. XXV, стр. 200).

Ленин беше хиляди пъти прав, когато казваше на XI конгрес на партията през март 1922 г.:

„Пролетариатът не се бои да признае, че в революцията това и това именно излезе великолепно, а това и това не успя. Всички революционни партии, които са загивали досега, са загивали от това, че са се *забравяли* и не са умеели да виждат в що е силата, *бояли са се да говорят за своите слабости*.* А ние не ще загинем, защото не се боим да говорим за своите слабости, и ще се научим да преодоляваме тези слабости“ (т. XXVII, стр. 260—261).

Изводът е само един: без самокритика — няма правилно възпитаване на партията, на класата, на масите; без правилно възпитаване на партията, на класата, на масите — няма болшеvizъм.

Защо лозунгът за самокритиката доби актуално значение именно сега, именно в дадения исторически момент, именно в 1928 г.?

Защото сега по-ярко отколкото преди една година или преди две години се прояви изострянето на класовите отношения както по вътрешна линия, така и по външна линия.

Защото сега по-ярко отколкото преди една година или преди две години се разкри наличието на подривната работа на класовите врагове на Съветската власт, които използват против работническата класа на нашата страна нашите слабости, нашите грешки.

Защото поуките от шахгинския процес и от „снабдителните маневри“ на капиталистическите елементи в селото плюс нашите грешки по планирането не могат и не бива да минат за нас безследно.

Нужно е *по-скоро да се осозобождава* и от нашите грешки и слабости, разкрити от шахтинския процес, и от затрудненията при доставките на зърнените храни, ако искаме да укрепим революцията и да посрещнем враговете в пълна бойна готовност.

* Курсивът е мой. И. Ст.

Нужно е *по-скоро да разкриваме* нашите слабости и грешки, които *още не са разкрити*, но които несъмнено съществуват, ако не искаме да бъдем застигнати неподготвени от всякакви „изненади“ и „случайности“ за радост на враговете на работническата класа.

Да се бавим тук — значи да улесним делото на нашите врагове, да удвоим нашите слабости и грешки. Но всичко това е невъзможно да се направи без разгръщане на самокритиката, без засилване на самокритиката, без да бъдат въввлечени милионните маси на работническата класа и на селяните в разкриването и ликвидирането на нашите слабости, на нашите грешки.

Затова априлският пленум на ЦК и ЦКК беше съвел прав, когато той каза в своята резолюция по шахтинския процес, че:

*„Най-главното условие за осигуряване успешното провеждане на всички набелязани мероприятия трябва да бъде действителното осъществяване лозунга на XV конгрес за самокритиката.“**³⁷

Но за да разгърнем самокритиката, трябва преди всичко да преодолеем цяла редица пречки, които стоят пред партията. Тук се отнасят културната изостаналост на масите, недостигът от културни сили на пролетарския авангард, нашата инертност, нашето „комунистическо високомерие“ и т. н. Обаче една от най-сериозните пречки, ако не и най-сериозната пречка, е *бюрократизмът* на нашите апарати. Става дума за наличието на бюрократически елементи в състава на нашите партийни, държавни, професионални, кооперативни и всякакви други организации. Става дума за бюрократическите елементи, които съществуват поради нашите слабости и грешки, които като от огън се боят от критиката на масите, от контрола на масите и които ни пречат да разгърнем самокритиката, пречат ни да се освободим от нашите слабости, от нашите грешки. Бюрократизмът в нашите организации не е само разтакането и канцеларщината. Бюрократизмът е проява на буржоазното влияние върху нашите организации. Ленин беше прав, когато казваше:

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

„... трябва да разберем, че борбата против бюрократизма е *абсолютно необходима* борба и че тя е също тъй сложна, както задачата на борбата против дребнобуржоазната стихия. Бюрократизмът в нашия държавен строй доби значение на такъв недъг, че за него говори нашата партийна програма, и то защото *той е свързан с тази дребнобуржоазна стихия, с нейната разпръснатост*“* (т. XXVI, стр. 220).

С толкова по-голяма упоритост трябва да се води борбата срещу бюрократизма в нашите организации, ако ние действително искаме да разгърнем самокритиката и да се освободим от недъзите в нашето строителство.

С толкова по-голяма упоритост ние трябва да повдигаме милионните маси на работниците и селяните за критика *отдолу*, за контрол *отдолу*, като основна противоотрова против бюрократизма.

Ленин беше прав, когато казваше:

„Ако искаме да се борим срещу бюрократизма, ние трябва да *привлечем в тази борба низините*“ . . . защото „по какъв друг начин можем да прекратим бюрократизма, ако не чрез *привличане на работниците и селяните*?“* (т. XXV, стр. 496, 495.)

Но за да „привлечем“ милионните маси, нужно е да разгърнем пролетарската демокрация във всички масови организации на работническата класа и преди всичко вътре в самата партия. Без това условие самокритиката е нищо, празна работа, фраза.

Ние се нуждаем не от *всяка* самокритика. Ние се нуждаем от такава самокритика, която повдига културността на работническата класа, развива нейния боеви дух, укрепва нейната вяра в победата, увеличава нейните сили и ѝ помага да стане истински господар на страната.

Едни казват, че ако има самокритика, то няма нужда от *трудова дисциплина*, можем да изоставим работата и да почнем да бръщолевим за всичко по малко. Това не е самокритика, а подигравка с работническата класа. Самокритиката е нужна не за разрушаване на трудовата дисциплина, а за нейното *укрепване*, за да стане трудовата дисциплина *съзнателна*, годна да устои срещу дребнобуржоазната разхлабеност.

* Курсивът е мой. И. Ст.

Други казват, щом има самокритика, то няма вече нужда от *ръководство*, можем да пуснем кормилото и да предоставим всичко на „естествения ход на нещата“. Това не е самокритика, а позор. Самокритиката е нужна не за ослабване на ръководството, а за неговото *засилване*, за да го превърнем от книжно и слабоавторитетно ръководство в *жизнено* и действително *авторитетно* ръководство.

Но има и друг вид „самокритика“, която води към *разрушаване* на партийността, към *развенчаване* на Съветската власт, към *ослабване* на нашето строителство към *разлагане* на стопанските кадри, към *разоръжаване* на работническата класа, към бръщолевене за *прзраждане*. Към такава именно „самокритика“ ни зовеше вчера троцкистката опозиция. Не ще и дума, че партията няма нищо общо с такава „самокритика“. Не ще и дума, че партията ще се бори срещу такава самокритика с всички сили, с всички средства.

Трябва да правим строга разлика между тази *чужда* за нас, антиболшевишка „самокритика“ и между *нашата*, болшевишка самокритика, която има за цел *насаждането* на партийността, *укрепването* на Съветската власт, *подобряването* на нашето строителство, *укрепването* на нашите стопански кадри, *въоръжаването* на работническата класа.

Кампанията за засилване на самокритиката започна у нас едва преди няколко месеца. Ние още не разполагаме с данни, необходими за да направим първоначална равносметка на кампанията. Обаче още сега може да се каже, че кампанията почва да дава своите добри резултати.

Не може да се отрича, че вълната на самокритиката почва да се разраства и да се шири, обхващайки все по-широки слоеве на работническата класа и увеличавайки ги в социалистическото строителство. За това говорят поне такива факти като съживяването на производствените съвещания и на временните контролни комисии.

Наистина все още има опити да се турят под миндера обосновани и проверени указания на производствените съвещания и на временните контролни комисии,

срещу които е необходима най-решителна борба, тъй като такива опити имат за цел да премахнат охотата на работниците към самокритика. Но едва ли има основание да се съмняваме, че подобни бюрократически опити ще бъдат пометени без остатък от нарастващата вълна на самокритиката.

Те може да се отрича и това, че в резултат на самокритиката нашите стопански кадри започват да се потягат, стават по-бдителни, започват да се отнасят по-сериозно към въпросите по ръководене на стопанството, а нашите партийни, съветски, професионални и всякакви други кадри стават по-внимателни, по-отзивчиви към нуждите на масите.

Наистина не можем да смятаме, че вътрешно-партийната и изобщо работническата демокрация е вече проведена напълно в масовите организации на работническата класа. Но няма основание да се съмняваме, че това дело ще бъде тласнато напред с по-нататъшното разгръщане на кампанията.

Не може да се отрича също и това, че в резултат на самокритиката нашият печат стана по-жив и по-жизнен, а такива отреди на нашите вестникарски работници като рабселксовските организации вече започват да се превръщат в твърде сериозна политическа сила.

Наистина нашият печат все още продължава от време-навреме да се плъзга по повърхността, той още не се е научил да преминава от отделни критически бележки към по-дълбока критика, а от дълбоката критика — към обобщаване резултатите от критиката, към изтъкване на това, какви *постижения* има в областта на нашето строителство в резултат на критиката. Но едва ли можем да се съмняваме, че това дело ще бъде тласнато напред в по-нататъшното развитие на кампанията.

Необходимо е обаче наред с тези плюсове да отбележим минусите на нашата кампания. Става дума за онези извращения на лозунга за самокритиката, които са налице още сега, в началото на кампанията, и които създават опасност от опошляване на самокритиката, ако не им дадем отпор още сега.

1. Необходимо е преди всичко да отбележим, че в редица органи на печата се прояви тенденция да се превърли кампанията от почвата на деловото критикуване недостатъците на нашето *социалистическо строителство* върху почвата на рекламни крясъци срещу крайностите *в личния живот*. Това може да се види невероятно. Но това, за съжаление, е факт.

Вземете например вестник „Власть Труда“, орган на Иркутския окръжен комитет и на окръжния изпълнителен комитет (брой 128). Вие ще намерите там цяла страница, изпъстрена с рекламни „лозунги“: „Невъздържаността в половия живот е буржоазна проява“; „Една чашка ракия влече след себе си друга“; „Собствената къщичка обича и собствена кравичка“; „Бандити на двупалния креват“; „Изстрел, който не се чу“ и т. н. и т. н. Пита се, какво общо може да има между тези „критически“ крясъци, достойни за „Биржэвка“³⁸, и между болшевишката самокритика, която има за цел подобряването на нашето *социалистическо строителство*? Твърде е възможно авторът на тези рекламни бележки да е комунист. Възможно е, че той гори от вражда към „класовите врагове“ на Съветската власт. Но че той се отклонява тук от правилния път, опошлява лозунга за самокритика и говори с гласа *не на нашата* класа — в това не може да има съмнение.

2 Необходимо е, по-нататък, да отбележим, че дори и онези органи на печата, които, общо казано, не са лишени от умение да критикуват правилно — дори и те понякога изпадат в критика за *критиката*, превръщайки критиката в *спорт*, който се превръща в *сензация*. Да вземем например в. „Комсомольская Правда“. На всички са известни заслугите на в. „Комсомольская Правда“ за разръщането на самокритиката. Но вземете последните броеве на този вестник и прегледайте „критикуването“ на ръководителите на ВЦСПС и цялата редица недопустими карикатури на тази тема. Пита се, кому е нужна такава „критика“ и какво може да даде тя освен компрометиране на лозунга за самокритика? За какво е потрябвала такава „критика“, ако, разбира се, имаме предвид интересите на нашето социалистическо строи-

телство, а не евтината сензация, целеща да накара еснафина да се подсмива? Разбира се, за самокритиката са нужни всички родове оръжие, включително и „леката кавалерия“. Но нима от това следва, че леката кавалерия трябва да стане *лекомислена* кавалерия?

3. Необходимо е най-сетне да се отбележи определеният уклон на цяла редица наши организации да превърнат самокритиката в *хайка* срещу нашите стопански дейци, в *дискредитирането* им пред очите на работническата класа. Факт е, че някои местни организации в Украйна и в Централна Русия повдигнаха открита *хайка* срещу нашите *най-добри* стопански дейци, цялата вина на които се състои в това, че те не са стопроцентно гарантирани от грешки. Та как иначе да разберем постановленията на местните организации за снемане от постове им тези стопански дейци, постановления, нямащи никаква задължителна сила, но явно целещи да ги дискредитират? А как иначе да разберем това, че колкото за критика, те критикуват, но не дават на стопанските дейци да отговарят на критиката? Та откога почнаха да представят у нас пристрастния съд за самокритика?

Разбира се, ние не можем да изискваме, щото критиката да бъде правилна в пълни 100 процента. Ако критиката иде отдолу, ние не трябва да пренебрегваме дори и такава критика, която е едва 5—10 процента правилна. Всичко това е вярно. Но нима от това следва, че ние трябва да изискваме от стопанските дейци стопроцентни гаранции срещу грешки? Нима има в света хора, стопроцентно гарантирани срещу грешки? Нима е трудно да се разбере, че за създаването на стопански кадри са нужни години и години, че отношението към стопанските дейци трябва да бъде у нас най-внимателно и грижливо? Нима е трудно да се разбере, че самокритиката ни е нужна не за да водим *хайка* срещу стопанските кадри, а за тяхното подобряване и укрепване?

Критикувайте недостатъците на нашето строителство, но не опошлявайте лозунга за самокритиката и не го превръщайте в оръдие за рекламни упражнения на тема: „Бандити на двуспалния креват“, „Изстрел, който не се чу“ и т. н.

Критикувайте недостатъците на нашето строителство, но не дискредитирайте лозунга за самокритика и не го превръщайте в кухня за приготвяне на евтини сензации.

Критикувайте недостатъците на нашето строителство, но не извращавайте лозунга на самокритиката и не го превръщайте в оръдие за хайка срещу нашите стопански и всякакви други дейци.

И главното: Не подменяйте масовата критика *отдолу* с „критически“ трясък *отгоре*, дайте на милионните маси на работническата класа възможност да се въвлекат в работа и да проявят своята творческа инициатива в изправянето на нашите недостатъци, в подобряването на нашето строителство.

„Правда“, бр. 146,
26 юни 1926 г.

Подпис: И. Сталин

ПЛЕНУМЪТ НА ЦК НА ВКП (б)³⁹

4—12 юли 1928 г.

Печата се за пръв път

ЗА ПРОГРАМАТА НА КОМИНТЕРНА

Реч на 5 юли 1928 г.

Преди всичко, другари, трябва да разгледаме въпроса за *размерите* на проекта за програма на Коминтерна⁴⁰.

Казват, че проектът за програма е твърде голям, претрупан. Искат се да бъде сбит двойно, тройно. Искат се в програмата да се дадат няколко общи формули и да се ограничим с това, като наречем тези формули програма.

Аз мисля, че тези искания не са основателни. Онези, които искат програмата да се сбие двойно или даже тройно, не разбират задачите, които стояха пред съставителите на проекта за програмата. Въпросът е там, че програмата на Коминтерна не може да бъде програма на една коя да е национална партия, или да речем програма само за „цивилизованите“ нации. Програмата трябва да обхваща всички комунистически партии в света, всички нации, всички народи както бели, така и черни. В това се състои основната черта на проекта на програмата. Но как да обхванем основните нужди и основните линии на работата на всички секции на Коминтерна и на източните, и на западните, като в същото време съкратим програмата двойно или тройно? Нека се опитат другарите да разрешат тази неразрешима задача. Ето защо аз мисля, че да се съкрати програмата двойно или тройно, значи да бъде тя превърната от програма в безсъдържателен списък на абстрактни формули, които нищо не дават на секциите на Коминтерна.

Пред съставителите на програмата стоеше двустранна задача: от една страна — да обхване главното и основ-

ното във всички компартии в света, от друга страна — да обхване това главно и основно по такъв начин, че отделните положения на програмата да не представляват празни формули, а да дават практически, ръководещи начала за най-разнообразните страни и народи, за най-разнообразните комунистически партии и комунистически групи. Съгласете се, че е съвсем немислимо да се разреши тази двустранна задача в кратък и сбит проект на програма.

Най-куриозното е фактът, че същите онези другари, които предлагат да сбием програмата двойно или даже тройно, правят такива предложения, които имат тенденция да разширят сегашния проект за програма двойно, ако не и тройно. И наистина, ако се дадат в проекта за програма пространни формулировки за профсъюзите, за кооперацията, за културата, за националните малцинства в Европа и т. н., то няма не е ясно, че от това не може да се получи никакво съкратяване на програмата? Би трябвало сегашният проект за програма да бъде разширен двойно, ако не и тройно.

Същото трябва да се каже за онези другари, които искат или програмата да бъде конкретна инструкция за комунистическите партии, или — програмата да обяснява всичко, включително до отделните свои положения. Първо, не може да се говори, че програмата трябва да бъде само инструкция или главно инструкция. Това е погрешно. Такова искане не може да се предявява към програма, да не говорим за това, че изпълнението на такова искане би разширило програмата до невероятност. Второ, програмата не може да обяснява всичко, чак до отделните свои декларативни или теоретически положения. За тази цел съществуват коментари към програмата. Не бива да се смесва програмата с коментарите.

Вторият въпрос се отнася до *структурата на програмата и до реда на разполагането* на отделните глави в проекта на програмата.

Някои другари искат главите за крайната цел на движението, за комунизма, да се преместят в края на програмата. Аз мисля, че това искане също е необосновано. Между главата за кризата на капитализма и гла-

вата за преходния период в проекта за програма има глава за комунизма, за комунистическата стопанска система. Правилно ли е такова разположение на главите? Аз мисля, че е съвсем правилно. Не може да се говори за преходния период, без да се говори предварително за онази стопанска система, в дадения случай за комунистическата стопанска система, *прехода* към която предлага програмата. Говорят за преходен период, за преход от капитализма към друга система на стопанство. Но преход към какво, към каква именно система — ето за какво трябва да се говори преди да се характеризира самият преходен период. Програмата трябва да води от неизвестното към известното, от по-малко известното към повече известното. Да се каже за кризата на капитализма и след това за преходния период, без да се говори предварително към каква система трябва да бъде извършен преходът — значи да се обърква читателят и да се наруши елементарното изискване на педагогиката, което е в същото време изискване при построяването на програмата. А пък програмата трябва да улеснява положението на читателя, когато го води от по-малко известното към повече известното, а не да го затруднява.

Други другари смятат, че пасажът за социалдемократията не трябва да влиза в състава на втората глава от проекта за програма, където се говори за първата фаза на пролетарската революция и за частичната стабилизация на капитализма. Те мислят, че с това поставят въпроса за структурата на програмата. Това не е вярно, другари. В действителност ние имаме тук работа с политически въпрос. Да се махне от втората глава пасажът за социалдемократията значи да се допусне политическа грешка по един от основните въпроси за причините на частичната стабилизация на капитализма. Въпросът тук не е в структурата на програмата, а в оценката на политическото положение в периода на частичната стабилизация, в оценката на контрареволуционната роля на социалдемократията като един от факторите на тази стабилизация. Тези другари не могат да не знаят, че ние не можем да не поставим пасаж за социалдемократията в главата за частичната стабилизация на капитализма, тъй като самата тази ста-

билизация не може да бъде обяснена без характеристика на ролята на социалдемокрацията като един от най-важните фактори на стабилизацията. В противен случай от тази глава би трябвало да се изхвърли и пасажът за фашизма, като се отнесе този пасаж, подобно на пасажа за социалдемокрацията, към главата за партиите. Но да изхвърлим двата тези пасажа за фашизма и за социалдемокрацията от главата, която се занимава с частичната стабилизация на капитализма, значи да обезоръжим себе си и да пресечем всяка възможност за обясняване на капиталистическата стабилизация. Ясно е, че ние не можем да направим това.

Въпросът за *непа* и за *военния комунизъм*. Непът е политика на пролетарската диктатура, насочена към преодоляване на капиталистическите елементи и към построяване на социалистическото стопанство чрез използване на пазара, чрез пазара, а не чрез пряк продуктообмен, без пазар и независимо от пазара. Могат ли да минат без неп капиталистическите страни, макар и най-развитите от тях, при преминаването от капитализма към социализма? Аз мисля, че не могат. В една или друга степен новата икономическа политика с нейните пазарни връзки и използване на тези пазарни връзки е абсолютно необходима за всяка капиталистическа страна в периода на диктатурата на пролетариата.

Има у нас другари, които отричат това положение. Но какво значи да се отрича това положение.

Това значи, първо, да се мисли, че веднага след като пролетариатът дойде на власт, у нас ще бъдат налице вече стопроцентово готови разпределителни и снабдителни апарати между града и селото, между индустрията и дребното производство, които дават възможност да се установи веднага пряк продуктообмен, без пазар, без стокообращение, без парично стопанство. Достатъчно е да се постави този въпрос, за да се разбере цялата нелепост на такова предположение.

Това значи, второ, да се мисли, че пролетарската революция трябва след завземането на властта от пролетариата да застане на почвата на експроприацията на средната и дребна буржоазия, като се нагърби с неве-

роятното време да настанява на работа и да осигурява със средства за живот изкуствено създадени милиони нови безработни. Достатъчно е само да се постави този въпрос, за да се разбере цялата несъобразност и глупост на такава политика на пролетарската диктатура. Новата икономическа политика е добра между другото и с това, че тя избавя пролетарската диктатура от такива и подобни на тях трудности.

Но от това следва, че непът е неизбежна фаза на социалистическата революция във всички страни.

Може ли да се каже същото за военния комунизъм? Може ли да се каже, че той, военният комунизъм, е неизбежна фаза на пролетарската революция? Не, не може. Военният комунизъм е наложена от военната обстановка и от интервенцията политика на пролетарската диктатура, целеща да установи пряк продуктообмен между града и селото не чрез пазара, а независимо от пазара, с мерки главно от извъникономически и отчасти военен характер, и имаща за цел да организира такова разпределение на продуктите, което би могло да осигури снабдяването на революционните армии на фронта и на работниците в тила. Ясно е, че ако нямаше военна обстановка и интервенция, нямаше да има и военен комунизъм. Ето защо не може да се твърди, че военният комунизъм е икономически неизбежна фаза в развитието на пролетарската диктатура.

Неправилно би било да се мисли, че пролетарската диктатура в СССР започна своята икономическа работа с военния комунизъм. Някои другари правят грешка, като застават на тази позиция. Но тази позиция е неправилна. Напротив, пролетарската диктатура започна своята строителна работа у нас не с военния комунизъм, а с провъзгласяването на основите на така наречената нова икономическа политика. На всички е известна брошурата на Ленин за „Предстоящите задачи на Съветската власт“⁴¹, издадена в началото на 1918 г., където Ленин за пръв път обоснова началата на новата икономическа политика. Наистина тя, тази политика, беше прекъсната временно от обстановката на интервенцията, и към нея можахме да се върнем едва след три години, след ли-

квидирането на войната и интервенцията. Но това, че пролетарската диктатура в СССР трябваше да се върне към началата на новата икономическа политика, провъзгласена още в началото на 1918 г. — това обстоятелство с очевидност говори с какво трябва да започне пролетарската диктатура своята строителна работа на другия ден след революцията и върху какво трябва да базира тя своята строителна работа, ако изхожда, разбира се, от *икономически* съображения.

Понякога смесват военния комунизъм с гражданската война, отъждествяват първия с втората. Това, разбира се, е неправилно. Вземането на властта от пролетариата през октомври 1917 г. беше безусловно форма на гражданска война. Обаче би било неправилно да се каже, че прилагането на военния комунизъм у нас започна от октомври 1917 г. Можем напълно да си представим състояние на гражданска война без прилагане методите на военния комунизъм, без отказване от основите на новата икономическа политика, както това беше у нас в началото на 1918 г., до интервенцията.

Казват, че пролетарските революции ще протичат в изолирана обстановка, поради което нито една пролетарска революция не ще може да мине без интервенция, а значи и без военен комунизъм. Това е неправилно. След като ние постигнахме затвърдяване на Съветската власт в СССР, растеж на комунистическите партии в основните страни на капитализма и укрепване на Коминтерна, изолирани пролетарски революции вече не може и не трябва да има. Не можем да се абстрахираме от такива фактори като изострящата се криза на световния капитализъм, наличността на Съветския съюз и растежа на комунизма във всички страни (Г л а с: „Обаче в Унгария революцията беше изолирана“). Това беше в 1919 г.⁴². А сега сме 1928 г. Достатъчно е да си спомним за революцията в Германия през 1923 г.⁴³, когато пролетарската диктатура в СССР се готвеше да даде пряка помощ на германската революция, за да разберем цялата относителност и условност на аргументацията на някои другари (Г л а с: „Изолирана революция в Германия, изолираност между Франция и Германия“). Вие смесвате

пространствената отдалеченост с политическата изолираност. Разбира се, пространствената отдалеченост има значение. Но все пак тя не бива да се смесва с политическата изолираност.

А работниците в страните на интервентите — мислите ли вие, че те ще мълчат при интервенцията, да кажем, в работите на германската революция и няма да ударят в тил интервентите?

А СССР и неговият пролетариат — мислите ли вие, че пролетарската революция в СССР ще гледа спокойно на безчинствата на интервентите?

За да се повреди на интервентите, съвсем не е нужно непременно пространствено свързване със страната, в която се извършва революцията. За това е достатъчно да се ожият интервентите в онези пунктове на собствената им територия, които са най-уязвими, за да почувствуват интервентите опасността и да разберат цялата реалност на пролетарската солидарност. Да допуснем, че ние сме засегнали буржоазна Англия в района на Ленинград, като сме ѝ причинили сериозно уронване. Следва ли от това, че Англия трябва да ни отмъсти непременно в Ленинград? Не, не следва. Тя би могла да ни отмъсти някъде в Батум, в Одеса, в Баку или да кажем във Владивосток. Същото трябва да се каже за формите на помощ и поддръжка от страна на пролетарската диктатура спрямо пролетарската революция в някоя страна, да речем, на Европа против империалистическите интервенти.

Но ако не може да се признае интервенцията, а значи и военният комунизъм за *неизбежно* явление за всички страни, то те все пак могат и трябва да се признаят за повече или по-малко вероятни. Ето защо, без да се съгласявам с аргументацията на тези другари, аз съм съгласен с техния извод, че в проекта за програма би могло да се замени формулата за *възм. жн. стта* на военния комунизъм за страните на пролетарската революция, при известна международна обстановка, с формулата за по-голяма или по-малка *вероятност* на интервенцията и на военния комунизъм.

Въпросът за *национализацията на земята*. Аз не съм съгласен с онези другари, които предлагат да се из-

мени формулата за национализация на земята относно капиталистически развитите страни и искат да се обяви национализация на *цялата* земя още в първия ден на пролетарската революция в такива страни.

Аз не съм съгласен и с онези другари, които предлагат да се премълчи съвсем за национализацията на *цялата* земя в капиталистически развитите страни. Според мен, по-добре е да се каже за последваща национализация на *цялата* земя, както това е казано в проекта на програмата, с добавка относно осигуряване за дребните и средни селяни правото да се ползват от земята.

Не са прави онези другари, които мислят, че колкото по-развита капиталистически е страната, толкова по-лесно е да се проведе там национализация на *цялата* земя. Напротив, колкото по-развита капиталистически е страната, толкова по-трудно е да се проведе национализация на *цялата* земя, защото толкова по-силни са там традициите на частната собственост върху земята и толкова по-трудна е значи борбата с тези традиции.

Прочетете тезисите на Ленин по аграрния въпрос, изложени на II конгрес на Коминтерна⁴⁴, където той на право предупреждава срещу прибързани и непредпазливи крачки в това направление — и вие ще разберете цялата неправилност на твърдението на тези другари. В капиталистически развитите страни частната собственост върху земята съществува стотици години, което не може да се каже за капиталистически по-малко развитите страни, където принципът на частната собственост върху земята не е успял още да влезе в плътта и кръвта на селяните. У нас, в Русия, селяните даже говореха едно време, че земята е ничия, че земята е божия. С това въсъщност се обяснява, че Ленин още в 1906 г., в очакване на буржоазнодемократическата революция, издигна у нас лозунга за национализация на *цялата* земя при осигуряване земеползуването за дребните и средни селяни, като смяташе, че селяните ще разберат това и ще се примирят с него.

Нима не е характерно, че същият Ленин в 1919 г. на II конгрес на Коминтерна предупреждаваше комунистическите партии на капиталистически развитите страни

да не издигат изведнаж лозунга за национализация на *цялата* земя, тъй като проникнатите от собственически инстинкт селяни на тези страни не ще могат да смелят изведнаж този лозунг. Можем ли да не държим сметка за тази разлика и да не вземаме под внимание указанията на Ленин? Ясно е, че не можем.

Въпросът за *вътрешното съдържание* на проекта за програма. Оказва се, че някои другари смятат проекта за програма по своето вътрешно съдържание не напълно интернационален, поради това, както казват, че той има „твърде руски“ характер. Аз не съм чул тук подобни възражения. Но оказва се, че такива възражения съществуват в някои среди около Коминтерна.

Какво е могло да даде повод за такива изказвания?

Може би обстоятелството, че в проекта за програма има специална глава за СССР? А какво лошо може да има в това? Нима нашата революция по своя *характер* е национална и само национална революция, а не революция предимно интернационална? Защо тогава я наричаме *биза* на световното революционно движение, *лост* за революционното развитие на всички страни, *отечество* на световния пролетариат?

У нас има хора, например нашите опозиционери, които смятаха революцията в СССР за изключително или главно национална революция. В това те си строшиха главата. Странно е, че, оказва се, има около Коминтерна хора, готови да вървят по стъпките на опозиционерите.

Може би по своя *тип* нашата революция е национална и само национална революция? Но нашата революция е съветска революция, а съветската форма на пролетарската държава е повече или по-малко задължителна форма за диктатурата на пролетариата в другите страни. Не случайно Ленин казваше, че революцията в СССР откри нова ера в историята на развитието, ерата на Съветите. Не следва ли от това, че не само от гледна точка на своя характер, но и от гледна точка на типа на революцията нашата революция е революция предимно интернационална, даваща картината на това, което трябва да представлява в основни линии пролетарската революция във всяка страна?

Няма съмнение, че интернационалният характер на нашата революция налага на пролетарската диктатура в СССР известни задължения по отношение на пролетариите и угнетените маси в целия свят. От това положение изхождаше Ленин, когато говореше, че смисълът на съществуването на пролетарската диктатура в СССР се състои в това, да се направи всичко възможно за развиването и победата на пролетарската революция в другите страни. Но какво следва от това? От това следва, най-малкото, че нашата революция е част от световната революция, база и оръдие на световното революционно движение.

Несъмнено е също така, че не само революцията в СССР има и осъществява своите задължения по отношение на пролетариите от всички страни, но и пролетариите от всички страни имат някои доста сериозни задължения по отношение на пролетарската диктатура в СССР. Тези задължения се състоят в поддържането на пролетариата на СССР в неговата борба с вътрешните и външните врагове, във война против война, която е насочена към задушаване на пролетарската диктатура в СССР, в проповядване пряко преминаване на армиите на империализма към страната на пролетарската диктатура в СССР в случай на нападение срещу СССР. Не следва ли от това, че революцията в СССР е неотделима от революционното движение в другите страни, че тържеството на революцията в СССР е тържество на революцията в целия свят?

Нима може след всичко това да се говори за революцията в СССР като за революция само национална, изолирана, взета въвн от връзката с революционното движение в целия свят?

И обратното, нима може след всичко това да се разбере каквото и да било в световното революционно движение въвн от връзката с пролетарската революция в СССР?

Какво би струвала програмата на Коминтерна, която говори за световна пролетарска революция, ако тя *заобиколи* основния въпрос за *характера и задачите* на пролетарската революция в СССР, за *нейните задължения* по отношение на пролетариите от всички страни,

за задълженията на пролетариите от всички страни по отношение на пролетарската диктатура в СССР?

Ето защо аз мисля, че възраженията относно „руския характер“ на проекта за програма на Коминтерна носят печата, за да се изразя по-меко... печата на недобър, неприятен вкус.

Да преминем към отделните забележки.

Аз смятам, че прави са онези другари, които предлагат на 55-та страница от проекта за програма да се измени фразата за трудещите се слоеве на селото, „които вървят след диктатурата на пролетариата“. Тази фраза е явно недоразумение или, може би, коректурна грешка. Тя трябва да бъде изменена.

Но тези другари са съвсем неправи, когато предлагат да се включат в проекта за програма всички определения на диктатурата на пролетариата, дадени от Ленин (С м я х). На 52-ра страница има такова определение на диктатурата на пролетариата, взето главно от Ленин:

„Диктатурата на пролетариата е продължение на неговата класова борба в новите условия. Диктатурата на пролетариата е упорита борба, кървава и безкръвна, насилствена и мирна, военна и стопанска, педагогическа и административна, против силите и традициите на старото общество, против външните капиталистически врагове, против остатъците от експлоататорските класи вътре в страната, против израстъците на нова буржоазия, възникващи върху основата на непреодоляното още стоково производство“⁴⁵.

В проекта за програма има още редица други определения на диктатурата в съответствие с едни или други задачи на диктатурата в разните стадии на пролетарската революция. Аз мисля, че това е напълно достатъчно (Г л а с : „Изпусната е една от формулировките на Ленин“). У Ленин има цели страници за диктатурата на пролетариата. Ако всичко това се включи в проекта за програма, боя се, че неговите размери ще се увеличат най-малко тройно.

Неправилно е също така възражението на някои другари относно тезиса за неутрализиране на средните селяни. Ленин направо казва в своите тезиси на II конгрес на Коминтерна, че в навечерието на завладяването на властта и в първия стадий на диктатурата на пролетариата в капиталистическите страни комунистическите

партии не могат да разчитат на нещо повече от неутрализиране на средния селянин. Ленин направо казва, че само след затвърдяването на пролетарската диктатура комунистическите партии могат да разчитат на организиране на здрав съюз със средняка. Ясно е, че съставяйки проекта за програма, ние не можехме да не се съобразим с това указание на Ленин, независимо от това, че въпросното указание точно съответствува на опита от нашата революция.

Неправилна е също така забележката на редица другари по отношение на националния въпрос. Тези другари нямат основание да твърдят, че проектът за програма не държи сметка за националните моменти на революционното движение. Въпросът за колониите е в основата си национален въпрос. В проекта за програма достатъчно подчертано се говори за империалистическия гнет, за гнета в колониите, за националното самоопределение, за правото на нациите и на колониите да се отделят и т. н.

Ако тези другари имат предвид националните малцинства в Средна Европа, то за това може да се спомене в проекта за програма, но аз съм против това в проекта за програма да се дава специално разглеждане на националния въпрос в Средна Европа.

Накрая, за забележките на редица другари по отношение на Полша като страна, която представлява втория тип на развитие към пролетарска диктатура. Тези другари мислят, че класифицирането на страните на три типа, на страни с високо развит капитализъм (Америка, Германия, Англия), страни със средно развит капитализъм (Полша, Русия до февруарската революция и т. н.) и колониални страни, е неправилна. Те твърдят, че Полша трябва да се отнесе към първия тип страни, че може да се говори само за два типа страни, капиталистически и колониални.

Това е невярно, другари. Освен капиталистически развити страни, където победата на революцията ще доведе изведнаж до пролетарска диктатура, съществуват още страни, слабо развити капиталистически, с феодални остатъци, със специален аграрен въпрос от антифеодален

тип (Полша, Румъния и т. н.), където дребната буржоазия, особено селяните, непременно ще кажат своята тежка дума в случай на революционен взрив и където победата на революцията, за да доведе до пролетарска диктатура, може и сигурно ще изисква някои междинни степени, да кажем, във вид на диктатура на пролетариата и селяните.

У нас също имаше хора като Троцки, които говореха преди февруарската революция, че селячеството няма сериозно значение, че лозунг на момента е лозунгът „без царя, а правителство работническо“. Вие знаете, че Ленин решително се обявяваше против този лозунг, възразявайки против недооценяване ролята и значението на дребната буржоазия, особено на селяните. У нас някои мислеха тогава, че след свалянето на царизма пролетариатът ще заеме изведнаж господстващо положение. А какво се случи на практика? Струва ми се, че веднага след февруарската революция на сцената излязоха милионните дребнобуржоазни маси, които дадоха надмощие на дребнобуржоазните партии, есерите и меншевиките. Есерите и меншевиките, които дотогава представляваха нищожни партии, „изведнаж“ станаха господстваща сила в страната. Благодарение на какво? Благодарение на това, че милионните маси на дребната буржоазия оказаха на първо време поддръжка на есерите и меншевиките.

С това именно се обяснява между другото фактът, че пролетарската диктатура се установи у нас в резултат на повече или по-малко бързото прерастване на буржоазнодемократическата революция в социалистическа революция.

Едва ли имаме основание да се съмняваме, че Полша и Румъния принадлежат към числото на страните, които има да изминат повече или по-малко бързо някои междинни степени по пътя към диктатурата на пролетариата.

Ето защо аз мисля, че тези другари не са прави, отричайки наличността на три типа революционно движение по пътя към диктатурата на пролетариата. Полша и Румъния представляват втория тип.

Такива са, другари, моите бележки по въпроса за проекта на програмата на Коминтерна.

Що се отнася до стила на проекта за програма или до някои отделни формулировки, аз не мога да твърдя, че проектът на програмата в това отношение е съвършен. Трябва да се предполага, че тук ще следва да се направят подобрения, уточнения, да се опрости може би стилът и т. н. Но това е работа на програмната комисия на VI конгрес на Коминтерна⁴⁶.

ЗА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯТА И ЗА ХЛЯБНАТА ПРОБЛЕМА

Реч на 9 юли 1928 г.

Другари! Преди да премина към конкретния въпрос за нашите затруднения на хлебния фронт, разрешете да засегна някои общи въпроси, които имат теоретически интерес и изплуваха тук през време на разискванията на пленума.

Преди всичко общия въпрос за *главните източници на развитието на нашата индустрия*, за пътищата по осигуряване сегашния темп на индустриализацията.

Този въпрос засегнаха, може би без да съзнават сами това, Осински и след него Соколников. Този въпрос е въпрос от първостепенна важност.

Аз мисля, че главните източници, които подхранват нашата индустрия, са у нас два: първо, работническата класа и, второ — селяните.

В капиталистическите страни индустриализацията се е извършвала главно за сметка ограбването на чужди страни, за сметка ограбването на колонии или победени страни, или пък за сметка на значителни повече или по-малко заробващи външни заеми.

Вие знаете, че Англия стотици години е събирала капитали от всички колонии, от всички части на света и по този начин е внасяла добавъчни вложения в своята индустрия. С това се обяснява между другото, че Англия се превърна на времето във „фабрика на света“.

Вие знаете също така, че Германия разви своята индустрия между другото за сметка на 5-милиардната контрибуция, взета от Франция след френско-пруската война.

Нашата страна се отличава от капиталистическите страни между другото именно по това, че тя не може, не трябва да се занимава с грабеж на колонии и въобще с ограбване на чужди страни. Значи този път за нас е закрит.

Но нашата страна няма също така и не иска да има заробващи външни заеми. Следователно и този път е закрит за нас.

Какво остава в такъв случай? Остава едно: да развиваме индустрията, да индустриализираме страната за сметка на *вътрешното* натрупване.

При буржоазния строй в нашата страна обикновено индустрията, транспортът и т. н. се развиваха за сметка на заемите. Вземете ли постройката на нови заводи или превъоръжаването на старите, вземете ли прокарването на нови железопътни линии или построяването на големи електрически централи — нито едно от тези предприятия не можеше да се извърши без външни заеми. Но тези заеми бяха заробващи.

Съвсем иначе стои въпросът у нас при съветския строй. Ние строим Туркестанската железопътна линия, дълга 1,400 версти и изискваща стотици милиони рубли. Ние строим Днепрострой, който също изисква стотици милиони. Имаме ли ние тук някакъв заробващ заем? Не, нямаме. Всичко това се прави у нас за сметка на вътрешното натрупване.

Но къде са главните източници на това натрупване? Те, тези източници, както вече говорих, са два: първо, работническата класа, която създава ценности и движи напред индустрията; второ — това са селяните.

Въпросът със селяните в дадения случай у нас стои така: те плащат на държавата не само обикновените данъци, преки и косвени, но те освен това *надплащат* на сравнително високи цени стоките на индустрията — това, първо, и повече или по-малко *недополучават* в цените на селскостопанските произведения — това, второ.

Това е добавъчен данък върху селяните в интерес на издигането на индустрията, която обслужва цялата страна, включително и селяните. То е нещо като „дан“,

нещо като свръхданък, който ние сме принудени да вземаме временно, за да запазим и развием по-нататък сегашния темп на развитие на индустрията, да осигурим индустрията в интерес на цялата страна, да издигнем по-нататък благосъстоянието на селото и след това да премахнем съвсем този добавъчен данък, тези „ножици“ между града и селото.

Тази работа, каквото и да говорим, е неприятна. Но ние не бихме били болшевики, ако замазвахме този факт и си затваряхме очите пред това, че без този добавъчен данък върху селяните, за съжаление, нашата индустрия и нашата страна *засега* не могат.

Защо говоря това? Затова, защото някои другари, вижда се, не разбират това безспорно нещо. Те построиха своите речи върху това, че селяните плащат по-скъпо за стоките, което е абсолютно вярно, и че селяните не получават напълно цените на селскостопанските произведения, което също така е вярно. Но какво искат те? Те искат да бъдат въведени възстановителни цени на зърнените храни, да бъдат унищожени тези „ножици“, тези недоплащания и надплащания *още сега*. Но какво значи премахването на „ножиците“, да кажем, тази година или следващата година? Това значи да се спъне индустриализацията на нашата страна, включително и индустриализацията на селското стопанство, да се подкопае нашата още незакрепнала млада индустрия и да се удари по този начин цялото народно стопанство. Можем ли ние да се съгласим на това? Ясно е, че не можем. Нужно ли е да се премахнат „ножиците“ между града и селото, всички тези недоплащания и надплащания? Да, безусловно нужно е да се премахнат. Можем ли ние да ги унищожим веднага, без да отслабяме нашата промишленост, а значи и нашето народно стопанство? Не, не можем.

В какво трябва да се състои тогава нашата политика? Тя трябва да се състои в постепенното отслабяне на „ножиците“, да ги сближаваме от година на година, като се намаляват цените на индустриалните стоки и се издига техниката на земеделието, което не може да не доведе до поевтиняване производството на зърнените

храни с тенденция по-късно, след редица години, да се унищожи съвсем този добавъчен данък върху селяните.

Могат ли селяните да издържат тази тежест? Безусловно, могат: първо, защото тази тежест ще намалява от година на година, второ, защото събирането на този добавъчен данък се извършва не в условията на капиталистическото развитие, където селските маси са обречени на обедняване и експлоатация, а в условията на Съветския строй, където експлоатацията на селяните е изключена от страна на социалистическата държава и където плащането на този добавъчен данък се извършва в условията на непрекъснато подобряване материалното положение на селяните.

Така стои въпросът с основните източници за развитие на индустриализацията на нашата страна в дадения момент.

Вторият въпрос се отнася до проблемите на *спойката със средняка*, проблемите за целите и средствата на тази спойка.

У някои другари излиза така, че спойката между града и селото, между работническата класа и основните маси на селяните минава *изключително* по линията на текстила, по линията на задоволяване *личното* потребление на селяните. Вярно ли е това? Това е съвсем невярно, другари. Разбира се, задоволяването на личните потребности на селяните по линията на текстила има грамадно значение. Ние с това и започнахме да изграждаме спойката със селяните в новите условия. Но да се говори на това основание, че спойката по линията на текстила изчерпва всичко, че спойката по линията на личните потребности на селяните е изчерпващата или главната основа на стопанския съюз между работническата класа и селяните — значи да се изпада в най-сериозна грешка. Всъщност спойката между града и селото върви не само по линията на задоволяване *личните* потребности на селяните, не само по линията на текстила, но и по линията на задоволяване *стопанските* потребности на селяните като *производители* на селскостопански продукти.

Ние даваме на селяните не само басма, ние им даваме още и всякакъв род машини, семена, плугове, торове и т. н., които имат най-сериозно значение за издигане и социалистическо преобразуване на селското стопанство.

По такъв начин спойката има за основа не само текстила, но и метала. Без това спойката със селяните би била неутрайна.

С какво се отличава спойката по линията на текстила от спойката по линията на метала? Преди всичко с това, че спойката по линията на текстила се отнася главно до личните потребности на селяните, без да засяга или засяга сравнително слабо производствената страна на селското стопанство, докато спойката по линията на метала се отнася главно до производствената страна на селското стопанство, подобрява това стопанство, машинизира го, подига неговата рентабилност и подготвя почвата за обединяване на раздробените и дребни селски стопанства в едри обществени стопанства.

Би било погрешно да се мисли, че целта на спойката се състои в запазване на класите и специално в запазване на класата на селяните. Това е невярно, другари. Целта на спойката съвсем не се състои в това. Целта на спойката се състои в сближаване на селяните с работническата класа, като с ръководител на цялото наше развитие, в укрепяване съюза на селяните с работническата класа като с ръководна сила на този съюз, в постепенното *превъзпитание* на селяните, на тяхната психология, на тяхното производство *в духа на колективизма* и в подготвяне по този начин условията за унищожаването на класите.

Целта на спойката се състои не в запазване на класите, а в тяхното унищожаване. Докато спойката по линията на текстила малко засяга производствената страна на селското стопанство и поради това, изобщо казано, не може да има за резултат преобразуването на селяните в духа на колективизма и унищожаването на класите, спойката по линията на метала, напротив, се отнася преди всичко до производствената страна на селското стопанство, до неговата машинизация, до неговата колективи-

зация, и именно поради това трябва да има за резултат постепенното преобразуване на селяните, постепенното ликвидиране на класите, в това число и на класата на селяните.

Как въобще може да се преработи, да се преобрази селянинът, неговата психология, неговото производство в дух на сближаване с психологията на работническата класа, в духа на социалистическия принцип на производство? Какво е нужно за това?

За това е нужна преди всичко най-широка агитация сред селските маси в духа на колективизма.

За това е нужно, второ, насаждане на кооперативната общественост и все по-разширяващо се обхващане на милионите селски стопанства от нашите снабдително-пласментно-кооперативни организации. Не може да има съмнение в това, че без широкото развитие на нашата кооперация ние не бихме имали този прелом сред селяните в полза на колхозното движение, какъвто наблюдаваме в настоящо време, защото развитието на снабдително-пласментната кооперация в нашите условия е подготовка за преминаване на селяните към колективизма.

Но всичко това далеч още не е достатъчно за преобразяване на селячеството. Основна сила в преобразяването на селянина в духа на социализма е новата техника в земеделието, машинизацията на земеделието, колективният труд на селянина, електрификацията на страната.

Някои се позовават по този въпрос на Ленин, цитирайки известното място от съчиненията на Ленин за спойката със селското стопанство. Но да се взема Ленин в една част, без да се желае да се вземе той в цялост — значи да се изопачава Ленин. Ленин напълно разбираше, че спойката със селяните по линията на манифактурните стоки е много важно нещо. Но той не спираше дотук, защото наред с това той искаше спойката със селяните да се провежда и по линията на метала, по линията на снабдяване селяните с машини, по линията на електрификацията на страната, т. е. по всички онези линии,

които благоприятствуват за преобразяването и преустройството на селското *стопанство* в духа на колективизма.

Не е ли добре например да изслушате следния цитат от Ленин:

„Преобразяването на дребния земеделец, преобразяването на цялата негова психология и навици е дело, което изисква поколения. Само материалната база, техниката, прилагането на трактори и машини в земеделието в масов мащаб, електрификацията в масов мащаб може да реши този въпрос по отношение на дребния земеделец, да оздрави, така да се каже, цялата негова психология. Ето какво би преобразувало дребния земеделец коренно и с грамадна бързина“ (т. XXVI, стр. 239).

Въпросът е ясен: съюзът на работническата класа и селяните не може да бъде здрав и продължителен, спойката не може да бъде здрава и продължителна и тя не може да постигне целта си да преобразува постепенно селянина, да го приближи към работническата класа и да го постави върху релсите на колективизма, ако текстилната спойка не бъде допълнена от металната спойка.

Ето как разбираше спойката др. Ленин.

Третият въпрос се отнася до въпроса за *новата икономическа политика* (НЕП) и за *класовата борба в условията на непа*.

Необходимо е преди всичко да се установи, че основите на непа бяха дадени от нашата партия не след военния комунизъм, както твърдят понякога някои другари, а преди него, още в началото на 1918 г., когато ние получихме за пръв път възможност да започнем да строим нова, социалистическа икономика. Бих могъл да се позова на известната брошура на Илич „Предстоящите задачи на Съветската власт“, издадена в началото на 1918 г., където са изложени основите на непа. Въвеждайки след свършването на интервенцията новата икономическа политика, партията я квалифицира като нова икономическа политика затова, защото тя, тая същата политика, беше прекъсната от интервенцията и ние получихме възможност да я провеждаме едва след интервенцията, след военния комунизъм, в сравнение с който непът беше действително нова икономическа политика. В потвърждение на това аз смятам за нужно да

се позова на известната резолюция, приета на IX конгрес на Съветите, където черно на бяло е казано, че основите на новата икономическа политика бяха изложени още преди военния комунизъм. В тази резолюция „За предварителните резултати на новата икономическа политика“ се казва следното:

„Така наречената нова икономическа политика, основните начала на която бяха точно определени *още по време на първия отпих, през пролетта на 1918 г.,** се основава на строго отчитане икономическите сили на Съветска Русия. Осъществяването на тази политика, прекъснато от комбинираното нападение на контрареволуционните сили на руските помешчици и буржоазия и на европейския империализъм срещу работническо-селската държава, стана възможно едва след военното ликвидиране опитите на контрареволуцията към началото на 1921 г.“ (виж „Постановления IX Всероссийского съезда Советов“, стр. 16⁴⁷).

Така че вие виждате колко неправи са някои другари, които твърдят, че партията осъзнала необходимостта от строителство на социализма в условията на пазара и на паричното стопанство, т. е. и в условията на новата икономическа политика, уж едва след военния комунизъм.

А какво следва от това?

От това следва преди всичко, че не бива да се гледа на непа само като на отстъпление.

От това следва по-нататък, че непът предполага победоносно и систематическо настъпление на социализма срещу капиталистическите елементи на нашето стопанство.

Опозицията в лицето на Троцки мисли, че щом е въведен непът, на нас ни остава само едно — да отстъпваме крачка след крачка, както отстъпвахме в началото на непа, „разширявайки“ непа и предавайки своите позиции. На това именно неправилно разбиране за непа се базира твърдението на Троцки, че партията била „разширила“ непа и отстъпила от позицията на Ленин, като допуснала в селото арендуването на земя и наемния труд. Не желаете ли да чуете думите на Троцки:

„А какво представляват последните мерки на Съветската власт в селото — разрешението да се арендува земя, да се наема работна сила, — всичко, което ние наричаме *разширяване* на селския неп . . . Но можеше ли да не се *разширява* непът в селото? Не,

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

защото тогава селското стопанство би залиняло, пазарът би се стеснил, промишлеността би била спъната“ (Троцки, „8 лет“, стр. 16—17).

Ето до какво може да дойде човек, ако си втълпи в главата неправилната мисъл, че непът е отстъпление и само отстъпление.

Може ли да се твърди, че партията, допускайки в селото наемен труд и арендуването на земя, е „разширила“ непа, „отстъпила“ е от Ленин и т. н.? Разбира се, не може! Хората, които твърдят такава глупост, нямат нищо общо с Ленин и ленинизма.

Аз бих могъл тук да се позова на известното писмо на Ленин до Осински от 1 април 1922 г., където той направо говори за необходимостта от прилагането на наемен труд и арендуването на земя в селото. Това беше към края на XI конгрес на партията, където широко се обсъждаше сред делегатите въпросът за работата в селото, за новата икономическа политика и нейните последици.

Ето цитат от това писмо, представляващо проект за резолюция за делегатите на партийния конгрес:

„По въпроса за условията за прилагане на наемен труд в селското стопанство и за арендуване на земя партийният конгрес препоръчва на всички работници в дадената област да не стесняват с излишни формалности нито едното, нито другото явление и да се ограничат с провеждане решението на последния конгрес на Съветите, а така също с изучаването на това — с какви именно практически мерки би било целесъобразно да се ограничават крайностите и вредните преувеличения в посочените отношения“ (виж Ленинский сборник IV, стр. 396 ⁴⁸).

Вие виждате колко глупави и безсъдържателни са приказките за „разширяване“ на непа, за „отстъпление“ от Ленин при въвеждането на аренда на земята и наемен труд в селото и т. н.

Защо говоря това?

Затова, защото хората, които дрънкат за „разширяване“ на непа, търсят в това дрънкане оправдание за отстъпление пред капиталистическите елементи в селото.

Затова, защото в нашата партия и около партията се навъдиха хора, които виждат в „разширяването“ на непа „спасение“ на спойката между работниците и селя-

ните, хора, които искат предвид премахването на извънредните мерки отказване от ограничаване на кулачеството, които искат даване пълна свобода на капиталистическите елементи в селото . . . в интерес на спойката.

Затова, защото партията трябва с всички сили, с всички средства да се застрахова против такива анти-пролетарски настроения.

За да не отиваме далеч, ще се позова на записката на един другар, сътрудник на „Беднота“⁴⁹, Осип Чернов, където той иска цяла редица облекчения за кулаците, които не означават нищо друго освен действително и неприкрито „разширяване“ на непа. Аз не знам комунист ли е той или безпартиен. И ето този другар, Осип Чернов, който е за Съветската власт и за съюза на работниците и селяните, толкова се е забъркал по селския въпрос, че трудно може да бъде отличен от идеолога на селската буржоазия. В какво вижда той причините за нашите затруднения на хлебния фронт? „Първата причина — казва той — е безусловно системата на прогресивно-подоходния данък . . . Втората причина — това са правните изменения на изборителната инструкция, неяснотата в инструкцията кого да смятаме за кулак.“

Какво е нужно да направим, за да отстраним затрудненията? „Необходимо е — казва той — преди всичко да отменим системата на прогресивно-подоходния данък, такава каквато е тя сега, и да я заменим със система на облагане според земята, леко да обложим работния добитък и едрите селскостопански оръдия . . . Втората мярка, не по-малко важна, е да изменим инструкцията по изборите, да направим по груби признаците, откъдето започва експлоататорското, кулашкото стопанство.“

Ето го него — „разширението“ на непа. Както виждате, хвърленото от Троцки семе не е пропаднало напразно. Неправилното разбиране на непа поражда брътвеж за „разширяване“ на непа, а брътвежът за „разширяване“ на непа създава всякакъв род записки, статии, писма и предложения да се даде на кулака свобода, да бъде той избавен от ограниченията и да му се даде възможност свободно да се обогатява.

По същата линия, по линията на въпроса за непа и за класовата борба в условията на непа, аз бих желал да отбележа още един факт. Имам предвид заявлението на един от другарите, че класовата борба в условията на непа във връзка със доставките на зърнени храни имала само третостепенно значение, че тя, тази същата класова борба, нямала и не можела да има някакво сериозно значение за нашите затруднения по доставките на зърнени храни.

Аз трябва да кажа, другари, че не мога никак да се съглася с това заявление. Аз мисля, че у нас няма и не може да има в условията на диктатурата на пролетариата нито един що-годе сериозен политически или икономически факт, който да не отразява наличието на класова борба в града или в селото. Нима непът отменява диктатурата на пролетариата? Разбира се, че не! Напротив, непът е своеобразен израз и оръдие на диктатурата на пролетариата. А нима диктатурата на пролетариата не е продължение на класовата борба? (Г л а с о в е: „Вярно!“) Как може след това да се говори, че класовата борба играе третостепенна роля при такива важни политически и стопански факти като борбата на кулаците против съветската политика във време на събирането на храните, контрамерките и настъпателните действия на Съветската власт против кулаците и спекулантите във връзка с доставките на храните?

Нима не е факт, че във време на кризата по доставките на храните ние имахме първата в условията на непа сериозна акция на капиталистическите елементи в селото против съветската политика?

Нима в селото вече няма класи и класова борба?

Нима не е вярно, че лозунгът на Ленин за *опираче* върху бедните селяни, *съюз* със средняка и *борба* с кулаците е в сегашните условия основен лозунг на нашата работа в селото? А какво е този лозунг, ако не израз на класовата борба в селото?

Разбира се, нашата политика никак не бива да се смята за политика на разпалване на класовата борба. Защо? Затова, защото разпалването на класовата борба води към гражданска вайна. Затова, защото щом ние сме на власт, щом сме затвърдили тази власт и команд-

ните височини са съсредоточени в ръцете на работническата класа, ние не сме заинтересовани класовата борба да взема форми на гражданска война. Но това съвсем не значи, че с това класовата борба е отменена или че тя, тази същата класова борба, няма да се изостря. Това още повече не значи, че класовата борба не е решаващата сила на нашето движение напред. Не, не значи

Ние често говорим, че развиваме социалистическите стопански форми в областта на търговията. А какво значи това? То значи, че по такъв начин ние изтласкваме от търговията хиляди и хиляди дребни и средни търговци. Може ли да се мисли, че тези изтласкани из сферата на оборота търговци ще си седят мълчаливо, без да се опитват да организират съпротива? Ясно е, че не може.

Ние говорим често, че развиваме социалистическите форми на стопанство в областта на промишлеността. А какво значи това? Това значи, че ние изтласкваме и разоряваме, може би, без сами да забелязваме това, със своето придвижване напред към социализма хиляди и хиляди дребни и средни капиталисти-индустриалци. Може ли да се мисли, че тези разорени хора ще седят мълчаливо, без да се опитат да организират съпротива? Не, не може.

Ние говорим често, че е необходимо да ограничим експлоататорските попъзновения на кулаците в село, че трябва да наложим на кулаците високи данъци, че трябва да ограничим правото на аренда, да не допускаме правото на избиране кулаците в Съветите и т. н. и др. п. А какво значи това? Това значи, че ние натискаме и изтикваме постепенно капиталистическите елементи в селото, довеждайки ги понякога до разоряване. Може ли да се предположи, че кулаците ще ни бъдат благодарни за това и че те не ще се опитат да организират част от бедняците или средняците против политиката на Съветската власт? Разбира се, не може.

Не е ли ясно, че цялото наше придвижване напред, всеки наш по-сериозен успех в областта на социалистическото строителство е израз и резултат на класовата борба в нашата страна?

Но от всичко това произтича, че съответно с нашето придвижване напред съпротивата на капиталистическите

елементи ще расте, класовата борба ще се изостря, а Съветската власт, силите на която ще растат все повече и повече, ще провежда политика на изолиране на тези елементи, политика на разлагане враговете на работническата класа, най-после политика на смазване съпротивата на експлоататорите, създавайки база за по-нататъшното придвижване на работническата класа и на основните маси от селяните напред.

Не можем да си представяме работата така, че социалистическите форми ще се развиват, изтласквайки враговете на работническата класа, а враговете ще отстъпват мълчаливо, давайки път на нашето придвижване, че след това ние отново ще се придвижваме напред, а те отново ще отстъпват назад, а после „неочаквано“ всички, без изключение, социални групи, както кулаците, така и бедняците, както работниците, така и капиталистите, ще се окажат „изведнаж“, „неочаквано“, без борба и тревоги, в лоното на социалистическото общество. Такива приказки не стават и са невъзможни въобще особено в обстановката на пролетарската диктатура.

Не е било и няма да бъде такова нещо — отживяващите класи да предават доброволно своите позиции, без да се опитват да организират съпротива. Не е било и няма да бъде такова нещо — придвижването на работническата класа към социализма при класовото общество да се извърши без борба и тревоги. Напротив, придвижването към социализма не може да не води към съпротивата на експлоататорските елементи против това придвижване, а съпротивата на експлоататорите не може да не води към неизбежно изостряне на класовата борба.

Ето защо не бива да се приспива работническата класа с приказки за второстепенната роля на класовата борба.

Четвъртият въпрос се отнася до проблемата за *изключителните мерки* по отношение на кулаците и спекулантите.

Не бива да се гледа на изключителните мерки като на нещо абсолютно и веднаж завинаги дадено. Изключителните мерки са необходими и целесъобразни при известни изключителни условия, когато нямаме на раз-

положение други мерки за маневриране. Изключителните мерки не са нужни и са вредни при други условия, когато имаме на разположение други, гъвкави мерки за маневриране на пазара. Не са прави онези, които мислят, че изключителните мерки са лоши при всякакви условия. С такива хора трябва да се води системна борба. Но не са прави и онези, които мислят, че изключителните мерки са всякога необходими и целесъобразни. С такива хора е необходимо да се води решителна борба.

Беше ли грешка прилагането на изключителни мерки в условията на кризата по доставките на зърнените храни? Сега всички признават, че не беше грешка, че, напротив, изключителните мерки спасиха страната от общостопанска криза. Какво ни застави да приложим тези мерки? Дефицитът от 128 милиона пуда зърнени храни към януари т. г., който ние трябваше да попълним до разкалянето на пътищата и в същото време да създадем нормално темпо в доставките на зърнените храни. Можехме ли ние да не прибегнем до изключителни мерки при липсата на около стотина милиона пуда зърнени резерви, необходими за да изчакаме и след това да се намесим на пазара, в смисъл за намаляване цените на зърнените храни, или при липсата на достатъчно валутни резерви, необходими за внасяне от чужбина големи количества зърнени храни? Ясно е, че не можехме. А какво щеше да стане, ако не бяхме попълнили този дефицит? Сега щяхме да имаме извънредно сериозна криза на цялото народно стопанство, глад в градовете, глад в армията.

Ако имахме около 100 милиона пуда зърнени храни резерв, за да изчакаме и да надвием след това кулака чрез изтощаване, намесвайки се на пазара с цел да намалим цените на зърнените храни, ние, разбира се, не бихме прибегнали до изключителни мерки. Но вие знаете добре, че ние нямахме такъв резерв.

Ако ние имахме тогава валутен резерв от 100—150 милиона рубли, за да внесем зърнени храни от чужбина, ние може би не щяхме да прибегнем към изключителни мерки. Но вие знаете добре, че нямахме такъв резерв.

Значи ли това, че ние трябва и занапред да останем без резерв и да прибегнем отново към помощта на из-

ключителни мерки? Не, не значи. Напротив, ние трябва да вземем всички зависещи от нас мерки, за да натрупаме резерви и да изключим необходимостта от прилагане на каквито и да било изключителни мерки. Хора, които мислят да превърнат изключителните мерки в постоянни, или продължителен курс на нашата партия, са опасни хора, защото те си играят с огъня и създават опасност за спойката.

Не произтича ли от това, че ние трябва веднаж завинаги да се отречем от прилагане на изключителни мерки? Не, не произтича. Ние нямаме основание да твърдим, че не могат някога да се повтарят изключителните условия, които изискват прилагане на изключителни мерки. Такова твърдение би било празно врачуване.

Ленин, който обоснова новата икономическа политика, не смяташе за възможно в условията на непа да се заречем да не прибягваме даже и към комбедовските методи при известни условия и в известна обстановка. Още по-малко можем да се заречем, веднаж завинаги да не прибягваме към прилагане на изключителни мерки, които не могат да бъдат поставени на една дъска с такава остра мярка на борба с кулаците като комбедовските методи.

Може би няма да бъде излишно да възстановим в паметта си един епизод с Преображенски на XI конгрес на нашата партия, който има пряко отношение към този въпрос. Известно е, че Преображенски в своите тезиси за работата в селото на XI конгрес се опита да отхвърли „веднаж завинаги“ политиката на комбедовските методи на борба с кулаците в условията на непа. В своите тезиси Преображенски писа: „Политиката на неприемане на този (кулаците и заможните селяни) слой и грубото му извъникономическо потискане по комбедовските способности от 1918 г. би била крайно вредна грешка“ (§ 2).

Известно е, че на това Ленин отговори по следния начин:

„Втората фраза на втория параграф (против „комбедовските способности“) е вредна и невярна, защото война например *може да ни принуди към комбедовски способности*. Затова трябва да се каже съвсем иначе, например така: предвид на преобладаващата важност на подема в селското стопанство и на увеличаването на него-

вите продукти в дадения момент* политиката на пролетариата по отношение на кулаците и заможните селяни трябва да бъде насочена главно към *ограничаване* на техните експлоататорски стремежи и т. н. Как трябва и как може нашата държава да ограничава тези стремежи, да защитава бедняците, в това е цялата същност. Това трябва да се изучава и да накараме да се изучава практически, а общите фрази са *пусти*" (Ленинският сборник IV, стр. 391⁵⁰).

Ясно е, че изключителните мерки трябва да се разглеждат диалектически, защото всичко зависи от условията на времето и мястото.

Така стои работата, другари, с въпросите от общ характер, които изплуваха по време на пренията.

Позволете сега да премина към въпроса *за зърнената проблема и за основите на нашите трудности на хлебния фронт*.

Аз мисля, че редица другари допуснаха грешка в това отношение, че струпяха разнообразни причини на нашите затруднения на хлебния фронт в един куп, смесиха временните и конюнктурните специфични причини с причини продължителни и основни. Съществуват два вида причини за хлебните затруднения: причини продължителни, основни, за ликвидирането на които са необходими редица години, и причини специфични, конюнктурни, които могат да се ликвидират още сега, ако се приемат и проведат редица необходими мерки. Да се струпват в един куп всички тези причини значи да се заплете целият въпрос.

В какво се състои основният смисъл и основното значение на нашите затруднения на хлебния фронт? В това, че те поставят пред нас в цялата ѝ величина проблемата за хляба, за хлябното производство, проблемата за селското стопанство изобщо и по-специално проблемата за зърненото производство.

Съществува ли у нас въобще зърнената проблема като актуален въпрос? Безусловно съществува. Само слепците могат да се съмняват, че зърнената проблема прониква сега всички пори на съветската общественост. Ние не можем да живеем като цигани без хлебни резерви, без известни резерви в случай на неурожай, без

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

резерви за маневриране на пазара, без резерви при случай на война, най-после без известни резерви за износ. Даже дребният селянин при голямата оскъдност на неговото стопанство не може без резерви, без известни запаси. Нима не е ясно, че една велика държава, която заема една шеста част от сушата, не може без хлебни резерви за вътрешни и външни нужди?

Да допуснем, че зимните посеви в Украйна няма да загинат и ние завършиме зърнените доставки тази година „как да е“ — може ли да се смята, че това би било достатъчно за нас? Не, не може. Ние не можем занаят да живеем „как да е“. Ние трябва да имаме на разположение известен минимум резерви, ако искаме да отстоим позициите на Съветската власт по вътрешна така, както и по външна линия.

Първо, ние не сме гарантирани срещу военно нападение. Мислите ли вие, че може да се отбранява страната, без да имаме каквито и да било житни резерви за армията? Изказалите се другари бяха напълно прави, когато говориха, че сегашният селянин вече не е такъв, какъвто беше преди шест години, когато той се боеше да не загуби земята си в полза на помещика. Селянинът вече е забравил помещика. Сега той иска нови, по-добри условия за живот. Можем ли ние в случай на вражеско нападение да водим война и с външния враг на фронта, и със селянина в тила заради екстрено получаване на хляб за армията? Не, не можем и не бива. За да отбраняваме страната, ние трябва да имаме известни запаси за снабдяване на армията поне за първите шест месеца. За какво са необходими тези шест месеца откъхване? За да се даде възможност на селянина да се осъзнае, да разбере опасността от войната, да се ориентира в събитията и да се стегне за общото дело на отбраната на страната. Ако ние се задоволяваме да вършим работата „как да е“, никога няма да имаме никакви резерви за случай на война.

Второ, ние не сме гарантирани срещу усложнение на хлебния пазар. На нас ни е безусловно необходим известен резерв за намеса в хлебния пазар, за провеждане на нашата ценова политика. Защото ние не мо-

жем и не трябва всеки път да прибягваме към изключителни мерки. Но ние никога няма да имаме такива резерви, ако всеки път вървим по края на трапа, задоволявайки се с това, че имаме възможност да завършим зърнените доставки „как да е“.

Трето, ние не сме гарантирани срещу неурожай. За нас е абсолютно необходим известен резерв зърнени храни, за да осигурим в случай на неурожай гладните райони, поне в известна степен, поне за известен срок. Но ние няма да имаме такъв резерв, ако не увеличим производството на стоковите зърнени храни и не се откажем рязко и решително от старата привычка да живеем без запаси.

Най-после, на нас ни е абсолютно необходим резерв за износ на зърнени храни. Ние трябва да внасяме машини за индустрията. Нужно ни е да внасяме селско-стопански машини, трактори, запасни части към тях. Но това няма възможност да направим без изнасяне на зърнени храни, без натрупване на известни валутни резерви от експорта на зърнени храни. Преди войната сме изнасяли от 500 до 600 милиона пуда зърнени храни годишно. Изнасяхме така много, защото сами не си дояждахме. Това е вярно. Но трябва да се разбере, че все пак преди войната ние имахме *двойно* повече стокови зърнени храни отколкото сега. Именно защото ние имаме сега два пъти по-малко стокови зърнени храни — именно затова зърнените храни сега отпадат от експорта. А какво значи отпадането на зърнените храни от експорта? Това значи загубване на онзи източник, при помощта на който се внасяха у нас и трябваше да се внасят машини за промишлеността, трактори и машини за селското стопанство. Можем ли да живеем така по-нататък, без да натрупваме хлебни резерви за експорта? Не, не можем.

Ето колко необезпечено и неустойчиво е състоянието на нашите хлебни резерви.

Аз вече не говоря, че у нас няма не само хлебни резерви по всички тези четири линии, но не ни достига също така и известен минимум от запаси, за да преминем безболезнено от една зърносъбирателна година към друга зърносъбирателна година и да снабдяваме без

прекъсване градовете в такива трудни месеци като юни и юли.

Може ли след това да се отрича остротата на зърнената проблема и сериозността на нашите затруднения на хлебния фронт?

Но във връзка с хлебните затруднения у нас възникнаха и затруднения от политически характер. За това не бива в никой случай да забравяме, другари. Имам предвид онова недоволство сред известна част от селяните, сред известна част от бедните селяни, както и от средните, което съществуваше у нас и което създаде известна опасност за спойката.

Разбира се, би било съвсем неправилно да се каже, че у нас има вече разединение, както казва в своята записка Фрумкин. Това не е вярно, другари. Разединението е нещо сериозно. Разединението е начало на гражданска война, ако не самата гражданска война. Не бива да плашим себе си със „страшни“ думи. Не бива да изпадаме в паника. Това е недостойно за болшевиките. Разединение — това значи скъсване на селяните със Съветската власт. Но ако селянинът действително е скъсал със Съветската власт, *която е главният доставчик на селските зърнени храни*, той вече няма да ви разширява посевите. А пък ние виждаме, че тази година площта на пролетните култури се разшири във *всички без изключение зърнени райони*. Какво разединение е това? Нима може да се нарече такова състояние „безперспективност“ на селското стопанство, както казва например Фрумкин? Каква „безперспективност“ е това?

В какво се състои *основата* на нашите хлебни затруднения, ако се имат предвид *продължителните и основни* причини на затрудненията, а не временните, конюнктурни причини?

Основата на нашите затруднения със зърнените храни се състои в растящата разпръснатост и раздробеност на селското стопанство. Факт е, че селското стопанство издребнява, особено зърненото стопанство, като става все по-малко рентабилно и слабостокново. Докато до революцията имяхме около 15—16 милиона селски стопанства, сега те са около 24—25 милиона, при-

което процесът на дробене има тенденция да се засилва по-нататък.

Вярно е, че ние имаме сега посеви, които малко отстъпват на размерите на посевите преди войната, а *общото* производство на зърнени храни е само някакви 50% по-малко от довоенното производство. Но бедата е там, че въпреки всичко това производството на *стокови* зърнени храни у нас изостава от довоенното производство *два пъти*, т. е. с 50%. Ето къде е коренът на въпроса.

В какво се състои работата? Състои се в това, че дребното стопанство е по-малко рентабилно, по-слабо-стоково и по-малко устойчиво от едрото стопанство. Известното марксистко положение, че дребното производство е по-малко изгодно от едрото, запазва пълна сила и в селското стопанство. Ето защо дребното селско стопанство дава от една и съща площ земя много по-малко стоково зърно от едрото.

Къде е изходът от това положение?

Изхода има три, както се говори в резолюцията на Политбюро.

1. Изходът се състои в това, по възможност да повишим производителността на дребното и средното селско стопанство, да заменим ралото с плуга, да му дадем машина от дребен и среден тип, да му дадем торове, да го снабдим със семена, да му дадем агрономическа помощ, да кооперираме селяните, да сключваме контракти с цели села, като им даваме в заем най-добри семена и осигуряваме по този начин колективното кредитиране на селяните, най-после да му даваме под наем едри машини чрез наемателните пунктове.

Не са прави другарите, които твърдят, че дребното селско стопанство е изчерпало възможностите за своето по-нататъшно развитие и че следователно не заслужава по-нататък да му се помага. Това е съвсем невярно. У индивидуалното селско стопанство има още немалко възможности за развитие. Трябва само да умеем да му помагаме, за да осъществи тези възможности.

Не е права също така „Красная Газета“⁵¹, която твърди, че политиката на коопериране на индивидуалните селски стопанства по линията на пласмента и снабдя-

ването не оправдала очакванията. Това е съвсем невярно, другари. Напротив, политиката на коопериране по линията на снабдяването и пласмента изцяло оправда очакванията, като създаде реална база за прелом сред селяните по посока на колхозното движение. Няма съмнение, че без развитието на снабдително-пласментната кооперация ние не бихме имали този прелом в отношенията на селяните към колхозите, който имаме сега и който ни помага да движим по-нататък колхозното строителство.

2. Изходът се състои по-нататък в това, да помогнем на бедните и средни селяни да обединяват постепенно своите разпокъсани дребни стопанства в едри колективни стопанства на базата на новата техника и колективния труд като по-изгодни и стокови. Аз имам предвид всички форми на обединяване на дребните стопанства в едри, обществени, от простите дружества до артелите, които са несравнено по-стокови и производителни отколкото разпокъсаните дребни селски стопанства.

В това е основата за разрешаване на проблемата.

Не са прави другарите, когато те, ратувайки за колхози, ни обвиняват в „реабилитация“ на дребното селско стопанство. Те очевидно мислят, че отношения към индивидуалното селско стопанство трябва да бъдат отношения на борба и унищожение, а не отношенията на подпомагане и привличане към себе си. Това е съвсем погрешно, другари. Индивидуалното селско стопанство съвсем не се нуждае от „реабилитация“. То е слабо рентабилно, това е вярно. Но това още не значи, че е съвсем неизгодно. Ние бихме разрушили спойката, ако бихме застанали на позицията за борба и унищожаване на индивидуалното селско стопанство, напускайки ленинската позиция на всекидневна помощ и подкрепа на индивидуалните селски стопанства от страна на колхозите.

Още по-неправи са онези, които, възхвалявайки колхозите, обявяват индивидуалното селско стопанство за наше „проклятие“. Това мирише вече на открита война със селските стопанства. Откъде се е взело това? Ако селските стопанства са „проклятие“, то как да се обясни съюзът на работническата класа с основните селски маси? Съюз на работническата класа с „проклятие“ —

нима съществуват на света такива несъобразности? Как могат да се говорят такива неща и да се проповядва в същото време спойката? Напомнят думите на Ленин, че ние трябва постепенно да се прехвърляме от селския дръглив кон на стоманения кон на индустрията. Това е много добре. Но няма така става прехвърлянето от единия кон на другия? Да обявим селските стопанства за „проклятие“, без да сме създали още широка и мощна база във вид на разклонена мрежа от колхози — не значи ли това да останем без никакъв кон, без никаква база? (Г л а с о в е: „Правилно, правилно!“) Грешката на тези другари се състои в това, че те *противопоставят* колхозите на индивидуалните селски стопанства. А пък ние искаме тези две форми на стопанство не да се противопоставят една на друга, а да се *спояват* една с друга, колхозът да оказва помощ на индивидуалния селянин и да му помага постепенно да преминава върху релсите на колективизма. Да, ние искаме селяните да гледат на колхозите не като на свой враг, а като на свой приятел, който им помага и ще им помогне да се освободят от мизерията (Г л а с о в е. „Вярно!“). Щом това е вярно, тогава не трябва да говорим за „реабилитация“ на индивидуалното селско стопанство или пък за това, че стопанството на селянина е за нас „проклятие“.

Трябваше да се каже, че дребното селско стопанство е по-малко изгодно или даже най-малко изгодно в сравнение с едрото колективно стопанство, но все пак не е лишено от известна немаловажна изгода. А у вас се получава, че дребното селско стопанство е въобще неизгодно и даже едва ли не вредно.

Не така гледаше Ленин на дребното селско стопанство. Ето какво казваше той по този въпрос в своята реч „За продоволствения данък“:

„Ако стопанството на селянина може да се развива по-нататък, необходимо е добре да се осигури и по-нататъшният преход, а по-нататъшният преход неминуемо се състои в това, най-малко изгодното и най-изостаналото, дребно, обособеното селско стопанство, постепенно обединявайки се, да организира обществено, едро земеделско стопанство. Така са си представяли всичко това социалистите всякога. Именно така гледа на това и нашата комунистическа партия“ (т. XXVI, стр. 299).

Излиза, че индивидуалното селско стопанство все пак представлява известна изгода.

Едно нещо е, когато висшата форма на стопанство, едрото стопанство, се бори с низшата и я разорява, убива я. Така е при капитализма. И съвсем друго нещо е, когато висшата форма на стопанство не разорява, а помага на низшата да се издигне, да премине върху релсите на колективизма. Така е при Съветския строй.

А ето какво говори Ленин за взаимоотношенията между колхозите и индивидуалните селски стопанства:

„Особено трябва да се стремим, действително да се прилага в живота, и то напълно законът на Съветската власт (за колхозите и совхозите *И. Ст.*), който изисква от съветските стопанства, от селско-стопанските комунни и от всички подобни обединения да *окажат незабавна и всестранна помощ на околните и на средни селяни.* Само на основата на такава, *фактически оказана помощ, е осъществимо съглашението със средните селяни.**

Само така може и трябва да се завоюва тяхното доверие“ (т. XXIV, стр. 175).

По такъв начин излиза, че колхозите и совхозите трябва да помагат на селските стопанства именно като на индивидуални стопанства.

Най-послед, трети цитат от Ленин:

„Само ако се удаде на дело да покажем на селяните предимствата на общественото, колективно дружествено, артелно обработване на земята, само ако се удаде да помогнем на селянина с помощта на дружественото, артелно стопанство — само тогава работническата класа, която държи в ръцете си държавната власт, действително ще докаже на селянина своята правда, действително ще привлече на своя страна здраво и понастоящем многомилionenата селска маса“ (т. XXIV, стр. 579).

Ето как високо ценеше Ленин значението на колхозното движение в социалистическото преобразуване на нашата страна.

Крайно странно е, че някои другари в своите големи речи съсредоточиха цялото си внимание върху въпроса за индивидуалните селски стопанства, без да кажат нито една, буквално нито една дума за задачата за повдигане колхозите като актуална и решаваща задача на нашата партия.

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

3. Най-после, изходът е в това, да укрепим старите совхози и да издигнем нови, големи совхози като най-рентабилни и стокови стопански единици.

Такива са трите основни задачи, изпълнението на които ни дава възможност да разрешим зърнената проблема и да ликвидираме по този начин самата основа на нашите затруднения на хлябния фронт.

Особеността на текущия момент се състои в това, че първата задача, издигането на индивидуалното селско стопанство — която е все още главна задача в нашата работа, — е станала *вече недостатъчна* за разрешаването на зърнената проблема.

Особеността на текущия момент се състои в това, да *допълним* практически първата задача с две нови задачи — издигането на колхозите и издигането на совхозите.

Без съчетаването на тези задачи, без настойчива работа по всичките тези три канала не е възможно да разрешим зърнената проблема нито в смисъл на снабдяване страната със стокови зърнени храни, нито в смисъл на преобразуване цялото наше народно стопанство на социалистически начала.

Как гледаше на това дело Ленин? Ние имаме известен документ, който говори, че предлаганата на вниманието на пленума резолюция на Политбюро изцяло съвпада с онзи практически план за развитие на селското стопанство, който Ленин е набелязал в този документ. Имам предвид „Инструкцията на СТО“ (Съвет на труда и отбраната), написан от ръката на Ленин. Той е издаден през май 1921 г. В този документ Ленин разглежда три групи практически въпроси: първата група се отнася до въпросите на стокооборота и индустрията, втората група — до въпросите за подема на селското стопанство, третата група — всякакъв род екосо⁵² и областни съвещания по регулирането на стопанството.

Какво е казано там, в този документ, за селското стопанство? Ето цитат от „Инструкцията на СТО“:

„Втората група въпроси. Издигане на селското стопанство: а) стопанството на отделните селяни, б) совхозите, в) комуните, г) артелите, д) сдруженията, е) другите видове обществени стопанства“ (виж т. XXVI, стр. 374).

Вие виждате, че практическите изводи на резолюцията на Политбюро по разрешаване на хлябната проблема и въобще на селскостопанската проблема изцяло съвпадат с плана на Ленин, изложен в „Инструкцията на СТО“ от 1921 година.

Много интересно е да се отбележи чисто младежката радост, с каквато Ленин, този великан, който движеше планини и ги сблъскваше една с друга, посрещаше всяка мъничка вест за основаване на един-два колхоза или за изпращане на трактори на този или онзи совхоз. Ето например извадка от писмото „До дружеството за техническа помощ на Съветска Русия“:

„Скъпи другари! В нашите вестници се появиха извънредно благоприятни сведения за работата на членовете на вашето дружество в съветските стопанства на Кирсановска околия, Тамбовска губерния, и при гара Митино, Одеска губерния, а също така за работата на група миньори в Донецкия басейн . . . Аз ходатайствувам пред Президиума на ВЦИК за признаване най-добрите стопанства за образцови и за указване на тях специална извънредна помощ, необходима за благоприятното развитие на тяхната работа. Още веднаж ви изразявам от името на нашата република дълбока благодарност и ви моля да имате предвид, че вашата помощ за тракторната обработка на земята е за нас особено своевременна и важна. Особено удоволствие ми доставя възможността да ви поздравя във връзка с проектираното от вас организиране на 200 селскостопански комуни“ (т. XXVII, стр. 309).

А ето още една извадка от писмото „До дружеството на приятелите на Съветска Русия“ в Америка:

„Скъпи другари! Аз току-що проверих чрез специално запитване на Пермския губернский изпълнителен комитет извънредно благоприятните сведения, които бяха публикувани в нашите вестници, относно работата на членовете на вашето дружество начело с Харолд Вер, с тракторния отред на Пермска губерния в *совхоза** (Съветско стопанство) „Тойкино“ . . . Аз правя ходатайство пред Президиума на ВЦИК да се признае това съветско стопанство за образцово и и да му се оказва специална и извънредна помощ както по отношение на строителните работи, така и за снабдяването му с бензин, метал и др. материали, необходими за организирането на ремонтна работилница. Още веднаж ви изразявам от името на нашата република дълбока благодарност и моля да имате предвид, че нито един вид помощ не е за нас толкова своевременна и толкова важна, както тази, която вие оказахте“ (т. XXVII, стр. 308).

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Ето с каква радост ловеше Ленин всяка най-малка вест за развитието на колхозите и совхозите.

Нека това послужи за урок на онези, които мислят да измамат историята и да минат без колхози и совхози в победоносното строителство на социализма в нашата страна.

Аз завършвам, другари. Аз мисля, че хлебните затруднения не ще минат за нас без поука. Нашата партия се е учила и крачила напред, преодолявайки трудностите и всякакъв род кризи. Аз мисля, че сегашните трудности ще калят нашите болшевишки редове и ще ги заставят здраво да се заемат с разрешението на хлябната проблема. А да разрешим тази проблема, значи да отстраним от пътя си една от най-големите трудности, които стоят на пътя към социалистическото преобразуване на нашата страна.

ЗА СЪЮЗА МЕЖДУ РАБОТНИЦИТЕ И СЕЛЯНИТЕ ЗА СОВХОЗИТЕ

Из речта, произнесена на 11 юли 1928 г.

Някои другари в своите изказвания за совхозите се върнаха към вчерашните спорове по въпроса за доставките на храните. Е добре, да се върнем към вчерашните спорове.

За какво спорехме вчера? Преди всичко за „ножиците“ между града и селото. Ставаше дума за това, че селянинът все още надплаща за индустриалните стоки и недополучава за произведенията на селското стопанство. Ставаше дума за това, че тези надплащания и недополучавания представляват свръхданък на селяните, нещо като „дан“, добавъчен данък в полза на индустриализацията, който ние трябва непременно да премахнем, но който не можем да премахнем *още сега*, ако не мислим да подкопаем нашата индустрия, да подкопаем известния темп в развитието на нашата индустрия, която работи за цялата страна и движи нашето народно стопанство към социализма.

На някои това не се харесало. Тези другари очевидно се боят да признаят истината. Какво да правим — това е въпрос на вкус. Те мислят, че не бива да се казва цялата истина на пленума на ЦК. А аз мисля, че ние сме задължени да говорим на пленума на ЦК на своята партия цялата истина. Не бива да се забравя, че пленумът на ЦК не може да се разглежда като масов митинг. Разбира се, думите „свръхданък“, „добавъчен данък“ са неприятни думи, защото бият в носа. Но, първо, въпросът не е в думите. Второ, думите напълно отго-

варят на действителността. Трето, те, тези неприятни думи, са предназначени именно за това, да бият в носа и да заставят болшевиките да се заемат най-сериозно с работа за *ликвидирането* на този „свръжданък“, за *ликвидирането* на „ножиците“.

А как могат да се ликвидират тези неприятни неща? Чрез системна рационализация на нашата индустрия и намаляване цените на промишлените стоки. Чрез системно издигане на техниката и продуктивността на селското стопанство и чрез постепенно поевтиняване на селскостопанските произведения. Чрез системно рационализиране на нашите търговски и храносъбирателни апарати. И т. н. и т. н.

Всичко това, разбира се, не може да бъде направено за една-две години. Но ние непременно трябва да го направим в течение на редица години, ако искаме да се освободим от всякакъв род неприятни неща и биещи в нос явления.

Част от другарите кривяха вчера линията по посока на премахване „ножиците“ *още сега* и искаха всъщност въвеждане на *възстановителните* цени на селскостопанските произведения. Аз заедно с други другари възразявах против това, като казвах, че това искане е против интересите на индустриализацията на страната в *дадения момент*, значи против интересите на нашата държава.

Ето за какво спорехме вчера, другари.

Днес тези другари признават, че се отказват от политиката на възстановителните цени. Добре, това е много хубаво. Излиза, че вчерашната критика не е минала без полза за тези другари.

Вторият въпрос се отнася до колхозите и совхозите. Аз отбелязах в своята реч неестествеността и странността на обстоятелството, че част от другарите в своите изказвания относно мерките за издигане на селското стопанство във връзка със зърнодоставките не се докоснаха нито с една дума до такива, сериозни мероприятия като развитието на колхозите и совхозите. Как може да се „забравя“ за такива сериозни неща като задачата да се развият колхозите и совхозите в селското стопанство?

Нима не е известно, че задачата да се развива индивидуалното селско стопанство, колкото и да е важна в дадения момент, е станала вече *недостатъчна*, че ако ние *не допълним* тази задача практически с *новите задачи* да развиваме колхозите и совхозите, ние *няма да разрешим* проблемите на зърненото стопанство и *няма да излезем* от затрудненията нито в смисъл на социалистическо преобразуване на цялото наше народно стопанство (а значи и на селското стопанство), нито в смисъл на осигуряване страната с известни резерви от стокови зърнени храни.

Как може след всичко това да се „забрави“, заобикаля и премълчава въпросът за развитието на колхозите и совхозите?

Да преминем сега към въпроса за крупните совхози. Не са прави другарите, които твърдят, че в Северна Америка не съществуват едри зърнопроизводителни стопанства. Всъщност такива стопанства съществуват и в Северна и в Южна Америка. Аз бих могъл да се позова на такъв свидетел като професор Тулайков, който публикува резултатите от своето обследване на американското селско стопанство в списанието „Нижнее Поволжье“⁵⁹ (бр. 9).

Позволете да приведа цитат от статията на Тулайков.

„Пшениченото стопанство в Монтана принадлежи на дружеството „Кемпбел Фарминг Корпорейшън“. Неговата площ е 95,000 акра, или около 32,000 десетини*. Стопанството представлява цялостна площ и се разделя за работа на 4 секции, по нашенски хутори, които се намират под ръководството на отделен ръководител, а цялото стопанство се ръководи от едно лице — директора на тази корпорация Томас Кемпбел.

През настоящата година според информация на вестниците, дадена, разбира се, от същото стопанство, с култури е засята около половината отцялата площ и се очаква реколта около 410,000 бушела пшеница (около 800,000 пуда), 20,000 бушела овес и 70,000 бушела ленено семе. От предприятието се очаква общо доход 500,000 долара.

Конете и мулетата в това стопанство почти напълно са заменени с трактори, камиони и автомобили. Оранта, сеитбата и изобщо всички полски работи и по-специално жътвата на храните се извършват денонощно, като нощем машините в полето работят при светлината на прожектори. Огромните засети площи позволяват на

машините да работят на много голямо разстояние без обръщания. Така жътварките-вършачки, ако те могат да бъдат прилагани според състоянието на растението, изминават разстояние с ширина 24 фута от 20 мили, т. е. малко повече от 30 версти. По-рано за тази работа били нужни 40 коня и мъже. Сноповръзвачките се движат след трактора по 4 заедно, обхващайки наведнаж лента с ширина 40 фута на дължина 28 мили, т. е. на разстояние около 42 версти. Жътвата със сноповръзвачки се прилага в случай че зърнените храни не са достатъчно сухи, за да могат да бъдат едновременно с ожънването овършавани. Тогава от сноповръзвачката се сема връзвачният апарат и с помощта на специален конвейър ожънатото жито се нарежда в редици. Разпростряното по такъв начин жито лежи 24 и 48 часа, за това време то изсъхва, а семената на срязаните едновременно плевели се изсипват на земята. След това се пуска жътварка-вършачка, у която вместо нож се движи самоподавател, който подава от земята изсъхналото жито направо в барабана на вършачката. При това на тази машина работи само тракторист и един човек на вършачката. Никого друго няма на машината. Зърното от вършачката се изсипва направо във вагони-каруци, с вместимост 6 тона и с трактори, в ешелон от 10 такива вагони, се превозва в събирателните пунктове. В забележка се посочва, че при такава работа ежедневно се овършават от 16 до 20,000 бушела зърнени храни“ (Виж „Нижнее Поволжье бр. 9, септември 1927 г., стр. 38—39).

Ето ви описание на едно от пшеничните стопанства-гиганти от капиталистически тип. Такива стопанства-гиганти съществуват и в Северна, и в Южна Америка.

Някои другари говореха тук, че условията за развитие на такива гигантски стопанства в капиталистическите страни не винаги са благоприятни или не са напълно благоприятни, поради което такива стопанства се раздробяват понякога на по-малко крупни единици от хиляда до 5 хиляди десетини всяка. Това е напълно вярно.

На това основание тези другари мислят, че едрите зърнени стопанства нямат бъдеще и при съветските условия. Това вече е съвсем невярно.

Тези другари, видимо, не разбират или не виждат разликата в условията между капиталистическия строй и Съветския строй. При капитализма съществува частна собственост върху земята, а значи и абсолютна поземлена рента, което оскъпява себестойността на селскостопанското производство и поставя непреодолими прегради за неговия сериозен прогрес. А при Съветския строй не съществува нито частна собственост върху зе-

мята, нито абсолютна поземлена рента, което не може да не поевтинява производството на селскостопанските продукти и следователно не може да не улеснява движението на уедреното селско стопанство напред по пътя на техническия и всякакъв друг прогрес.

По-нататък, при капитализма едрите зърнени стопанства имат за своя цел получаването на максимум печалба или, във всеки случай, на такава печалба за капитала, която може да съответствува на така наречената средна норма на печалбата, без което те, изобщо казано, не са в състояние да се запазят и да съществуват. Това обстоятелство не може да не оскъпява производството, създавайки по такъв начин най-сериозни пречки за развитието на едрите зърнени стопанства. А при Съветския строй едрите зърнени стопанства, които заедно с това са държавни стопанства, съвсем не се нуждаят за своето развитие нито от максимум печалба, нито от средна печалба, а могат да се ограничат само с минимум печалба, (а понякога временно могат да минат и без всякаква печалба), което, наред с отсъствието на абсолютна поземлена рента, създава изключително благоприятни условия за развитието на едри зърнени стопанства.

Най-после, при капитализма не съществуват за едрите зърнени стопанства нито облекчени кредити, нито облекчени данъци, докато при Съветския режим, който цели всемерно подкрепяне на социалистическото стопанство, такива облекчения съществуват и ще съществуват.

Всички тези и подобните на тях условия създават при Съветския строй (за разлика от капиталистическия строй) твърде благоприятна обстановка, необходима за да се тласне по-нататък развитието на совхозите като едри зърнени стопанства.

Най-после, въпросът за совхозите и колхозите като опорни пунктове за укрепване на спойката, като опорни пунктове за осигуряване ръководната роля на работническата класа. Колхозите и совхозите ни са нужни не само за да осигурим нашите перспективни цели на социалистическото преобразуване на селото. Колхозите и совхозите ни са нужни още и за да имаме в селото *още сега* социалистически стопански опорни пунктове, необ-

ходими за укрепването на спойката, необходими за осигуряване ръководната роля на работническата класа вътре в спойката. Можем ли ние да разчитаме още сега на създаването и развитието на такива опорни пунктове? Аз не се съмнявам, че ние можем и трябва да разчитаме на това. Хлебоцентър⁵⁴ съобщава, че той има договори с колхози, артели и кооперации, по силата на които ще получи от тях 40—50 милиона пуда зърнени храни. Колкото се отнася до совхозите, данните говорят, че нашите стари и нови совхози също трябва да дадат през тази година 25—30 милиона пуда зърнени храни.

Ако към това прибавим 30—35 милиона пуда, които селскостопанските кооперации трябва да получат от индивидуалните селски стопанства, свързани с тях чрез контракция — то ние ще имаме над 100 милиона пуда напълно осигурени зърнени храни, които могат да послужат като известен резерв поне на вътрешния пазар. Това все пак е нещо.

Ето ви *първите резултати* на нашите социалистически стопански опорни пунктове в селото.

А какво следва от това? От това следва, че не са прави онези другари, които мислят, че работническата класа е безпомощна в селото да отстои своите социалистически позиции, че на нея ѝ остава като че ли само едно: да отстъпва безкрай и да предава непрестанно своите позиции на капиталистическите елементи. Не, другари, това не е вярно. Работническата класа не е чак толкова слаба в селото, както може да се стори на повърхностния наблюдател. Тази безрадостна философия няма нищо общо с болшеvizма. Работническата класа има цял ред *стопански* опорни точки в селото във вид на совхози, колхози, снабдително-пласментна кооперация, опряна на които тя може да укрепва спойката със селото, да изолирва кулака и да си осигури ръководството. Най-после работническата класа има редица *политически* опорни пунктове в селото в лицето на Съветите, в лицето на организираните бедни селяни и т. н., опряна на които тя може да укрепва своите позиции в селото.

Опрени на тези стопански и политически бази в селото и използвайки всички намиращи се на разполо-

жение на пролетарската диктатура средства и сили (командни позиции и пр.), партията и Съветската власт могат уверено да осъществяват делото на социалистическото преобразуване на селото, укрепвайки крачка по крачка съюза на работническата класа и селяните, укрепвайки крачка по крачка ръководството на работническата класа в този съюз.

При това особено внимание трябва да бъде обърнато върху работата сред бедните селяни. Трябва да се приеме за правило, че колкото по-добре и по-успешно върви у нас работата сред бедните селяни, толкова по-голям е авторитетът на Съветската власт в селото, и обратното, колкото по-зле е у нас работата с бедните селяни, толкова е по-малък авторитетът на Съветската власт.

Ние говорим често за съюза със средняка. Но за да укрепим при нашите условия този съюз, трябва да водим решителна борба с кулаците, с капиталистическите елементи в селото. Ето защо XV конгрес на нашата партия беше напълно прав, когато даде лозунга за засилване настъплението срещу кулаците. Но може ли да се води успешна борба с кулаците, без да се води усилена работа сред бедните селяни, без да се вдигат бедните селяни против кулаците, без да се оказва системна помощ на бедните селяни? Ясно е, че не може! Среднякът е класа, която се колебае. Ако с бедните селяни положението у нас е лошо, ако бедните селяни не представляват още организирана опора на Съветската власт — кулакът се чувства силен, среднякът се колебае към страната на кулака. И обратното: ако с бедните селяни у нас положението е добро, ако бедните селяни представляват организирана опора на Съветската власт — кулакът се чувства в обсадно положение, среднякът се наклонява към страната на работническата класа.

Ето защо аз мисля, че засилването на работата сред бедните селяни, организирането на системна помощ на бедните селяни, най-после превръщането на самите бедни селяни в организирана опора на работническата класа в селото е една от най-съществените предстоящи задачи на нашата партия.

ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ЮЛСКИЯ ПЛЕНУМ НА ЦК НА ВКП (б)

Доклад пред събранието на актива на Ленинградската
организация на ВКП (б)

13 юли 1928 г.

Другари! Току-що завършеният пленум на Централния комитет работи по линията на две групи въпроси.

Първа група въпроси са въпросите, които имат отношение към основните проблеми на Комунистическия интернационал във връзка с очаквания VI конгрес.

Втората група са въпросите, които се отнасят до нашето строителство в СССР по селскостопанска линия — хлябната проблема и зърнодоставките — и по линията на осигуряване нашата индустрия с техническа интелигенция, с кадри на интелигенция от хората на работническата класа.

Да започнем с първата група въпроси.

I

ВЪПРОСИ НА КОМИНТЕРНА

1. Основните проблеми на VI конгрес на Коминтерна

Какви основни проблеми стоят в дадения момент пред VI конгрес на Коминтерна?

Ако се има предвид изминатият етап между V конгрес и VI конгрес, то нужно е преди всичко да се спрем на онези противоречия, които назряха през това време в лагера на империалистите.

Какви са тези противоречия?

Тогава, по времето на V конгрес, у нас още малко говореха за англо-американското противоречие като основно.

Тогава бе прието да се говори даже за англо-американски съюз. Но затова пък толкова по-охотно говореха за противоречията между Англия и Франция, между Америка и Япония, между победителите и победените. Разликата между онзи период и сегашния период се състои в това, че измежду редицата противоречия, съществуващи в лагера на капиталистите, основно противоречие стана противоречието между американския капитализъм и английския капитализъм. Вземете ли въпроса за петрола, който има решаващо значение както за строителството на капиталистическото стопанство, така и във време на война; вземете ли въпроса за пазарите на стоки, които имат извънредно сериозно значение за живота и развитието на световния капитализъм, защото не може да се произвеждат стоки, без да има осигурен пласмент на тези стоки; вземете ли въпроса за пазарите за износ на капитал, който представлява една от най-характерните черти на империалистическия етап; вземете ли, най-после, въпроса за пътищата, които водят към пазарите за пласмент или към пазарите на суровини—всички тези основни въпроси тласкат към една основна проблема, към проблемата на борбата за световна хегемония между Англия и Америка. Където и да си пъхне носа Америка, тази страна на гигантски растящия капитализъм, в Китай ли, в колониите ли, в Южна Америка ли, в Африка ли — навсякъде тя среща грамадни пречки в предварително укрепените позиции на Англия.

Това, разбира се, не отменява останалите противоречия в лагера на капитализма: между Америка и Япония, Англия и Франция, Франция и Италия, Германия и Франция и т. н. Но това значи, че тези противоречия се опират с едната или другата си страна в основното противоречие между капиталистическа Англия, звездата на която залазва, и капиталистическа Америка, звездата на която се намира в състояние на възход.

Какво крие в себе си това основно противоречие? То вероятно крие война. Когато два гиганта се сблъскват един с друг, когато им е тясно на земното кълбо, те се стараят да си премерят силите, за да разрешат спорния въпрос за световната хегемония чрез война.

Това е първото, което трябва да се има предвид.

Второто противоречие — това е противоречието между империализма и колониите. Това противоречие съществуваше и по времето на V конгрес. Но то едва сега прие остър характер. Тогава нямаше такова мощно развитие на китайското революционно движение, такова мощно разтърсване на милионните маси на китайските работници и селяни, каквото имахме преди една година и което е налице и сега. Но това не е всичко. Нямахме в онзи момент, по времето на V конгрес на Коминтерна, също така и това мощно оживление на работническото движение и на националната освободителна борба в Индия, каквото имаме сега. Тези два основни факта поставят въпроса за колониите и полуколониите ребром.

Какво носи в себе си нарастването на това противоречие? То носи освободителни национални войни в колониите и интервенция от страна на империализма. Това обстоятелство също така трябва да се има предвид.

Най-после, третото противоречие, противоречието между капиталистическия свят и СССР, противоречие, което не отслабва, а се засилва. Ако по времето на V конгрес на Коминтерна можеше да се говори, че се е установило известно, наистина неустойчиво, но повече или по-малко продължително равновесие между двата свята, между двата антипода, между света на Съветите и света на капитализма, то сега ние имаме всички основания да твърдим, че сроковете на това равновесие са към края си.

Няма защо да се говори, че нарастването на това противоречие не може да не носи опасност от военна интервенция.

Трябва да се предполага, че VI конгрес ще вземе предвид и това обстоятелство.

По този начин всички тези противоречия неминуемо водят към една основна опасност — към опасността от нови империалистически войни и интервенции.

Ето защо опасността от нови империалистически войни и интервенции е основен въпрос на съвременността.

Най-разпространена форма на приспиване работническата класа и отвличането ѝ от борбата с опасността от

война е сегашният буржоазен пацифизъм с неговото Общество на народите, с проповядването на „мир“, „забрана“ на войната, с брътвежите за „разоръжаване“ и т. н.

Мнозина мислят, че империалистическият пацифизъм е инструмент на мира. Това е коренно погрешно. Империалистическият пацифизъм е инструмент за подготовка на война и за прикриване на тази подготовка с фарисейски фрази за мир. Без такъв пацифизъм и неговия инструмент, Обществото на народите, подготовката на войни в сегашните условия е невъзможна.

Има наивни хора, които мислят, че щом има империалистически пацифизъм, това значи, че няма да има война. Това е съвсем невярно. Напротив, който иска да достигне до истината, той трябва да обърне наопаки това положение и да каже: тъй като процъфтява империалистическият пацифизъм с неговото Общество на народите, то сигурно е, че ще има нови империалистически войни и интервенции.

И най-важното във всичкото това е фактът, че социалдемократията е главният проводник на империалистическия пацифизъм в работническата класа — следователно тя е основната опора на капитализма сред работническите класа в подготовката на нови войни и интервенции.

Но за да се подготвят нови войни не е достатъчен само пацифизмът, дори когато той, този пацифизъм, се поддържа от такава сериозна сила като социалдемократията. За това са нужни още някои средства за потискане на масите в центровете на империализма. Не може да се воюва за империализма, без да се заздравява империалистическият тил. Не може да се заздрави империалистическият тил, без да се потъпкват работниците. За тази именно цел съществува фашизмът.

Оттук изострянето на вътрешните противоречия в капиталистическите страни, на противоречията между труда и капитала.

От една страна, чрез устата на социалдемократията се проповядва пацифизъм, за да може по-успешно да се подготвят нови войни; от друга страна, чрез прилагането на фашистки методи се задушава работническата класа

в тила, комунистическите партии в тила, за да може след това по-успешно да се води войната, интервенцията — такъв е пътят на подготовката на нови войни.

Оттук произтичат задачите на комунистическите партии:

Първо, неуморна борба със социалдемократизма по всички линии, и по икономическа линия, и по политическа линия, като се включва тук разобличаването на буржоазния пацифизъм със задачата да се завоюва болшинството на работническата класа на страната на комунизма.

Второ, създаване на единен фронт на работниците от напредналите страни и трудовите маси от колониите, за да се предотврати опасността от война, или когато войната настъпи, да се превърне империалистическата война в гражданска война, да се разгроми фашизмът, да се свали капитализмът, да се установи Съветска власт, да се освободят колониите от робство, да се организира всемерна защита на първата в света Съветска република.

Такива са основните проблеми и задачи, които стоят пред VI конгрес.

Изпълкомът на Коминтерна отчита всички тези проблеми и задачи, в което не е трудно да се убедите, ако прегледате дневния ред на VI конгрес на Коминтерна.

2. Програмата на Коминтерна

В тясна връзка с въпроса за основните проблеми на международните работнически движения се намира въпросът за програмата на Коминтерна.

Най-важното значение на програмата на Коминтерна се състои в това, че тя научно формулирва основните задачи на комунистическото движение, набелязва основните пътища за разрешаване на тези задачи и създава по този начин за секциите на Коминтерна онази яснота на целите и средствата, без която увереното движение напред е невъзможно.

Няколко думи за особеностите на проекта за програма на Коминтерна, представен от програмната коми-

сия на Изпълкома на Коминтерна. Биха могли да се отбележат най-малко 7 такива особености.

1. Проектът дава програма не за едни или други отделни национални комунистически партии, а за всички компартии, взети заедно, като взема общото и основното за тях. Оттук произтича нейният принципиално-теоретически характер.

2. По-рано обикновено се даваше програма за „цивилизованите“ нации. За разлика от това проектът за програма има предвид всички нации в света, и бели и черни, и метрополиите, и колониите. Оттук следва нейният всеобхващащ, дълбоко интернационален характер.

3. Проектът взема за отправен пункт не този или онзи капитализъм на тази или онази страна или част на света, а цялата световна система на капитализма, противопоставяйки я на световната система на социалистическото стопанство. Оттук — нейната отлика от всички съществуващи досега програми.

4. Проектът изхожда от неравномерността на развитието на капиталистическите страни и прави извод, че победата на социализма в отделни страни е възможна, идвайки до перспективата на образуване два паралелни притегателни центъра — център на световния капитализъм и център на световния социализъм.

5. Проектът издига вместо лозунга Съединени европейски щати лозунга за федерация на отпадналите и отпадащи от империалистическата система съветски републики на развитите страни и колониите, която федерация се противопоставя в своята борба за световен социализъм на световната капиталистическа система.

6. Проектът набляга на борбата против социалдемократията като основна опора на капитализма в работническата класа и като главен противник на комунизма, намирайки, че всички останали течения в работническата класа (анархизъм, анархосиндикализъм, гилдейски социализъм⁵⁵ и т. н.) са по същността си разновидност на същия социалдемократизъм.

7. Проектът издигна на пръв план заздравяването на комунистическите партии както в Запада, така и в Изтока, като предварително условие за осигуряване хеге-

монията на пролетариата, а след това и на диктатурата на пролетариата.

Пленумът на ЦК одобри в основни линии проектът за програма на Коминтерна и задължи другарите, които имат отделни поправки на проекта, да ги внесат в програмната комисия на VI конгрес.

Тъй стои работата с въпросите на Коминтерна.

Да преминем сега към въпросите на нашето вътрешно строителство.

II

ВЪПРОСИТЕ НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО СТРОИТЕЛСТВО В СССР

1. Въпросът за политиката по зърнодоставките

Позволете ми да направя малка историческа справка.

Какво имахме към 1 януари т. г.? Вие знаете от партийните документи, че към 1 януари т. г. ние имахме дефицит от 128 милиона пуда зърнени храни в сравнение с онова, което имахме миналата година. Няма да се разпростирам върху причините на това явление: те са изложени в известни партийни документи, публикувани в печата. За нас е важно сега, че ние имахме дефицит от 128 милиона пуда. А пък до разкалянето на пътищата оставаха само 2—3 месеца. Ние бяхме изправени по такъв начин пред избора: или да наваксаме загубеното и да установим нормално темпо на зърнодоставките за-напред, или да се изправим пред неизбежна сериозна криза на цялото наше народно стопанство.

Какво беше нужно да се предприеме, за да набавим загубеното? Трябваше преди всичко да ударим по кулаците и спекулантите, които покачваха цените на зърнените храни и застрашаваха страната с глад. Трябваше, второ, да закараме максимално количество стоки в зърнените райони. Трябваше, нгй-после, да вдигнем на крак всички наши партийни организации и да създадем прелом в цялата наша работа по зърнодоставките, като изгоним от практиката самотека. Ние бяхме принудени

по този начин да пуснем в ход изключителни мерки. Предприетите мерки оказаха своето действие, ние съумяхме към края на март да съберем 275 милиона пуда зърнени храни. Ние не само наваксахме загубеното, ние не само предотвратихме общостопанска криза, ние не само догонихме миналогодишното темпо на зърнодоставките, но ние имахме всички възможности да излезем от кризата по зърнодоставките безболезнено, ако в следващите месеци (април, май, юни) бяхме запазили горедолу нормално темпо на зърнодоставки.

Обаче в резултат от загиването на зимните посеви в Южна Украйна и отчасти в Северен Кавказ, Украйна напълно, а Северен Кавказ частично отпаднаха като снабдителни райони и с това лишиха Републиката от две-три десетки милиона пуда зърнени храни. Това обстоятелство, съединено с факта че ние допуснахме преразходване на зърнени храни, ни постави пред неизбежността да упражним по-силен натиск върху останалите райони и да засегнем по този начин неприкосновените запасни фондове на селяните, което не можеше да не влоши положението.

Докато през януари—март ние успяхме да съберем около 300 милиона пуда, като имахме работа с *маневрените* запаси на селяните, през април—юни ние не успяхме да съберем и стотина милиона пуда поради това, че трябваше да засегнем *неприкосновените* запаси на селяните, при условие когато изгледите за реколтата не бяха още ясни. И все пак зърнените храни трябваше да се съберат. Оттук — повторните рецидиви на изключителните мерки, на административен произвол, нарушаване революционната законност, обхождане на къщите, незаконни обиски и т. н., които влошиха политическото състояние в страната и създадоха угроза за съюза между работниците и селяните.

Беше ли това разкъсване на съюза? Не, това не беше разкъсване на съюза. Може би това беше някаква дреболия? Не, това не беше дреболия. Това беше заплаха за съюза между работническата класа и селяните. С това собствено се обяснява, че у някои дейци на нашата партия не се намери достатъчно спокойствие и

твърдост, за да оценят трезво и без преувеличения създалото се положение.

По-нататък добрите изгледи за реколтата и частичното отменяване на изключителните мерки внесоха успокоение и подобриха положението.

В какво се състои същността на нашите затруднения на хлебния фронт? Къде е основата на тези затруднения? Нима не е факт, че сега имаме почти такива посевни площи на зърнени храни, каквито и преди войната (само с 5⁰/₀ по-малко)? Нима не е факт, че сега ние произвеждаме почти толкова зърнени храни, колкото преди войната (около 5 милиарда, само с 200—300 милиона по-малко)? С какво да си обясним, че въпреки това обстоятелство ние произвеждаме два пъти по-малко стокови зърнени храни отколкото преди войната?

Това се обяснява с раздробеността на нашето селско стопанство. Докато преди войната имахме около 16 милиона селски стопанства, сега те са не по-малко от 24 милиона, като по-нататъшното дробене на селските домакинства и на селските земи има тенденция да не се прекратява. А какво представлява дребното селско стопанство? То е най-малко стоково, най-малко рентабилно и най-натурално, потребителско стопанство, което дава някакви 12—15⁰/₀ стокост. В същото време градовете и индустрията у нас растат неудържимо, строителството се развива и нуждата от стокови зърнени храни расте с неимоверна бързина. Ето къде е основата на нашите затруднения на хлебния фронт.

Ето какво казва по този въпрос Ленин в своята реч „За продоволствения данък“:

„Ако селското стопанство може да се развива по-нататък, необходимо е добре да осигурим и по-нататъшния преход, а по-нататъшният преход неминуемо се състои в това най-малко изгодното и най-изостаналото, дребно, обособено селско стопанство, постепенно обединявайки се, да организира обществено, едро земеделско стопанство. Така са си представяли всичко това социалистите всякога. Именно така гледа на това и нашата комунистическа партия“ (том XXVI, стр. 299).

Ето в какво значи лежи основата на нашите затруднения на хлебния фронт.

Какъв е изходът от положението?

Изходът е, първо, в издигане на дребното и средно селско стопанство, като му се оказва всякакъв вид поддръжка в развиването на неговата урожайност, на неговата производителност. Да се замени ралото с плуга, да му се дадат чисти сортови семена, да се снабди с торове, да се снабди с машини от дребен тип, да се обхванат индивидуалните селски стопанства от широката мрежа на кооперацията, като се сключват договори (контрактации) с цели села — такава е задачата. Има такъв способ за сключване договори между селскостопанската кооперация и цели села, който си поставя за цел да снабдява селяните със семена, да се получава по този начин по-голям резултат в добивите, да се осигури за държавата своєвременна доставка на зърнени храни от селяните, да им се дава за това премия във вид на известно доплащане над конвенционната цена и да се създава трайно взаимоотношение между държавата и селяните. Опитът говори, че този метод дава чувствителен ефект.

Има хора, които мислят, че индивидуалното селско стопанство е изчерпало възможностите си, че не заслужава да го поддържа. Това е погрешно, другари. Тези хора нямат нищо общо с линията на нашата партия.

Има, от друга страна, хора, които мислят, че индивидуалното селско стопанство е начало и край на селското стопанство изобщо. И това не е вярно. Нещо повече, такива хора явно грешат против основите на ленинизма.

На нас не ни са нужни нито хулители, нито певци на индивидуалното селско стопанство. На нас ни са нужни трезви политици, които умеят да вземат от индивидуалното селско стопанство максимума от това, което може да се вземе, и които умеят в същото време постепенно да прехвърлят индивидуалното стопанство върху релсите на колективизма.

Второ, изходът е в това, да се обединят постепенно обособените дребни и средни селски стопанства в едри колективи и сдружения като съвсем доброволни обединения, които работят на базата на нова техника, на базата на тракторите и другите селскостопански машини.

В какво се състои предимството на колхозите пред дребните стопанства? В това, че те са едри стопанства и поради това имат възможност да използват всички данни на науката и техниката, че те са по-рентабилни и устойчиви, че са по-производителни и стокови. Не трябва да забравяме, че колхозите притежават от 30 до 35% стокост, а добивът от хектар достига у тях понякога до 200 пуда и повече.

Най-последно, изходът е в това, да се подобрят старите совхози и да се създадат нови големи совхози. Трябва да се помни, че совхозите са най-стоките стопански единици. У нас има совхози, които дават не по-малко от 60% стокост.

Задачата е правилно да се съчетаят всички тези три задачи и да се започне усилена работа по всички тези три канала.

Особеността на преживявания момент се състои в това, че изпълнението на първата задача — издигането на индивидуалното дребно и средно селско стопанство, — която представлява все още главна задача в нашата работа в областта на селското стопанство, е станало вече недостатъчно за разрешаване на общата задача в нейната цялост.

Особеността на преживявания момент е в това, да се допълни първата задача с двете нови практически задачи: издигане на колхозите и подобряване работата на совхозите.

Но освен основните причини, има и специфични причини, причини временни, които превърнаха нашите затруднения по зърнодоставките в криза по зърнодоставките. Какви са тези причини? Към тези причини резолюцията на пленума на ЦК отнася:

а) нарушението на пазарното равновесие и изострянето на това нарушение поради по-бързия растеж на платежоспособното търсене от страна на селяните в сравнение с предлагането на промишлени стоки, предизвикано от повишаването на доходността на селото поради редицата добри реколти, по-специално от повишаване доходността на богатите и кулашки слоеве на селото;

б) неблагоприятното съотношение между цените на зърнените храни и цените на другите продукти на селското стопанство, което отслабваше стимула за продажване на зърнените излишъци и което обаче партията не можеше да измени през пролетта на тази година, без да нарушава интересите на слабите селски слоеве;

в) грешките на плановото ръководство, главно по линията на своевременното доставяне на стоки и на данъчното облагане (малък данък за богатите слоеве в село), а също така по линията на неправилното изразходване на зърнените храни;

г) недостатъците на зърносъбирателните, партийните и съветските организации (липса на единен фронт, липса на активност, оставяне работата на самотек);

д) нарушаване на революционната законност, административен произвол, обхождане на къщите, частично закриване на местните пазари и т. н.;

е) използване на всички тези минуси от капиталистическите елементи в града и селото (кулаши, спекуланти) за подкопаване на зърнодоставките и влошаване политическото положение в страната.

Ако причините от общ характер изискват цяла редица години за тяхното ликвидиране, причините от специфичен, временен характер е напълно възможно да се унищожат още сега, за да се предотврати възможността за повтаряне кризата по зърнодоставките.

Какво е необходимо за да се ликвидират тези специфични причини?

За това са необходими:

а) незабавно ликвидиране на практиката да се обхождат селските дворове, да се правят незаконни обиски и всякакъв род нарушения на революционната законност;

б) незабавно ликвидиране на всички рецидиви на системата на пълното изземване излишъците и на каквито и да било опити да се закриват пазарите, като се осигурят гъвкави форми за регулиране на търговията от страна на държавата;

в) известно повишение на цените на зърнените храни, с вариране по райони и зърнени култури;

г) организиране на правилно изпращане на стоки в зърносъбирателните райони;

д) правилна организация на снабдяването с хляб, която да не допуска преразходи;

е) непременно образуване на държавен зърнен резерв.

Честното и системно провеждане на тези мероприятия при условията на сегашния благоприятен урожай следва да създаде обстановка, която изключва необходимостта от прилагане на каквито и да било изключителни мерки в предстоящата кампания по зърнодоставките.

Непосредствена задача на партията е да следи за точното провеждане на тези мероприятия.

Във връзка със затрудненията по зърнодоставките пред нас се постави въпросът за спойката, за по-нататъшната съдба на съюза между работниците и селяните, за средствата за заякчаване на този съюз. Някои говорят, че у нас няма вече спойка, че спойката е заменена с разединение. Това, разбира се, е глупост, достойна за паникьори. Когато няма спойка, селянинът губи вяра в утрешния ден, той се затваря в себе си, той престава да вярва в здравината на Съветската власт, която е главният купувач на селските зърнени храни, той започва да намалява своите посеви и във всеки случай не рискува да ги разширява, страхувайки се, че ще почнат пак обхождания на дворовете, обиски и т. н. и ще му отнемат храните.

А какво имаме ние в действителност? Ние имаме разширяване на площта на пролетните култури по всички райони. Факт е, че в най-главните райони на зърненото производство селянинът е разширил площта на пролетните посеви от 2 до 15 и 20 процента. Нима не е ясно, че селянинът не вярва във вечността на изключителните мерки, че той има всички основания да очаква повишение на цените на зърнените храни. Какво разединение е това? Това, разбира се, не значи, че у нас няма или нямаше опасност за здравината на спойката. Но да се прави оттук изводът, че е настъпило разединение — значи да се изгуби самообладание и да се попадне в робство на стихията.

Някои другари мислят, че за да се заякчи спойката, необходимо е да се пренесе центърът на тежестта от тежката индустрия върху леката индустрия (текстила), като смятат, че текстилът е основната и изчерпваща „спояваща“ промишленост. Това не е вярно, другари. Това е съвсем невярно!

Разбира се, текстилната индустрия има грамадно значение за установяване стокооборота между социалистическата индустрия и селското стопанство. Но на това основание да се мисли, че текстилът е изчерпващата база за спойката — значи да се допуска най-груба грешка. Възщност спойката между индустрията и селското стопанство минава не само по линията на памучната тъкан, необходима за лично потребление от селянина, но и по линията на метала, по линията на семената, торовете, селскостопанските машини от всякакъв род, необходими за селянина като производител на зърнени храни. Да не говорим за това, че самата текстилна индустрия не може да се развива и да съществува без развитието на тежката индустрия, на машиностроенето.

Спойката е нужна не за да се запазят и увековечат класите. Спойката ни е нужна, за да приближим селяните към работническата класа, да превъзпитаме селяните, да преобразуваме тяхната индивидуалистична психология, да я преобразуваме в духа на колективизма и да подготвим по този начин ликвидирането, унищожението на класите на базата на социалистическото общество. Който не разбира или не иска да признае това, той не е марксист, не е ленинец, а е „селски философ“, който гледа назад, а не напред.

А как да се преработи, да се преобразува селянинът? Той може да бъде преобразуван преди всичко и главно само на базата на новата техника, на базата на колективния труд.

Ето какво казва Ленин по този въпрос:

„Преобразуването на дребния земеделец, преобразуването на неговата психология и навици е дело, което изисква поколения. Да реши този въпрос по отношение на дребния селянин, да оздрави, така да се каже, цялата негова психология може само материалната база, техниката, употребата на трактори и машини в земеделието в

масов машаб, електрификацията в масов машаб. Ето какво би преобразувало дребния земеделец коренно и с грамадна бързина“ (т. XXVI, стр. 239).

Въпросът е ясен: който мисли да осигури спойката само по линията на текстила, като забравя за метала и машините, които преобразуват селското стопанство на базата на колективния труд, той увековечава класите, той не е пролетарски революционер, а „селски философ“.

Ето какво казва Ленин на друго място:

„Само в случай че успее на дело да покаже на селянина предимствата на общественото, колективно, дружествено, артелно обработване на земята, само ако успее да помогне на селянина при помощта на дружественото, артелно стопанство, само тогава работническата класа, която държи в своите ръце държавната власт, действително ще докаже на селянина своята правота, действително ще привлече на своя страна здраво и истински многомилionenната селска маса“ (т. XXIV, стр. 579).

Ето как се осигурява действителното и трайно привличане на милионните селски маси на страната на работническата класа, на страната на социализма.

Понякога говорят, че за осигуряване на спойката ние имаме само един резерв, резерва на отстъпките спрямо селяните. Изхождайки от това, създават понякога теорията за непрекъснатите отстъпки, смятайки, че с непрекъснати отстъпки работническата класа може да засили позициите си. Това е погрешно, другари. Това е съвсем погрешно! Такава теория може само да погуби цялото дело. Това е теория на безнадеждността.

За да укрепим спойката, трябва да имаме на разположение освен резерва на отстъпките цяла редица други резерви във вид на икономически опорни пунктове в селото (развити кооперативи, колхози, совхози), както и във вид на политически опорни пунктове (усилена работа сред бедните селяни и осигурена поддръжка от страна на бедните селяни).

Среднякът е колебаеща се класа. Ако ние нямаме поддръжката на бедните селяни, ако Съветската власт е слаба в селото, среднякът може да се наклони към страната на кулака. И, обратното, ако поддръжката на бедните селяни е осигурена, може с увереност да се каже, че среднякът ще се наклони към страната на Съветската

власт. Ето защо системната работа сред бедните селяни и осигуряването на бедните селяни както със семена, така и с евтин хляб е най-непосредствена задача на партията.

2. Въпросът за създаване кадри за индустриалното строителство

Да преминем сега към въпроса за осигуряване на нашата индустрия нови кадри техническа интелигенция.

Става дума за нашите затруднения по линията на индустрията, за затрудненията, които излязоха наяве във връзка с шахтинското дело.

В какво се състои същността на шахтинското дело от гледна точка на подобряване на промишлеността? Същността и смисълът на шахтинското дело се състои в това, че ние се оказахме почти безоръжни и съвсем изостанали, до безобразие изостанали в осигуряването на нашата промишленост с известен минимум от специалисти, предани на делото на работническата класа. Поуката, произтичаща от шахтинското дело, се състои в това, да ускорим темпа на образуването, създаването на нова техническа интелигенция от хора измежду работническата класа, предани на делото на социализма и способни да ръководят технически нашата социалистическа промишленост.

Това не значи, че ние отхвърляме настрана онези специалисти, които не мислят по съветски или които не са комунисти, но които са съгласни да сътрудничат със Съветската власт. Не, не значи. Ние всемерно, с всички сили, ще привличаме и занапред безпартийните специалисти, безпартийните техници, готови да вървят ръка за ръка със Съветската власт в строителството на нашата индустрия. Ние съвсем не искаме те веднага да се отрекат от своите социално-политически възгледи или незабавно да им изменят. Ние искаме само едно — честно да сътрудничат със Съветската власт, щом веднаж са се съгласили на това доброволно.

Но работата е там, че такива хора измежду старите специалисти, готови да вървят ръка за ръка със Съветската власт, стават относително все по-малко. Работата е там, че е абсолютно необходима нова смяна за тях от млади

специалисти. И ето за това партията смята, че новата смяна трябва да се създава с ускорен темп, ако ние не искаме да се окажем пред нови изненади, и тя трябва да се създава от хора измежду работническата класа, из средата на трудещите се. Това именно значи да се създаде нова техническа интелигенция, способна да удовлетвори нуждите на нашата промишленост.

Фактите показаха, че Народният комисариат на просветата не се справи с тази важна задача. Нямаме основание да предположим, че Народният комисариат на просветата, оставен сам на себе си и при това слабо свързан с производството, при неговата инертност и консерватизъм, ще се справи с тази задача в най-близко бъдеще. Ето защо партията дойде до извода, че е необходимо трудът по ускореното създаване на нова техническа интелигенция да се раздели между три народни комисариата — между Народния комисариат на просветата, ВСНХ и НКПС. Партията смята, че този път е най-целесъобразният път, който може да осигури необходимия темп на работата в това важно дело. Оттук — предаването на няколко висши технически учебни заведения на ВСНХ и НКПС.

Това, разбира се, не значи, че с предаването на висшите технически учебни заведения се изчерпва задачата за ускорено формиране на новите кадри техническа интелигенция. Няма съмнение, че осигуряването на учащите се в материално отношение трябва да изиграе тук най-важна роля. Ето защо Съветската власт възприе сравняването на разходите за създаване на нови кадри по значение с разходите за капитално строителство на промишлеността и реши да отделя добавъчно за това дело повече от 40 милиона рубли годишно.

III

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Трябва да се признае, другари, че ние всякога сме се учили от нашите трудности и грешки. Поне досега работата стоеше така, че историята ни учеше и закаляваше нашата партия в затрудненията, в едни или други кризи, във връзка с едни или други наши грешки.

Така беше в 1918 година, когато ние, във връзка със затрудненията на Източния фронт, във връзка с неуспехите в борбата с Колчак, разбрахме най-после необходимостта от създаване на редовна пехота и действително я създадохме.

Така беше в 1919 година, когато ние, във връзка със затрудненията на фронта против Деникин, във връзка с рейда на Мамонтов в тила на нашите армии, разбрахме най-после необходимостта от силна редовна кавалерия и действително я създадохме.

Аз мисля, че горе-долу така стои въпросът сега у нас. Затрудненията по зърнодоставките не ще минат за нас току-тъй. Те ще раздвижат болшевиките и ще ги накарат да се заловят здраво за развитието на селското стопанство, особено за развитието на зърненото стопанство. Без тези затруднения болшевиките едва ли биха се заели сериозно със зърнената проблема.

Същото трябва да се каже за шахтинското дело и за свързаните с него затруднения. Поуките от шахтинското дело не ще минат и не могат да минат без полза за нашата партия. Аз мисля, че тези уроци ще ни накарат да поставим ребром въпроса за създаването на нова техническа интелигенция, способна да обслужи нашата социалистическа промишленост.

Впрочем вие виждате, че ние вече направихме първата сериозна крачка за разрешаване проблемата за създаване нова техническа интелигенция. Нека се надяваме, че тази крачка не ще бъде последна (Бурни и продължителни аплодисменти).

*„Ленинградская Правда“ бр. 162,
14 юли 1928 год.*

ДО ЛЕНИНГРАДСКИЯ ОСОАВИАХИМ ⁵⁶

Делото за укрепване отбраната на Съветската страна е дело на всички трудещи се.

Ленинградските пролетарии бяха първи в боевете на гражданската война. Ленинградските пролетарии трябва и сега да покажат пример на организираност, дисциплина и сплотеност в подготовката на отбраната на Съветския съюз срещу враговете на работническата класа.

Не се съмнявам, че Ленинградският Осоавиахим, който е масова организация на ленинградските пролетарии, ще изпълни своя дълг пред страната на пролетарската диктатура.

И. Сталин

*„Красная Газета“ (Ленинград)
бр. 163, 15 юли 1928 г.*

ПИСМО ДО ДРУГАРЯ КУЙБИШЕВ

Здравей, другарю Куйбишев!

Купер пристигна днес. Разговорът ще се състои утре. Ще видим какво ще каже той за американските планове.

Четох 6-то отчетно писмо на Купер за Днепрострой. Нужно е, разбира се, да се изслуша и другата страна. На мен все пак ми се струва (такова е първото ми впечатление), че *Купер е прав*, а Винтер не е прав. Този общопризнат факт, че Куперовият тип на язовирна стена (против който спореше Винтер) се оказа единствено целесъобразен — този факт вече говори, че към гласа на Купер трябва да се вслушваме непременно. Добре ще е да се обсъди, където трябва, 6-то писмо на Купер и да се приеме то *в основни линии*.

Как вървят твоите работи? Чух, че Томски се готви да ти създава огорчения. Зъл човек е той и не всякога чистоплътен. Струва ми се, че той не е прав. Четох твоя доклад за рационализацията. Докладът е такъв, какъвто трябва да бъде. Какво още иска от тебе Томски?

Как вървят работите с царицинския тракторен завод и с тракторните работилници в Питер? Можем ли да се надяваме на успех?

Стискам ти ръката.

Сталин

31 август 1928 год.

Печата се за пръв път

В ПАМЕТ НА ДР. И. И. СКВОРЦОВ-СТЕПАНОВ

Смъртта изтръгна от нашите редове непоколебимия и твърд ленинец, члена на ЦК на нашата партия, другаря Скворцов-Степанов.

Десетки години се бори др. Скворцов-Степанов в нашите редове и изпита всички несгоди на живота на професионален революционер. Много хиляди другари го познават като един от най-старите и най-популярни литератори-марксисти. Знаят го и като най-активен участник в Октомврийските дни. Знаят го, най-после, и като най-предан борец за ленинското единство на партията и за нейната желязна сплотеност.

На делото за победата на пролетарската диктатура др. Скворцов-Степанов отдаде целия си ярък трудов живот.

Да живее в сърцата на работническата класа споменът за др. Скворцов-Степанов.

И. Сталин

„Правда“ бр. 235,
9 октомври 1928 г.

ЗА ДЯСНАТА ОПАСНОСТ ВЪВ ВКП(б)

Реч, държана пред пленума на МК и МКК на ВКП(б)
19 октомври 1928 г.

Аз мисля, другари, че за да разрешим интересувания ни въпрос за десния уклон, трябва преди всичко да се абстрахираме от дреболиите, личните моменти и т. н.

Имаме ли в партията дясна, опортюнистическа опасност; съществуват ли обективни условия, благоприятни за такава опасност; как да се борим с тази опасност — ето какви въпроси стоят сега пред нас.

Но ние не ще разрешим този въпрос, ако не го очистим от всички ония дреболии и чужди елементи, които са го облепили и които ни пречат да разберем същността на въпроса.

Не е прав Заполски, когато мисли, че въпросът за десния уклон е случаен въпрос. Той твърди, че в случая не се касае за десен уклон, а за клюкарство, за лични интриги и т. н. Да допуснем за минута, че клюкарството и личните интриги играят тук известна роля, както и във всяка борба. Но да обясняваме всичко с клюкарство и да не виждаме зад клюкарството същността на въпроса — значи да напуснем верния, марксисткия път.

Не може да бъде, щото такава голяма, стара, сплотена организация, каквато несъмнено е московската организация, да бъде раздрусана отдолу догоре и приведена в движение от няколко клюкари или интриганти. Не, другари, такива чудеса не стават в света. Аз вече не говоря за туй, че не може така леко да се оценява силата и мощта на московската организация. Очевидно е,

че тук са действували по-дълбоки причини, които нямат нищо общо нито с клюкарството, нито с интригата.

Не е прав също и Фрунтов, който, макар и да признава съществуването на дясната опасност, но не я смята за достойна, за да могат сериозно да се занимават с нея сериозни, делови хора. Според него излиза, че въпросът за десния уклон е предмет за занимаване на крескачите, а не на деловите хора. Аз напълно разбирам Фрунтов, който дотолкова е погълнат от всекидневната практическа работа, че не му остава време да мисли за перспективите на нашето развитие. Но това още не значи, че тесния и делови практицизъм на някои партийни работници ние трябва да превърнем в догма на нашето строителство. Здравият практицизъм е добро нещо, но ако той губи перспективите в работата и не подчинява работата си на основната партийна линия, той се превръща в минус. А при това не е трудно да се разбере, че въпросът за десния уклон е въпрос за основната линия на нашата партия, е въпрос за това, правилна ли е или не е правилна перспективата на развитие, която е дадена от XV конгрес на нашата партия.

Не са прави и ония другари, които при обсъждане на проблемата за десния уклон заострят вниманието върху лицата, представляващи десния уклон. Посочете ни десните или примиренците, казват те, кажете имената им, за да можем да се разправим с тях. Това е погрешна постановка на въпроса. Лицата, разбира се, играят известна роля. Но тук въпросът не е в лицата, а в условията, в обстановката, които пораждат дясната опасност в партията. Лицата може да се отстранят, но това още не значи, че с това ние подкопаваме корените на дясната опасност в нашата партия. Затова въпросът за лицата не решава работата, макар и да представлява несъмнен интерес.

Не мога да не спомена във връзка с това за един епизод, който стана в Одеса в края на 1919 и началото на 1920 година, когато нашите войски, след като прогониха деникинците от Украйна, унищожаваша последните остатъци от деникинските войски в Одеския район. Една част червеноармейци с настървение търсеха тогава в

Одеса Антантата, уверени, че ако те хванат нея, Антантата, войната ще се свърши (Общ смях). Можем да си представим, че червеноармейците можеха да хванат някои от представителите на Антантата в Одеса. Но с това, разбира се, нямаше да се разреши въпросът за Антантата, тъй като корените на Антантата лежат не в Одеса, макар тогава тя и да беше последната територия на деникинците, а в световния капитализъм.

Същото може да се каже и за някои наши другари, които по въпроса за десния уклон заострят вниманието върху лицата, които представляват десния уклон, а забравят за условията, които поражда този уклон.

Затова тук ние трябва да изясним преди всичко въпроса за условията, при които възниква десният уклон, а така също и „левият“ (троцкистският) уклон от ленинската линия.

Десният уклон от комунизма *в условията на капитализма* означава тенденция, склонност на една част от комунистите, наистина неоформена и може би неосъзната още, но все пак склонност, към отклоняване от революционната марксистка линия към страната на социалдемократията. Когато известни комунистически кръгове отричат целесъобразността на лозунга „класа против класа“ в изборната борба (Франция) или се обявяват против самостоятелните кандидатури на комунистическата партия (Англия), или не искат да изострят въпроса за борбата с „лявата“ социалдемократия (Германия) и т. н. и т. н. — това означава, че вътре в комунистическите партии има хора, които се стараят да приспособят комунизма към социалдемократизма.

Победата на десния уклон в комунистическите партии в капиталистическите страни би означавала идейния разгром на комунистическите партии и грамадно засилване на социалдемократизма. А какво значи грамадно засилване на социалдемократизма? Това значи засилване и укрепване на капитализма, защото социалдемократията е главната опора на капитализма сред работническата класа.

Следователно победата на десния уклон в комунистическите партии в капиталистическите страни има за

последствие усилване на условията, необходими за *запазването* на капитализма.

Десният уклон от комунизма *в условията на съветското развитие*, където капитализмът е вече съборен, но където още не са изтръгнати неговите корени, означава тенденция, склонност на част от комунистите, наистина неоформена и може би още неосъзната, но все пак склонност към отклоняване от генералната линия на нашата партия в полза на буржоазната идеология. Когато някои кръгове между нашите комунисти се опитват да дърпат партията назад от решенията на XV конгрес, отричайки необходимостта от настъпление против капиталистическите елементи в село, или искат ограничаване на нашата индустрия, считайки сегашния темп на нейното развитие гибелен за страната, или отричат целесъобразността от отпушане на средства за колхозите и совхозите, смятайки ги (тия средства) за хвърлени на вятъра пари, или отричат целесъобразността от борбата против бюрократизма върху базата на самокритиката, считайки, че самокритиката разклаща нашия апарат, или искат смекчаване монопола на външната търговия и т. н. и т. н. — то това означава, че в редовете на нашата партия има хора, които се опитват да приспособят, може би, без да забелязват сами това, нашето социалистическо строителство към вкусовете и потребностите на „съветската“ буржоазия.

Победата на десния уклон в нашата партия би означавала грамадно засилване на капиталистическите елементи в нашата страна. А какво значи засилване на капиталистическите елементи в нашата страна? Това значи отслабване на пролетарската диктатура и засилване шансовете за възстановяване на капитализма.

Следователно победата на десния уклон в нашата партия би означавала нарастване на условията, необходими за *възстановяване* на капитализма в нашата страна.

Съществуват ли у нас, в нашата Съветска страна, условия, които пречат *възможно* възстановяването (ре-ставрирането) на капитализма? Да, съществуват. Това може би ще се покаже странно, но това е факт, дру-

гари. Ние съборихме капитализма, установихме диктатурата на пролетариата и развиваме с усилен темп нашата социалистическа промишленост, тясно споявайки селското стопанство с нея. Но ние още не сме изтръгнали корените на капитализма. А къде се крият те, самите тия корени? Те се крият в стоковото производство, в дребното производство на града и особено на селото.

Силата на капитализма, по думите на Ленин, е „в силата на *дребното производство*. Защото, за съжаление, дребното производство се е запазило още твърде и твърде много, а дребното производство *ражда* постоянно, всекидневно, всекичасно, стихийно и в масов мащаб капитализъм и буржоазия“ (виж т. XXV, стр. 173).

Ясно е, че доколкото дребното производство у нас има масов и даже преобладаващ характер и доколкото то *ражда* постоянно и масово капитализъм и буржоазия, особено в условията на непа — у нас има условия, които правят *възможно* възстановяването на капитализма.

Съществуват ли у нас, в нашата Съветска страна, средства и сили, необходими за да унищожим, за да ликвидираме *възможността* да бъде възстановен капитализмът? Да, съществуват. Върху това именно и почива правилността на Лениновия тезис за *възможността* да бъде построено в СССР пълно социалистическо общество. За това е необходимо заздравяване на пролетарската диктатура, укрепване съюза между работническата класа и селяните, развиване на нашите командни висоти с оглед на индустриализирането на страната, бърз темп на индустриалното развитие, електрифициране на страната, превеждане на цялото народно стопанство върху нова техническа база, масово коопериране на селяните и повдигане урожайността на стопанствата им, постепенно обединяване на индивидуалните селски стопанства в обществени колективни стопанства, развиване на совхозите, ограничаване и преодоляване на капиталистическите елементи в града и селото и т. н. и т. н.

Ето какво казва Ленин по този въпрос:

„Докато живеем в селска дребностопанска страна, за капитализма в Русия има по-здрава икономическа база отколкото за комунизма. Необходимо е това да се запомни. Всеки, който внима-

телно наблюдава живота в село, в сравнение с живота в града, знае, че ние не сме изтръгнали корените на капитализма и не сме подкопали фундамента, основата на вътрешния враг. Последният се крепи върху дребното стопанство и за да се подкопае той, има едно средство — да се постави стопанството на страната, включително и земеделието, върху нова техническа база, върху техническата база на съвременното едро производство. Такава база е само електричеството. Комунизмът — това е Съветската власт плюс електрификацията на цялата страна. Иначе страната ще си остане дребнестопанска селска страна и ние трябва ясно да съзнаем това. Ние сме по-слаби отколкото капитализмът не само в световен мащаб, но и вътре в страната. Това е известно на всички. Ние съзнахме това и ние ще направим, че от дребнестопанската селска база да се премине към едроиндустриалната. Само тогава, когато страната бъде електрифицирана, когато индустрията, селското стопанство и транспортът бъдат поставени върху техническата база на съвременната едра индустрия — само тогава ние ще победим окончателно“ (т. XXVI, стр. 46—47).

Излиза, първо, че докато ние живеем в дребнестопанска селска страна, докато още не сме изтръгнали корените на капитализма, за капитализма ще има поздрава икономическа база отколкото за комунизма. Случва се, че отсичат дървото, но не му изтръгват корените: не стигат сили. От това именно произтича *възможността* да се възстанови капитализмът в нашата страна.

Излиза, второ, че освен възможността да бъде възстановен капитализмът у нас съществува още *възможност да победи социализмът*, защото ние *можем* да унищожим *възможността* да бъде възстановен капитализмът, можем да изтръгнем корените на капитализма и да одържим окончателната победа над капитализма, *ако* започнем усилено да работим за електрифицирането на страната, *ако* поставим индустрията, селското стопанство и транспорта върху техническата база на съвременната едра индустрия. От това именно произтича *възможността* за победата на социализма в нашата страна.

Излиза, най-после, че социализмът не може да се строи само в индустрията, като се предостави селското стопанство на произвола на стихийното развитие, изхождайки от това, че селото „само ще тръгне“ след града. Наличността на социалистическа индустрия в града е основният фактор за социалистическото преобразуване на селото. Но това още не значи, че този фактор е на-

пълно достатъчен. За да може социалистическият град докрай да води след себе си дребностопанското село, за това е необходимо, както казва Ленин, „да се постави стопанството на страната, *включително и земеделието*“, върху нова техническа база, върху техническата база на съвременното едро производство“.

Не противоречи ли този цитат на Ленин на друг негов цитат, че „непът ни осигурява напълно *възможността* да построим фундамента на социалистическата икономика“? Не, не противоречи. Напротив, те напълно съвпадат един с друг. Ленин съвсем не казва, че непът ни дава социализма в готов вид. Ленин казва само, че непът ни осигурява *възможността* да построим фундамента на социалистическата икономика. Между *възможността* да се построи социализмът и *действителното му построяване* съществува голяма разлика. Не бива да се смесва възможността с действителността. Именно за да се превърне тази възможност в действителност, именно затова Ленин предлага да се електрифицира страната и да се постави индустрията, селското стопанство и транспортът върху техническата база на съвременната едра индустрия като условие за окончателната победа на социализма.

Но за една-две години е невъзможно да се осъществи това условие за построяването на социализма. За една-две години не може да се индустриализира страната, да се построи мощна индустрия, да се кооперират милионните селски маси, да се създаде нова техническа база в земеделието, да се обединят индивидуалните селски стопанства в едри колективи, да се развият совхозите, да се ограничат и преодолееят капиталистическите елементи в града и селото. За това са необходими години и години усилена строителна работа на пролетарската диктатура. И докато това не е извършено — а това не ще извършим изведнаж, — ние все още си оставаме дребностопанска селска страна, където дребното производство постоянно и в масов мащаб ражда капитализъм и буржоазия и където опасността от възстановяване на капитализма си остава в сила.

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

И тъй като пролетариатът живее не в безвъздушно пространство, а в самия действителен и реален живот с всичкото му разнообразие, то пораждащите се върху базата на дребното производство буржоазни елементи „окръжават пролетариата от всички страни с дребно-буржоазна стихия, просмукват го с нея, развратяват го с нея, предизвикват постоянно вътре в пролетариата рецидиви от дребнобуржоазна безхарактерност, разпокъсаност, индивидуализъм, преходи от увлечение към униние“ (Ленин, т. XXV, стр. 189) и внасят по такъв начин в пролетариата и неговата партия известни колебания, известни клатушкания.

Ето где е коренът и основата на всякакъв род колебания и отклонения от ленинската линия в редовете на нашата партия.

Ето защо въпросът за десния или „левия“ уклон в нашата партия не трябва да се смята за дребен въпрос.

В какво се състои опасността от десния, явно опортюнистически уклон в нашата партия? В това, че той *подценява* силата на нашите врагове, силата на капитализма, не вижда опасността от възстановяване на капитализма, не разбира механиката на класовата борба при пролетарската диктатура и затова тъй леко прави отстъпки на капитализма, като предлага да се намали темпът на развитието на нашата индустрия, като предлага да се дадат облекчения на капиталистическите елементи в града и селото, като предлага да се остави на заден план въпросът за колхозите и совхозите, като предлага да се смекчи монополът на външната търговия и т. н. и т. н.

Несъмнено е, че победата на десния уклон в нашата партия би развързала силите на капитализма, би подкопала революционните позиции на пролетариата и би увеличила шансовете за възстановяване на капитализма в нашата страна.

В що се състои опасността от „левия“ (троцкисткия) уклон на нашата партия. В това, че той *надценява* силата на нашите врагове, силата на капитализма, вижда само възможността за възстановяване на капитализма, но не вижда възможността за построяване на социализма със силите на нашата страна, изпада в отчаяние и е прину-

ден да се утешава с брътвеж за термидорианство в нашата партия.

От думите на Ленин, че „докато ние живеем в дребностопанска селска страна, за капитализма в Русия има по-трайна икономическа база отколкото за комунизма“ — от тези думи на Ленин „левият“ уклон прави неправилния извод, че в СССР е невъзможно въобще да се построи социализъм, че от селяните нищо не ще излезе, че идеята за съюза на работническата класа със селяните е отживяла времето си идея, че ако не пристигне навреме помощ от победоносната революция на Запад, то диктатурата на пролетариата в СССР ще падне или ще се изроди, че ако не бъде приет фантастичният план за свръхиндустриализация, който трябва да се провежда дори с цената на разцепление със селяните, то делото на социализма в СССР трябва да се смята за пропаднало.

Оттук и авантюризмът в политиката на „левия“ уклон. Оттук и „свръхчовешките“ скокове в политиката.

Несъмнено е, че победата на „левия“ уклон в нашата партия би имала за последствие откъсването на работническата класа от нейната селска база, откъсването авангарда на работническата класа от останалата работническа маса — следователно поражението на пролетариата и улесняването на условията за възстановяване на капитализма.

Както виждате, двете тези опасности, и „лявата“, и дясната, двата тези уклона от ленинската линия, и десният, и „левият“, водят към един и същ резултат, маркар и от различни изходни точки.

Коя от тези опасности е по-лоша? Аз мисля, че и двете са по-лоши.

Разликата между тези уклони от гледището на успешната борба против тях е в това, че в дадения момент „левият“ уклон е по-ясен за партията отколкото десният уклон. Обстоятелството, че против „левия“ уклон у нас се води силна борба вече няколко години наред, това обстоятелство, разбира се, не можеше да мине даром за партията. Ясно е, че през годините на борбата с „левия“, троцкисткия, уклон партията много се научи и вече не е лесно да бъде измамена с „леви“ фрази.

Що се отнася до дясната опасност, която съществуваше и по-рано и която сега, поради усиляването на дребнобуржоазната стихия във връзка с кризата в държавните доставки на храни през изтеклата година, изпъква по-релефно, то тя, аз мисля, не е тъй ясна за известни слоеве в нашата партия. Затова задачата се състои в това, щото без да отслабваме нито на йота борбата против „лявата“, троцкистката, опасност, да поставим ударението върху борбата против десния уклон и вземем всички мерки опасността от този уклон да стане за партията така ясна, както е ясна за нея троцкистката опасност.

Въпросът за десния уклон у нас не би стоял може би така остро както сега, ако той не беше свързан с въпроса за *трудностите* на нашето развитие. Но там е работата, че наличността на десния уклон усложнява трудностите на нашето развитие и пречи за преодоляването на тия трудности. И именно защото дясната опасност затруднява борбата за преодоляване на трудностите, именно затова въпросът за преодоляване на дясната опасност придобива за нас особено важно значение.

Две думи за характера на нашите трудности. Трябва да се има предвид, че нашите трудности не са трудности на застоя или упадъка. Има трудности при упадъка на стопанството или при застоя му, при което хората се стараят да направят застоя по-малко болезнен или упадъка на стопанството не така дълбок. Нашите трудности нямат нищо общо с такива трудности. Характерната черта на нашите трудности е тази, че те са трудности на *подема*, трудности на растежа. Когато у нас се говори за трудности, обикновено става дума с колко процента *да се подигне* индустрията, с колко процента *да се увеличи* посевната площ, с колко пуда *да се увеличи* добивът и т. н. и т. н. Именно защото нашите трудности са трудности на подема, а не на упадъка или застоя, именно затова те не могат да представляват за партията нещо особено опасно.

Но трудностите са все пак трудности. И тъй като за преодоляване на трудностите е необходимо налягане на всички сили, необходими са твърдост и самообладание, а твърдост и самообладание няма у всеки достатъчно —

може би от умора и пресилване или поради това, че предпочитат да живеят по-спокойно, без борби и тревоги, — то тук именно се и започват колебания и клатушкания, отивания по линията на най-слабото съпротивление, разговори за намаляване темпа на индустриалното развитие, за облекчения на капиталистическите елементи, за отричане на колхозите и совхозите и изобщо за всичко онова, което излиза вън от пределите на обикновената и спокойна обстановка на всекидневната работа.

Но ние не можем да напредваме, без да преодоляваме трудностите, които стоят пред нас. А за да преодолеем трудностите, трябва преди всичко да отбием дясната опасност, трябва преди всичко да преодолеем десния уклон, който спъва борбата с трудностите и който се опитва да отслаби волята на нашата партия да се бори за преодоляване на трудностите.

Дума става, разбира се, за истинска, а не за словесна, книжна борба против десния уклон. Ние имаме в партията хора, които за успокоение на съвестта си нямат нищо против да провъзгласят борба против дясната опасност, както поповете провъзгласяват понякога „алилуя, алилуя“, но не вземат никакви, абсолютно никакви практически мерки, за да поставят борбата против десния уклон на нужната висота и да преодолеят на дело самия този уклон. Такова течение у нас се нарича *примиренческо* течение по отношение на десния, явно опортюнистически уклон. Не е трудно да се разбере, че борбата против такъв род примиренчество е съставна част от общата борба против десния уклон, против дясната опасност. Защото невъзможно е да се преодолее десният опортюнистически уклон, без да се води систематическа борба с примиренството, което крие под своето крило опортюнистите.

Въпросът за носителите на десния уклон представлява несъмнен интерес, макар това и да не решава въпроса. Ние имахме случай да се сблъскаме с носителите на дясната опасност в първичните организации на нашата партия през време на миналогодишната криза в държавните доставки на храни, когато редица комунисти в околиците и селата се обявиха против политиката на

партията, вземайки курс на тясно сближение с кулашките елементи. Вие знаете, че тая пролет този род елементи бяха изчистени от партията, за което се споменава специално в известния документ на ЦК на нашата партия от февруари тази година.

Но би било неправилно да се твърди, че такива елементи не са останали в партията. Ако идете по-горе, в окръжните и губернските партийни организации, и се поровите добре в съветския и кооперативен апарат, вие без особен труд ще намерите тук носители на дясната опасност и примиренчество към нея. Известни са „писмата“, „заявленията“ и други документи на редица функционери от нашия партиен и съветски апарат, където съвсем ясно се е проявило тежнението към десния уклон. Вие знаете, че за тези писма и документи се споменава в стенограмите на юлския пленум на ЦК.

Ако идете още по-горе и поставите въпроса за ЦК, трябва да се признае, че и в състава на ЦК има някои, наистина най-незначителните, елементи на примиренческо отношение към дясната опасност. Стенограмите на юлския пленум на ЦК са пряко доказателство за това.

А как стои работата в Политбюро? Няма ли в Политбюро някакви уклони? В Политбюро няма нито десни, нито „леви“, нито примиренци към тях. Тук трябва да се каже това с всичката категоричност. Време е да отхвърлим сплетните, които се разпространяват от недоброжелателите на партията и от всякакъв род опозиционери, че в Политбюро на нашия ЦК имало десен уклон или примиренческо отношение към него.

Имаше ли колебания и клатушкания в московската организация или в нейния връх, в Московския комитет? Да, имаше. Глупаво би било да се твърди сега, че там не е имало клатушкания, колебания. Чистосърдечната реч на Пенков е пряко доказателство за това. Пенков не е последен човек в московската организация и в Московския комитет. Вие чухте, че той ясно и откровено призна своите грешки по цяла редица много важни въпроси г-а нашата партийна политика. Това не значи, разбира се, че целият Московски комитет е бил подхвърлен на колебания. Не, не значи. Такъв документ като

обръщението на Московския комитет към членовете на московската организация през октомври тази година показва, без съмнение, че Московският комитет успя да преодолее колебанията на някои от своите членове. Аз не се съмнявам, че ръководното ядро на Московския комитет ще съумее окончателно да оправи положението.

Някои другари не са доволни от това, че в тази работа се намесиха районните организации, като поставиха въпрос за ликвидирането на грешките и колебанията на едни или други ръководители на московската организация. Аз не зная с какво може да се оправдае такова недоволство. Какво лошо може да има в това, че районните активи на московската организация дигнаха своя глас и поискаха да бъдат ликвидирани грешките и колебанията? Нима нашата работа не се върши под знака на самокритиката отдолу? Нима не е факт, че самокритиката подига активността на партийните и изобщо на пролетарските низини? Какво лошо или опасно има, че районните активи се оказаха на висотата на положението?

Правилно ли постъпи ЦК, като се намеси в тази работа? Аз мисля, че ЦК постъпи правилно. Берзин смята, че ЦК постъпва много рязко, като поставя въпроса за сменяване на един от районните ръководители, против когото се вдигна районната организация. Това е свършено невярно. Аз бих могъл да напомня на Берзин някои епизоди от 1919 или 1920 година, когато някои членове на ЦК, които допуснаха някои, мисля, не твърде сериозни грешки по отношение на партийната линия, по предложение на Ленин бяха примерно наказани, като един от тях беше изпратен в Туркестан, а друг едва ли не заплати с изключване от състава на ЦК.

Прав ли беше Ленин, като постъпи така? Аз мисля, че той беше свършено прав. Тогава положението в ЦК не беше такова, каквото е сега. Тогава половината от ЦК вървеше след Троцки, а положението в самия ЦК не беше сигурно. Сега ЦК постъпи несравнено по-меко. Защо? Може би ние искаме да бъдем по-добри от Ленин? Не, не е в това работата. Работата е в това, че положението в ЦК сега е по-здраво отколкото тогава и ЦК сега може да постъпи по-меко.

Не е прав и Сахаров, като твърди, че ЦК закъснял със своята намеса. Не е прав, тъй като очевидно той не знае, че намесата на ЦК започна всъщност от месец февруари тази година. Сахаров, ако има желание, може да се убеди в това. Наистина, намесата на ЦК не даде веднага положителни резултати. Но странно би било да се обвинява в това ЦК.

Изводи:

1) дясната опасност представлява сериозна опасност в нашата партия, тъй като тя се корени в социално-икономическото положение на нашата страна;

2) опасността от десния уклон се усилва от наличността на трудности, които е невъзможно да се преодолеят, без да се преодолее десният уклон и примиренчеството към него;

3) в московската организация имаше колебания и клатушкания, имаше неустойчиви елементи;

4) ядрото на Московския комитет с помощта на ЦК и районните активни взе всички мерки, за да бъдат ликвидирани колебанията;

5) няма съмнение, че Московският комитет ще съумее да преодолее проявените по рано грешки;

6) задачата е: да се ликвидира вътрешната борба, да се сплоти в едно цяло московската организация и успешно да се произведат изборите в партийните ядки върху базата на широка самокритика (Аплодисменти).

*„Правда“ бр. 247,
23 октомври 1928 г.*

ОТГОВОР НА ДР. Ш—У

Др. Ш.!

Получих Вашето писмо и трябва да ви кажа, че никак не мога да се съглася с Вас.

1) От цитата на Ленин е ясно, че докато ние оставаме дребноселска страна, опасността от реставрация на капитализма у нас ще съществува. Вие казвате, че тази мисъл на Ленин „не може да се прилага към сегашния период в СССР“. Пита се защо? Нима ние не оставаме все още дребноселска страна?

Разбира се, доколкото социалистическата индустрия у нас се развива и колективните форми на стопанство започват да се внедряват в селото, шансовете за реставрация на капитализма се намаляват. Това е факт. Но значи ли това, че ние вече сме престанали да бъдем дребноселска страна? Значи ли това, че у нас социалистическите форми са се толкова развили, че СССР вече не може да се смята за дребноселска страна? Ясно е, че не значи.

А какво следва от това? От това следва само едно — че опасност от реставрация на капитализма у нас съществува. Как може да се спори против този очевиден факт?

2) В писмото си Вие ми пишете: „Говорейки за десния и „ляв“ уклон, у Вас се получи така, че ние се различаваме и от десните, и от „левите“ само по въпроса за темпа на индустриализацията. А въпросът за селяните у Вас при оценката на троцкистката опозиция

е поставен мимоходом. Това поражда твърде недобро тълкуване на Вашата реч.“

Напълно възможно е моята реч* да се тълкува различно. Това е въпрос на вкус. Но че мислите, изложени във Вашето писмо, не отговарят на действителността — за мен това е очевидно. Аз направо казвам в своята реч, че десният уклон „недооценява силата на капитализма“ у нас, „не вижда опасността от възстановяване на капитализма“, „не разбира механиката на класовата борба“, „и затова така лесно се съгласява на отстъпки пред капитализма“. Аз направо казвам в своята реч, че „победата на десния уклон в нашата партия“ „би увеличила шансовете за възстановяване на капитализма в нашата страна“. Вие, естествено, ще разберете, че тук става дума не само за темпа на индустриализацията.

Какво още трябва да се каже за десния уклон, за да Ви удовлетвори?

Колкото се отнася до „левия“, троцкисткия, уклон то аз направо казвам в своята реч, че той отрича възможността за построяване на социализма в нашата страна, отрича идеята за съюза на работническата класа и селяните и е готов да прокара своя фантастичен план за индустриализация с цената на разединение със селяните. В моята реч е казано (ако вие сте я чели), че „победата на „левия“ уклон в нашата партия би довела до откъсване на работническата класа от нейната селска база, до откъсване на гвангарда на работническата класа от останалата работническа маса — следователно, до поражение на пролетариата и до улесняване условията за възстановяване на капитализма“. Вие, естествено, ще разберете, че тук става дума не само за темпа на индустриализацията.

Аз мисля, че тук е казано всичко основно, което въобще се е говорило у нас против троцкизма.

Разбира се, за „левия“ уклон се говори в моята реч по-малко отколкото за десния. Но това е така, защото тема на моята реч беше въпросът за десния уклон, за което аз и правя уговорка в началото на своята реч и

* Виж настоящия том, стр. 189—202. *Ред.*

което напълно отговаря на дневния ред на обединения пленум на МК и МКК. Но едно не може да се отрича, че въпреки това за троцкизма е казано в моята реч всичко онова основно, с което въобще троцкизмът се отличава от ленинизма, от една страна, и от десния уклон, от друга страна.

Какво още е нужно да се каже за троцкизма в реч, посветена на десния уклон, за да бъдете Вие удовлетворен?

3) Вас не Ви удовлетворява моето заявление, че в Политбюро на нашата партия няма нито десен, нито „ляв“ уклон или примиренчество с тях. Имах ли аз основание да правя такова заявление? Да, имах. Защо? Затова, защото *при приемането в Политбюро текста на обръщението на ЦК към членовете на московската организация сред наличните членове на Политбюро не се намери нито един глас против*. Добро ли е това или лошо? Аз мисля, че е добро. Можем ли да се абстрахираме от такъв факт *при характеризиране на Политбюро през октомври 1928 година*? Ясно е, че не можем.

С комунистически привет *И. Сталин*

27 октомври 1928 г.

Печата се за пръв път

ДО ЛЕНИНСКИЯ КОМСОМОЛ

Приветствие
в деня на десетгодишния юбилей на ВЛКСМ

Привет на ленинския комсомол в деня на неговия
10-годишен юбилей!

Ленинският комсомол е бил и остава младият резерв на нашата революция. Десетки и стотици хиляди най-добри представители на младото работническо-селско поколение се възпитаха в редовете на комсомола, получиха революционна закалка и се вляха в нашата партия, в нашите Съвети, в нашите профсъюзи, в нашата Червена армия, в нашата Червена флота, в нашите кооперации, в нашите културни организации — на смяна на старата болшевишка гвардия.

Комсомолът успяваше да изпълни тази трудна задача затоа, защото той работеше под ръководството на партията, той умееше да съчетава в своята дейност обучението въобще, по-специално ленинското обучение, с всекидневната практическа работа, той умееше да възпитава младото поколение на работниците и работничките, на селяните и селянките в духа на интернационализма, той умееше да намери общ език между старите и младите ленинци, между старата и младата гвардия, той умееше да подчини цялата своя работа на интересите на пролетариата и на победата на социалистическото строителство.

Само затоа на ленинския комсомол се удаде да държи високо знамето на Ленин.

Нека се надяваме, че комсомолът ще успее да изпълни и занаяпред своя дълг пред нашия и международния пролетариат.

На двумилионния резерв на нашата партия, на ленинския комсомол — привет!

Да живее комсомолското племе!

И. Сталин

*„Правда“, бр. 252,
28 октомври 1928 г.*

ПО СЛУЧАЙ ДЕСЕТГОДИШНИНАТА ОТ ПЪРВИЯ КОНГРЕС НА РАБОТНИЧКИТЕ И СЕЛЯНКИТЕ ⁵⁷

Братски привет на работничките и на всички трудещи се жени от града и селото!

Желая им успех в борбата за унищожаване експлоатацията, гнета, неравенството, невежеството, некултурността!

В единен фронт с всички трудещи се под ръководството на работническата класа — напред за унищожение на капитализма, за укрепване на пролетарската диктатура, за построяване на новото, социалистическо общество!

И. Сталин

*„Правда“ бр. 267,
17 ноември 1928 г.*

ЗА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯТА НА СТРАНАТА И ЗА ДЕСНИЯ УКЛОН ВЪВ ВКП(б)

Реч на пленума на ЦК на ВКП(б)

19 ноември 1928 г.

Ще говоря, другари, по три основни въпроса, поставени в тезисите на Политбюро.

По въпроса за индустриализацията на страната и за това, че команден фактор в индустриализацията е развиването на производството на средства за производство при осигуряване по възможност по-бърз темп на това развитие.

След това по въпроса, че темпът на развитието на селското стопанство у нас извънредно много изостава от темпа на развитието на индустрията и че поради това най-парливият въпрос на съвременността в нашата вътрешна политика е въпросът за селското стопанство и особено въпросът за зърнената проблема, въпросът, как да издигнем, да реконструираме селското стопанство на базата на нова техника.

И най-после третият въпрос — това е въпросът за уклоните от партийната линия, за борбата на двата фронта и за това, че главната опасност в дадения момент у нас е дясната опасност, десният уклон.

I

ВЪПРОСЪТ ЗА ТЕМПА НА РАЗВИТИЕТО НА ИНДУСТРИЯТА

Изходен пункт на нашите тезиси е положението, че бързият темп на развитието на индустрията изобщо, и по-специално на производството на средства за производство, представлява основното начало и ключът на

индустриализацията на страната, основното начало и ключът за преобразуването на цялото наше народно стопанство на базата на социалистическото развитие.

Но какво значи бърз темп на развитието на индустрията? Това значи повече капитални вложения в промишлеността. А това води към напрегнатост на всички наши планове, и на бюджетния, и на извънбюджетния. И действително характерната черта на нашите контролни цифри за последните три години, за периода на реконструкцията, се състои в това, че те се съставят и осъществяват у нас под знака на напрегнатостта. Вземете ли нашите контролни цифри, погледнете ли нашите бюджетни проекти, побеседвайте ли с нашите партийни другари — както с онези, които работят по линията на партийните организации, така и с онези, които ръководят нашето съветско, стопанско и кооперативно строителство, — навсякъде и във всичко личи една характерна черта — напрегнатост на нашите планове.

Възниква въпросът, нужна ли ни е въобще тази напрегнатост на плановете? Не може ли да се мине без напрегнатост? Нима не може да се поведе работата с по-бавен темп, в по-„спокойна“ обстановка? Не се ли обяснява възприетият от нас бърз темп на развиване индустрията с неспокойния характер на членовете на Политбюро и на Съвета на народните комисари?

Разбира се, че не! Политбюро и Съветът на народните комисари се състоят от трезви и спокойни хора. Говорейки абстрактно, като се отвлечем от външната и вътрешната обстановка, ние бихме могли, разбира се, да работим с по-бавен темп. Но там е работата, че, първо, не бива да се отвлечаме от външната и вътрешната обстановка и, второ, ако изхождаме от окръжаващата ни обстановка, не можем да не признаем, че именно тя, тази обстановка, ни диктува бърз темп на развитието на нашата индустрия.

Позволете да премина към разглеждането на тази обстановка, на тези условия от външен и вътрешен характер, които ни диктуват бързия темп на развитие на индустрията.

Външните условия. Ние дойдохме на власт в страна, чиято техника е страшно изостанала. Наред с немногобройните едри индустриални единици, които се базират повече или по-малко на нова техника, ние имаме стотици и хиляди фабрики и заводи, чиято техника не издържа никаква критика от гледна точка на съвременните постижения. А пък ние имаме около себе си цяла редица капиталистически страни, които притежават много по-развита и съвременна индустриална техника от нашата страна. Погледнете капиталистическите страни, и вие ще видите, че там техниката не само върви, а просто бяга напред, отминавайки старите форми на индустриална техника. И ето излиза — че, от една страна, ние имаме в страната си най-напредналия Съветски строй и най-напредничавата власт в целия свят, Съветската власт, от друга страна — имаме извънредно изостанала техника на индустрията, която трябва да представлява база на социализма и на Съветската власт. Мислите ли вие, че може да се постигне окончателна победа на социализма в нашата страна при наличността на това противоречие?

Какво е нужно да се направи, за да се ликвидира това противоречие? За това е необходимо да се догони и надмине напредналата техника на развитите капиталистически страни. Ние догонихме и надминахме напредналите капиталистически страни в смисъл на установяване на нов политически строй, Съветския строй. Това е добре. Но това не е достатъчно. За да постигнем окончателна победа на социализма в нашата страна, нужно е още да догоним и надминем тези страни в технико-икономическо отношение. Или ще постигнем това, или ще ни затрият.

Това е вярно не само от гледна точка на построяването на социализма. Това е вярно и от гледна точка на отстояване независимостта на нашата страна в обстановката на капиталистическото окружение. Невъзможно е да се отстои независимостта на нашата страна без достатъчна индустриална база за отбрана. Невъзможно е да създадем такава индустриална база, без да притежаваме най-висока техника в индустрията.

Ето за какво ни е нужен и ето какво ни диктува бързият темп на развиване на индустрията.

Технико-икономическата изостаналост на нашата страна не е измислена от нас. Тази изостаналост е вековна изостаналост, предадена ни в наследство от цялата история на нашата страна. Тя, тази изостаналост, се е чувствувала като зло и по-рано, в дореволюционния период, и после, в следреволюционния период. Когато Петър Велики, имайки работа с по-развитите страни на Запада, трескаво е строил заводи и фабрики за снабдяване на армията и за усилване отбраната на страната, това е бил своеобразен опит да се изскочи от рамките на изостаналостта. Напълно ясно е обаче, че нито една от старите класи, нито феодалната аристокрация, нито буржоазията не са могли да разрешат задачата за ликвидацията изостаналостта на нашата страна. Нещо повече, тези класи не само не са могли да разрешат тази задача, но те са били неспособни дори да поставят нея, тази задача, в що-годе задоволителна форма. Вековната изостаналост на нашата страна може да се ликвидира само на базата на успешното социалистическо строителство. А може да я ликвидира само пролетариатът, изградил своята диктатура и държащ в ръцете си ръководството на страната.

Глупаво би било да се утешаваме с това, че тъй като изостаналостта на нашата страна не е измислена от нас, а ни е предадена по наследство от цялата история на нашата страна, то ние не можем и не трябва да отговаряме за нея. Това не е вярно, другари. Щом сме дошли на власт и сме поели върху себе си задачата да преобразуваме страната върху основата на социализма, ние отговаряме и трябва да отговаряме за всичко — и за лошото, и за доброто. И именно защото отговаряме за всичко, ние сме длъжни да ликвидираме нашата технико-икономическа изостаналост. Ние сме длъжни да направим това непременно, ако наистина искаме да догоним и надминем напредналите капиталистически страни. А да направим това можем само ние, болшевиките. И именно за да проведем в живота тази задача, ние сме длъжни системно да поддържаме бърз темп в развитието

на нашата индустрия. А че ние вече установяваме бърз темп в развитието на нашата индустрия — това виждат сега всички.

Въпросът да догоним и надминем напредналите капиталистически страни в технико-икономическо отношение не представлява за нас, болшевиките, нещо ново или неочаквано. Този въпрос се поставяше у нас още в 1917 г. в периода пред Октомврийската революция. Постави го Ленин още през септември 1917 г., в навечерието на Октомврийската революция, в периода на империалистическата война, в своята брошура „Застрашаващата катастрофа и как да се борим с нея“.

Ето какво казваше Ленин по това:

„Революцията направи това, че в няколко месеца Русия по своя *политически* строй догони напредналите страни. Но това е малко. Войната е неумолима, тя поставя въпроса с безпощадна рязкост: или да загинем, или да догоним напредналите страни и да ги надминем и *икономически*... Да загинем или с пълна пара да се устремим напред. Така е поставен въпросът от историята“ (т. XXI, стр. 191).

Ето как рязко поставяше Ленин въпроса за ликвидирането на нашата технико-икономическа изостаналост.

Ленин писа всичко това в навечерието на Октомврийската революция, в периода преди вземането на властта от пролетариата, когато болшевиките не разполагаха още нито с властта, нито със социализирана индустрия, нито с широкоразклонена кооперативна мрежа, обхващаща милиони селяни, нито с колхози, нито със совхози. Сега, когато вече имаме кое-що съществено, за да ликвидираме изкорен нашата технико-икономическа изостаналост, ние бихме могли да перефразираме думите на Ленин например така:

„Ние догонихме и *надминахме* напредналите капиталистически страни в *политическо* отношение, като изградихме диктатурата на пролетариата. Но това е малко. Ние трябва да използваме диктатурата на пролетариата, нашата социализирана индустрия, транспорт, кредитна система и т. н., кооперацията, колхозите, совхозите и т. н., за да догоним и *надминем* напредналите капиталистически страни и *икономически*.“

Въпросът за бързия темп на развитието на индустрията не би бил у нас така остър, както е сега, ако имахме такава развита индустрия и такава развита техника като, да кажем, в Германия, ако относителното значение на индустрията в цялото народно стопанство би било у нас така голямо както например в Германия. *При това условие* ние бихме могли да развиваме индустрията с по-малко бърз темп, без да се боим, че ще изостанем от капиталистическите страни, и знаейки, че можем да ги изпреварим с един удар. Но тогава у нас не би съществувала тази сериозна технико-икономическа изостаналост, каквато имаме сега. Въпросът е именно там, че в това отношение ние сме назад от Германия и далече още не сме я догонили в технико-икономическо отношение.

Въпросът за бързия темп на развитието на индустрията не би стоял така остро в случай че ние бяхме не *единствената* страна на диктатурата на пролетариата, а *една от страните* на пролетарската диктатура, ако имахме пролетарска диктатура не само в нашата страна, но и в други, по-напреднали страни, да кажем, в Германия и Франция.

При това условие капиталистическото окръжение не би могло да представлява за нас такава сериозна опасност, каквато представлява сега въпросът за икономическата самостоятелност на нашата страна, би минал, естествено, на заден план, ние бихме могли да се включим в системата на по-развитите пролетарски държави, ние бихме могли да получаваме от тях машини за оплодотворяване на нашата индустрия и селско стопанство, като ги снабдяваме със суровини и хранителни продукти, ние бихме могли следователно да развиваме нашата индустрия с по-малко бърз темп. Но вие знаете добре, че нямаме още това условие и все още сме *единствената* страна с пролетарска диктатура, окръжена от капиталистически страни, много от които са далече пред нас в технико-икономическо отношение.

Ето защо въпроса да догоним и надминем икономически напредналите страни Ленин поставяше като въпрос на живот или смърт за нашето развитие.

Такива са *външните* условия, които ни диктуват бърз темп на развитие на нашата индустрия.

Вътрешните условия. Но освен външните условия има и вътрешни условия, които ни диктуват бърз темп на развиване на нашата индустрия като ръководно начало в нашето народно стопанство. Имам предвид извънредно голямата изостаналост на нашето земеделие, на неговата техника, на неговата култура. Имам предвид, че в нашата страна съществува преобладаващо болшинство от дребни стокопроизводители с тяхното раздробено и съвсем изостанало производство, в сравнение с което нашата едра социалистическа индустрия изглежда като остров сред морето, остров, чиято база се разширява всеки ден, но който все още представлява остров сред морето.

У нас говорят обикновено, че индустрията е ръководното начало на цялото народно стопанство, включително и селското стопанство, че индустрията е ключът, с помощта на който може да се преустрои изостаналото и раздробено земеделие на базата на колективизма. Това е съвсем вярно. И ние нито за миг не трябва да отстъпваме от това. Но трябва да помним още, че ако индустрията е ръководното начало, селското стопанство представлява базата за развитието на индустрията и като пазар, който поглъща продукцията на индустрията, и като доставчик на суровини и продоволствие, и като източник на експортни резерви, необходими за внасяне на съоръжения за нуждите на народното стопанство. Може ли да се движи напред индустрията, като се оставя селското стопанство в условията на съвсем изостанала техника, без да се осигурява за индустрията селскостопанска база, без да се реконструира селското стопанство и да се тласка то да догони индустрията? Не, не може.

Оттук произтича задачата — максимално да се осигури селското стопанство с оръдия и средства за производство, необходими за да се ускори и тласне напред реконструкцията му върху нова техническа база. Но за да се осъществи тази задача, необходим е бърз темп на развитие на нашата индустрия. Разбира се, реконструкцията на раздробеното и разпръснатото селско стопанство е нещо несравнено по-трудно от реконструкцията на обединената

и централизираната социалистическа индустрия. Но тази задача стои пред нас и ние сме длъжни да я разрешим. А невъзможно е да я разрешим иначе освен върху базата на бърз темп на развитие на индустрията.

Не може безкрай, т. е. в продължение на твърде дълъг период от време, Съветската власт и социалистическото строителство да се базират върху две *различни* основи, върху основата на най-крупна и обединена социалистическа индустрия и върху основата на най-раздробено и изостанало дребностоково селско стопанство. Нужно е постепенно, но системно и упорито да се превежда селското стопанство върху нова техническа база, върху базата на едрото производство, като се издига то към социалистическата индустрия. Ние или ще разрешим тази задача — и тогава окончателната победа на социализма в нашата страна е осигурена, или ще се отстраним от нея, няма да разрешим тази задача — и тогава връщането към капитализма може да стане неизбежно.

Ето какво казва по този въпрос Ленин:

„Докато живеем в дребно-селска страна, за капитализма в Русия има по-здрава икономическа база отколкото за комунизма. Това трябва да се запомни. Всеки, който внимателно е наблюдавал живота на селото в сравнение с живота на града, знае, че ние не сме изтръгнали корените на капитализма и не сме подкопали фундамента, основата на вътрешния враг. Последният се държи на дребното стопанство и за да го подкопаем, има едно средство — да преведем стопанството на страната, включително и земеделието, върху нова техническа база, върху техническата база на съвременното едро производство. Такава база е само електричеството. Комунизмът — това е Съветската власт плюс електрификацията на цялата страна“ (т. XXVI, стр. 46).

Както виждате, под електрификация на страната Ленин разбира не изолирано построяване на отделни електростанции, а постепенно „превеждане на стопанството на страната, *включително и земеделието**, върху нова техническа база, върху техническа база на съвременното едро производство“, свързано тъй или иначе, пряко или косвено, с електрификацията.

Тази реч Ленин произнесе пред VIII конгрес на Съветите през декември 1920 г., преди самото въвеждане на

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

непа, когато той обосноваваше така наречения план за електрификация, т. е. плана Гоелро. Някои другари говорят на това основание, че положенията, изказани в този цитат, били неприложими към сегашната действителност. Пита се, защо? Затова, казват те, че от онова време изтече много вода. Това, разбира се, е вярно, че от онова време изтече много вода. Ние имаме сега развита социалистическа индустрия, ние имаме колхози като масово явление, ние имаме стари и нови совхози, ние имаме богата мрежа от развити кооперативни организации, ние имаме пунктове за обслужване на селските стопанства със земеделски машини, ние прилагаме сега метода на контрактацията като нова форма на спойката, ние можем да пуснем в ход всички тези и редица други лостове, за да прехвърлим постепенно селското стопанство върху базата на нова техника. Всичко това е вярно. Но вярно е също така, че въпреки всичко това, ние все още оставаме дребноселска страна с преобладание на дребното производство. А това е основното. И докато това основно остава, запазва сила и Лениновият тезис, че „докато живеем в дребноселска страна, за капитализма в Русия има по-трайна база отколкото за комунизма“, че, значи, опасността от реставрация на капитализма не е празна приказка.

Същото казва Ленин, но в по-рязка форма, в своя план на брошурата „За продоволствения данък“, написан вече *след* въвеждането на непа (март—април 1921 г.):

„Ако имаме електрификация след 10—20 години, ни най-малко не е страшен индивидуализмът на дребния земеделец и свободната му търговия в местния оборот. Ако нямаме електрификация, възвръщането към капитализма *въпреки всичко* е неизбежно.“

И по-нататък пак там:

„10—20 години правилни взаимоотношения със селяните и победата в световен мащаб е осигурена (даже при забавяне на пролетарските революции, които растат), иначе 20—40 г. мъчения от белогвардейски терор“ (т. XXVI, стр. 313).

Ето как рязко поставя въпроса Ленин: или електрификация, т. е. „превеждане стопанството на страната, включително и земеделието, върху нова техническа база,

върху техническата база на съвременното едро производство“, или връщане към капитализма.

Ето как разбира Ленин въпроса за „правилните взаимоотношения със селяните“.

Въпросът тук не е да се правят мили очи на селянина и в това да се вижда установяване на правилни взаимоотношения с него, защото с правене на мили очи далече не може да се иде, а въпросът е в това — да се помогне на селянина да преведе своето стопанство „върху нова техническа база, върху техническата база на съвременното едро производство“. защото в това се заключават основният път за избавяне на селяните от мизерията.

А да се преведе стопанството на страната върху нова техническа база е невъзможно без бърз темп на развитие на нашата индустрия и преди всичко на производството на средства за производство.

Така стои въпросът с вътрешните условия, които ни диктуват бърз темп на развитие на индустрията.

Ето на какви условия от външен и вътрешен характер се гради напрегнатостта на контролните цифри на нашето народно стопанство.

Ето къде е основата на положението, че нашите стопански планове, и бюджетният, и извънбюджетният, минават у нас под знака на напрегнатостта, под знака на сериозни вложения в капиталното строителство, които имат за цел да запазят бързия темп на развитие на индустрията.

Някои могат да попитат — а къде е казано това в тезисите, в кое място на тезисите? (Г л а с: „Да, къде е казано това?“) За това говори в тезисите сумата на капиталните вложения в индустрията за 1928/29 г. Та нали тезисите ние наричаме тезиси за контролните цифри? Струва ми се, че е така, другари? (Г л а с: „Да“.) Е, добре, в тези тезиси се казва, че ние влагаме в индустрията за капитални строежи през 1928/29 г. 1,650 милиона рубли. Иначе казано, ние влагаме тази година в индустрията 330 милиона рубли повече от миналата година.

По този начин излиза, че ние не само запазваме темпа на развитието на индустрията, но правим и крачка

напред, като влагаме в индустрията повече от миналата година, т. е. като увеличаваме капиталните работи в индустрията и абсолютно, и относително.

В това се състои същността на тезисите за контролните цифри на народното стопанство. А някои другари слона не забелязали. Критикуваха щяло и нещяло дреболиите в тезисите за контролните цифри, а най-важното не забелязали.

II

ЗЪРНЕНАТА ПРОБЛЕМА

Досега говорих по първия основен въпрос в тезисите, за темпа на развитието на индустрията. Да преминем сега към втория основен въпрос, към въпроса за зърнената проблема. Характерната черта на тезисите се състои в това, че те наблягат на проблемата на развитието на селското стопанство въобще, и специално на зърненото стопанство. Правилна ли е тази ориентация на тезисите? Аз мисля, че е правилна. Още на юлския пленум се говори, че най-слабото място в развитието на нашето народно стопанство е *извънредно голямата* изостаналост на селското стопанство изобщо, и по-специално на зърненото стопанство.

Когато говорейки, че у нас селското стопанство остава от индустрията, се оплакват по повод на това обстоятелство, това оплакване, разбира се, е несериозно. Селското стопанство винаги е изоставало и ще изостава от индустрията. Това е особено вярно в нашите условия, където индустрията е максимално концентрирана, а селското стопанство е максимално разпръснато. Ясно е, че обединената индустрия ще се развива по-бързо от раздробеното селско стопанство. Оттук между другото произтича и ръководната роля на индустрията по отношение на селското стопанство. Ето защо обикновеното изоставане на селското стопанство от индустрията не дава още основания да се поставя проблемата за зърнените храни.

Проблемата за селското стопанство, и по-специално за зърненото стопанство, излиза на сцената само тогава, когато обикновеното изоставане на селското стопанство

от индустрията се превръща в *прекомерна* изостаналост на темпа на неговото развитие. Характерна черта на сегашното състояние на народното стопанство е това, че ние имаме пред себе си като факт *прекомерното* изоставане темпа на развитие на зърненото стопанство от темпа на развитието на индустрията при колосално по-растване търсенето на стокови зърнени храни от страна на растящите градове и индустриални пунктове. При това задачата се състои не в *снижаване* темпа на развитието на индустрията до равнището на развитието на зърненото стопанство (това би объркало всичко и би върнало развитието назад), а в *потикване* развитието на зърненото стопанство към темпа на развитието на индустрията и в *подигане* темпа на развитието на зърненото стопанство до равнището, което осигурява бързото движение напред на цялото народно стопанство — и на индустрията, и на земеделието.

Ние или ще разрешим тази задача и с това ще бъде решена зърнената проблема, или няма да я разрешим и тогава разривът между социалистическия град и дребностопанското село е неизбежен.

Така стои у нас въпросът, другари. Такава е същността на зърнената проблема.

Не значи ли това, че ние имаме сега пред себе си „застой“ в развитието на зърненото стопанство или даже „деградация“? Фрумкин така именно поставя въпроса в своето второ писмо, което раздадохме ние днес по негово искане на членовете на ЦК и на ЦКК. В това писмо той направо казва, че ние имаме „застой“ в селското стопанство. „Ние не можем — казва той — и не трябва да пишем в печата за деградация, но вътре в партията ние не трябва да скриваме, че това изоставане е равносилно на деградация.“

Правилно ли е това твърдение на Фрумкин? Разбира се, не е правилно! Ние, членовете на Политбюро, съвсем не сме съгласни с такова твърдение, а тезисите на Политбюро коренно се различават от подобното осветление на въпроса за състоянието на зърненото стопанство.

И наистина, какво е деградация и в какво трябва да се изрази тя в селското стопанство? Очевидно, тя трябва да се изрази в движение на селското стопанство назад, надолу, в движение от новите форми на стопанствуване към старите, средновековни негови форми. Тя трябва да се изрази в преминаване на селяните, да речем, от три-полна система към угарното стопанство, от плуга и машините към дървеното рало, от пречистените и сортови семена към непречистените и несортови семена, от съвременната култура на земеделието към по-ниска култура и т. н. и т. н. Но нима сега наблюдаваме подобни факти? Нима не е известно на всекиго, че десетки и стотици хиляди селски стопанства преминават ежегодно от три-полната към четири — и многополната система, от несортовите семена към сортовите, от дървеното рало към плуга и машините, от ниската култура на земеделието към по-висока негова култура? Каква деградация е това?

Фрумкин изобщо обича да хваща за пешовете тези или онези членове на Политбюро, за да обоснове своята гледна точка. Напълно възможно е той и в дадения случай да се постарее да се улови за пешовете на Бухарин, за да докаже, че Бухарин говори „същото“ в статията си „Бележки на икономиста“. Но Бухарин далеч не говори „същото“. В своята статия Бухарин е поставил отвлечен, теоретичен въпрос за възможността от деградация или за опасност от такава. Говорейки отвлечено, такава постановка на въпроса е напълно възможна и закономерна. А какво прави Фрумкин? Той превръща абстрактния въпрос за възможността от деградация във *факт* на деградация на селското стопанство. И това той нарича анализ на състоянието на зърненото стопанство! Не е ли смешно това, другари?

Добра би била Съветската власт, ако би довела селското стопанство до деградация на единадесетата година от своето съществуване! Та такава власт би трябвало да се прогони, а не да се поддържа. И работниците отдавна биха прогонили такава власт, ако тя би довела селското стопанство до деградация. За деградация ни паят всякакъв род буржоазни специ, които спят и сънуват, че селското стопанство деградира. За деградация ни

пееше едно време Троцки. Аз не очаквах, че Фрумкин ще тръгне по този съмнителен път.

На какво основава Фрумкин своето твърдение за деградацията? Преди всичко на това, че тази година посеvни площи на зърнени култури се оказаха у нас по-малко от миналата година. Как да се обясни този факт? Може би с политиката на Съветската власт? Разбира се, не. Това се обяснява със загиването на зимните култури в степната област на Украйна и отчасти в Северен Кавказ и със сушата през лятото тази година в същата област на Украйна. Ако не бяха тези климатически неблагоприятни условия, от които изцяло и напълно зависи селското стопанство, тази година ние бихме имали поне един милион десетини по-голяма засята площ със зърнени култури от миналата година.

Той основава по-нататък своето твърдение на това, че ние имаме тази година само малко по-голяма обща зърнена продукция от миналата година (със 70 милиона пуда повече), а пшеница и ръж с около 200 милиона пуда по-малко. Как се обяснява всичко това? Със същите явления — сушата и загиването на зимните от замръзване. Ако не бяха тези неблагоприятни климатически условия, ние бихме имали тази година около 300 милиона пуда повече обща продукция от миналата година. Как можем да се абстрахираме от такива фактори като сушата, замръзването и т. н., които имат решаващо значение за реколтата в едни или други райони?

Ние поставяме сега задачата да разширим посеvните площи със 7 процента, да повишим урожайността с 3 процента и да увеличим общата продукция на зърнените култури, струва ми се, с 10 процента. Не може да има съмнение, че ние ще вземем всички мерки за изпълнението на тези задачи. Но не е изключено, въпреки нашите мероприятия, пак да ни сполети частичен неурожай, замръзване или суша в едни или други райони, при което е възможно тези обстоятелства да доведат до известно намаляване на общата продукция от зърнени култури в сравнение с нашите планове или даже в сравнение с общата продукция за тази година. Ще означава ли това, че селското стопанство „деградира“, че за

тази „деградация“ е виновна политиката на Съветската власт, че ние сме „лишили“ селянина от стопански стимул, че ние сме го „лишили“ от стопанска перспектива?

Преди няколко години Троцки изпаднаше в същата грешка, когато твърдеше, че „дъждецът“ няма значение за селското стопанство. Риков му възразяваше при поддръжката на голямото мнозинство от членовете на ЦК. Сега Фрумкин изпада в същата грешка, като се абстрахира от климатичните условия, които имат решаващо значение за селското стопанство, и се старее да стовари всичко върху политиката на нашата партия.

Какви са пътищата и способите, за да се подигне темпът на развитието на селското стопанство изобщо, и особено на зърненото стопанство?

Такива пътища и канали има три:

а) подигане урожайността и разширяване посевните площи на индивидуалните бедняшко-средняшки стопанства;

б) по-нататъшно развитие на колхозите;

в) разширяване на старите и развиване на нови совхози.

За това се говореше още в резолюцията на юлския пленум. Тезисите повтарят казаното на юлския пленум, но поставят въпроса по-конкретно, дават му цифров израз в смисъл на известни вложения за това дело. Фрумкин и тук е намерил повод да се придирва. Той мисли, че ако на първо място се постави индивидуалното стопанство, а на второ и трето — колхозите и совхозите, това не означава нищо друго освен победа на неговото гледище. Това е смешно, другари. Ясно е, че ако пристъпим към въпроса от гледна точка на мястото, което заемат едни или други форми на селското стопанство, на първо място трябва да се постави индивидуалното стопанство, защото то дава почти шест пъти повече стокови зърнени храни от колхозите и совхозите. Но ако пристъпим към въпроса от гледна точка на типа на стопанството, от гледна точка на това — коя от формите на стопанството е най-близка за нас, то на първо място трябва да се поставят колхозите и совхозите, които представляват висш тип на селско стопанство в сравнение с индивиду-

алното селско стопанство. Нима трябва да се доказва още, че двете гледища са еднакво приемливи за нас?

Какво е необходимо за да тръгне нашата работа по всички тези три канала, да постигнем практическо ускоряване темпа на развитието на селското стопанство и преди всичко на зърненото стопанство?

За това е необходимо преди всичко да се насочи вниманието на нашите партийни кадри към селското стопанство и да се заостри това внимание върху конкретните въпроси на зърнената проблема. Трябва да се изхвърлят общите фрази и брътвежът за селското стопанство *изобщо* и да се премине най-после към разработване на *практически* мероприятия за издигане на зърненото стопанство съобразно с различните условия на различните райони. Време е да се премине от думи към дело и да се заемем най-после с конкретния въпрос, *как* да издигнем продуктивността и да разширим посевните площи на индивидуалните бедняшко-средняшки стопанства, *как* да подобрим и развием по-нататък колхозите и совхозите, *как* да организираме помощта на селяните от страна на колхозите и совхозите по линията на снабдяването им с най-добри семена, най-добра порода добитък, *как* да организираме подпомагането на селяните с машини и други сечива чрез пунктовете за даване на такива под наем, *как* да разширим и подобрим контрактацията и въобще селскостопанската кооперация и т. н. и т. н. (Глас: „Това е практицизъм“). Такъв практицизъм ни е абсолютно необходим, защото без него ние рискуваме да удавим извънредно сериозния въпрос за разрешаването на зърнената проблема *в празен брътвеж* за селското стопанство въобще.

ЦК си е поставил задача да организира по въпросите на селското стопанство конкретни доклади на наши ръководни работници от главните зърнопроизводителни райони в Съвета на народните комисари и в Политбюро. На този пленум вие ще чуете доклада на др. Андреев относно пътищата за разрешаване на зърнената проблема в Северен Кавказ. Аз мисля, че по-нататък ние ще трябва да изслушаме по ред също такива доклади за Украйна, Централната черноземна област, Поволжието,

Сибир и т. н. Това е абсолютно необходимо за да насочим вниманието на партията към зърнената проблема и да поставим най-после нашите партийни кадри върху релсите на конкретното поставяне на въпросите, свързани със зърнената проблема.

Необходимо е, второ, да научим нашите партийни работници в селото строго да различават в практическата си работа средняците от кулаците, да не ги слагат в един куп и да не удрят по средняка, когато трябва да се бие кулака. Време е най-после да ликвидираме тези, ако е позволено да кажем, грешки. Да вземем например въпроса за индивидуалното облагане. Ние имаме постановление на Политбюро и съответен закон за индивидуално облагане на не повече от 2—3% от стопанствата, т. е. най-богатата част от кулаците. А какво става на практика? Съществуват цяла редица райони, където се облагат 10, 12, пък и повече процента и по такъв начин се засяга средняшката част от селяните. Не е ли време да сложим край на това престъпление?

И ето, вместо да набележат конкретни мерки за ликвидирането на тези и подобни на тях безобразия, нашите мили „критици“ се упражняват в словесни тънкости, като предлагат да се заменят думите „най-богатата част от кулаците“ с думите „най-мощната част от кулаците“ или „най-горната част от кулаците“. Като че ли това не е едно и също! Доказано е, че кулаците у нас са около 5%. Доказано е, че законът облага по реда на индивидуалното облагане само 2—3% от стопанствата, т. е. най-богатата част от кулаците. Доказано е, че на практика този закон се нарушава в цяла редица райони. А „критиците“ вместо да набележат конкретни мерки за ликвидиране на тези явления се впускат в словесна критика, като не желаят да разберат, че с това положението не се променя нито най-малко. Чисти книжници! (Глас: „Предлага се да се обложат индивидуално всички кулаци“). Е, тогава трябва да се отмени законът за 2—3 процентното индивидуално облагане. А пък аз не съм чувал някой да е искал отмяна на закона за индивидуалното облагане. Казват, че произволното разширяване на индивидуалното облагане има за цел да попълни местния бюджет. Но

не бива да се попълва местният бюджет чрез нарушаване на закона, чрез нарушаване директивите на партията. Партията у нас съществува. Тя още не е ликвидирана. Съветската власт съществува, тя още не е ликвидирана. И ако не достигат средства за местния бюджет, трябва да се постави въпросът за местния бюджет, а не да се нарушават законите, не да се отменят указанията на партията.

После, необходимо е да се развие по-нататък стимулирането на индивидуалните бедняшко-средняшки стопанства. Няма съмнение, че извършеното вече повишение на цените на зърнените храни, практическото осъществяване на революционната законност, практическата помощ на бедняшко-средняшките стопанства чрез контрактацията и т. н. значително ще засилят стопанския стимул на селянина. Фрумкин мисли, че ние сме убили или почти убили този стимул, като сме лишили селянина от стопанска перспектива. Това, разбира се, са празни приказки. Ако това е вярно, тогава не може да се разбере на какво всъщност се крепи спойката, съюзът между работническата класа и основните селски маси? Не бива да се мисли, че този съюз е морален съюз. Трябва най-после да се разбере, че съюзът на работническата класа и селяните е съюз по сметка, съюз на интереси на двете класи, класов съюз между работниците и основните селски маси, който цели взаимна изгода. Ясно е, че ако ние бихме убили или почти убили стопанския стимул у селяните, като лишим селяните от стопанска перспектива, не бихме имали спойка, не бихме имали съюз на работническата класа и селяните. Очевидно е, че тук може да става дума не за „създаване“ или „развързване“ на стопанския стимул за бедняшко-средняшките маси, а за засилване на този стимул и развиването му по-нататък за взаимна изгода на работническата класа и основните селски маси. За това именно говорят тезисите за контролните цифри на народното стопанство.

Най-после, необходимо е да се засили снабдяването на селото със стоки. Имам предвид както потребителските стоки, така и особено стоките от производствен характер (машини, торове и т. н.), които могат да увеличат производството на селскостопански продукти. Не

може да се каже, че в тази област всичко у нас е било благополучно. Вие знаете, че явленията на стоков глад далеч още не са ликвидирани и може би няма скоро да бъдат ликвидирани у нас. В някои среди на нашата партия съществува илюзията, че ние можем веднага да ликвидираме стоковия глад. За съжаление, това не е вярно. Трябва да се има предвид, че явленията на стоков глад са свързани, първо, с растежа на благосъстоянието на работниците и селяните и с колосалния растеж на платежоспособното търсене на стоки, чиего производство расте ежегодно, но то не покрива цялото търсене, и, второ, със сегашния период на реконструкция на индустрията.

Реконструкцията на индустрията означава прехвърляне на средства от областта на производството на средства за потребление в областта на производството на средства за производство. Без това няма и не може да има сериозна реконструкция на индустрията, особено в нашите, съветските условия. Но какво значи това? Това значи, че се влагат пари в строеж на нови предприятия, расте броят на градовете и на новите потребители, тогава когато новите предприятия могат да дадат нова маса стоки едва след 3—4 години. Лесно е да се разбере, че това обстоятелство не може да благоприятства ликвидирането на стоковия глад.

Значи ли това, че ние трябва да скръстим ръце и да признаем своето безсилие пред явленията на стоковия глад? Не, не значи. Въпросът е там, че ние можем и трябва да вземем конкретни мерки, за да отслабим, да смекчим стоковия глад. Това можем да направим, и ние сме длъжни да го направим веднага. За тази цел трябва да се наблегне на усиляването на такива отрасли на индустрията, които са свързани непосредствено с повдигането на селскостопанското производство (Сталинградския тракторен завод, Ростовския завод за селскостопански машини, Воронежкия триорен завод и т. н. и т. н.). За тази цел е необходимо, по-нататък, да усилим, доколкото е възможно, онези индустриални отрасли, които са свързани с увеличението на стоковата маса от дефицитен характер (сукно, стъкло, гвоздеи и т. н.). И т. н. и т. н. . .

Кубяк каза, че според контролните цифри за народното стопанство на индивидуалното селско стопанство се дават тази година по-малко средства отколкото през миналата. Аз мисля, че това не е вярно. Кубяк очевидно не смята това, че чрез контрактацията ние даваме на селяните през тази година около 300 милиона рубли кредит (почти 100 милиона повече от миналата година). Ако се вземе предвид това обстоятелство — а то не може да не се вземе предвид, — излиза, че ние даваме тази година за развитието на индивидуалното селско стопанство повече от миналата година. Колкото се отнася до старите и нови совхози и колхози, за тях ние влагаме тази година около 300 милиона рубли (близо 150 милиона повече от миналата година).

Трябва да се обърне особено внимание на колхозите, совхозите и на метода на контрактацията. Не може да се гледа на тези неща само като на средство за усилване на нашите ресурси за стоковите зърнени храни. Заедно с това те са *нова форма на спойка* между работническата класа и основните селски маси.

За метода на контрактацията вече се говори достатъчно и аз няма да се разпростирам върху това. За всекиго е ясно, че методът на масовата контрактация улеснява обединяването на усилията на индивидуалните селски стопанства, внася елемент на постоянство във взаимоотношенията между държавата и селяните и по този начин заякчава спойката между града и селото.

Аз бих желал да обърна вашето внимание върху колхозите и особено върху совхозите като лостове, които улесняват преобразуването на селското стопанство върху базата на новата техника, които извършват революция в главите на селяните и им помагат да се освободят от закостенелостта, от рутината. Появяването на трактори, на едри селскостопански машини и тракторни колони в нашите зърнопроизводителни райони не може да остане без влияние върху стопанствата на околните селяни. Подпомагането на околните селяни със семена, машини, трактори несъмнено ще бъде оценено от селяните и ще се приеме като признак на силата и могъществото на Съветската държава, която се старее да ги изведе върху

широкия друм на сериозен възход на селското стопанство. Досега ние не сме си давали сметка за това обстоятелство и може би още не си даваме сметка в достатъчна степен. Но аз мисля, че това е най-главното от онова, което дават и биха могли да дадат в този момент колхозите и совхозите за разрешаване на зърнената проблема и за укрепване на спойката в новите ѝ форми.

Такива са, общо взето, пътищата и способите, по линията на които трябва да тръгне нашата работа за разрешаване на зърнената проблема.

III

ЗА БОРБАТА С УКЛОНИТЕ И С ПРИМИРЕНЧЕСТВОТО КЪМ ТЯХ

Да преминем сега към третия основен въпрос на нашите тезиси, към въпроса за уклоните от ленинската линия.

Социална база на уклоните е фактът, че в нашата страна преобладава дребното производство, фактът, че от дребното производство израстват капиталистически елементи, фактът, че нашата партия е окръжена от дребнобуржоазна стихия, най-после фактът, че тази стихия зарезва някои звена на нашата партия.

Ето ви в основни линии социалната база на уклоните.

Всички те, тези уклони, имат дребнобуржоазен характер.

Към какво се свежда десният уклон, за който главно става дума тук? Накъде тегли той? Той тегли по линията на приспособяването към буржоазната идеология, по линията на приспособяването на нашата политика към вкусовете и потребностите на „съветската“ буржоазия.

С какво ни застрашава десният уклон, ако той победи в нашата партия? Това ще бъде идеен разгром на нашата партия, развързване ръцете на капиталистическите елементи, нарастване на шансовете за реставриране капитализма или, както казваше Ленин, за „връщане към капитализма“.

Къде главно се гнездят тенденциите към десен уклон? В нашите съветски и стопански, кооперативни и

професионални апарати, а също така в апарата на партията, особено в нейните низови селски звена.

Има ли сред членовете на нашата партия хора, които изразяват десния уклон? Безусловно, има. Риков даде пример с Шатуновски, който се е изказвал против строежа на Днепрострсьй. Не може да има съмнение, че Шатуновски е допуснал десен уклон, уклон към открит опортюнизъм. Но аз мисля все пак, че Шатуновски не е типичен за характеристиката на десния уклон, за характеристиката на неговата физиономия. Аз мисля, че тук палмата на първенството трябва да се отстъпи на Фрумкин (С мя х). Имам предвид неговото първо писмо (юни 1928 г.) и после неговото второ писмо, раздадено тук на членовете на ЦК и на ЦКК (ноември 1928 г.).

Да разгледаме двете тези писма. Да вземем „основните положения“ на първото писмо.

1) *„Селото, с изключение на неголяма част от бедняците, е настроено против нас.“* Вярно ли е това? Ясно е, че не е вярно. Ако беше вярно, у нас не би останал и помен от спойката. А пък от юни (писмото е писано през юни) измина вече почти половин година и всеки, който не е сляп, вижда, че спойката между работническата класа и основните селски маси си остава и крепне. Защо пише Фрумкин тази несъобразност? За да поизплаши партията и да я направи отстъпчива по отношение на десния уклон.

2) *„Лицията, възприета в последно време, доведе основните маси на средняка до безнадеждност, до безперспективност.“* Вярно ли е това? Съвсем невярно. Ясно е, че ако ние през пролетта на тази година имахме стопанска безнадеждност и безперспективност на основните средняшки маси, среднякът не би разширявал площта на пролетните култури във всички главни райони на зърненото производство. У нас пролетната сеитба се провежда и през април—май. А пък писмото на Фрумкин е писано през м. юни. Кой е основният доставчик на хлебни продукти у нас, при Съветската власт? Държавата и свързаната с нея кооперация. Ясно е, че ако средняшките маси страдаха от стопанска безперспективност,

ако те се намираха в състояние на „разединение“ със Съветската власт, те не биха разширявали площта на пролетните култури за угода на държавата като основен доставчик на зърнените храни. Фрумкин говори явна несъобразност. И тук Фрумкин се старее да поизплаши партията с „ужасите“ на безперспективността, за да я направи отстъпчива по отношение на неговата, Фрумкин-овата гледна точка.

3) *„Трябва да се върнем към XIV и XV конгрес.“* Че XV конгрес е намесен тук ни в клин, ни в ръкав, това не подлежи на съмнение. Ядката тук не е в XV конгрес, а в лозунга: „назад към XIV конгрес“. А какво значи това? Това значи да са откажем от „засилване настъплението срещу кулака“ (виж резолюцията на XV конгрес). Говоря това не за да отрека XIV конгрес. Говоря това, защото със своя призив да се върнем към XIV конгрес Фрумкин отрича крачката напред, която партията направи от XIV до XV конгрес, и отричайки тази крачка напред, той тегли партията назад. Юлският пленум на ЦК се изказа по този въпрос. Той направо заяви в своята резолюция, че хората, които се опитват да заобиколят решенията на XV конгрес — „да развиваме по-нататък настъплението срещу кулаците“, — „изразяват буржоазните тенденции в нашата страна“. Ще кажа направо на Фрумкин, че когато Политбюро формулираше този пункт от резолюцията на юлския пленум, имаше предвид Фрумкин и неговото първо писмо.

4) *„Максимално подпомагане на бедните селяни, които навлизат в колективите.“* Максимална помощ на бедните селяни, които навлизат в колективите или даже не навлизат, ние всякога сме оказвали според силите и възможностите. В това няма нищо ново. Новото в решенията на XV конгрес в сравнение с XIV конгрес се състои не в това, а в обстоятелството, че XV конгрес постави всемерното развитие на колхозното движение като една от най-важните задачи на деня. Говорейки за максимална помощ на бедните селяни, които навлизат в колективите, Фрумкин всъщност се отклонява, изплъзва от задачата на партията за всемерно развиване на колхозното движение, поставена от XV конгрес. Всъщност Фрумкин е

против разгръщането на работа по усилване на социалистическия сектор в селото по линията на колхозите.

5) *„Да не се разширяват совхозите ударно и свръхударно.“* Фрумкин не може да не знае, че ние едва започваме да работим сериозно за разширяването на старите совхози и за създаването на нови. Фрумкин не може да не знае, че ние даваме за това дело много по малко средства, отколкото би следвало да дадем, ако бихме имали за тази цел известни резерви. Думите „ударно и свръхударно“ са приведени тук, за да всеят „ужас“ у хората и да се прикрие с това нежеланието за щогоде сериозно разширение на совхозите. По същество Фрумкин се изказва тук против усилването на социалистическия сектор в селото по линията на совхозите.

Съберете сега всички тези изказани от Фрумкин положения, и вие ще получите букет, който характеризира десния уклон.

Да преминем към второто писмо на Фрумкин. По какво се отличава второто писмо от първото? По това, че то задълбочава грешките на първото писмо. В първото се говореше за безперспективност на средняшкото стопанство. А във второто се говори за „деградация“ на селското стопанство. В първото писмо се говореше да се върнем към XIV конгрес, в смисъл на отслабване настъплението срещу кулака. А във второто писмо се говори, че „ние не трябва да пречим на производството на кулашките стопанства“. В първото писмо не е казано нищо за индустрията. А във второто писмо се развива „новата“ теория да се дава по-малко за индустриалното строителство. Впрочем има два пункта, по които двете писма се покриват: относно колхозите и совхозите — и там, и тук Фрумкин се изказва против разширяването на колхозите и совхозите. Ясно е, че второто писмо е задълбочаване на грешките на първото писмо.

По теорията за „деградацията“ вече говорих. Не може да има съмнение, че тази теория е измислица на буржоазните специалисти, готови да крещят за загиване на Съветската власт. Фрумкин е позволил да бъде напласен от буржоазните специ, които са се загнездили около Народния комисариат на финансите, а сега сам се

опитва да изплаши партията, желаейки да я направи отстъпчива по отношение на десния уклон. Относно колхозите и совхозите също говорихме достатъчно. Затова не заслужава да се повтаря казаното. Да разгледаме останалите два пункта: за кулашкото стопанство и за капиталните вложения в индустрията.

За кулашкото стопанство. Фрумкин казва, че „*ние не трябва да пречим на производството на кулашките стопанства*“. Какво значи това? Това значи да не пречим на кулака да развива своето експлоататорско стопанство. Но какво значи да не пречим на кулака да развива своето експлоататорско стопанство? Това значи да се развържат ръцете на капитализма в селото, да му се даде простор, да му се даде свобода. Получава се старият лозунг на френските либерали: „Лессе фер, лессе пассе“, т. е. не пречете на буржоазията да върши своето дело, не пречете на буржоазията да се развива свободно.

Този лозунг издигаха старите френски либерали през време на френската буржоазна революция, през време на борбата с феодалната власт, която стесняваше буржоазията и не ѝ позволяваше да се развива. Излиза, че ние трябва сега да преминем от *социалистическия* лозунг — „все по-голямо ограничаване на капиталистическите елементи“ (виж тезисите за контролните цифри), към *буржоазнолибералния* лозунг — не стеснявайте развитието на капитализма в селото. Та нима ние мислим да се превърнем от болшевики в буржоазни либерали? Какво общо може да има между този буржоазнолиберален лозунг на Фрумкин и линията на партията?

(Фрумкин: „Др. Сталин, четете и другите пунктове“.) Чета целия пункт: „*Ние не трябва да пречим на производството на кулашките стопанства, като същевременно се борим с тяхната крепостническа експлоатация*“. Какво, уважаеми Фрумкин, да не би да мислите, че втората половина на фразата подобрява работата, а не я влошава? Какво значи борба с крепостническата експлоатация? Та лозунгът за борба с крепостническата експлоатация е лозунг на буржоазната революция против феодално крепостническите или полуфеодалните методи на експлоатация. Ние действително издигдохме този лозунг, когато

вървяхме към буржасна революция, правейки разлика между крепостническата форма на експлоатация, която ние се стремяхме да ликвидираме, и некрепостническата, така наричаната „прогресивна“ форма на експлоатация, която ние не можехме тогава да ограничаваме и унищожим, тъй като буржоазният ред оставаше в сила. Но тогава ние вървяхме към буржоазнодемократическа република. А сега у нас има, ако се не лъжа, социалистическа революция, която държи курс, и не може да не държи курс, към унищожаване на всички форми на експлоатация, включително и на „прогресивните“ форми на експлоатация. Да не би да искате ние от социалистическа революция, която развиваме и движим напред, да се обърнем назад и да се върнем към лозунгите на буржоазната революция? Как можете да дойдете до такива глупости?

По-нататък. Какво значи да не пречим на кулашкото стопанство? Това значи да дадем на кулака свобода. А какво значи да му дадем свобода? Това значи да му дадем власт. Когато буржоазните либерали на Франция искаха от феодалната власт да не пречи на буржоазията да се развива, те изразяваха това в конкретни искания да се даде властта на буржоазията. И те бяха прави. За да се развива както следва, буржоазията трябва да има властта. Значи, ако сме последователни, трябва да кажем: пуснете кулака до властта. Защото трябва да се разбере, че не можем да не стесняваме развитието на кулашкото стопанство, щом отнемем от кулака властта и я съсредоточаваме в ръцете на работническата класа. Ето какви изводи се налагат при четенето на второто писмо на Фрумкин.

За капиталното строителство на индустрията. При обсъждането на контролните цифри ние имахме три цифри: ВСНХ* искаше 825 милиона рубли, Госплан** даваше 750 милиона рубли, а Наркомфин*** се съгласяваше да даде само 650 милиона рубли. Какво решение взе по този въпрос ЦК на нашата партия? Той определи 800 милиона рубли, т. е. точно 150 милиона рубли повече, отколкото

* ВСНХ — Върховен съвет на народното стопанство. *Ред.*

** Госплан — Държ. планова комисия. *Ред.*

*** Наркомфин — Народен комисариат на финансите. *Ред.*

предлагаше Наркомфин. Разбира се, няма нищо чудно в това, че Наркомфин даваше по-малко: скъперничеството на Наркомфина е известна на всички, той не може да не скъпи средствата. Но въпросът сега не е в това. Въпросът е там, че Фрумкин държи за цифрата 650 милиона не от съображение да се скъпят средствата, а въз основа на новоизкалъпената теория „за възможностите“, твърдейки във второто си писмо и в специална статия в печатния орган на Наркомфин, че ние сигурно *ще влошим положението на нашето стопанство; ако отпуснем на ВСНХ за капитално строителство повече от 650 милиона рубли.* А какво значи това? Това значи, че Фрумкин е против запазването на сегашния темп на развитие на индустрията, като очевидно не разбира, че понижаването на този темп действително би влошило положението на цялото наше народно стопанство.

Съединете сега тези два пункта във второто писмо на Фрумкин, пункта за кулашкото стопанство и пункта за капиталното строителство на индустрията, прибавете към това теорията за „деградацията“ — и вие ще получите физиономията на десния уклон.

Вие искате да знаете какво е десният уклон и как изглежда той? Четете двете писма на Фрумкин, изучавайте ги и ще разберете.

Така стои въпросът за физиономията на десния уклон.

Но тезисите говорят не само за десен уклон. Те говорят още и за така наречения „ляв“ уклон. Какво е това „ляв“ уклон? Съществува ли в нашата партия действително така нареченият „ляв“ уклон? Имаме ли в партията антисредняшки тенденции, както се казва в нашите тезиси, свръхиндустриалистски тенденции и т. н.? Да, имаме. Към какво се свеждат те? Те се свеждат към уклон по посока на троцкизма. Още юлският пленум говори за това. Имам предвид известната резолюция на юлския пленум за политиката относно събирането на храните, където се говори за борба на два фронта: против онези, които теглят назад от XV конгрес — това са десните, — и против онези, които искат да превърнат изключителните мерки в постоянен курс на партията — това са „левите“, тенденцията към троцкизма.

Ясно е, че в нашата партия има елементи на троцкизъм и тенденция към троцкистката идеология. Струва ми се, против нашата платформа през време на дискусията пред XV партиен конгрес гласуваха около четири хиляди души (Глас: „Десет хиляди“). Аз мисля, че ако десет хиляди гласуваха против, два пъти по десет хиляди съчувстващи на троцкизма партийни членове не гласуваха никак, тъй като не дойдоха на събранията. Това са същите онези троцкистки елементи, които не излязоха от партията и които, трябва да се предполага, не са се освободили още от троцкистката идеология. Освен това, аз мисля, че част от троцкистите, която след това се откъсна от троцкистката организация и се върна в партията, не е успяла още да се прости с троцкистката идеология и може би също не се отказва да разпространява своите възгледи сред партийните членове. Най-после, налице е фактът за известно възраждане на троцкистката идеология в някои организации на нашата партия. Съединете всичко това заедно и ще получите всички необходими елементи, за да имате в партията уклон към троцкизма.

И то е лесно обяснимо: невъзможно е при наличност на дребнобуржоазна стихия и при натиска на тази стихия върху нашата партия да няма у нас троцкистки тенденции в партията. Едно е да се арестуват и изключат от партията кадрите на троцкистите. Друго е да се ликвидира идеологията на троцкизма. Това ще бъде трудно. И ние казваме: където има десен уклон, там трябва да има и „ляв“ уклон. „Левият“ уклон е сянката на десния уклон. Ленин, имайки предвид отзивистите, казваше, че „левите“ са същите меншевики, само че наопаки. Това е напълно правилно. Същото трябва да се каже и за сегашните „леви“. Хората, които се отклоняват по посока на троцкизма, са по същество също така десни, само че наопаки, десни, които се прикриват с „леви“ фрази.

Отук борбата на два фронта, и против десния уклон, и против „левия“ уклон.

Някои могат да кажат: ако „левият“ уклон е по същество същото, каквото е и десният опортюнистически уклон, каква е разликата между тях и къде са тук

всъщност двата фронта? Всъщност, ако победата на десните означава увеличение шансовете за реставрация на капитализма, а победата на „левите“ води към същите резултати, то каква е разликата между тях и защо едните се наричат десни, другите — „леви“? И ако между тях има разлика, в какво се състои тя? Не е ли вярно, че двата уклона имат един социален корен, че и двата са дребнобуржоазни уклони? Не е ли вярно, че и двата тези уклона, в случай че победят, водят към едни и същи резултати? Каква е разликата между тях?

Разликата се състои в това, че те имат различни платформи, различни искания, подходът и похватите им са различни.

Например, ако десните казват: *„Не трябваше да се строи Днепрострой“*, а „левите“, напротив, възразяват: *„Какво е за нас един Днепрострой, дайте ни всяка година по един Днепрострой“* (смях) — то трябва да се признае, че разлика между тях очевидно има.

Ако десните казват: *„Не закачайте кулака, дайте му свободно да се развива“*, а „левите“, напротив, възразяват: *„Бий не само кулака, но и средняка, защото той е също такъв ч стени собственик, както и кулакът“* — трябва да се признае, че разлика очевидно има.

Ако десните казват: *„Настъпиха трудности, не е ли време да спрем“*, а „левите“, напротив, възразяват: *„Какво са за нас трудностите, плюем ние на нашите трудности — да летим с велички сили напред“* (Смях) — то трябва да се признае, че разлика очевидно има.

Ето ви картината на специфичната платформа и специфичните похвати на „левите“. С това всъщност се обяснява, че „левите“ понякога успяват да примамят към себе си част от работниците с помощта на гърмещи „леви“ фрази и да се представят за най-решителни противници на десните, макар целият свят да знае, че социалните корени на „левите“ са същите, както и тези на десните, и те нерядко влизат в съглашение, в блок с десните за борба против ленинската линия.

Ето защо за нас, ленинците, борбата на двата фронта — както против десния уклон, така и против „левия“ уклон — е задължителна.

Но ако троцкистката тенденция представлява „ляв“ уклон, не значи ли това, че „левите“ са по-наляво от ленинизма? Не, не значи. Ленинизмът е *най-лявото* (без кавички) течение в световното работническо движение. Ние, ленинците, влизахме във II Интернационал до периода на започването на империалистическата война като крайна лява фракция на социалдемокрацията. Ние не останахме във II Интернационал и проповядвахме разцепление във II Интернационал затова, защото ние именно като крайна лява фракция не искахме да живеем в една партия с дребнобуржсазните изменници на марксизма, със социалпацифистите и социалшовинистите.

Впоследствие тази тактика и тази идеология легнаха в основата на болшевишките партии в целия свят. В своята партия ние, ленинците, сме *единствените* леви без кавички. Затова ние, ленинците, не сме „леви“ и не сме десни в своята собствена партия. Ние сме партията на марксистите-ленинци. И ние се борим в своята партия не само с онези, които наричаме открито опортюнистически уклонисти, но и с онези, които искат да бъдат „по-леви“ от марксизма, „по-леви“ от ленинизма, прикривайки с „леви“, гърмящи фрази своята дясна опортюнистическа природа.

Всеки ще разбере, че когато хора, които не са се освободили още от троцкистките тенденции, биват наричани „леви“, това трябва да се разбира иронично. Ленин наричаше „левите комунисти“ леви понякога в кавички, понякога без кавички. Но всеки ще разбере, че Ленин ги наричаше леви иронично, подчертавайки с това, че те са леви само на думи, на вид, а на дело представляват дребнобуржоазни десни тенденции.

За какво левичарство (без кавички) на троцкистките елементи може да се говори, ако те вчера още се обединяваха в единен антиленински блок с открито опортюнистическите елементи, свързвайки се пряко и непосредствено с антисъветските слоеве в страната? Нима не е факт, че ние вчера още имахме открит блок на „левите“ и десните против ленинската партия при несъмнената поддръжка на този блок от страна на буржоазните елементи? И нима това не говори, че те, „левите“ и де-

сните, не биха могли да се обединят в един блок, ако нямаха общи социални корени, ако нямаха обща опортюнистическа природа? Блокът на троцкистите се разпадна преди една година. Част от десните, като Шатуновски, напусна блока. Значи десните блокари ще излизат отсега нататък именно като десни, а „левите“ ще прикриват своята дясна природа с „леви“ фрази. Но каква е гаранцията, че „левите“ и десните отново няма да се намерят едни други? (Смях.) Ясно е, че в това отношение няма и не може да има никаква гаранция.

Но ако ние сме за лозунга — борба на двата фронта, не значи ли, че с това ние провъзгласяваме необходимостта от *центризъм* в нашата партия? Какво значи борба на двата фронта? Не е ли това центризъм? Вие знаете, че троцкистите представят работата именно така: има „леви“, това сме, искат да кажат те, „ние“ — троцкистите“, „истинските ленинци“; има „десни“, това са всички останали; има, най-после, „центристи“, които се колебаят между „левите“ и десните. Може ли да се смята за правилен такъв възглед за нашата партия? Ясно е, че не може. Така могат да говорят само хора, у които са се забъркали всички понятия и които отдавна са скъсали с марксизма. Така могат да говорят само хора, които не виждат и не разбират *принципиалната разлика* между социалдемократическата партия от довоенния период, която беше партия на *блок* на пролетарските и дребнобуржоазните интереси, и комунистическата партия, която е *монолитна* партия на революционния пролетариат.

Центризмът не може да се разглежда като пространствено понятие: на едно място седят, да речем, десните, на друго — „левите“, а по средата — центристите. Центризмът е политическо понятие. Неговата идеология е идеология на приспособяването, идеология на подчиняване пролетарските интереси на интересите на дребната буржоазия *в състава на една обща партия*. Тази идеология е чужда и противна на ленинизма.

Центризмът е явление естествено за II Интернационал в периода на довоенното време. Там имаше десни (мнозинство), имаше леви (без кавички) и имаше центристи, цялата политика на които се състоеше в това, да

разкрсяват с леви фрази опортюнизма на десните и да подчинят левите на десните.

В какво се състоеше тогава политиката на левите, ядро на които бяха болшевиките? В решителна борба с центристите, в борба за разцепление с десните (особено след започването на империалистическата война) и в организиране на нов, революционен интернационал от действително левите, действително пролетарските елементи.

Защо можа тогава да се създаде такова разположение на силите вътре във II Интернационал и такава политика на болшевиките в него? Затова, защото II Интернационал беше тогава партия на *блока* на пролетарските и дребнобуржоазните интереси в угода на дребнобуржоазните социалпацифисти, социалшовинисти. Затова, защото болшевиките не можеха тогава да не съсредоточават огъня против центристите, които се опитваха да подчинят пролетарските елементи на интересите на дребната буржоазия. Затова, защото болшевиките бяха длъжни тогава да проповядват идеята за разцепление, тъй като без това пролетариите не биха могли да организират своя собствена монолитна революционно-марксистка партия.

Може ли да се твърди, че в нашата комунистическа партия има също такава разположение на силите и че в нея трябва да се практикува също такава политика, каквато болшевиките практикуваха в партиите на II Интернационал през периода на довоенното време? Ясно е, че не може. Не може, тъй като това би значело да не се разбира *принципиалната разлика* между социалдемократията, като партия на *блока* на пролетарските и дребнобуржоазните елементи, и *монолитната* комунистическа партия на революционния пролетариат. Там (у социалдемократията) имаше една класова основа на партията. Тук (у комунистите) има съвсем друга основа на партията. Там (у социалдемократията) центризмът беше естествено явление, тъй като партия на *блока* на разнородни интереси не може без центристи, и болшевиките бяха длъжни да поддържат линия на разцепление. Тук (у комунистите) центризмът е безпредметен и несъвместим с ленинската партийност, тъй като комунистическата

партия е *монолитна* партия на пролетариата, а не партия на блок между разнородни класови елементи.

И тъй като господстващата сила в нашата партия е най-лявото течение в световното работническо движение (ленинците), то политиката на разцепление в нашата партия няма и не може да има никакво оправдание от гледна точка на ленинизма (Г л а с: „Разцеплението в партията възможно ли е у нас или не?“). Става дума не за възможност на разцепление, а за това, че политика на разцепление в нашата монолитна ленинска партия не може да бъде оправдана от гледна точка на ленинизма.

Който не разбира тази принципиална разлика, той влиза в противоречие с ленинизма, той скъсва с ленинизма.

Ето защо аз мисля, че само хора, които са изгубили ума си и са забравили последните остатъци от марксизъм, могат сериозно да твърдят, че политиката на нашата партия, политиката на борба на двата фронта, е центристка политика.

Ленин всякога водеше борба на два фронта в нашата партия както против „левите“, така и против явно меншевишките уклони. Прегледайте брошурата на Ленин „Левичарството“ — детската болест на комунизма“, хвърлете поглед на историята на нашата партия, и вие ще разберете, че нашата партия растеше и крепнеше в борба с двата уклона — и с десния, и с „левия“. Борба с отзовистите и с „левите“ комунисти, от една страна, борба с открито опортюнистическия уклон до Октомврийската революция, през време на Октомврийската революция и след нея, от друга страна — ето какви фази премина нашата партия в своето развитие. На всички са известни думите на Ленин, че ние трябва да водим борба както с открития опортюнизъм, така и с „левите“ доктринери.

Значи ли това, че Ленин беше центрист, че той водеше центристка политика? Ясно е, че не значи.

Какво представляват тогава нашите десни и „леви“ уклонисти?

Колкото се отнася до десния уклон, той, разбира се, не е това, което беше опортюнизмът на социалдемократите от довоенния период. Уклонът към опортюнизъм

още не е опортюнизъм. Ние знаем как Ленин разясняваше навремето понятието уклон. Уклонът в дясно — това е нещо такова, което още не се е изляло в опортюнизъм и което може да се изправи. Ето защо не трябва да се отъждествява уклонът в дясно със завършения опортюнизъм.

Колкото се отнася до „левия“ уклон, той представлява нещо право противоположно на онова, което представляваха от себе си крайните леви в II Интернационал от довоенния период, т. е. болшевиките. „Левите“ уклонисти не само не са леви без кавички, но те по същество са същото, каквото са и десните уклонисти, само с тази разлика обаче, че безсъзнателно прикриват своята действителна природа с „леви“ фрази. Би било престъпление против партията да не се вижда цялата дълбока разлика между „левите“ уклонисти и истинските ленинци, *единствените* леви (без кавички) в нашата партия (Г л а с: „А легализацията на уклоните?“). Ако откритата борба с уклоните е легализация, то трябва да се признае, че Ленин отдавна ги е „легализирал“.

Те, тези уклонисти, и десните, и „левите“, се рекрутират сред най-разнообразните елементи на непролетарските слоеве, елементи, които отразяват натиска на дребнобуржоазната стихия върху партията и разложението на отделни звена на партията. Част от дошлите от други партии; хора с троцкистки тенденции в партията; отломки от минали фракции в партията; бюрократизиращи се (и бюрократизирали се) членове на партията в държавния, стопанския, кооперативния, профсъюзния апарат, които се сдушват с явно буржоазните елементи в тези апарати; заможни членове на партията в нашите селски организации, които се срастват с кулаците, и т. н. и т. н. — такава е подхранващата среда за отклоненията от ленинската линия. Ясно е, че тези елементи не могат да възприемат нищо истински ляво и ленинско. Те могат да отхранят само открито опортюнистически уклони или така наречения „ляв“ уклон, който маскира своя опортюнизъм с леви фрази.

Ето защо борбата на двата фронта е единствено правилната политика на партията.

По-нататък. Правилно ли е казано в тезисите, че наш *основен метод* за борба с десния уклон трябва да бъде методът на разгърнатата идеологическа борба? Аз мисля, че е правилно. Добре би било тук да припомним опита от борбата с троцкизма. С какво почнахме ние борбата срещу тях? Може би с организационни изводи? Разбира се, не! Ние я започнахме с идеологическа борба. Тя се води у нас от 1918 до 1925 г. Още в 1924 г нашата партия и V конгрес на Коминтерна приеха резолюция за троцкизма, който характеризираха като дребнобуржоазен уклон. Обаче Троцки влизахе и в нашия ЦК, и в Политбюро. Факт ли е това или не? Факт. Значи ние „търпяхме“ Троцки и троцкистите в състава на ЦК. Защо допускахме ние пребиваването им в състава на ръководните партийни органи? Затова, защото троцкистите по онова време, въпреки разногласията с партията, се подчиняваха на решенията на ЦК и оставаха лоялни. Кога започнахме ние да прилагаме в по-широк мащаб организационни изводи? Само след като троцкистите се организираха във фракция, създадоха свой фракционен център, превърнаха своята фракция в нова партия и започнаха да подбуждат хората към антисъветски демонстрации.

Аз мисля, че в борбата с десния уклон ние трябва да тръгнем по същия път. Десният уклон засега още не може да се разглежда като нещо оформено и кристализирало, макар че той се усилва в партията. Той едва сега се оформява и кристализира. Имат ли десните уклонисти фракция? Аз мисля, че не. Може ли да се каже, че те не се подчиняват на решенията на нашата партия? Аз мисля, че ние нямаме още основания да ги обвиняваме в това. Може ли да се твърди, че десните уклонисти непременно ще се организират в своя фракция? В това аз се съмнявам. Оттук изводът: *основен метод* в борбата с десния уклон трябва да бъде у нас *на дадения стадий* методът на широката идеологическа борба. Това толкова повече е правилно поради това, че сред някои членове на нашата партия съществува обратната тенденция — да започнат борбата с десния уклон не с идеологическа борба, а с организационни изводи. Те направо казват: дайте ни тука 10 или 20 души десни, ние ще ги

разпердушиним за един миг и по този начин ще сложим край на десния уклон. Аз мисля, другари, че такива настроения са неправилни и опасни. Именно, за да не плуваме по течението на такива настроения, а да поставим борбата с десния уклон на правилни релси, е необходимо да кажем ясно и решително, че основен метод на нашата борба с десния уклон на *дадения стадий* е идеологическата борба.

Значи ли това, че ние изключваме всякакви организационни изводи? Не, не значи. Но това несъмнено значи, че организационните изводи трябва да играят тук подчинена роля и ако няма факти на нарушаване партийните решения от страна на десните уклонисти, ние не трябва да ги изхвърляме от тези или онези ръководни организации и учреждения (Г л а с : „А московската практика?“).

Аз мисля, че сред московските ръководни другари нямаше десни. Там имаше неправилно отношение към десните настроения. По-скоро може да се каже, че там имаше примиренческа тенденция. Но не мога да кажа, че в Московския комитет е съществувал десен уклон (Г л а с : „А организационна борба имаше ли?“).

Организационна борба имаше, макар тя да заемаше подчинено място. Тя беше за това, че в Москва стават избори върху базата на самокритиката и районните активисти имат права да сменяват своите секретари (С м я х). (Г л а с : „Нима преизбирания на секретари у нас бяха обявени?“). Никой не забраняваше преизбирането на секретарите. Съществува юнско възвание на ЦК, където на право се казва, че разгръщането на самокритиката може да се превърне в празен звук, ако не бъде осигурено правото на низовите организации да сменяват всеки секретар, всеки комитет. Какво може да възразите против такова възвание? (Г л а с : „Преди партийната конференция?“) Да дори преди партийната конференция.

Аз виждам авгуровска усмивка върху лицата на някои другари. Това не е хубаво, другари. Виждам, че някои от вас имат неудържимо желание по-скоро да смъкнат от постовете едни или други изразители на десния уклон. Но това не е решение на въпроса, драги другари. Раз-

бира се, да се сменя от постове е по-лесно, отколкото да се проведе широка и смислена разяснителна кампания за десния уклон, за дясната опасност и за борбата с нея. Но най-лесното не трябва да се смята, че е и най-доброто. Потрудете се да организирате широка разяснителна кампания против дясната опасност, потрудете се да не жалите времето си за това, и тогава ще видите, че колкото по-широка и по-задълбочена е кампанията, толкова по-зле ще бъде за десния уклон. Ето защо аз мисля, че центърът на нашата борба против десния уклон трябва да бъде идеологическата борба.

Колкото се отнася до Московския комитет, аз не знам какво още може да се добави към онова, което каза на пленума на МК и МКК на ВКП(б) Угланов в своето заключително слово. Той направо заяви:

„Ако си припомним малко историята, ако си припомним как аз в 1925 г. в Ленинград се сражавах със Зиновиев, ще видим, че тогава „побоището“ беше малко по-голямо. Тогава ние се оказахме победители, защото бяхме прави. Сега ни надвиха, защото ние сгрешихме. Това ще бъде полезно.“

Излиза, че Угланов е водил борба сега също така, както водеше навремето борба против Зиновиев. Против кого всъщност той води борба в последно време? Очевидно против политиката на ЦК. Против кого още? На каква база можеше да се води тази борба? Очевидно на базата на примиренството към десния уклон.

Ето защо тезисите напълно правилно подчертават необходимостта да се води борба против примиренството към уклоните от ленинската линия, особено пък против примиренството към десния уклон, която борба е една от днешните задачи на нашата партия.

Най-после, последният въпрос. В тезисите се говори, че ние трябва особено да подчертаем за даденото време необходимостта от борба с десния уклон. Какво значи това? Това значи, че в дадения момент дясната опасност е главната опасност в нашата партия. Борбата с троцкистките тенденции, и при това борба съсредоточена, се води у нас вече десетина години. Резултатът от тази борба е разгромяването основните кадри на троцкизма

Не може да се каже, че борбата с открито опортюнистическия уклон се е водила през последно време също така интензивно. А тя не се води особено интензивно, защото десният уклон се намира у нас още в период на формиране и кристализиране, който се усилва и нараства поради усиляването на дребнобуржоазната стихия, надигнала се във връзка с нашите затруднения по зърнодоставките. Ето защо главният удар трябва да бъде насочен против десния уклон.

Завършвайки своята реч, аз бих желал да отбележа, другари, още един факт, за който тук не се говори и който, според мен, има немаловажно значение. Ние, членовете на Политбюро, ви предложихме своите тезиси за контролните цифри. Аз в речта си защитавах тези тезиси като безусловно правилни. Не говоря за отделните поправки, които могат да бъдат внесени в тези тезиси. Но че в основата си те са правилни и ни осигуряват правилно провеждане на ленинската линия — в това не може да има никакво съмнение. И аз съм длъжен да ви заявя, че тези тезиси са приети от нас в Политбюро единодушно. Аз мисля, че този факт има известно значение, като се имат предвид слуховете, които от време навреме се разпространяват в нашите редове от всякакви недоброжелатели, противници и врагове на нашата партия. Аз имам предвид слуховете, че между нас, в Политбюро, съществува десен уклон, „ляв“ уклон, примиренчество и дявол знае още какво. Нека тези тезиси да послужат като още едно, стотно или сто и първо доказателство, че всички ние в Политбюро сме единни.

Аз бих желал настоящият пленум също така единодушно да приеме тези тезиси за основа (А п л о д и с м е н т и).

*„Правда“ бр. 273,
24 ноември 1928 г.*

**ДО РАБОТНИЦИТЕ НА „КАТУШКА“,
ДО РАБОТНИЦИТЕ НА ЯРЦЕВСКАТА ФАБРИКА
В СМОЛЕНСКА ГУБЕРНИЯ ⁵⁹**

Приветствувам вашето начинание за организиране съревнование за най-добро провеждане изборната кампания за Съветите.

Изборите за Съветите — органите на диктатурата на работническата класа — трябва да бъдат кръвно дело на самите работници.

Вашето участие в изборната кампания не се изчерпва с това, че както трябва, по болшевишки, ще проведете изборите за градски Съвети в своя град.

По-трудна, но не по-малко нужна задача е задачата да вземете непосредствено участие в провеждането на изборната кампания в селото. Резултатът от изборите за Съвети в много голяма степен ще зависи от това, доколко работническата класа от града, ратаите, бедняците от селото ще вземат участие в кампанията, доколко ще окажат своето влияние върху нейния ход, доколко ще поведат след себе си средняците, ще изтласкат на заден план кулаците и ще осигурят по този начин ръководството на работническата класа в селото. Ето защо голямо значение ще има започнатият от вас митинг на призив, едни към други, който вдига работниците за широко участие в изборната кампания.

Желая ви успех.

И. Сталин

**ДО РАБОТНИЦИТЕ НА ЗАВОДА
„ЧЕРВЕН ПРОФИНТЕРН“**

гр. Бежица

Братски привет на работниците от завода „Червен профинтерн“. Приветствувам ви с приемането на призива на работниците от „Катушка“ и Ярцевската фабрика. Желая ви успех в провеждането на кампанията за избиране на Съвети. Моля да ме извините, че нямам възможност да посетя вашия завод.

И. Сталин

29 ноември 1928 г.

*„Правда“ бр. 278,
30 ноември 1928 г.*

**ПО СЛУЧАИ ДЕСЕТГОДИШНИНАТА НА ВОЕННАТА
АКАДЕМИЯ НА РККА „ФРУНЗЕ“**

Сърдечен привет на военната академия „Фрунзе“ в
деня на нейния десетгодишен юбилей.

Желая ѝ успех и по-нататъшно процъфтяване.

Сталин

*„Правда“ бр. 286,
9 декември 1928 г.*

ЗА ДЯСНАТА ОПАСНОСТ В ГЕРМАНСКАТА КОМПАРТИЯ

Реч на заседанието на Президиума на ИККИ

19 декември 1928 г.

Другари! Предвид на това, че др. Молотов вече изложи тук гледището на делегацията на ВКП(б), аз имам да кажа само няколко думи. Смятам да засегна три въпроса, разкрили се в процеса на разискванията, и то леко.

Тези въпроси са: проблемата за капиталистическата стабилизация, проблемата за класовите боеве на пролетариата във връзка с разклащащата се стабилизация и проблемата за германската компартия.

Трябва със съжаление да констатирам, че по всички тези три въпроса Ембер-Дро и Серра — и двамата те затънаха в блатото на боязливия опортюнизъм. Наистина, Ембер-Дро се изказа сега само по формални въпроси. Но аз имам предвид неговата принципиална реч на заседанието на Политсекретариата на ИККИ, където се обсъждаше въпросът за десните и за примиренците в германската компартия. Аз мисля, че тази именно реч представлява идеологическата основа на позицията, която зае на това заседание малцинството на президиума на ИККИ. Ето защо не може да се отмени с мълчание принципиалната реч на Ембер-Дро в заседанието на Политсекретариата на ИККИ.

Аз казах, че Ембер-Дро и Серра попаднаха в блатото на боязливия опортюнизъм. Какво значи това? Това значи, че освен откритият опортюнизъм съществува и прикрит опортюнизъм, който се бои да покаже истинското си лице. Това е именно опортюнизмът на примирен-

чество по отношение на десния уклон. Примиренчеството е боязлив опортюнизъм. Аз трябва, повтарям, със съжаление да констатирам, че двамата наши другари са попаднали в блатото на боязливия опортюнизъм.

Позволете да покажа това с няколко факти.

I

ПРОБЛЕМАТА ЗА КАПИТАЛИСТИЧЕСКАТА СТАБИЛИЗАЦИЯ

Коминтернът изхожда от това, че сегашната капиталистическа стабилизация е стабилизация временна, нетрайна, колеблива, гнила, която все повече ще се разклаща в хода на по-нататъшното развитие на капиталистическата криза.

Това ни най-малко не противоречи на общоизвестния факт, че капиталистическата техника и рационализация растат. Нещо повече, именно на базата на този растеж се разкрива вътрешната гнилост и несъстоятелност на стабилизацията.

А какво ни каза Ембер-Дро в своята реч в Политсекретариата на ИККИ? Той напълно отрича там колебливостта и нетрайността на стабилизацията. Той направо заявява в своята реч, че „VI световен конгрес фактически осъди общата разтегливост на формулировката — гнила, колеблива и т. н. стабилизация“. Той направо заявява, че в известния тезис на VI конгрес за третия период няма нито дума за колебливост на стабилизацията. Може ли да се смята за правилно това твърдение на Ембер-Дро? Не, не може. Не може, тъй като VI конгрес на Коминтерна твърди нещо правопротивоположно на онова, за което приказва в своята реч Ембер-Дро. VI конгрес на Коминтерна в пасажа за третия период направо казва, че

„този период (т. е. третият период *И. Ст.*) неизбежно води през по-нататъшното развитие на противоречията на капиталистическата стабилизация към по-нататъшно разклащане* на капиталистическата стабилизация и към рязко изостряне на общата криза на капитализма“⁶⁰

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

Обърнете внимание — „по-нататъшно разклащане на стабилизацията“ ... Какво значи това? Това значи, че стабилизацията вече е колеблива и нетрайна, че тя в условията на третия период ще продължава да се разклаща още повече. А Ембер-Дро си позволява да се гаври над всички онези, в това число и над германската компартия, които заявяват, че стабилизацията е колеблива и гнила, които заявяват, че сегашната борба на работническата класа подкопава и разлага капиталистическата стабилизация. Над кого се гаври Ембер-Дро? Ясно е, че над решенията на VI конгрес.

Излиза, че Ембер-Дро под вида на защита решенията на VI конгрес на Коминтерна *ревизира* на дело тези решения, смъквайки се по този начин до опортюнистическото разбиране на стабилизацията.

Така стои работата с формалната страна на въпроса.

Да преминем сега към разглеждане на въпроса по същество. Ако не можем да наречем сегашната стабилизация нито колеблива, нито гнила, нито нетрайна, то каква е тя в края на краищата? Остава едно — да я признаем за трайна и във всеки случай крепнеща стабилизация. Но ако ние имаме работа с крепнеща стабилизация на капитализма, то към какво се свежда тогава така наречената изостряща се и задълбочаваща се криза на световния капитализъм? Не е ли ясно, че за задълбочаване на капиталистическата криза тук не остава място? Не е ли ясно, че Ембер-Дро се е заплел в собствените си противоречия?

По-нататък. Ленин казваше, че развитието на капитализма в условията на империализма представлява двустранен процес: от една страна, растеж на капитализма в някои страни, от друга страна — *загиване* на капитализма в други страни. Правилен ли е този тезис на Ленин? И ако той е правилен, не е ли ясно, че капиталистическата стабилизация не може да не бъде гнила?

Най-последно, няколко думи за редица известни на всички факти.

Имаме такива факти като отчаяните схватки на империалистическите групи за пазари за пласмент на стоки, за пазари за износ на капитал.

Ние имаме такива факти като изострянето на противоречията между двата гиганта на империализма, между Америка и Англия, които се стараят да въвлекат в своята орбита всички други държави.

Най-после, имаме такива факти като съществуването на Съветския съюз, растежа и преуспяването на Съветския съюз във всички области на строителството, и в икономическата, и в културно-политическата сбласт — на Съветския съюз, самото съществуване на който, да не говорим за неговия растеж, разклаща и разлага самите основи на световния капитализъм.

Как могат марксисти, ленинци, комунисти да твърдят след всичко това, че капиталистическата стабилизация не е колеблива и гнила, че тя не се разклаща от самия ход на нещата с всяка измината година, с всеки изминат ден?

Досеща ли се Ембер-Дро, а след него и Серра, в какво блато те попадат?

С тази грешка са свързани останалите грешки на Ембер-Дро и Серра.

II

ПРОБЛЕМАТА ЗА КЛАСОВИТЕ БОЕВЕ НА ПРОЛЕТАРИАТА

Също така погрешна е позицията на Ембер-Дро и по въпроса за класовите боеве на пролетариата в капиталистическите страни, за техния характер, за тяхното значение. От речта на Ембер-Дро на заседанието на Политсекретариата произтича, че борбата на работническата класа, нейните стихийни схватки с капиталистите имат, общо взето, само отбранителен характер, че ръководството на тази борба от комунистическите партии трябва да протича само в рамките на съществуващите реформистки профсъюзи.

Правилно ли е това? Не, не е правилно. Да твърдиш това — значи да се влачиш в опашката на събитията. Ембер-Дро забравя, че борбата на работническата класа се води сега на базата на *разклащащата се* стабилизация, че боевете на работническата класа често имат характер на насрещни боеве, на контранастъпление

и пряко настъпление против капиталистите. Ембер-Дро не вижда нищо ново в боевете на работническата класа през последния период. Той не вижда такива факти като всеобщата стачка в Лодз, икономическите стачки за подобряване условията на труда във Франция, Чехословакия, Германия, могъщата мобилизация на пролетарските сили в Германия, в боевете на металиците против локаута и т. н.

За какво говорят тези и подобните на тях факти, за какво сигнализират те? За това, че в недрата на капиталистическите страни нарастват предпоставките на нов революционен подем на работническото движение. Това именно е новото, което Ембер-Дро и Серра не виждат, не забележават и което въобще никога не ще бъде забелязано от другари, привикнали да гледат не напред, а назад.

И какво значи да гледаш назад, а не напред? Това значи да се влачиш в опашката на събитията, значи да не виждаш новото в събитията и да бъдеш заварен от тях неподготвен. Това значи отказване от ръководната роля на комунистическите партии в работническото движение. Поради това именно претърпя неуспех ръководството на германската компартия по време на революцията през 1923 г. Ето защо, който не иска да повтаря грешките на 1923 година, той трябва да буди мисълта на комунистите и да ги зове напред, той трябва да подготвя масите за настъпващите боеве, той трябва да вземе всички мерки, за да не се окажат комунистическите партии в опашката на събитията и да не бъде работническата класа заварена от тях неподготвена.

Крайно странно е, че Ембер-Дро и Серра забравят за това.

В периода на рурските боеве германските комунисти констатираха известния факт, че неорганизираните работници се оказаха по-революционни от организираните в профсъюзите. Ембер-Дро е възмутен от това и твърди, че това не можело да бъде. Странно нещо! Защо не можело да бъде? В Рур има около един милион работници. От тях в профсъюзите са организирани около двеста хиляди. Профсъюзите се ръководят от бюрократи-рефор-

мисти, свързани чрез всички нишки с класата на капиталистите. Какво чудно има в това, че неорганизираните работници се оказаха по-революционни от организираниите? Та няма може да бъде иначе?

Аз бих могъл да ви разкажа из историята на революционното движение в Русия по „удивителни“ факти. У нас често се е случвало масите да се окажат по-революционни от своите (някои) комунистически вождове. Това е добре известно на всички руски болшевици. От това именно изхождаше Ленин, когато казваше, че трябва не само да учим масите, но и *да се учим от масите*. Трябва да се удивляваме не на тези факти, а на това, че Ембер-Дро не разбира тези прости неща из областта на революционната практика.

Същото трябва да се каже за Серра. Той не одобрява това, че германските комунисти в борбата за организиране на локаутираниите механици излязоха из рамките на съществуващите профсъюзи и разклатиха тези рамки. Той вижда в това нарушение на постановленията на IV конгрес на Профинтерна⁶¹. Той уверява, че Профинтерн указал на комунистите да работят само вътре в профсъюзите. Това е глупост, другари! Нищо подобно. Профинтерн не е указвал. Да се говори така — това значи да се обрече компартията на ролята на пасивен зрител на класовите боеве на пролетариата. Да се говори така — това значи да се погребее идеята за ръководната роля на компартията в работническото движение.

Заслугата на германските комунисти се състои именно в това, че те не позволиха да бъдат изплашени от брътвежите за „профсъюзните рамки“ и прекрачиха тези рамки, организирайки борбата на неорганизираните работници против волята на профбюрократите. Заслугата на германските комунисти се състои именно в това, че те търсеха и напипаха нови форми на борба и организация на неорганизираните работници. Възможно е те да са извършили при това редица несъществени грешки. Но новото дело никога не може без грешки. От това, че ние трябва да работим в реформистките профсъюзи, стига само тези профсъюзи да са масови организации — от това съвсем не следва, че ние трябва да

ограничаваме своята масова работа с работата си в реформистките профсъюзи, че ние трябва да станем роби на нормите и изискванията на тези съюзи. Ако реформисткото ръководство се сраства с капитализма (виж резолюциите на VI конгрес на Коминтерна и IV конгрес на Профинтерна), а работническата класа води борба против капитализма, то може ли да се твърди, че борбата на работническата класа, ръководена от компартията, може да мине без известно разчупване на съществуващите реформистки рамки на профсъюзите? Ясно е, че не може да се твърди това, без да се изпада в опортюнизъм. Ето защо напълно възможно е да си представим такава обстановка, при която може да се окаже необходимо създаването на паралелни масови обединения на работническата класа, против волята на продалите се на капиталистите профсъюзни бюрократи. Ние имаме вече такава обстановка в Америка. Напълно възможно е, че към същото ще се развият нещата и в Германия.

III

ПРОБЛЕМАТА НА ГЕРМАНСКАТА КОМПАРТИЯ

Да бъде или не германска компартия, организирана и сплотена, с вътрешна желязна дисциплина — така стои въпросът, другари. Става дума не само за десните или примиренците, а за самото съществуване на германската компартия. Съществува германска компартия. Но наред и вътре в германската компартия съществуват две сили, които разлагат партията отвътре и създават опасност за нейното съществуване. Това е, първо, фракцията на десните, която организира вътре в компартията нова антиленинска партия със свой център, със свои печатни органи и руши ден след ден нейната дисциплина. Това е, второ, групата на примиренците, която усилва със своите колебания фракцията на десните.

Аз няма да доказвам, че фракцията на десните скъсва с марксизма-ленинизма и води отчаяна борба против Коминтерна. Това е вече отдавна доказано. Аз няма да доказвам и това, че групата на примиренците нарушава известното постановление на VI конгрес за систематическа

борба с десните. Това също е отдавна доказано. Тук става дума за това, че не може повече да се търпи подобно положение в германската компартия. Става дума за това, че да се търпят повече такива „порядки“, при които десните тровят атмосферата със социалдемократическа идейна смет и рушат систематически елементарните основи на партийната дисциплина, а примиренците наливат вода във воденицата на десните — това значи да се върви против Коминтерна и да се нарушават елементарните изисквания на марксизма-ленинизма.

Създадо се е такова положение (ако не по-лошо), каквото съществуваше във ВКП(б) в последната фаза на борбата с троцкизма, когато партията и Коминтернът се оказаха принудени да изгонят троцкистите от своите редове. Това виждат сега всички. Не го виждат или се правят, че не го виждат, Ембер-Дро и Серра. Това значи, че те са готови да поддържат и десните, и примиренците, дори с цената на пълно разложение на германската компартия.

Обявявайки се против изключването на десните, Ембер-Дро и Серра се позовават на известното постановление на VI конгрес, че десните уклони трябва да се преодоляват чрез идеологическа борба. Това е напълно вярно. Но тези другари забравят, че постановленията на VI конгрес съвсем не ограничават борбата на комунистическите партии против дясната опасност в рамките на мерки от идеологически характер. Говорейки за мерките на идеологическата борба с отклоненията от ленинската линия, VI конгрес на Коминтерна в своята резолюция по доклада на Бухарин заявява същевременно, че

„това не само не изключва, но и предполага всемерно укрепване на желязната вътрешно-партийна дисциплина, безусловно подчинение малцинството на мнозинството, безусловно подчинение нижестоящите органи, а също така и другите партийни организации (фракцията в парламента, фракцията в профсъюзите, пресата и т. н.) на ръководещите партийни центрове“^{*62}.

Крайно странно е, че Ембер-Дро и Серра забравят за този тезис в резолюцията на VI конгрес на Коминтерна. Крайно странно е, че всички примиренци — и

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

онези, които смятат себе си за примиренци, и онези, които отхвърлят от себе си това звание — систематически забравят в своите позовавания на резолюцията на VI конгрес за този важен тезис на Комунистическия интернационал.

Какво трябва да се прави, ако вместо всемерно укрепване на желязната вътрешно-партийна дисциплина ние имаме в германската компартия въпиющи факти на най-безцеремонно нарушаване на всякаква дисциплина както от страна на десните, така и отчасти от страна на някои примиренци? Може ли да се търпи по-нататък такова положение?

Какво трябва да се направи, ако вместо безусловно подчинение на по-долу стоящите органи, фракциите в профсъюзите и някои органи на партийния печат спрямо ръководния партийен център ние имаме в германската компартия въпиющи факти на най-грубо нарушаване на това изискване на VI конгрес на Коминтерна от страна на десните и отчасти от страна на някои примиренци?

Може ли да се търпи по-нататък това положение?

Известни ви са условията за приемане в Коминтерна, утвърдени на II конгрес⁶³. Говоря за 21 условия. В първа точка на тези условия се казва, че „периодичният и непериодичният печат и всички партийни издателства трябва да бъдат *всецяло подчинени на Централния комитет на партията**, независимо от това, дали в дадения момент партията като цяло е легална или нелегална“. Вие знаете, че дясната фракция има на свое разположение два печатни органа. Вие знаете, че тези печатни органи не искат и да чуят за каквото и да било подчинение на Централния комитет на германската компартия. Пита се, може ли да се търпи по-нататък такова безобразие?

В 12 точка на 21 условия се говори за това, че партията трябва да бъде „организирана по най-централизиран начин“, че в нея трябва „да господствува *желязна дисциплина, граничеща с военната дисциплина**“. Вие знаете, че десните в германската компартия не искат да признават нито желязна, нито каквато и да било друга

* Курсивът е мой. *И. Ст.*

дисциплина освен собствената, фракционната дисциплина. Пита се, може ли да се търпи по-нататък това безобразие?

Или може би вие ще кажете, че условията, утвърдени от II конгрес на Коминтерна, не са задължителни за десните?

Ембер Дро и Серра крещат тук за мними нарушители на решенията на Комунистическия интернационал. Сега ние имаме в лицето на десните истински (а не мними) нарушители на самите основи на Комунистическия интернационал. Защо те мълчат? Не затова ли, че под вида на словесна защита на решенията на Коминтерна те искат да прокарат защита на десните и ревизиране на тези решения?

Особено интересно е заявлението на Серра. Той се кръсти и кълне, че е против десните, против примиренците и т. н. Но какъв извод прави той от това? Вие мислите, че прави извод за борба с десните и примиренците? Нищо такова! От това той прави крайно странния извод, че трябва, според неговото мнение, да се реорганизира съществуващото Политбюро на ЦК на германската компартия.

Вие само помислете: Политбюро на ЦК на ГКП води решителна борба с дясната опасност и с колебанията на примиренците; Серра е за борба с десните и примиренците; *поради това* Серра предлага да не се засягат десните и примиренците, да се отслаби борбата с десните и примиренците и да се измени съставът на Политбюро на ЦК на ГКП в духа на примиренчеството. Това се нарича „извод“!

Да ме прости Серра, ако аз кажа тук без заобикалки, че неговата позиция по дадения въпрос напомня позицията на провинциалните адвокати, които се мълчат да представят бялото за черно, а черното за бяло. Това именно се нарича у нас адвокатска защита на опортюнистическите елементи.

Серра предлага да се реорганизира Политбюро на ЦК на ГКП, т. е. да се извадят от там някои хора и да се вкарат други, да се заменят с други. Защо Серра не казва направо и открито — с кого да се заменят (Серра: „С онези, които искаше VI конгрес на Коминтерна“). Но

VI конгрес съвсем не е предлагал реабилитиране на примиренците. Напротив, той ни задължава да водим системна борба с примиренството и именно защото примиренците не изпълниха това задължение, именно затова ние имаме след VI конгрес известното решение на Президиума на ИККИ от 6 октомври 1928 г. за десните и примиренците. Серра мисли да поеме ролята на единствен тълкувател на решенията на VI конгрес. Такава претенция на Серра в никакъв случай не може да се смята за обоснована. Тълкувател на решенията на VI конгрес е Изпълксмът на Коминтерна и неговият Президиум. Аз виждам, че Серра не е съгласен с решенията на Президиума на ИККИ от 6 октомври, макар той да не е заявявал това направо.

А какъв е изводът? Изводът е един: позицията на Ембер Дро и Серра по въпроса за германската компартия е позиция на боязлива, адвокатска защита на десните против ГКП и Коминтерна.

IV

ДЕСНИТЕ В ГКП И ВЪВ ВКП(б)

Аз узнах днес от речите на някои оратори, че някои германски примиренци се позовават за свое оправдание на моята реч на ноемврийския пленум на ЦК на ВКП(б)* по въпроса за методите на борбата с десните елементи. Както е известно, в своята реч (тя е публикувана) аз твърдях, че *на дядения стадий* от развитието на борбата с дясната опасност във ВКП(б) основен метод на борба е идеологическата борба, което не изключва прилагането на организационни изводи в отделни случаи. Аз обосновавах този тезис с това, че десните във ВКП(б) още не са кристализирали, не представляват групировка или фракция и не са дали още нито един случай на нарушаване или неизпълнение решения на ЦК на ВКП(б). Аз твърдях в своята реч, че ако десните преминават на позицията на фракционната борба и започнат да нарушават решенията на ЦК на ВКП(б), с тях ще бъде постъпено

* Виж настоящия том, стр. 209—246 *Ред.*

така, както постъпихме с троцкистите през 1927 г. Мисля, че е ясно. Не е ли глупаво след това да се позовават на моята реч като на аргумент в полза на десните в *Германия*, където десните вече са преминали към фракционни методи на борба и систематически нарушават решенията на ЦК на ГКП, или като на аргумент в полза на примиренците в *Германия*, където те не са скъсали още и очевидно не искат да скъсат с *фракцията* на десните? Аз мисля, че човек не може да си представи нищо по-глупаво от такова позоваване. Само хора, които са скъсали с логиката, не могат да разберат цялата дълбочина на разликата, която съществува между положението на десните във ВКП(б) и тяхното положение в ГКП.

И наистина. Десните във ВКП(б) не представляват още фракция и те, безспорно, лоялно изпълняват решенията на ЦК на ВКП(б). Десните в Германия, напротив, вече имат фракция с фракционен център начело и систематически тъпчат с крака решенията на ЦК на ГКП. Не е ли ясно, че методите на борба с десните в *дадения момент* не могат да бъдат еднакви в тези две партии?

По-нататък. У нас в СССР няма социалдемократия, като организирана и сериозна сила, която може да подхранва и стимулира дясната опасност във ВКП(б). В Германия, напротив, покрай компартията съществува по-силна и доста здраво организирана социалдемократическа партия, която подхранва десния уклон в германската компартия и го превръща обективно в своя агентура. Не е ли ясно, че само слепци могат да не забелязват цялото различие на ситуацията в СССР и в Германия?

Най-после, още едно обстоятелство. Нашата партия израсна и укрепна в най-жестоки боеве с меншевиките, които боеве имаха в продължение на няколко години формата на пряка гражданска война с тях. Не забравяйте, че ние, болшевиките, сваляхме в Октомври меншевиките и есерите като ляво крило на контрареволуционната империалистическа буржоазия. С това между другото се обяснява, че никъде, нито в една компартия в света, традициите на борбата против открития опортюнизъм не са до такава степен силни, както във ВКП(б). Доста-

тъчно е да си припомним за московската организация, особено за Московския комитет, където съществуваха известни примиренчески колебания, достатъчно е да си спомним как работниците-партийци в Москва в разстояние на някакви два месеца с един удар изправиха линията на Московския комитет — достатъчно е да си припомним всичко това, за да разберем колко силни са в нашата партия традициите на борбата против открития опортюнизъм.

Може ли да се каже същото за германската компартия? Вие навярно ще се съгласите с мен, че, за съжаление, това не може да се каже. Нещо повече, не може да се отрече, че компартията в Германия далеч още не се е освободила от социалдемократическите традиции, които подхранват дясната опасност в ГКП.

Ето ви условията в Германия и условията в СССР, които говорят, че различието в условията диктува различие в методите на борбата с дясната опасност във ВКП(б) и в ГКП.

Само хора, лишени от елементарния усет на марксиста, не могат да разберат това просто нещо

В комисията на ноемврийския пленум на ЦК на ВКП(б) по изработването на резолюцията⁶⁴ имаше предложение от страна на една група другари да се разпрострат основните положения на резолюцията и върху другите секции на Коминтерна, в това число и върху германската секция. Ние отхвърлихме това предложение, като заявихме, че условията на борбата с дясната опасност в ГКП кардинално се отличават от условията на борбата във ВКП(б).

V

ЗА ПРОЕКТИТЕ НА ЗАТВОРЕНОТО И ОТВОРЕНОТО ПИСМО

Две думи относно проектите за резолюции, внесени от комисиите на ИККИ. Серра смята, че тези проекти имат характер на провинциални резолюции. Пита се, защо? Излиза, че затова, защото в проекта на отвореното писмо няма анализ на политическата обстановка, която поражда дясната опасност.

Това е смешно, другари. Та:ъв анализ имаме в решенията на VI конгрес. Нужно ли е той да се повтаря? Аз мисля, че не следва да се повтаря. Всъщност ние бихме могли да се ограничим с кратка резолюция за десните, които систематически нарушават решенията на VI конгрес и подлежат поради това на изключване, и за примиренците, които не водят борба против десните и затова заслужават да им бъде направено най-сериозно предупреждение.

Ако обаче ние не се ограничихме с кратка резолюция, то е, за да разясним на работниците същността на десния уклон, да им покажем истинското лице на брандлеровци и талхаймеровци, да им покажем какво представляваха те в миналото и какво представляват сега, да им покажем колко дълго ги щадеше Коминтернът, надявайки се да ги поправи, да покажем колко дълго ги търпяха в своята среда комунистите и защо не бива да се търпи повече съществуването на такива хора в състава на Коминтерна.

Ето защо се получи по-пространен проект на резолюцията, отколкото можеше да се очаква на пръв поглед.

Др. Молотов вече говори тук, че делегацията на ВКП(б) се присъединява към тези проекти на резолюцията. Аз мога само да повтора заявлението на др. Молотов.

„Большевик“ бр. 23—24
1928 г.

ОТГОВОР НА КУЩИСЕВ

Др. Кущисев!

Вашето писмо от 11. XII. 28 г. получих.

Вашият въпрос наглед може да се покаже правилен. В действителност той не издържа никаква критика. Не е трудно да се разбере, че когато Ленин казва — „Съветска власт плюс електрификация е комунизъм“ — с тези думи той не иска да каже нито това, че при комунизма ще има някаква политическа власт, нито това, че щом ние сме се заели сериозно с електрифицирането на страната, то с това вече сме осъществили комунизма.

Какво е искал да каже Ленин с това си изказване? Според мен, той е искал да каже само това, че само Съветска власт е недостатъчно, за да се придвижим към комунизма, че за придвижване към комунизма Съветската власт трябва да електрифицира страната, *като постави цялото народно стопанство на базата на едрото производство*, че Съветската власт е готова да върви по този път, за да достигне до комунизма. Изречението на Ленин означава само *готовността* на Съветската власт да се движи по пътя към комунизма чрез електрификацията.

Ние често говорим, че нашата република е социалистическа. Значи ли това, че ние вече сме осъществили социализма, унищожили сме класите и сме отменили държавата (защото осъщественият социализъм означава отмиране на държавата)? Или значи ли това, че при

социализма ще съществуват още класи, държава и т. н.? Ясно е, че не значи. Имаме ли право в такъв случай да наричаме нашата република социалистическа? Разбира се, имаме. От каква гледна точка? От гледна точка на нашата *решеност* и на нашата *готовност* да осъществим социализма, да унищожим класите и т. н.

Може би, др. Кушисев, вие бихте се съгласили да чуете мнението на Ленин по този въпрос? Ако сте съгласен, то слушайте:

„Не е имало още, струва ми се, такъв човек, който, задавайки си въпроса за икономиката на Русия, да е отричал преходния характер на тази икономика. Нито един комунист не е отричал, струва ми се, и това, че изразът социалистическа съветска република означава решеността на Съветската власт да осъществи прехода към социализма, а съвсем не признаване на новите икономически порядки за социалистически“ (т. XXII, стр. 513).

Мисля, че е ясно.

С комунистически привет *И. Сталин*

28 декември 1928 г.

Печата се за пръв път

ДОКЪДЕ ДОСТИГНАХА

Необходимостта да се постави с най-голяма яснота въпросът за троцкистката нелегална организация се диктува от цялата нейна дейност в последно време, която заставя партията и Съветската власт да се отнасят към троцкистите *принципиално иначе* от начина, по който се отнасяше към тях партията до XV конгрес.

На 7 ноември 1927 г. откритата улична акция на троцкистите беше онзи преломен момент, когато троцкистката организация показва, че тя *скъсва не само с партийността, но и със Съветския режим.*

Тази акция бе предшествувана от цяла редица антипартийни и антисъветски действия: насилственото завладяване на държавно помещение за събрание (МВТУ), организиране на нелегални печатници и т. н. Обаче до XV конгрес партията вземаше по отношение на троцкистката организация все още мерки, които свидетелстваха за желанието на ръководството на партията да поправи троцкистите, да ги накара да признаят своите грешки, да ги накара да се върнат на пътя на партийността. В течение на няколко години, като се почне от дискусиата през 1923 г., партията търпеливо провеждаше тази линия — линията главно на *идеологическата борба.* И даже на XV конгрес на партията ставаше дума за такива именно мерки против троцкистката опозиция, въпреки че троцкистите „от разногласия от тактически характер преминаха към разногласия от *програмен* характер, ревирайки възгледите на Ленин и смъквайки се до позицията на меншевизма“ (Резолюция на XV конгрес).⁶⁵

Годината, изминала от времето на XV конгрес, показва правилността на решението на XV конгрес, който изключи активните дейци на троцкистите от партията. *В течение на 1928 г. троцкистите завършиха своето превръщане от нелегална антипартийна група в нелегална антисъветска организация.* В туй е онова ново, което застави през 1928 г. органите на Съветската власт да вземат репресивни мерки по отношение на дейците на тази нелегална антисъветска организация.

Не могат органите на властта на пролетарската диктатура да допускат в страната на диктатурата на пролетариата да съществува нелегална антисъветска организация, макар и нищожна по броя на своите членове, но притежаваща все пак свои печатници, свои комитети, опитваща се да организира антисъветски стачки, достигаща дотам да подготвя своите привърженици за гражданска война против органите на пролетарската диктатура. Но именно до това достигнаха троцкистите, които някога бяха фракция в партията и сега станаха нелегална антисъветска организация.

Естествено е, че всичко антисъветско, меншевишко, което съществува в страната, всичко това изразява съчувствие към троцкистите и се групира сега около троцкистите.

Борбата на троцкистите против ВКП(б) имаше своята логика и тази логика заведе троцкистите в антисъветския лагер. Троцки започна с това, че съветваше своите съмишленици през м. януари 1928 г. да бият по ръководството на ВКП(б), без да противопоставят себе си на СССР. Обаче по силата на логиката на борбата Троцки достигна до това, че своите удари против ръководството на ВКП(б), против ръководещата сила на пролетарската диктатура, неизбежно насочи против самата диктатура на пролетариата, против СССР, против цялата наша съветска общественост.

С всички средства троцкистите се мъчеха да дискредитират в очите на работническата класа ръководещата в страната партия и органите на Съветската власт. Троцки в директивното си писмо от 21. X. 1928 г., изпратено от чужбина и публикувано не само в печатния

орган на ренегата Маслов, но и в белогвардейски органи („Руль“⁶⁶ и др.), прави клеветнически антисъветски заявления, че съществуващият в СССР строй е „керенщина наопаки“, зове към организиране на стачки, проваляне кампанията на колективните договори и подготвя по същество своите кадри за възможна нова гражданска война.

Други троцкисти направо говорят, че не трябва „да се спиране пред нищо, пред никакви писани и неписани устави“ в подготовката за гражданска война.

Клеветата по отношение на Червената армия и на нейните ръководители, която се разпространява от троцкистите в нелегалния и в чуждестранния ренегатски печат, а чрез него в задграничния белогвардейски печат, свидетелствува, че троцкистите не се спират пред пряко насъскване на международната буржоазия срещу Съветската държава. Червената армия и нейните ръководители се изобразяват в тези документи като армия на бъдещ бонапартистки преврат. При това троцкистката организация се мъчи, от една страна, да разцепи секциите на Коминтерна, да внесе разложение в редовете на Коминтерна, създавайки навсякъде свои фракции, от друга страна — насъсква против СССР и без това враждебните на Съветската държава елементи.

Революционната фраза на троцкистките произведения вече не е в състояние да прикрие контрареволуционната същност на троцкистките призови. На X партиен конгрес Ленин предупреждаваше партията във връзка с кронщадския метеж, че даже „белогвардейците се стремят и умеят да се пребоядисат като комунисти и даже като „по-леви“ от тях, стига само да отслабят и съборят опората на пролетарската революция в Русия“. Пак тогава Ленин привеждаше пример как меншевиките използват разногласията в РКП(б), за да потикват и поддържат фактически кронщадските метежници, есери, белогвардейци, представяйки се, в случай на проваляне на метежа, за привърженици на Съветската власт само с малки уж поправки.⁶⁷ Нелегалната организация на троцкистите доказва напълно, че тя е такъв род замаскирана организация, която концентрира в настоящо време

около себе си всички елементи, враждебни на пролетарската диктатура. Троцкистката организация на дело изпълнява сега същата роля, която на времето изпълняваше в СССР партията на меншевиките в своята борба против Съветския режим.

Подривната работа на троцкистката организация изисква от страна на органите на Съветската власт безпощадна борба против тази антисъветска организация. С това се обясняват онези мерки на ОГПУ, които то взе в последно време за ликвидиране на тази антисъветска организация (арести и изселвания).

Както изглежда, далеч не всички членове на партията си дават ясна сметка, че между бившата троцкистка опозиция въз ВКП(б) и сегашната антисъветска троцкистка нелегална организация извън ВКП(б) *вече лежи непроходима пропаст*. А време е вече да се разбере и усвои тази очевидна истина. Ето защо съвсем недопустимо е онова „либерално“ отношение към дейците на нелегалната троцкистка организация, което понякога проявяват отделни членове на партията. Необходимо е това да се разбере от всички членове на партията. Нещо повече, несбходимо е да се обясни на цялата страна, на широките слоеве на работниците и селяните, че троцкистката нелегална организация е организация антисъветска, организация враждебна на пролетарската диктатура.

Нека онези троцкисти, които стоят на половина път, също да обмислят това ново положение, създадено от техните лидери и от дейността на троцкистката нелегална антисъветска организация.

Едно от двете: или с троцкистката нелегална антисъветска организация против ВКП(б) и против пролетарската диктатура в СССР, или пълно скъсване с антисъветската нелегална организация на троцкистите и пълно отказване от каквато и да било поддръжка на тази организация.

Печата се за пръв път

ГРУПАТА НА БУХАРИН И ДЕСНИЯТ УКЛОН В НАШАТА ПАРТИЯ

Из изказванията на обединеното заседание на Политбюро на ЦК и Президиума на ЦКК на ВКП(б) в края на януари и началото на февруари 1929 г.

(Записано кратко)

Другари! Колкото и да е печално, трябва да констатираме факта на образуването в нашата партия на особена група на Бухарин в състав Бухарин, Томски, Риков. За съществуването на тази група по-рано нищо не беше известно на партията — бухаринци грижливо скривали от партията факта за съществуването на такава група. Но сега това стана известно и очевидно.

Тази група, както се вижда от нейната декларация, има своя особена платформа, която противопоставя на политиката на партията. Тя иска, първо — противно на съществуващата политика на партията, — намаляване на темпа на развитието на нашата индустрия, уверявайки, че сегашният темп на развитие на индустрията бил „гибелен“. Тя иска, второ — също така противно на политиката на партията, — ограничаване изграждането на совхози и колхози, като твърди, че колхозите и совхозите не играят и не могат да играят сериозна роля в развитието на нашето селско стопанство. Тя иска, трето — също против политиката на партията, — установяване на пълна свобода на частната търговия и отказване от регулиращата роля на държавата в областта на търговията, като твърди, че регулиращата роля на държавата прави невъзможно развитието на търговията.

С други думи, групата на Бухарин е десноуклонистка, капитулантска група, която ратува не за ликвидиране на капиталистическите елементи в града и селото, а за тяхното свободно развитие.

Същевременно групата на Бухарин се обявява против изключителните мерки по отношение на кулаците и против „прекомерното“ облагане на кулаците с данъци, като безцеремонно обвинява партията, че тя, прилагайки тези мерки, водела по същество политика на „военно-феодална експлоатация на селяните“. Това смешно обвинение е потрябвало на Бухарин, за да вземе под своя защита кулаците, смесвайки при това и поставяйки в един куп трудовите селяни и кулаците.

Групата на Бухарин иска партията коренно да измени своята политика в духа на платформата на тази група. Тя заявява по-нататък, че ако политиката на партията не бъде изменена, то Бухарин, Риков, Томски ще подадат оставка.

Такива са фактите, установени в хода на разискванията в настоящото обединено заседание на Политбюро на ЦК и Президиума на ЦКК.

Установено е освен това, че Бухарин по поръчение на групата е водил задкулисни преговори с Каменев за организиране блок на бухаринците с троцкистите против партията и нейния ЦК. Очевидно е, че не разчитайки на победа на своята платформа в ЦК на нашата партия, бухаринци са смятали за нужно да организират такъв блок зад гърба на ЦК на партията.

Имало ли е по рано у нас разногласия? Да, имало е. Първото избухване на разногласия се прояви у нас пред юлския пленум на ЦК (1928 г.). Разногласията се отнасяха до същите въпроси: за темпа на развитието на индустрията, за совхозите и колхозите, за пълната свобода на частната търговия, за изключителните мерки против кулаците. Обаче на пленума работата свърши тогава с приемане на единна и обща резолюция по всички тези въпроси. Всички ние смятахме тогава, че Бухарин и неговите привърженици са се отказали от своите грешки и разногласията са ликвидирани с приемането на общата резолюция. На тази почва именно се появи известната декларация, подписана от всички членове на Политбюро (през юли 1928 г.), за единството на Политбюро и липсата на разногласия в него.

Второто избухване на разногласия се прояви у нас пред ноемврийския пленум на ЦК. Статията на Бухарин „Бележки на икономиста“ явно говореше, че в Политбюро не всичко е благополучно, че във всеки случай един от членовете на Политбюро се опитва да ревизира или да „поправи“ линията на ЦК. За нас, за болшинството членове на Политбюро, във всеки случай не подлежеше на съмнение, че „Бележките на икономиста“ са антипартийна еkleктическа статия, която цели забавяне темпа на развитието на индустрията и изменение на нашата политика в селото в духа на известното писмо на Фрумкин. Към това трябва да се прибави въпросът за оставката на Риков, Бухарин и Томски. Работата се състои в това, че Риков, Бухарин и Томски дойдоха тогава в комисията по съставяне на резолюцията за контролните цифри и заявиха, че те подават оставка. Обаче в хода на работата на комисията по контролните цифри всички разногласия бяха така или иначе изчерпани: сегашният темп на развитие на индустрията беше запазен, по-нататъшното разгръщане на совхозно-колхозното строителство беше одобрено, максималното облагане на кулаците беше запазено, регулиращата роля на държавата в областта на търговията също беше запазена, смешните обвинения срещу партията в политика на „военно феодална експлоатация на селяните“ бяха отхвърлени при общия гръмогласен смях на членовете на комисията, оставката на тримата бе оттеглена. Като резултат — общата резолюция за контролните цифри, приета от всички членове на Политбюро. Като резултат — известното решение на Политбюро всички членове на Политбюро да декларират както на ноемврийския пленум на ЦК, така и въвн от него за единството и отсъствието на разногласия в Политбюро.

Можехме ли ние да знаем тогава, че Бухарин, Риков и Томски гласуват за единната резолюция само за пред очи, че те си запазват своите особени пунктове на разногласия с партията, че Бухарин и Томски ще провеждат на дело фактическо отказване от работа във Всесъюзния централен съвет на професионалните съюзи, в Коминтерна, в „Правда“, че в архива на Каменев се

намира някаква „писмена бележка“, от която е ясно, че ние имаме в ЦК особена група със своя платформа, която се опитва да влезе в блок с троцкистите против партията?

Ясно е, че не можехме да знаем.

Сега е ясно за всички, че разногласия съществуват, и разногласия сериозни. Вижда се, че лаврите на Фрумкин не дават сън на Бухарин. Ленин е бил хиляди пъти прав, когато писа на Шляпников още в 1916 г., че Бухарин е „дяволски неустойчив в политиката“⁶⁸. Сега тази неустойчивост се е предала от Бухарин на членовете на неговата група.

Основната беда на бухаринци се състои в това, че у тях съществува вяра, убеждение в делото на облекчаване и развързване ръцете на кулака като средство за разрешаване на нашите хлебни и всякакви други затруднения. Те мислят, че ако облекчим кулака, ако не ограничаваме неговите експлоататорски тенденции, ако му дадем свобода и т. н., затрудненията ще бъдат премахнати и политическото състояние на страната ще бъде подобро. Няма защо и да се говори, че тази наивна вяра на бухаринци в спасителната роля на кулака представлява такава смешна безсмислица, която не заслужава даже да се критикува. Бедата на бухаринци е в това, че те не разбират механиката на класовата борба, не разбират, че кулакът е заклет враг на трудещите се, заклет враг на целия наш строй. Те не разбират, че политиката на облекчаване и развързване ръцете на кулака означава влошаване на цялото политическо състояние на нашата страна, увеличаване шансовете на капиталистическите елементи в страната, загубване от нас на бедните селяни, деморализиране на средния селянин, откъсването му от работническата класа на нашата страна. Те не разбират, че никакво развързване ръцете на кулака не е способно да облекчи нашите хлебни затруднения, защото кулакът все едно доброволно няма да даде зърнени храни при съществуването на политиката на държавни цени на зърнодоставките и на регулиране зърнения пазар от държавните органи, а да се откажем от политиката на държавно регулиране на търговията ние не можем, ако не искаме да подкопаем Съветския

строй, диктатурата на пролетариата. Бедата на бухаринци се състои в това, че те не разбират тези прости и елементарни неща. Да не говорим вече за това, че политиката на развързване ръцете на капиталистическите елементи е абсолютно несъвместима нито теоретически, нито политически с основите на ленинската политика и ленинизма.

Всичко това добре, могат да кажат другарите, а изходът какъв е, какво трябва да се предприеме във връзка с появяването на сцената групата на Бухарин? Относно изхода от създалото се положение повечето от другарите вече се изказаха. Повечето от другарите искат събранието да прояви твърдост и решително да отхвърли оставката на Бухарин и Томски (Риков вече оттегли своята оставка). Повечето от другарите искат обединеното заседание на Политбюро на ЦК и на Президиума на ЦКК да осъди десноопортюнистическата, капитулантска платформа на Бухарин, Томски и Риков, да осъди опита на Бухарин и на неговата група да формира антипартиен блок с троцкистите. Аз изцяло се присъединявам към тези предложения.

Бухаринци не са съгласни с такова решение. Те биха желали да им бъде осигурена свобода на фракционни групировки — противно на партийния устав. Те биха желали да им бъде осигурена свобода да нарушават решенията на партията и на ЦК — въпреки кръвните интереси на партията. Пита се — на какво основание?

У тях излиза така: ако решенията на ЦК не се изпълняват от обикновените членове на партията, те трябва да се наказват с всичката строгост на партийната законност; а ако решенията на ЦК се нарушават от така наречените лидери, да кажем, от членове на Политбюро, то те не трябва не само да се наказват, но и да се подлагат на обикновена критика, защото критиката в този случай се преценява от тях като „дискредитиране“.

Ясно е, че партията не може да застане на тази фалшива гледна точка. Ако ние провъзгласим едни закони за лидерите, а други за „простия народ“ в партията, у нас не ще остане нищо нито от партията, нито от партийната дисциплина.

Оплакват се от „дискредитиране“. Но тези оплаквания са шити с бели конци. Ако Бухарин има право да пише нелепа антипартийна статия като „Бележки на икономиста“, то членовете на партията още повече имат право да критикуват такава статия. Ако Бухарин и Томски си дават право да нарушават постановлението на ЦК, отказвайки се упорито да работят на поверените им постове, то членовете на партията още повече имат право да критикуват подобно тяхно поведение. И ако тсва се нарича „дискредитиране“, то нека ни обяснят как те разбират тогава лозунга за самокритиката, вътрешнопартийната демокрация и т. н.

Казват, че Ленин сигурно би постъпил по-меко, отколкото постъпва сега ЦК по отношение на Томски и Бухарин. Това е съвсем невярно. Сега въпросът стои така, че двама членове на Политбюро систематично нарушават решенията на ЦК, като упорито се отказват да останат на онези постове, които им са дадени от партията, а ЦК на партията, вместо да ги накаже, вече два месеца ги уговаря да останат на своите постове. А как постъпваше Ленин в такива случаи — я си припомнете. Нима не помните, че другарят Ленин заради една мъничка грешка от страна на Томски го прати в Туркестан.

Томски. При благосклонното съдействие на Зиновиев и отчасти твоето.

Сталин. Ако ти искаш да кажеш, че Ленин можеше да бъде убеден в нещо, в което сам той не е бил убеден, това може да предизвика само смях... Я си припомнете, другари, факта например по отношение на Шляпников, когото Ленин предлагаше да изключим от състава на ЦК затова, че той в партийната ядка на ВСНХ критикувал някакъв проект за постановление на ВСНХ.

Кой може да отрича, че сегашните престъпления на Бухарин и Томски, които грубо нарушават постановленията на ЦК и явно формират нова опортюнистическа платформа против партията, много пъти по-лоша от простъпките на Томски и Шляпников в споменатия по-горе случай? А сега ЦК не само не иска изключването на някого от тях от ЦК или командироването на някого в Туркестан, а се ограничава с опити да ги убеди да останат на

своите постове, разобличавайки, естествено, заедно с това тяхната непартийна, а понякога направо антипартийна ориентация. Каква по-голяма мекост ви е нужна?

Не ще ли бъде по-вярно да се каже, че ние, мнозинството в ЦК, се държим по отношение на бухаринците повече либерално и търпимо, че с това ние може би поощряваме неволно тяхната фракционна антипартийна „работа“?

Не е ли дошло време да сложим край на този либерализъм?

Аз предлагам да се одобри предложението на мнозинството от членовете на настоящото събрание и да преминем към следващите въпроси.

Печата се за пръв път

ОТГОВОР НА БИЛ-БЕЛОЦЕРКОВСКИ

др. Бил-Белоцерковски!

Пиша с голямо закъснение. Но по-добре късно отколкото никога.

1) Аз смятам за неправилна самата постановка на въпроса за „десни“ и „леви“ в художествената литература (а значи и в театъра). Понятието „дясно“ или „ляво“ в настоящо време в нашата страна е понятие партийно, собствено — вътрешно-партийно. „Десни“ или „леви“ — това са хора, които се отклоняват в едната или другата страна от чисто партийната линия. Поради това странно би било да се прилагат тези понятия в такава непартийна и несравнено по-широка област като художествената литература, театъра и пр. Тези понятия могат да бъдат още приложими към един или друг партиен (комунистически) кръжок в художествената литература. Вътре в такъв кръжок може да има „десни“ и „леви“. Но да се прилагат те в художествената литература на сегашния етап от нейното развитие, където има най-различни течения, включително и антисъветски и направо контрареволуционни — значи да се поставят нагоре с краката всички понятия. По-правилно би било в художествената литература да се оперира с понятия от *класов* характер, или дори с понятия „съветско“, „антисъветско“, „революционно“, „антиреволюционно“ и т. н.

2) От казаното следва, че аз не мога да считам „головановщината“⁶⁹ нито за „дясна“, нито за „лява“

опасност — тя лежи извън пределите на партийните течения. „Головановщината“ е явление от антисъветски характер. От това, разбира се, не следва, че самият Голованов не може да се поправи, че той не може да се освободи от своите грешки, че той трябва да бъде преследван и гонен дори тогава, когато е готов да скъса със своите грешки, че той трябва да бъде заставен по такъв начин да напусне страната.

Или например „Бег“ на Булгаков, който също не може да се смята за проявление нито на „лява“, нито на „дясна“ опасност. „Бег“ е проява на опит да се предизвика жалост, ако не симпатия, към някои слоеве на антисъветската емиграция, следователно опит да се оправдае или полуоправдае белогвардейското дело. В този вид, в какъвто е, „Бег“ представлява антисъветско явление.

Впрочем, аз не бих имал нищо против постановката на „Бег“, ако Булгаков би прибавил към своите осем съня още един или два съня, където той би изобразил вътрешните социални пружини на гражданската война в СССР, за да могат зрителите да разберат, че всички тези, по своему „честни“ серафими и всякакви приват-доценти се оказаха изхвърлени от Русия не по каприза на болшевиките, а затова, защото те седяха на врата на народа (въпреки своята „честност“), че болшевиките, изгонвайки във тези „честни“ привърженици на експлоатацията, осъществяваха волята на работниците и селяните и постъпваха поради това съвсем правилно.

3) Защо така често поставят на сцената пиесите на Булгаков? Навярно затова, защото *наши* пиеси, годни за поставяне, няма достатъчно. При безрибие даже „Дните на Турбини“ са риба. Не ще и дума, много лесно е да се „критикува“ и да се иска забрана по отношение на непролетарската литература. Но най-лесното не може да се смята за най-доброто. Въпросът не е в забраната, а в това — крачка по крачка да се изтиква от сцената старата и нова непролетарска макулатура чрез съревнование, чрез създаване на годни да ги заменят истински, интересни, художествени пиеси от съветски характер. А съревнованието — това е дело голямо и сериозно, защото

само в обстановката на съревнование може да се постигне формиране и кристализиране на нашата пролетарска художествена литература.

Колкото се отнася до самата пиеса „Дните на Турбини“, тя не е чак толкова лоша, защото дава повече полза отколкото вреда. Не забравяйте, че основното впечатление, което остава у зрителя от тази пиеса, е впечатление благоприятно за болшевиките: „щом даже такива хора като Турбини са принудени да сложат оръжие и да се покорят на волята на народа, признавайки своето дело за окончателно загубено — това значи, че болшевиките са непобедими, че срещу тях, болшевиките, нищо не можеш да направиш“. „Дните на Турбини“ е демонстрация на всесъкрушаващата сила на болшевизма.

Разбира се, авторът ни най-малко „не е виновен“ за тази демонстрация. Но какво ни интересува нас това?

4) Вярно е, че др. Свидерский много често допуска най-невероятни грешки и изкривявания. Но вярно е и това, че Репертоарният комитет допуска в своята работа не по-малко грешки, макар и в друга посока. Спомнете си „Багровият остров“, „Заговорът на равните“ и друга подобна макулатура, кой знае защо охотно пропускана за действително буржоазния Камерен театър.

5) Колкото се отнася до „слуховете“ за „либерализъм“, то нека по-добре да не говорим за това — оставете да се занимават със „слухове“ жените на бившите московски търговци.

И. Сталин

2 февруари 1929 г.

Печата се за пръв път

ДО РАБОТНИЦИТЕ И РАБОТНИЧКИТЕ НА „ЧЕРВЕН ТРИЪГЪЛНИК“

Уважаеми другари, работници и работнички от „Червен триъгълник“! Приемете моя дружески привет по случай преминаването на „Червен триъгълник“ към 7-часов работен ден.

В капиталистическите страни вашите братя и сестри работят 10—12—14 часа. Ние, работниците и работничките на нашата работническо-селска държава, ще работим отсега нататък 7 часа на ден.

Нека знаят всички, че работниците на СССР стоят в първите редици на работническата класа в целия свят!

Нека нашето знаме — знамето на строителството на социализма — да стане знаме на работниците от всички страни!

Моля да ме извините, че нямам възможност да дойда, за да взема участие във вашето тържество.

И. Сталин

2 февруари 1929 г.

„Ленинградская Правда“ бр. 28,
3 февруари 1929 г.

**ТЕЛЕГРАМА ДО гр. ПРОСКУРОВ —
ДО ЧЕРВЕНОАРМЕЙЦИТЕ, НАЧАЛНИЧЕСКИЯ
СЪСТАВ И ПОЛИТСЪСТАВА НА ПЪРВИ
ЧЕРВЕНОКАЗАШКИ ПОЛК⁷⁰**

Братски привет на червеноармейците, началническия състав и политсъстава на Първи червеноказашки полк на кавалерийската червена дивизия. Желая успех в работата и победа над враговете на работниците и селяните.

Сталин

22 февруари 1929 г.

Печата се за пръв път

**ПРИВЕТСТВИЕ
ДО „СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ ГАЗЕТА“**

Привет и най-добри пожелания на „Сельскохозяй-
ственная Газета“!⁷¹ Желая й успех в разработването и
осветляването на въпросите по развитието на селското
стопанство въз основа на марксистко-ленинската теория.

Нека се надяваме, че тя ще съумее да се превърне
в организиращ център на активните дейци-строители,
които водят напред трудното дело на социалистическата
реконструкция на нашето селско стопанство.

Сталин

*„Сельскохозяйственная Газета“
бр. 1, 1 март 1929 г.*

НАЦИОНАЛНИЯТ ВЪПРОС И ЛЕНИНИЗМЪТ

Отговор на другарите Мешков, Ковалчук и др.

Вашите писма получих. Те са аналогични на цял ред писма на същата тема, получени от мен през последните месеци от други другари. Аз реших обаче да отговоря именно на вас, защото вие поставяте въпросите по-грубо и с това помагате да се постигне яснота. Наистина, в своите писма вие давате неправилно решение на поставените въпроси, но това е друго нещо — за това ще поговорим по-долу.

Да преминем към въпроса.

1. Понятието „нация“

Руските марксисти отдавна вече имат своя теория за нацията. Според тази теория нацията е исторически създадена се устойчива общност от хора, възникнала върху базата на общността на четири основни признака, именно: върху базата на общността на езика, общността на територията, общността на икономическия живот и общността на психическия облик, който се проявява в общността на специфичните особености на националната култура. Както е известно, тази теория получи в нашата партия общо признание.

Както се вижда от вашите писма, вие смятате тази теория за недостатъчна. Ето защо вие предлагате към четирите признака на нацията да се добави пети признак, именно: наличност на своя собствена обособена национална

държава. Вие смятате, че без наличиостта на този пети признак няма и не може да има нация.

Аз мисля, че предлаганата от вас схема с нейния нов, пети признак на понятието „нация“ е дълбоко погрешна и не може да бъде оправдана нито теоретически, нито практически — политически.

При вашата схема ще трябва да се признаят за нации само такива нации, които имат своя собствена, отделна от другите, държава, а всички потиснати нации, лишени от самостоятелна държавна организация, ще трябва да се зачеркнат от категорията на нациите, при което борбата на потиснатите нации против националното потисничество, борбата на колониалните народи против империализма ще трябва да се изключи от понятието „национално движение“, „национално-освободително движение“.

Нещо повече. При вашата схема ще трябва да се твърди, че:

а) ирландците са станали нация едва след образуването на „Ирландската свободна държава“, а до това време те не са представлявали от себе си нация;

б) норвежците не са били нация до отделянето на Норвегия от Швеция, а са станали нация едва след това отделяне;

в) украинците не бяха нация, когато Украйна влизаше в състава на царска Русия, те станаха нация едва след отделянето от Съветска Русия при Централната рада и хетман Скоропадски, но те отново престанаха да са нация, след като обединиха своята Украинска съветска република с другите съветски републики в Съюз на съветските социалистически републики.

Би могло да се приведат голямо множество такива примери.

Очевидно е, че схема, която довежда до такива абсурдни изводи, не може да се смята за научна схема.

Практически-политически вашата схема неизбежно довежда до оправдаване на националния, империалистическия гнет, чиито носители решително не признават за действителни нации потиснатите и непълноправни нации, които нямат свои отделни национални държави,

и смятат, че това обстоятелство им дава право да потискат тези нации.

Да не говорим за това, че вашата схема довежда до оправдаване на буржоазните националисти в нашите съветски републики, които доказват, че съветските нации са престанали да бъдат нации, след като са се съгласили на обединение на своите национални съветски републики в Съюз на съветските социалистически републики.

Така стои работата с въпроса за „допълнението“ и „поправянето“ на руската марксистка теория за нацията.

Остава едно: да се признае, че руската марксистка теория за нацията е единствено правилната теория.

2. Възникване и развитие на нациите

Една от сериозните ваши грешки се състои в това, че вие струпвате в един куп всички съществуващи сега нации и не виждате принципалната разлика между тях.

В света има различни нации. Има нации, които са се развили в епохата на възходящия капитализъм, когато буржоазията, разрушавайки феодализма и феодалната раздробеност, събираше нацията в едно цяло и я циментираше. Това са така наречените „съвременни“ нации.

Вие твърдите, че нациите възникнали и са съществували още преди капитализма. Но как са могли да възникнат нациите и да съществуват преди капитализма, в периода на феодализма, когато страните са били раздробени на отделни самостоятелни княжества, които не само не са били свързани едно с друго чрез национални връзки, но решително са отричали необходимостта от такива връзки? Противно на вашите погрешни твърдения, в докапиталистическия период не е имало и не е могло да има нации, тъй като още не е имало национални пазари, не е имало нито икономически, нито културни национални центрове, не са съществували следователно онези фактори, които ликвидират стопанската раздробеност на даден народ и събират разединените дотогава части на този народ в едно национално цяло.

Разбира се, елементите на нацията — език, територия, културна общност и т. н. — не са паднали от небето, а са се създавали постепенно, още в докапиталистическия период. Но тези елементи са се намирали в зародишно състояние и в най-добрия случай са представлявали само потенция в смисъл на възможност за образуване на нация в бъдеще при известни благоприятни условия. Потенцията се е превърнала в действителност едва в периода на възходящия капитализъм с неговия национален пазар, с неговите икономически и културни центрове.

Във връзка с това трябва да отбележим забележителните думи на Ленин по въпроса за възникването на нациите, които той е казал в брошурата „Какво представляват „приятелите на народа“ и как воюват те против социалдемократите“. Полемизирайки с народника Михайловски, който извежда възникването на националните връзки и на националното единство от развитието на родовите връзки, Ленин казва:

„И така, националните връзки са продължение и обобщение на родовите връзки. Г-н Михайловски, очевидно, заема своите представи за историята на обществото из оная детска приказчица, с която учат гимназистите. Историята на обществеността — гласи тая доктрина от шаблони — се състои в това, че отначало е съществувало семейството, тази ядка на всяко общество . . . след това уж семейството се било разраснало в племе, а племето се разраснало в държава. Ако г. Михайловски с важен вид повтаря тая детинска глупост, това показва само — покрай всичко друго, — че той няма ни най-малка представа за хода дори и на руската история. Ако би могло да се говори за родов бит в древна Русия, то несъмнено е, че още в средните векове, в епохата на московското царство, тия родови връзки вече не са съществували, т. е. държавата е почивала върху съюзи съвсем не родови, а местни: помешчиците и манастирите са приемали под своя власт селяни от разни места, и общините, които са се образували по тоя начин, са били чисто териториални съюзи. Обаче за национални връзки в истинския смисъл на думата едва ли е могло да се говори в онова време: държавата се е разпадала на отделни земи, отчасти даже на княжества, запазващи живи следи от предишната си автономия, особености в управлението, понякога със свои отделни войски (местните боляри са ходели на война със свои полкове), отделни митнически граници и т. н. Едва новият период на руската история (приблизително от XVII век насам) се характеризира с действително фактически сливане на всички такива области, земи и княжества в едно цяло. Това сливане е било предизвикано не от родовите връзки, почтенейши

г. Михайловски, и дори не от тяхното продължение и обобщение: то се е предизвиквало от усилващата се размяна между областите, от постепенно растящото стоково обращение, от концентрирането на малките местни пазари в един пазар за цяла Русия. Тъй като ръководители и господари на този процес са били капиталистите-търговци, то създаването на тия национални връзки не е било нищо друго освен създаване на буржоазни връзки“ (виж т. I, стр. 72—73⁷²).

Така стои въпросът с възникването на тъй наречените „съвременни“ нации.

Буржоазията и нейните националистически партии са били и остават в този период главна ръководеща сила на такива нации. Класов мир вътре в нацията заради „единството на нацията“; разширяване територията на своята нация чрез завладяване на чужди национални територии; недоверие и ненавист към чуждите нации; потискане на националните малцинства; единен фронт с империализма — такъв е идейният и социално-политическият багаж на тези нации.

Такива нации трябва да се квалифицирват като буржоазни нации. Такива са например френската, английската, италианската, североамериканската и други подобни на тях нации. Също такива буржоазни нации бяха руската, украинската, татарската, арменската, грузинската и другите нации в Русия до утвърждаването на пролетарската диктатура и Съветския строй в нашата страна.

Лесно е да се разбере, че съдбата на такива нации е свързана със съдбата на капитализма, че с падането на капитализма такива нации трябва да слязат от сцената.

Именно такива буржоазни нации има предвид брошурата на Сталин „Марксизмът и националният въпрос“, когато тя казва, че „нацията не е просто историческа категория, а историческа категория на определена епоха, на епохата на възходящия капитализъм“, че „съдбата на националното движение, по същината си буржоазно, е естествено свързана със съдбата на буржоазията“, че „окончателното изчезване на националното движение е възможно само с изчезването на буржоазията“, че „само в царството на социализма може да бъде установен пълен мир“⁷³.

Така стои въпросът с буржоазните нации.

Но в света съществуват и други нации. Това са новите, съветски нации, които се развиха и оформиха върху базата на старите, буржоазни нации след свалянето на капитализма в Русия, след ликвидирането на буржоазията и на нейните националистически партии, след утвърждаването на Съветския строй.

Работническата класа и нейната интернационалистическа партия са онази сила, която споява тези нови нации и ги ръководи. Съюз на работническата класа и трудовото селячество вътре в нацията за ликвидиране остатъците от капитализма в името на победоносното строителство на социализма; унищожение остатъците от националното погисничество в името на равноправието и свободното развитие на нациите и националните малцинства; унищожение остатъците от национализма в името на установяване дружба между народите и утвърждаване на интернационализма; единен фронт с всички потиснати и непълноправни нации в борбата против политиката на заграбване и на грабителски войни, в борбата против империализма — такъв е духовният и социално-политическият облик на тези нации.

Такива нации трябва да се квалифицират като социалистически нации.

Тези нови нации възникнаха и се развиха върху базата на старите, буржоазни нации в резултат на ликвидирането на капитализма — чрез коренното им преобразуване в духа на социализма. Никой не може да отрича, че сегашните социалистически нации в Съветския съюз — руската, украинската, белоруската, татарската, башкирската, узбекската, казахската, азербайджанската, грузинската, арменската и другите нации — коренно се отличават от съответните стари, буржоазни нации в стара Русия както по своя класов състав и духовен облик, така и по своите социалнополитически интереси и стремежи.

Такива са двата типа нации, известни на историята.

Вие не сте съгласни да се свърже съдбата на нациите, в дадения случай съдбата на старите, буржоазни нации — със съдбата на капитализма. Вие не сте съгласни с тезата, че с ликвидирането на капитализма ще бъдат ликвидирани старите, буржоазни нации. А с какво, соб-

ствено, би могло да се свърже съдбата на тези нации, ако не със съдбата на капитализма? Нима е трудно да се разбере, че с изчезването на капитализма трябва да изчезнат породените от него буржоазни нации? Да не би да мислите вие, че старите, буржоазни нации могат да съществуват и да се развиват при Съветския строй, при диктатурата на пролетариата? Само това липсваше...

Вие се опасявате, че ликвидирането на съществуващите при капитализма нации е равносилно на ликвидиране на нациите въобще, на ликвидиране на всякаква нация. Защо, на какво основание? Нима не ви е известно, че освен буржоазни нации съществуват и други нации, социалистически нации, много по-сплотени и жизнеспособни от която и да е буржоазна нация?

В това именно се и състои вашата грешка, че вие не виждате други нации освен буржоазните нации — следователно вие сте пропуснали цяла епоха на образуване на социалистическите нации в Съветския съюз, възникнали върху развалините на старите, буржоазни нации.

Въпросът е именно в това, че ликвидирането на буржоазните нации означава не ликвидиране на нациите изобщо, а ликвидиране само на буржоазните нации. Върху развалините на старите, буржоазни нации възникват и се развиват новите, социалистическите нации, които са много по-сплотени от която и да е буржоазна нация, защото те са свободни от непримиримите класови противоречия, които разяждат буржоазните нации, и са много повече общонародни от която и да било буржоазна нация.

3. Бъдещето на нациите и на националните езици

Вие допускате сериозна грешка, като поставяте знака за равенство между периода на победата на социализма в една страна и периода на победата на социализма в световен мащаб, твърдейки, че не само при победата на социализма в световен мащаб, но и при победата на социализма в една страна е възможно и необходимо изчезването на националните различия и националните езици, сливането на нациите и образуването на единен общ език. При това вие смесвате съвсем различни неща: „уни-

щожаването на националното потисничество“ с „ликвидирането на националните различия“, „унищожаването на националните държавни прегради“ с „отмирането на нациите,“ със „сливането на нациите“.

Не може да не се отбележи, че за марксистите смесването на тези разнородни понятия е съвсем недопустимо. У нас, в нашата страна, националният гнет отдавна вече е унищожен, но от това съвсем не следва, че националните различия са изчезнали и нациите на нашата страна са ликвидирани. У нас, в нашата страна, отдавна вече са ликвидирани националните държавни прегради с погранична стража, с митници, но от това съвсем не следва, че нациите вече са се слели и националните езици са изчезнали, че тези езици са заменени с някакъв един общ за всички наши нации език.

Вие не сте доволни от моята реч в Комунистическия университет за народите на Изтока (1925 г.)⁷⁴, където аз отричам правилността на тезата, че при победата на социализма в *една страна*, например — в нашата страна, националните езици щели да отмрат, нациите ще се слят и вместо националните езици ще се появи един общ език.

Вие смятате, че това мое изказване противоречи на известната теза на Ленин, че цел на социализма е не само премахването на раздробеността на човечеството на малки държави и всяка обособеност на нациите, не само сближението на нациите, но и сливането им.

Вие смятате, по-нататък, че то противоречи и на друга Ленинова теза, че при победата на социализма в *световен мащаб* националните различия и националните езици ще започнат да отмират, че след такава победа националните езици ще започнат да се заменят с един общ език.

Това е съвсем невярно, другари. Това е дълбоко заблуждение.

Аз вече казах по-горе, че за марксиста е непозволено да смесва и да слага в един куп такива разнородни явления като „победата на социализма в една страна“ и „победата на социализма в световен мащаб“. Не трябва да се забравя, че тези разнородни явления отразяват две съвсем различни епохи, които се отличават една от друга

не само по време (което е много важно), но и по самото си същество.

Националното недоверие, националната обособеност, националната вражда, националните стълкновения се стимулират и поддържат, разбира се, не от някакво „вродено“ чувство на национална злоба, а от стремежа на империализма да покори чуждите нации и от страха на тези нации пред заплахата от национално поробване. Няма съмнение, че докато съществува световен империализъм, ще съществува и този стремеж, и този страх — следователно в грамадното мнозинство страни ще съществуват и националното недоверие, и националната обособеност, и националната вражда, и националните стълкновения. Може ли да се твърди, че победата на социализма и ликвидирането на империализма в една страна означават ликвидиране на империализма и на националния гнет в мнозинството страни? Ясно е, че не може. Но от това следва, че победата на социализма в една страна, въпреки че тя сериозно отслабя световния империализъм, все пак не създава и не може да създаде условията, необходими за сливането на нациите и на националните езици на света в едно общо цяло.

Периодът на победата на социализма в световен мащаб се отличава от периода на победата на социализма в една страна преди всичко именно с това, че той ликвидира империализма *във всички страни*, унищожава както стремежа към покоряване на чуждите нации, така и страха пред опасността от национално поробване, подкопава корените на националното недоверие и на националната вражда, обединява нациите в единна система на световно социалистическо стопанство и създава по този начин реалните условия, необходими за постепенното сливане на всички нации в едно цяло.

Такова е коренното различие между тези два периода.

Но от това следва, че да се смесват тези два различни периода и да се слагат те в един куп — значи да се допусне непростителна грешка. Да вземем моята реч в КУТВ. Там се казва:

„Приказват (например Кауцки) за създаване на единен общочовешки език с отмиране на всички останали езици в периода на социализма. Аз малко вярвам в тази теория за единен, всеобхващащ език. Във всеки случай опитът говори не за, а против такава теория. Досега ставаше така, че социалистическата революция не намаляваше, а увеличаваше броя на езиците, защото тя, раздрусвайки най-дълбоките низини на човечеството и изтиквайки ги на политическата сцена, пробужда за нов живот цял ред нови националности, по-рано неизвестни или малко известни. Кой е можел да помисли, че стара царска Русия представлява не по-малко от 50 нации и национални групи? Обаче Октомврийската революция, като разкъса старите вериги и извади на сцената цяла редица забравени народи и народности, даде им нов живот и ново развитие“⁷⁵.

От този цитат се вижда, че аз се изказвах против хора от типа на Кауцки, който (т. е. Кауцки) всякога е бил и е оставал дилетант по националния въпрос, който не разбира механиката на развитието на нациите и няма представа за колосалната сила на устойчивостта на нациите, които смята за възможно сливането на нациите много преди победата на социализма, още при буржоазно-демократическия ред, който, възхвалявайки угоднически асимилаторската „работа“ на немците в Чехия, лекомислено твърди, че чехите са почти понемчени, че чехите като нация нямат бъдеще.

От този цитат се вижда още, че в изказването си аз имах предвид не периода на победата на социализма в *световен мащаб*, а изключително периода на победата на социализма в *една страна*. При това аз твърдах (и продължавам да твърдя), че периодът на победата на социализма в една страна не дава условията, необходими за сливането на нациите и националните езици, че — напротив, този период създава благоприятна обстановка за възраждането и разцвета на нациите, които по-рано бяха потискани от царския империализъм, а сега съветската революция ги е освободила от националното потисничество.

Накрая, от този цитат се вижда, че вие сте пропуснали да видите колосалната разлика между двата различни исторически периода, поради това не сте разбрали смисъла на речта на Сталин и в резултат на всичко това сте се забъркали в дебрите на собствените си грешки.

Да преминем към тезисите на Ленин за отмирането и сливането на нациите след победата на социализма в световен мащаб.

Ето един от тезисите на Ленин, взет от Лениновата статия „Социалистическата революция и правото на нациите да се самоопределят“, издадена в 1916 г., който тезис, кой знае защо, непълно се цитира във вашите писма:

„Цел на социализма е не само унищожаването на раздробеността на човечеството на малки държави и всяка обособеност на нациите, не само сближението на нациите, но и сливането им . . . Тъй както човечеството може да дойде до премахване на класите само чрез преходния период на диктатурата на потиснатата класа, също така и до неизбежното сливане на нациите човечеството може да дойде само чрез преходния период на пълното освобождение на всички потиснати нации, т. е. на свободата им за отделяне“ (виж г. XIX, стр. 40⁷⁶).

А ето друг тезис на Ленин, който също така непълно се цитира у вас:

„Докато съществуват национални и държавни различия между народите и страните — а тези различия ще остават още много и много дълго, даже след осъществяването на диктатурата на пролетариата в световен мащаб, — единството на интернационалната тактика на комунистическото работническо движение във всички страни изисква не отстраняване на разнообразието, не премахване на националните различия (това е празна мечта за настоящия момент), а такова прилагане на основните принципи на комунизма (Съветска власт и диктатура на пролетариата), което би видоизменявало правилно тези принципи в частните случаи, правилно би ги приспособявало, прилагало към националните и национално-държавните различия“ (виж т. XXV, стр. 227).

Трябва да отбележа, че този цитат е взет от брошурата на Ленин „„Левичарството“ — детската болест на комунизма“, издадена в 1920 г., т. е. *след* победата на социалистическата революция в една страна, *след* победата на социализма в нашата страна.

От тези цитати се вижда, че Ленин отнася процеса на отмирането на националните различия и на сливането на нациите не към периода на победата на социализма в една страна, а изключително към периода *след* осъществяването на пролетарската диктатура в световен мащаб, т. е. към периода на победата на социализма във всички

страни, когато ще бъдат вече положени основите на световното социалистическо стопанство.

От тези цитати се вижда по-нататък, че опитът да се отнесе процесът на отмирането на националните различия към периода на победата на социализма в една страна, в нашата страна, Ленин квалифицира като „глушава мечта“.

От тези цитати се вижда освен това, че Сталин е бил безусловно прав, отричайки в своята реч в КУТВ възможността за отмиране на националните различия и на националните езици в периода на победата на социализма в една страна, в нашата страна, а вие бяхте безусловно неправни, отстоявайки нещо пряко противоположно на тезата на Сталин.

Накрая, от тези цитати се вижда, че смесвайки двата различни периода на победата на социализма, вие не сте разбрали Ленин, изопачили сте линията на Ленин по националния въпрос и вследствие на това, независимо от волята си, сте тръгнали по пътя на скъсване с ленинизма.

Би било неправилно да се мисли, че унищожаването на националните различия и отмирането на националните езици ще се извърши веднага след поражението на световния империализъм, с един удар, така да се каже, чрез декретиране отгоре. Няма нищо по-погрешно от такъв възглед. Опитът да се извърши сливане на нациите чрез декретиране отгоре, чрез принуда, би означавал да се налее вода във воденицата на империалистите, да се погуби делото на освобождението на нациите, да се погребее делото на организиране сътрудничеството и братството на нациите. Такава политика би била равносилна на политиката на асимилация.

На вас, разбира се, е известно, че политиката на асимилация безусловно се изключва от арсенала на марксизма-ленинизма като политика антинародна, контрареволуционна, като политика пагубна.

Освен това известно е, че нациите и националните езици се отличават с извънредно голяма устойчивост и колосална сила за съпротива срещу политиката на асимилация. Турските асимилатори — най-жестоките от

всички асимилатори — стотици години са терзали и осакатявали балканските нации, но те не само не са постигнали тяхното унищожаване, а са се оказали принудени да капитулират. Царско-руските русификатори и немско-пруските германизатори, които малко отстъпваха по жестокост на турските асимилатори, повече от сто години рязаха и късаха полската нация, точно така както персийските и турските асимилатори стотици години рязаха, късаха и изтребваха арменската и грузинската нация, но те не само не успяха да унищожат тези нации, а напротив — също се оказаха принудени да капитулират.

Необходимо е да се държи сметка за всички тези обстоятелства, за да се предвиди правилно вероятният ход на събитията от гледна точка на развитието на нациите непосредствено след поражението на световния империализъм.

Би било погрешно да се мисли, че първият етап от периода на световната пролетарска диктатура ще бъде начало на отмирането на нациите и националните езици, начало на образуването на един общ език. Напротив, първият етап, в течение на който ще бъде окончателно ликвидирано националното потисничество, ще бъде етап на растеж и разцвет на потиснатите по-рано нации и национални езици, етап на утвърждаване равноправието на нациите, етап на ликвидиране взаимното национално недоверие, етап на създаване и укрепване интернационалните връзки между нациите.

Едва във втория етап от периода на световната пролетарска диктатура, с постепенното образуване на единното световно социалистическо стопанство — вместо световното капиталистическо стопанство, — само в този етап ще започне да се образува нещо като общ език, защото само в този етап нациите ще почувствуват нужда да имат наред със своите национални езици един общ международен език — за удобство на сношенията и за удобство в икономическото, културно и политическо сътрудничество. Значи на този етап националните езици и общият международен език ще съществуват паралелно. Възможно е първоначално да бъде създаден

не един общ за всички нации световен икономически център с един общ език, а няколко зонални икономически центрове за отделни групи нации с отделен общ език за всяка група нации и едва впоследствие тези центрове да се обединят в един общ световен център на социалистическото стопанство с един общ за всички нации език.

В следващия етап от периода на световната пролетарска диктатура, когато световната социалистическа стопанска система укрепне в достатъчна степен и социализмът влезе в бита на народите, когато нациите се убедят на практика в предимствата на общия език пред националните езици — националните различия и езици ще започнат да отмират, отстъпвайки място на общ за всички световен език.

Такава е, според мен, приблизителната картина на бъдещето на нациите, картината на развитието на нациите по пътя на тяхното сливане в бъдещето.

4. Политиката на партията по националния въпрос

Една от вашите грешки се състои в това, че вие гледате на националния въпрос не като на част от общия въпрос за социалнополитическото развитие на обществото, подчинена на самия този общ въпрос, а като на нещо самостоятелно и постоянно, което в основни линии не мени своето направление и характер на протекание на историята. Ето защо вие не виждате онова, което вижда всеки марксист, именно, че националният въпрос не всякога има еднакъв характер, че характерът и задачите на националното движение се менят в зависимост от различните периоди в развитието на революцията.

Логически с това всъщност се и обяснява печалният факт, че вие така лесно смесвате и слагате на един куп разнородните периоди в развитието на революцията, без да разбирате, че изменението характера и задачите на революцията в различните етапи на развитието предизвиква съответно изменение в характера и задачите на националния въпрос, че съобразно с това се мени и

политиката на партията по националния въпрос, че следователно политиката на партията по националния въпрос, свързана с един период от развитието на революцията, не може насилствено да се откъсва от този период и произволно да се пренася в друг период.

Руските марксисти всякога са изхождали от положението, че националният въпрос е част от общия въпрос за развитието на революцията, че в различните етапи на революцията националният въпрос има различни задачи, отговарящи на характера на революцията във всеки даден исторически момент, че съобразно с това се мени и политиката на партията по националния въпрос.

В периода пред първата световна война, когато историята постави *буржоазнодемократическата* революция в Русия като задача на момента, руските марксисти свързваха решението на националния въпрос със съдбата на демократическия преврат в Русия. Нашата партия смяташе, че свалянето на царизма, ликвидирането на остатъците от феодализма и пълната демократизация на страната е най-доброто разрешение на националния въпрос, възможно в рамките на капитализма.

Такава бе политиката на партията в този период.

Към този период се отнасяха известните статии на Ленин по националния въпрос, в това число статията „Критически бележки по националния въпрос“, където Ленин казва:

„... аз твърдя, че има само едно решение на националния въпрос, доколкото изобщо е възможно такова в света на капитализма, и това решение е — последователен демократизъм. За доказателство аз се позовавам, между другото, на Швейцария“ (виж т. XVII, стр. 150⁷⁷).

Към същия период се отнася брошурата на Сталин „Марксизмът и национално-колониалният въпрос“, където между другото се казва:

„Окончателното падане на националното движение е възможно само с падането на буржоазията. Само в царството на социализма може да бъде установен пълен мир. Но да се доведе националната борба до минимум, да се подкопаят корените ѝ, да се направи тя максимално безвредна за пролетариата е възможно и в рамките на капитализма. За това свидетелствуват например случаите с Швейцария и Америка. За тази цел е нужно да се демократизира страната и да се даде на нациите възможност за свободно развитие“⁷⁸.

В следващия период, в периода на първата световна война, когато продължителната война между двете империалистически коалиции подкопа могъществото на световния империализъм, когато кризата в световната система на капитализма достигна до крайна степен, когато наред с работническата класа на „метрополиите“ в освободителното движение влязоха и колониалните, и зависимите страни, когато националният въпрос прерасна в национално-колониален въпрос, когато единният фронт на работническата класа от напредналите капиталистически страни и угнетените народи в колониите и зависимите страни започна да се превръща в реална сила, когато следователно *социалистическата* революция стана въпрос на момента — руските марксисти вече не можеха да се задоволяват с политиката на предишния период и те сметнаха за необходимо да свържат решението на национално-колониалния въпрос със съдбата на социалистическия преврат.

Партията смяташе, че свалянето властта на капитала и организирането на пролетарска диктатура, изгонването на империалистическите войски от пределите на колониалните и зависимите страни и осигуряването за тези страни правото на отделяне и на организиране свои национални държави, ликвидирането на националната вражда и на национализма и укрепването на интернационалните връзки между народите, организирането на единно социалистическо народно стопанство и създаването на тази почва братско сътрудничество между народите — са най-доброто решение на национално-колониалния въпрос в дадените условия.

Такава е политиката на партията в този период.

Този период далеч още не е навлязъл в пълната си сила, защото той едва е започнал, но няма съмнение, че той още има да каже своята решаваща дума...

Отделен е въпросът за сегашния период от развитието на революцията в нашата страна и за сегашната политика на партията.

Трябва да се отбележи, че нашата страна се оказва засега *единствената* страна, готова да свали капита-

лизма. И тя действително свали капитализма, организира диктатура на пролетариата.

Следователно до осъществяването на диктатурата на пролетариата *в световен мащаб* и — още повече — до победата на социализма *въз всички страни* — засега е още далеч.

По-нататък трябва да се отбележи, че с ликвидирането властта на буржоазията, която отдавна вече се отказва от своите стари демократически традиции, ние мимоходом разрешихме задачата за „пълната демократизация на страната“, ликвидирахме системата на национален гнет и проведохме равноправие на нациите в нашата страна.

Както е известно, тези мерки се оказаха най-доброто средство за ликвидиране на национализма и националната вражда, за установяване на доверие между народите.

Накрая трябва да отбележа, че унищожението на националния гнет доведе до национално възраждане на угнетените по-рано нации в нашата страна, до растеж на тяхната национална култура, до укрепване на дружеските интернационални връзки между народите на нашата страна и до създаване сътрудничество между тях в социалистическото строителство.

Трябва да се помни, че тези възродени нации са вече не старите, буржоазни нации, ръководени от буржоазията, а нови, социалистически нации, възникнали върху развалините на старите нации и ръководени от интернационалистическата партия на трудещите се маси.

Във връзка с това партията сметна за необходимо да помогне на възродените нации на нашата страна да се изправят на краката си, да оживят и развият своята национална култура, да създадат училища, театри и други културни институти на роден език, да национализират, т. е. да направят национални по състав партийния, профсъюзния, кооперативния, държавния, стопанския апарат, да възпитават свои, национални, партийни и съветски кадри и да обуздават всички онези елементи — наистина немногобройни, — които се опитват да спъват тази политика на партията.

Това означава, че партията поддържа и ще поддържа развитието и разцвѣта на националните култури на народите в нашата страна, че тя ще поощрява укрепването на нашите нови социалистически нации, че тя поставя това дело под своята защита и покровителство против всички и всякакви антиленински елементи.

От вашите писма се вижда, че вие не одобрявате тази политика на нашата партия. То е, първо, затова, че вие смесвате новите, социалистическите нации със старите, буржоазните нации и не разбирате, че националните култури на нашите нови, съветски нации са по своето *съдържание* социалистически култури. То е, второ, затова, че вие — извинявам се за грубостта — сериозно куцате по въпросите на ленинизма и много лошо се ориентирате по националния въпрос.

Обърнете внимание макар на следното елементарно нещо. Всички ние говорим за необходимост от културна революция в нашата страна. Ако се отнасяме към това нещо сериозно, а не дрънкаме празни приказки, необходимо е да направим в това направление поне първата крачка: да направим преди всичко началното образование задължително за всички граждани на страната без разлика на националност, а след това — и средното образование. Ясно е, че без това не е възможно никакво културно развитие на нашата страна, да не говорим за така наречената културна революция. Нещо повече: без това ние няма да имаме нито истински подем на индустрията и селското стопанство, нито надеждна отбрана на нашата страна.

А как да направим това, като имаме предвид, че процентът на неграмотността в нашата страна е все още много голям, че в цял ред нации на нашата страна неграмотните съставляват 80—90 процента?

За тази цел е необходимо да покрием страната с богата мрежа от училища на роден език, като ги снабдим с кадри от преподаватели, владеещи родния език.

За тази цел е нужно да национализираме, т. е. да направим национални по състав всички апарати на управлението, от партийните и профсъюзните до държавните и стопанските.

За тази цел е нужно да развием преса, театри, кино и други културни институти на роден език.

Защо — питат някои — на роден език? Та затова, защото милионните народни маси могат да преуспяват в културното, политическо и стопанско развитие само на родния, националния си език.

След всичко казано, струва ми се, че не е така трудно да се разбере, че ленинци не могат да водят никаква друга политика по националния въпрос освен онази, която се води сега в нашата страна, ако, разбира се, искат да останат ленинци.

Не е ли така?

Добре, нека да свършим с това.

Мисля, че отговорих на всички ваши въпроси и съмнения.

С ком. привет *И. Сталин*

18 март 1929 г.

Печата се за пръв път

Б Е Л Е Ж К И

- ¹ Във време на своята обиколка в Сибир, продължила от 15 януари до 6 февруари 1928 г., И. В. Сталин посещава главните зърнопроизводителни райони на края. И. В. Сталин взема участие в заседанието на бюрото на Сибирския краев комитет на ВКП(б) в Новосибирск, в заседанията на бюрата на окръжните комитети на ВКП(б) и в съвещанията на актива на барнаулската, бийската, рубцовската и омската окръжни партийни организации съвместно с представителите на Съветите и органите по зърнодоставките. Благодарение на политическите и организационни мерки, проведени от И. В. Сталин, партийните организации на Сибир осигуряват изпълнението на плана за зърнодоставките. — 1.
- ² Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 4-е, т. 24, стр. 51. — 7.
- ³ Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 4-е, т. 24, стр. 465. — 7.
- ⁴ XV конгрес на ВКП(б) се състоя в Москва от 2 до 19 декември 1927 г. Конгресът обсъди политическия и организационен отчет на Централния комитет, отчетите на Централната ревизионна комисия, на ЦКК—РКИ (Централна контролна комисия — Работническо-селска инспекция. (Бъгред.), на делегацията на ВКП(б) в Изпълнителния комитет на Коминтерна, директивите по съставянето на петгодишния план за развитие на народното стопанство, доклад за работата в селото, изслуша доклад на комисията на конгреса по въпроса за опозицията и избра централни органи на партията. И. В. Сталин даде на 3 декември политически отчет на ЦК на ВКП(б) и на 7 декември произнесе заключително

слово. На 12 декември конгресът избра И. В. Сталин за член на комисията по изработване на резолюция по доклада за работата на делегацията на ВКП(б) в Изпълн. комитет на Коминтерна. Конгресът одобри политическата и организационна линия на Централния комитет на партията и му възложи и занапред да провежда политиката на мир и укрепване отбранителната способност на СССР, да продължава с неотслабващ темп социалистическата индустриализация на страната, да разширява и укрепва социалистическия сектор в града и селото и да държи курс на ликвидиране капиталистическите елементи в народното стопанство. Конгресът даде директива за съставянето на първия петгодишен план на народното стопанство на СССР. Конгресът взе решение за всемерното разгръщане на колективизацията на селското стопанство, набеляза план за разширяване на колхозите и совхозите и даде указания за начините на борба за колективизиране на селското стопанство. XV конгрес на ВКП(б) влезе в историята на партията като конгрес на колективизацията. В своите решения за опозицията, насочени към ликвидиране на троцкистко-зиновиевския блок, конгресът констатира, че разногласията между партията и опозицията са прераснали в програмни, че троцкистката опозиция е тръгнала по пътя на антисъветската борба, и обяви принадлежността към троцкистката опозиция и пропагандирането на нейните възгледи за несъвместими с членуването в болшевишката партия. Конгресът одобри постановлението на обединеното събрание на ЦК и ЦКК на ВКП(б) (ноември 1927 г.) за изключването на Троцки и Зиновиев от партията и постанови да се изключат от партията всички активни дейци на троцкистко-зиновиевския блок. (За XV конгрес на ВКП(б) виж „История ВКП(б). Краткий курс“, стр. 275—276. (Бълг. изд. 1950 г. стр. 353—355, Бълг. ред.) Резолюциите и постановленията на конгреса виж във „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 222—262). — 8.

⁵ Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941 г., стр. 251. — 8.

⁶ Става дума за дискусиата, която бе натрапена на партията от троцкистко-зиновиевския опозиционен блок. Общопартийната дискусия бе обявена от Централния комитет на пар-

тията през октомври 1927 г., два месеца преди XV конгрес на ВКП(б). За дискусиата виж „История ВКП(б). Краткий курс“, стр. 272 (Бълг. изд. 1950 г., стр. 349, Бълг. ред.) — 11.

- ⁷ Виж „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941 г., стр. 255. — 13.
- ⁸ Обединеният пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) с участието на членовете на Централната ревизионна комисия се състоя на 6—11 април 1928 г. Пленумът обсъди въпроса за зърнодоставките през текущата година и за организирането на кампанията по зърнодоставките през 1928/29 г., доклада на комисията на Политбюро за практическите мерки за ликвидиране недостатъците, разкрити във връзка с шахтинското дело, плана за работата на Политбюро и пленума на ЦК на ВКП(б) за 1928 г. И. В. Сталин произнесе на заседанието на пленума на 10 април реч по доклада на комисията на Политбюро и бе избран в комисията за окончателното редактиране на резолюцията по шахтинското дело и практическите задачи в борбата с недостатъците в стопанското строителство. Пленумът прие специално постановление за ежегодно командироване по места членове на ЦК, на президиума на ЦКК и други ръководни работници с цел да се усили борбата с недостатъците на местната работа и да се подобри практиката на ръководството от страна на централните органи. (Резолюциите на пленума на ЦК и ЦКК на ВКП(б) виж във „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941 г., стр. 263—276.). — 24.
- ⁹ Има се предвид вредителската дейност на контрареволуционната организация на буржоазните специалисти в Шахтинския и други райони на Донбас. Тази организация бе разкрита в началото на 1928 г. За шахтинското дело виж този том, стр. 35, 53—64, рус. изд. Виж също „История ВКП(б). Краткий курс“, стр. 279 (Бълг. изд. 1950 г., стр. 358 Бълг. ред.) — 24.
- ¹⁰ „Листок Рабоче-Крестьянской Инспекции“ се печата периодично във в „Правда“ от 15 март 1928 година до 28 ноември 1933 г. „Листок РКИ“ си поставяше за цел въвличането на широките маси на трудещите се в борбата с бюрократизма. — 28.

- 11 „Комсомольская Правда“ всекидневен вестник, орган на Централния и Московския комитети на Всесъюзния Ленински комунистически съюз на младежта; издава се от 24 май 1925 г. — 28.
- 12 В. И. Ленин. Писмо до В. М. Молотов за плана на политическия доклад пред XI конгрес на партията (виж Сочинения, изд. 3-е, т. XXVII, стр. 207). — 32.
- 13 VIII конгрес на РКП(б). състоял се в Москва от 18 до 23 март 1919 г., определи новата политика на партията по отношение на средния селянин — политика на здрав съюз със средняка. Основите на тази политика бяха дадени от В. И. Ленин в доклада му за работата в селото (виж В. И. Ленин, Сочинения, изд. 3-е, т. XXIV, стр. 158—175. За VIII конгрес на РКП(б) виж „История ВКП(б). Краткий курс“, стр. 222—225. (Бълг. изд. 1950 г., стр. 284—289. Бълг. ред.). — 41.
- 14 Има се предвид окръжното на ВСНХ (Висшия съвет на нар. стопанство) на СССР № 33 от 29 март 1926 г. „За организацията на управлението на индустриалните заведения“ и придружаващото го „Общо положение за правата и задълженията на техническия директор на завода в металната и електротехническата индустрия“. — 50
- 15 VII Всесъюзен конгрес на ВЛКСМ (Всесъюзният ленински комунистически съюз на младежта) се състоя в Москва от 5 до 16 май 1928 год. На конгреса се обсъждаха въпросите: резултати и перспективи на социалистическото строителство и задачи на комунистическото възпитание на младежта; отчетите на ЦК и на Централната ревизионна комисия на ВЛКСМ; отчетът на делегацията на ВЛКСМ в Комунистическия интернационал на младежта; за труда и образованието на младежта във връзка с петгодишния план за развитието на народното стопанство; за работата на ВЛКСМ сред децата и други въпроси. И. В. Сталин произнася на 16 май реч пред заключителното заседание на конгреса. — 57.
- 16 Има се предвид обръщението на ЦК на ВКП(б) „За социалистическото преустройство на селото. (Основните задачи на отделите по работата в селото)“, адресирано до всички централни комитети на националните комунистически партии, бюрото на ЦК на ВКП(б), краевите комитети, областните

губернските, окръжните и околийските комитети на ВКП(б). Обръщението е публикувано с подписа на секретаря на ЦК на ВКП(б) В. М. Молотов във в. „Правда“ бр. 112 от 16 май 1928 година. — 64.

- 17 В 1918 година по инициативата на Яков М. Свердлов при Всеруския централен изпълнителен комитет (ВЦИК) бяха организирани краткосрочни агитационно-пропагандистки курсове, преименовани през януари 1919 г. в Школа за съветска работа. На основата на тази школа, по постановление на VIII конгрес на РКП(б) беше създадена Централна школа за съветска и партийна работа. Във втората половина на 1919 година Централната школа за съветска и партийна работа бе преобразувана в Комунистически университет „Яков М. Свердлов“. Десетгодишнината на Свердловския университет бе отбелязана на 28 май 1928 година. — 68
- 18 XIV конгрес на ВКП(б) се състоя в Москва от 18 до 31 декември 1925 година. И. В. Сталин направи пред конгреса политическия отчет на ЦК. Конгресът постави като централна задача на Партията борбата за социалистическа индустриализация на страната, като основа за построяването на социализма в СССР. В своите решения конгресът подчерта важността на по-нататъшното укрепване на съюза на работническата класа със средния селянин при опиране върху бедния селянин за борба с кулака. Конгресът посочи необходимостта да се подкрепя и движи напред развитието на селското стопанство по линията на повишаване земеделската култура и въвличане с помощта на кооперацията все по-голяма маса селски стопанства в потока на социалистическото строителство. (Резолюциите и постановленията на конгреса виж във „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, част II, 1941, стр. 47—90. За XIV конгрес на ВКП(б) виж „История ВКП(б). Краткий курс“, стр. 263—266.) (Бълг. изд. 1950 г., стр. 337—341. Бълг. ред.) — 77.
- 19 Има се предвид докладът на В. И. Ленин „Пет години революция в Русия и перспективи на световната революция“ пред IV конгрес на Коминтерна, състоял се на 5 ноември — 5 декември 1922 година (Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 3-е, т. XXVII, стр. 342—355). — 79.

- ²⁰ Има се предвид докладът на В. И. Ленин „За тактиката на РКП“, изнесен пред III конгрес на Коминтерна, състоял се от 22 юни до 12 юли 1921 г. (Виж. В. И. Ленин. Сочинения, изд. 3-е, т. XXVI, стр. 450—465). — 81.
- ²¹ Има се предвид обръщението на ЦК на ВКП (б) „Към всички членове на партията, към всички работници“, публикувано във в. „Правда“ бр. 128 от 3 юни 1928 година (Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, част II, 1941, стр. 807—809). — 84.
- ²² В. И. Ленин. „Ценните признания на Питирим Сорокин“ (Виж Сочинения, изд. 3-е, т. XXIII, стр. 294). — 86.
- ²³ Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, част I, 1941, стр. 292). — 88.
- ²⁴ Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 3-е, т. XXIV, стр. 164. — 90.
- ²⁵ Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 3-е, т. XXIV, стр. 127. — 94.
- ²⁶ Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, част I, 1941, стр. 307—309. — 95
- ²⁷ XVI Московска губернска конференция на ВКП (б) се състоя на 20—28 ноември 1927 г. На сутришното заседание на конференцията от 23 ноември И. В. Сталин произнесе речта „Партията и опозицията“ (Виж Сочинения, т. 10, стр. 252—268). — 96.
- ²⁸ Цитират се приведените от Маркс като девиз в предговора към първото немско издание на „Капитала“ думи из „Божевствена комедия“ на Данте (Виж К. Маркс и Ф. Енгелс. Избранные произведения в двух томах, том I, 1948, стр. 412). — 97.
- ²⁹ Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 223. — 98.
- ³⁰ Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 263—269. — 100.
- ³¹ Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 248. — 101.
- ³² Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов конференций и пленумов ЦК“, част II, 1941, стр. 251. — 102.

- 38 Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 242. — 103.
- 34 Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. I, 1941, стр. 307. — 107.
- 35 К. Маркс. „Осемнадесети брюмер на Луи Бонапарт“ (Виж К. Маркс и Ф. Энгелс. Избранные произведения в двух томах, т. I, 1948, стр. 215). — 108.
- 36 Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 4-е, т. 7, стр. 190. — 109.
- 37 Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 275. — 111.
- 33 „Биржѳвка“ „Биржевые“ Ведомости“ — буржоазен вестник от булеварден тип, излизал в Петербург от 1880 г. Безпринципността и продажността на вестника направили неговото название нарицателно. В края на октомври 1917 година вестникът бе спрян от Военнореволюционния комитет на Петроградския съвет. — 115
- 39 Пленумът на Централния комитет на ВКП (б), състоял се от 4 до 12 юли 1928 година. изслуша и прие за сведение информационен доклад по въпросите на предстоящия VI конгрес на Коминтерна и одобри в основни линии проекта за програма на Коминтерна. Пленумът взе решения по въпросите: за политиката по зърнодоставките във връзка с общото стопанско положение, за организирането на нови (зърнопроизводителни) совхози, за подобряване подготовката на нови специалисти. И. В. Сталин произнесе на заседанията на пленума от 5, 9 и 11 юли речи, които се публикуват в настоящия том (Резолюциите на пленума на ЦК на ВКП (б) виж в „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 277—286). — 119.
- 40 Проектът за програма на Комунистическия интернационал, обсъждан от пленума на ЦК на ВКП (б) през юли 1928 година, бе изработен от програмната комисия, образувана на V конгрес на Коминтерна (юни—юли 1924 г.). В състава на комисията влизаше И. В. Сталин, който ръководеше разработката на проекта за програмата. Проектът, приет от програмната комисия на Изпълнителния комитет на Коминтерна на 25 май 1928 г. и одобрен от юлския пленум на ЦК на

ВКП (б), легна в основата на програмата на Коминтерна, утвърдена от VI конгрес на Комунистическия интернационал (юли—септември 1928 г.). За проекта на програмата виж настоящия том, стр. 172—174. — 121.

Виж В. И. Ленин, Сочинения, изд. 3-е, т. XXII, стр. 435—468. — 125.

На 21 март 1919 година в Унгария бе провъзгласена Съветска република. Още от първите дни на своето съществуване Унгарската съветска република се оказа в тежко положение. Страната преживяваше дълбока финансова и продоволствена криза, водеше борба с вътрешната контрареволуция и с Антантата, която организира икономическа блокада и военна интервенция против Съветска Унгария. Унгарските социалдемократи, които влизаха в състава на правителството на Унгарската република, вършеха предателска подривна работа в тила и на фронта, сговоряха се с агентите на Антантата за сваляне на Съветската власт. През август 1919 година унгарската революция бе задушена от обединените сили на вътрешната контрареволуция и интервентите. — 126.

Има се предвид дълбоката революционна криза в Германия през есента на 1923 г. В резултат на мощното революционно движение в Саксония и Тюрингия се образуваха работнически правителства, в Хамбург избухна въоръжено въстание на работниците. Революцията от 1923 г. в Германия претърпя поражение. — 126.

В. И. Ленин „Първоначална наброска на тезисите по аграрния въпрос“. (Виж Сочинения, изд. 3-е, том XXV, стр. 266—278). — 128.

Виж „Проекта за програма на Комунистическия интернационал“. Москва—Ленинград, 1928, стр. 52. Виж също така В. И. Ленин, Сочинения, изд. 3-е, т. XXV, стр. 5, 190. — 131.

VI конгрес на Коминтерна се състоя в Москва от 17 юли до 1 септември 1928 г. Конгресът обсъди отчета за дейността на Изпълнителния комитет на Коминтерна, отчетите на Изпълнителния комитет на Младежкия комунистически интернационал и на Интернационалната контролна комисия, мерките за борба с опасността от империалистически войни,

програмата на Комунистическия интернационал, въпроса за революционното движение в колониалните и полуколониалните страни, икономическото положение на СССР и положението във ВКП (б), утвърди устава на Коминтерна. Конгресът посочи нарастването на вътрешните противоречия на капитализма, които неизбежно водят към разклащане на капиталистическата стабилизация и към рязко изостряне на общата криза на капитализма. Конгресът определи задачите на Комунистическия интернационал, произтичащи от новите условия на борба на работническата класа. В резолюцията за положението в СССР и ВКП (б) конгресът отбеляза успехите на социалистическото строителство в СССР, тяхното значение за укрепването на революционните позиции на международния пролетариат и призова трудещите се от целия свят да защитават Съветския съюз. И. В. Сталин бе избран в Президиума на конгреса, в програмната комисия и в политическата комисия за изработване на тезисите за международното положение и за задачите на Комунистическия интернационал. — 134.

⁴⁷ Виж „Съезды советов РСФСР в постановлениях и резолюциях“, М. 1939, стр. 225. — 142.

⁴⁸ Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 3-е, т. XXVII, стр. 274. — 143.

⁴⁹ „Беднота“ — ежедневен вестник, орган на ЦК на ВКП(б), излизал в Москва от март 1918 година до януари 1931 година. — 144.

⁵⁰ Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 3-е, т. XXVII, стр. 192. — 150.

⁵¹ „Красная Газета“ — ежедневен вестник; издаван от Ленинградския съвет на работническите, селските и червеноармейските депутати от януари 1918 година до февруари 1939 година. — 154.

⁵² Имат се предвид местните икономически съвещания; съществували до 1921—1923 г. при изпълнителните комитети на Съветите. — 158.

⁵³ „Нижнее Поволжье“ — месечно списание; издавано от 1924 година в Саратов от Долно-Волжската областна и Саратовската губернска планова комисия, а от 1926 година — от Саратовската губернска и краевата планова комисия. От август

1932 година до 1933 година списанието е издавано от краевата планова комисия в Сталинград). — 163.

- 54 Хлебоцентър — Всеруски централен съюз на селскостопанските кооперации за производство, преработка и пласмент на зърнените и маслодайни култури; съществувал от 1926 година до 1931 година. — 166.
- 55 Гилдейски социализъм — направление в социалдемократическия реформизъм, дълбоко враждебно на марксизма; възникнало в 900-те години в Англия, Гилдейският социализъм отрича класовия характер на държавата, класовата борба и диктатурата на пролетариата, проповядва обединението на работниците, интелигентите и техниците във федерация на националните промишлени гилдии и превръщането им в органи за управлението на промишлеността в рамките на буржоазната държава. Отричайки революционните методи на борба, гилдейският социализъм обрича работническата класа на бездействие и пълно подчинение на буржоазията. — 173.
- 56 Настоящото обръщение е написано от И. В. Сталин във връзка със „Седмичата на отбраната“, провеждана в Съветския съюз от 15 до 22 юли 1928 година. — 186.
- 57 Първият Всеруски конгрес на работничките и селянките се състоя в Москва от 16 до 21 ноември 1918 година. Конгресът бе свикан от Централния комитет на РКП (б), за да организира политическата просвета на работничките и селянките и да ги привлече към активно участие в социалистическото строителство. На конгреса присъствуваха 1,147 делегатки. На 19 ноември на конгреса произнесе реч В. И. Ленин. (За конгреса и неговото значение виж В. И. Ленин, Сочинения, изд. 3-е, т. XXIII, стр. 285—286 и И. В. Сталин, Сочинения, т. 5, стр. 349—351). — 208.
- 58 Пленумът на Централния комитет на ВКП (б) с участието на членовете на Централната контролна комисия и Централната ревизионна комисия заседава от 16 до 24 ноември 1928 година. Пленумът разгледа контролните цифри на народното стопанство за 1928—1929 г., а също така въпросите: за първите резултати и по-нататъшното провеждане на седемчасовия работен ден, за вербуване на работници и регулиране растежа на партията, доклад на Северокавказкия краев

комитет на ВКП (б) за работата в селото и мерките за издигане на земеделието. Речта си „За индустриализацията на страната и за десния уклон във ВКП (б)“ И. В. Сталин произнесе на заседанието на пленума от 19 ноември по първия въпрос от дневния ред. На 20 ноември И. В. Сталин бе избран от пленума за член на комисията за редактиране на резолюцията за контролните цифри на народното стопанство за 1928—1929 г. (Резолюциите на пленума на ЦК на ВКП (б) виж във „ВКП(б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 287—310). — 209.

⁵⁹ На 21 ноември 1928 година в Смоленската шивашка фабрика „Катушка“ се състоя митинг, посветен на организирането на губернско съревнование за най-добро провеждане избори за Съветите. На този митинг работниците взеха решение да осигурят участието на всички без изключение работници и на членовете на техните семейства в изборите за Съветите, да организират предизборен митинг-призив и отправиха предложение за съревнование на работниците от Ярцевската текстилна фабрика и други фабрики и заводи на Смоленска, Брянска и Калужска губерния. Работниците се обърнаха с писмо към И. В. Сталин и М. И. Калинин, в което съобщаваха, че са избрали И. В. Сталин и М. И. Калинин за почетни председатели на предизборния митинг-призив и молеха за указания по въпроса на организирането на съревнованието за по-добро провеждане на изборите за съвети. — 247.

⁶⁰ Виж „Стенографическият отчет VI конгреса Коминтерна. Выпуск 6. Тезиси, резолюции, постановления, въззвания“. Москва—Ленинград, 1929, стр. 57. — 251.

⁶¹ VI конгрес на Червения интернационал на професионалните съюзи се състоя в Москва от 17 март до 3 април 1928 г. Конгресът обсъди въпросите: изводи и предстоящи задачи на международното професионално движение; за работническата младеж в професионалното движение; организационния въпрос; за мерките за борба с фашизма и жълтите съюзи; професионалното движение в колониалните и полуколониалните страни и др. В своите решения конгресът подчерта, че в обстановката на все повече разклащащата се стабилизация на капитализма нараства и се изостря класовата борба и че

цялата дейност на Профинтерна трябва да бъде насочена към завоюване на масите и ръководене на тяхната борба против капитала. Конгресът посочи, че централна задача на Профинтерна е завоюването на реформистките профсъюзи и ръководенето на стачките, въпреки съпротивата на реформистките лидери. В резолюцията по организационните въпроси конгресът подчерта, че революционните профсъюзи трябва всекидневно да работят за въвличане широките слоеве на пролетариата в професионалните организации. — 255.

- ⁶² Виж „Стенографическият отчет VI конгреса Коминтерна. Выпуск 6. Тезиси, резолюции, постановления, въззвания“. Москва—Ленинград, 1929, стр. 80. — 257.
- ⁶³ Има се предвид резолюцията на II конгрес на Коминтерна „Условията за приемане в Комунистическия интернационал“, утвърдена на 6 август 1920 г. Тезисите на тази резолюция, обсъждани в специална комисия и представени за разглеждане от конгреса, са написани от В. И Ленин (Виж В. И Ленин, Сочинения, изд. 3-е, т. XXV, стр. 279—284). — 258.
- ⁶⁴ Има се предвид резолюцията „За контролните цифри на народното стопанство за 1928—1929 г.“, изработена в комисията на ноемврийския пленум на ЦК на ВКП (б) под ръководството на И. В. Сталин и приета в заседанието на пленума на 24 ноември 1928 година. В заключителната част на резолюцията пленумът посочи необходимостта от борба на два фронта и определи методите на борба с дясната опасност като главна опасност във ВКП (б) (Виж „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 296—297) — 262.
- ⁶⁵ Резолюцията на XV конгрес на партията „За опозицията“ виж във „ВКП (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК“, ч. II, 1941, стр. 259—261. — 266.
- ⁶⁶ „Руль“ — вестник на кадетите-белоемигранти; издаван в Берлин от ноември 1920 година до октомври 1931 година. — 268.
- ⁶⁷ В. И. Ленин „Първоначален проект на резолюцията на X конгрес на РКП за единството на партията“ (Виж Сочинения, изд. 3-е, т. XXVI, стр. 259—250). — 268.
- ⁶⁸ Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 3-е, т. XXIX, стр. 229. — 273.

- 69 „Головановщината“ се прояви в опитите на известна част от театралните работници да пренесат в съветския театър старите, буржоазни нрави и методи на работа. В 1826—1928 г. група артисти от Большой театър начело с диригента Голованов се обявяваше против обновяването и създаването на нов репертоар, съответстващ на порасналите изисквания на широките слоеве на трудещите се и на задачите на социалистическото строителство. Тази група застана против колектива на театъра и отказваше да издига млади артистични сили. Взетите от партията мерки за преустройство на работата на съветския театър осигуриха преодоляването на головановщината. — 277.
- 70 Приветствената телеграма на И. В. Сталин в Проскуров до червеноармейците, командния и политическия състав на Първи червеноказашки полк от Кавалерийската червена дивизия е изпратена в деня на отпразнуването на единадесетгодишнината на Червената армия. — 281.
- 71 „Сельскохозяйственная Газета“ — ежедневен вестник, орган на Съвета на народните комисари на СССР. Излизал от 1 март 1929 г. до 29 януари 1930 година, след това преобразуван във в. „Социалистическое Земледелие“. — 282.
- 72 Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 4-е, т. 1, стр. 137—138. — 287.
- 73 Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 4-е, т. 2, стр. 303, 311—312. — 287.
- 74 И. В. Сталин. „За политическите задачи на Университета на народите на Изтока“ (Виж Сочинения, т. 7, стр. 133—152). — 290.
- 75 Виж И. В. Сталин, Сочинения, т. 7, стр. 138—139. — 292.
- 76 Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 4-е, т. 22, стр. 135—136. — 293.
- 77 Виж В. И. Ленин. Сочинения, изд. 4-е, т. 20, стр. 23. — 297.
- 78 Виж. И. В. Сталин. Сочинения, т. 2, стр. 312. — 297.

БИОГРАФИЧЕСКА ХРОНИКА

(1928 — март 1929)

1928

- 7 януари И. В. Сталин беседва със секретаря на Ленинградския областен комитет на ВКП(б) С. М. Киров.
- 10 януари И. В. Сталин беседва с председателя на управлението на Тверския памукотъкачен тръст по въпросите на рационализацията на производството.
- 11 януари И. В. Сталин беседва с представителите на партийните и съветски органи на Брянска губерния за работата на промишлеността и за колективните договори.
- 13 януари И. В. Сталин беседва с представителите на Съюза на селскостопанските кооперации, Хлебоцентъра, Хлебопродукт и Народния комисариат на търговията на СССР.
- 15 януари И. В. Сталин заминава на обиколка в Сибир във връзка с незадоволителния ход на зърнодоставките в края.
- 18 януари И. В. Сталин взема участие в заседанието на Сибирския краев комитет на ВКП (б) съвместно с представителите на организациите по зърнодоставките в гр. Новосибирск.
- 22 януари И. В. Сталин провежда в гр. Барнаул съвещание на актива на барнаулската организация

- на ВКП (б) с участието на представители на бийската и рубцовската окръжни партийни организации по въпроса за изпълнението на плана за зърнодоставките.
- 23 януари** И. В. Сталин говори на заседанието на бюрото на Рубцовския окръжен комитет на ВКП(б) по въпроса за хода на зърнодоставките в окръга.
- 27, 28 януари** И. В. Сталин на заседанията на бюрото на Омския окръжен комитет на ВКП (б) взема участие в обсъждането на въпроса за зърнодоставките.
- 6 февруари** И. В. Сталин се връща в Москва от обиколката си в Сибир.
- 9—25 февруари** И. В. Сталин участва в работата на IX пленум на Изпълнителния комитет на Коминтерна.
- 10 февруари** И. В. Сталин беседва със секретаря на Нижегородския губернский комитет на ВКП(б) А. А. Жданов.
- 13 февруари** И. В. Сталин написва писмо до всички организации на ВКП (б) — „Първите резултати от кампанията по зърнодоставките и по-нататъшните задачи на партията“.
- 23 февруари** Приветствието на И. В. Сталин по случай десетгодишнината на Червената армия, публикувано в бр. 46 на вестник „Красная Звезда“.
- 25 февруари** На тържественото заседание на пленума на Московския съвет, посветено на десетгодишнината на Червената армия, И. В. Сталин произнася речта „За трите особености на Червената армия“.
- 26 февруари** И. В. Сталин присъства на парада на войските на московския гарнизон и на демонстрацията на трудещите се на Червения площад в Москва в чест на десетгодишнината на Червената армия.

- И. В. Сталин посвещава изложбата на Асоциацията на художниците на революционна Русия (АХРР), посветена на десетгодишнината на Червената армия.
- 21 март И. В. Сталин беседва с работниците на редакциите на в. „Правда“ и списанието „Болшевик“.
- И. В. Сталин беседва със секретаря на Омския окръжен комитет на ВКП(б) по въпроса за зърнодоставките.
- 28 март И. В. Сталин беседва с представителите на Сталинградския губернски комитет на ВКП(б) и на губернския изпълнителен комитет по въпросите на районирането.
- 6—11 април И. В. Сталин ръководи работата на обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б).
- 10 април На заседанието на обединения пленум на ЦК и ЦКК на ВКП(б) И. В. Сталин произнася реч по доклада на комисията на Политбюро на ЦК за практическите мерки по ликвидирането на недостатъците, разкрити във връзка с шахтинското дело. Пленумът избира И. В. Сталин за член на комисията за окончателно редактиране на резолюцията по този въпрос.
- 13 април И. В. Сталин изнася пред събранието на актива на московската организация на ВКП(б) доклад „За работата на априлския обединен пленум на ЦК и ЦКК“.
- 30 април И. В. Сталин пише приветствие до работниците в гр. Кострома във връзка с откриването 1 май 1928 г. в Кострома паметник на В. И. Ленин.
- 1 май И. В. Сталин присъства на първомайския парад на войските на московския гарнизон и на демонстрацията на трудещите се на Червения площад в Москва.

- 9 май** И. В. Сталин приема делегация студенти от Комунистическия университет „Я. М. Свердлов“.
- И. В. Сталин беседва с началника на Главметал при Висшия съвет на народното стопанство на СССР по въпросите на реконструкцията на металната промишленост.
- 16 май** И. В. Сталин произнася реч на VIII конгрес на ВЛКСМ.
- 26 май** И. В. Сталин написа приветствие до „Комсомольская Правда“ във връзка с тригодишния юбилей на вестника. Приветствието е публикувано в „Комсомольская Правда“ бр. 122, 27 май 1928 г.
- 27 май** Приветствие на И. В. Сталин до Комунистическия университет „Я. М. Свердлов“ във връзка с неговия десетгодишен юбилей, публикувано в бр. 122 на вестник „Правда“.
- 28 май** И. В. Сталин присъства в Большой театър в Москва на тържественото заседание, посветено на десетгодишния юбилей на Комунистическия университет „Я. М. Свердлов“.
- И. В. Сталин беседва със студентите на Института червена професура, Комунистическата академия и Комунистическия университет „Я. М. Свердлов“ за положението на хлебния фронт.
- 30 май** И. В. Сталин приема секретарите на Тулския, Смоленския, Ярославския и Владимирския губернски комитети на ВКП(б).
- 8 юни** И. В. Сталин пише писмо до членовете на кръжока по партийно строителство при Комунистическата академия по повод тезисите на Слепков за самокритиката.
- 12 юни** И. В. Сталин написва статията „Ленин и въпросът за съюза със средняка. Отговор на дру-

- гаря С.". Статията е публикувана във вестник „Правда“ бр. 152 от 3 юли 1928 г.
- 20 юни** И. В. Сталин пише писмо „До членовете на Политбюро на ЦК. Отговор на Фрумкин. (По повод писмото на Фрумкин от 15 юни 1928 г.)“
- 26 юни** Статията на И. В. Сталин „Против опoшляването на лозунга за самокритиката“, публикувана в бр. 146 на вестник „Правда“.
- 4—12 юли** И. В. Сталин ръководи работата на пленума на ЦК на ВКП(б).
- 5 юли** На заседанието на пленума на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин произнася речта „За програмата на Коминтерна“.
- 9 юли** На заседанието на пленума на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин произнася речта „За индустриализацията и за хлябната проблема“.
- 11 юли** На заседанието на пленума на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин произнася речта „За съюза между работниците и селяните и за совхозите“.
- 13 юли** И. В. Сталин изнася пред събранието на актива на ленинградската организация на ВКП(б) доклад „За резултатите от юлския пленум на ЦК на ВКП(б)“.
- 15 юли** Обръщение на И. В. Сталин към „Ленинградския Осоавиахим“ във връзка със „седмичката на отбраната“, публикувано в бр. 163 на „Красная Газета“ (Ленинград).
- 17 юли** И. В. Сталин избран на заседанието на VI конгрес на Коминтерна за член на Президиума на конгреса.
- И. В. Сталин участва в заседанието на делегацията на ВКП(б) на VI конгрес на Коминтерна и бива избран за член на бюрото на делегацията.

- 19 юли На заседанието на VI конгрес на Коминтерна И. В. Сталин избран за член на комисията по изработването на програмата на Коминтерна.
- 30 юли На заседанието на VI конгрес на Коминтерна И. В. Сталин избран за член на политическата комисия за изработване на тезисите за международното положение и задачите на Комунистическия интернационал.
- 31 август И. В. Сталин пише писмо на В. В. Куйбишев.
- 1 септември На заседанието на IV конгрес на Коминтерна И. В. Сталин избран за член на Изпълнителния комитет на Коминтерна.
- 3 септември На заседанието на пленума на Изпълнителния комитет на Коминтерна И. В. Сталин избран за член на Президиума на Изпълн. комитет на Комунистическия интернационал.
- 9 октомври Във вестник „Правда“ бр 235 публикуван написаният от И. В. Сталин некролог „В памет на др. И. И. Скворцов—Степанов“
- 12 октомври И. В. Сталин взема участие в погребението на И. И. Скворцов—Степанов.
- 19 октомври И. В. Сталин произнася на пленума на Московския комитет и Московската контролна комисия на ВКП(б) речта „За дясната опасност във ВКП(б)“.
- 27 октомври И. В. Сталин написва „Отговора до др. Ш—у“. И. В. Сталин приема председателя на ЦК на Съюза на железничарите.
- 28 октомври Приветствие на И. В. Сталин „До Ленинския комсомол“ във връзка с десетгодишния юбилей на Комсомола, публикувано в бр. 252 на вестник „Правда“.
- 30 октомври И. В. Сталин приема представители на Централното бюро на студентите при Всесъюзния централен съвет на професионалните съюзи.

- 6 ноември** И. В. Сталин присъствува на тържественото заседание на Московския съвет, посветено на единадесетгодишнината на Великата октомврийска социалистическа революция.
- 7 ноември** И. В. Сталин присъствува на парада на войските на московския гарнизон и на демонстрацията на трудещите се на Червения площад в Москва.
- 16—24 ноември** И. В. Сталин ръководи работата на пленума на ЦК на ВКП(б).
- 17 ноември** Приветствието на И. В. Сталин „По случай десетгодишнината от първия конгрес на работничките и селянките“, публикувано в бр. 267 на вестник „Правда“.
- 19 ноември** В заседанието на пленума на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин произнася речта „За индустриализацията на страната и за десния уклон във ВКП(б)“.
- 20 ноември** На заседанието на пленума на ЦК на ВКП(б) И. В. Сталин избран за член на комисията за редактиране на резолюцията за контролните цифри на народното стопанство на СССР за 1928—29 г.
- 25 ноември** Писмото на И. В. Сталин до работниците от фабриката „Катушка“ и Ярцевската фабрика в Смоленска губерния, във връзка с организирането на съревнование за най-добро провеждане кампанията за избиране на Съвети, публикувано в бр. 274 на вестник „Правда“.
- 26 ноември** И. В. Сталин приема секретарите на районните комитети на московска градска организация на ВКП(б).
- 27 ноември** И. В. Сталин приема ръководни комсомолски дейци.
- 29 ноември** И. В. Сталин написва приветствие до работниците от завода „Червен Профинтерн“ (гр. Бе-

- жица) във връзка с провеждането на кампанията за избиране на Съвети. Приветствието публикувано във вестник „Правда“ бр. 278 от 30 ноември 1928 г.
- 4 декември И. В. Сталин беседва с делегация на работническо-селските кореспонденти.
- 9 декември Приветствието на И. В. Сталин до Военната академия „Фрунзе“ във връзка с нейната десетгодишнина, публикувано в бр. 286 на вестник „Правда“.
- 12 декември И. В. Сталин беседва с работниците на вестник „Известия“.
- 19 декември И. В. Сталин произнася на заседанието на Президиума на Изпълнителния комитет на Коминтерна реч „За дясната опасност в германската комунистическа партия“.
- И. В. Сталин беседва с ръководни дейци от областта Коми по въпроса за районирането.
- 28 декември И. В. Сталин написва „Отговор на Кушисев“.

1929

- Края на януари и началото на февруари И. В. Сталин произнася на обединеното заседание на Политбюро на ЦК и Президиума на ЦКК на ВКП(б) речите „Групата на Бухарин и десният уклон в нашата партия“.
- 2 февруари И. В. Сталин написва „Отговор на Бил-Белоцерковски“.
- И. В. Сталин написва приветствие до работниците и работничките на завода „Червен триъгълник“ във връзка с преминаването към седемчасов работен ден. Приветствието публикувано във вестник „Ленинградская Правда“ бр. 28 от 3 февруари 1929 г.
- 12 февруари И. В. Сталин беседва с делегация на украинските писатели.

- 22 февруари И. В. Сталин изпраща приветствена телеграма в Проскуров до червеноармейците, началническият и политически състав на Първи червеноказашки полк по случай единадесетгодишнината на Червената армия.
- 1 март Приветствието на И. В. Сталин във връзка с излизането на вестник „Сельскохозяйственная Газета“, публикувано в първия брой на вестника.
- 14 март И. В. Сталин избран на II Ленинградска областна партийна конференция за член на Ленинградския областен комитет на ВКП(б).
- 18 март И. В. Сталин написва произведението „Националният въпрос и ленинизмът. Отговор на другарите Мешков, Ковалчук и други“.
- 30 март И. В. Сталин взема участие в обединеното заседание на Президиумите на Централния изпълнителен комитет на СССР и Всеруския централен изпълнителен комитет, Съветите на народните комисари на СССР и на РСФСР, посветено на чествуването на М. И. Калинин във връзка с десетгодишното заемане на поста председател на ВЦИК и ЦИК на СССР.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
Предговор	VII
ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ЗЪРНОДОСТАВКИ И ПЕРСПЕКТИВИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО. <i>Из речи в различни райони на Сибир през януари 1928 г. (Записан съкратено)</i>	1
ПЪРВИТЕ РЕЗУЛТАТИ НА КАМПАНИЯТА ПО ЗЪРНОДОСТАВКИТЕ И ПО-НАТАТЪШНИТЕ ЗАДАЧИ НА ПАРТИЯТА. <i>Към всички организации на ВКП(б)</i>	9
ПРИВЕТСТВИЕ ПО СЛУЧАЙ ДЕСЕТГОДИШНИНАТА НА ЧЕРВЕНАТА АРМИЯ	18
ЗА ТРИТЕ ОСОБЕНОСТИ НА ЧЕРВЕНАТА АРМИЯ. <i>Реч на тържествения пленум на Московския съвет, посветен на десетгодишнината на Червената армия, 25 февруари 1928 г.</i>	19
ЗА РАБОТАТА НА АПРИЛСКИЯ ОБЕДИНЕН ПЛЕНУМ НА ЦК И ЦКК. <i>Доклад пред събранието на актива на московската организация на ВКП(б), 13 април 1928 г.</i>	24
I. За самокритиката	25
II. Въпросът за държавните зърнодоставки	34
III. Шахтинското дело	46
IV. Общ извод	54
ПРИВЕТСТВИЕ ДО РАБОТНИЦИТЕ НА КОСТРОМА	56
РЕЧ НА VIII КОНГРЕС НА ВЛКСМ <i>16 май 1928 г.</i>	57
I. Укрепвайте бойната готовност на работническата класа	57
II. Организирайте масова критика отдолу	60
III. Младежта трябва да овладее науката	64

ДО „КОМСОМОЛСКА ПРАВДА“. По случай тригодишния юбилей	67
ДО СВЕРДЛОВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ. По случай десетгодишния му юбилей	68
НА ХЛЕБНИЯ ФРОНТ. Из беседата със студентите от Института на Червената професура, Комунистическата академия и от Свердловския университет — 28 май 1928 г.	69
ПИСМО ДО ЧЛЕНОВЕТЕ НА КРЪЖОКА ПО ПАРТИЙНО СТРОИТЕЛСТВО ПРИ КОМУНИСТИЧЕСКАТА АКАДЕМИЯ	83
ЛЕНИН И ВЪПРОСЪТ ЗА СЪЮЗА СЪС СРЕДНЯКА. Отговор на другаря С	86
ДО ЧЛЕНОВЕТЕ НА ПОЛИТБЮРО НА ЦК. Отговор на Фрумкин (По повод писмото на Фрумкин от 15 юни 1928 г.)	98
ПРОТИВ ОПОШЛЯВАНЕТО НА ЛОЗУНГА ЗА САМОКРИТИКАТА	108
ПЛЕНУМЪТ НА ЦК НА ВКП(б). 4—12 юли 1928 г.	119
ЗА ПРОГРАМАТА НА КОМИНТЕРНА. Реч на 5 юли 1928 г.	121
ЗА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯТА И ЗА ХЛЯБНАТА ПРОБЛЕМА Реч на 9 юли 1928 г.	135
ЗА СЪЮЗА МЕЖДУ РАБОТНИЦИТЕ И СЕЛЯНИТЕ И ЗА СОВХОЗИТЕ. Из речта, произнесена на 11 юли 1928 г.	161
ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ЮЛСКИЯ ПЛЕНУМ НА ЦК НА ВКП(б). Доклад пред събранието на актива на Ленинградската организация на ВКП(б), 13 юли 1928 г.	168
I. Въпроси на Коминтерна	168
1. Основните проблеми на VI конгрес на Коминтерна	168
2. Програмата на Коминтерна	172
II. Въпросите на социалистическото строителство в СССР	174
1. Въпросът за политиката по зърнодоставките	174
2. Въпросът за създаване кадри за индустриалното строителство	183
III. Заключение	184
ДО ЛЕНИНГРАДСКИЯ ОСОАВИАХИМ	186
ПИСМО ДО ДРУГАРЯ КУЙБИШЕВ	187
В ПАМЕТ НА ДР. И. И. СКВОРЦОВ — СТЕПАНОВ	188
ЗА ДЯСНАТА ОПАСНОСТ ВЪВ ВКП(б). Реч, държача пред пленума на МК и МКК на ВКП(б) 19 октомври 1928 г.	189
ОТГОВОР НА ДР. Ш	203
ДО ЛЕНИНСКИЯ КОМСОМОЛ. Приветствие в деня на десетгодишния юбилей на ВЛКСМ	206
ПО СЛУЧАЙ ДЕСЕТГОДИШНИНАТА ОТ ПЪРВИЯ КОНГРЕС НА РАБОТНИЧКИТЕ И СЕЛЯНКИТЕ	208

ЗА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯТА НА СТРАНАТА И ЗА ДЕСНИЯ УКЛОН ВЪВ ВКП(б). <i>Реч на пленума на ЦК на ВКП(б) 19 ноември 1928 г.</i>	209
I. Въпросът за темпа на развитието на индустрията	209
II. Зърнената проблема	219
III. За борбата с уклоните и с примиренството към тях	229
ДО РАБОТНИЦИТЕ НА „КАТУШКА“, ДО РАБОТНИЦИТЕ НА ЯРЦЕВСКАТА ФАБРИКА В СМОЛЕНСКА ГУБЕРНИЯ	247
ДО РАБОТНИЦИТЕ НА ЗАВОДА „ЧЕРВЕН ПРОФИНТЕРН“ ГР. БЕЖИЦА	248
ПО СЛУЧАЙ ДЕСЕТГОДИШНИНАТА НА ВОЕННАТА АКАДЕМИЯ НА РККА „ФРУНЗЕ“	249
ЗА ДЯСНАТА ОПАСНОСТ В ГЕРМАНСКАТА КОМПАРТИЯ. <i>Реч на заседанието на Президиума на ИККИ 19 декември 1928 г.</i>	250
I. Проблемата за капиталистическата стабилизация	251
II. Проблемата за класовите боеве на пролетариата	253
III. Проблемата на германската компартия	256
IV. Десните в ГКП и във ВКП(б)	260
V. За проектите на затвореното и отвореното писмо	262
ОТГОВОР НА КУЩИСЕВ	264
ДОКЪДЕ ДОСТИГНАХА	266
ГРУПАТА НА БУХАРИН И ДЕСНИЯТ УКЛОН В НАШАТА ПАРТИЯ. <i>Из изказванията на обединеното заседание на Политбюро на ЦК и Президиума на ЦКК на ВКП(б) в края на януари и началото на февруари 1929 г. (записан кратко)</i>	270
ОТГОВОР НА БИЛ — БЕЛОЦЕРКОВСКИ	277
ДО РАБОТНИЦИТЕ И РАБОТНИЧКИТЕ НА „ЧЕРВЕН ТРИЪГЪЛНИК“	280
ТЕЛЕГРАМА ДО ГР. ПРОСКУРОВ — ДО ЧЕРВЕНОАРМЕЙЦИТЕ, НАЧАЛНИЧЕСКИЯ СЪСТАВ И ПОЛИТСЪСТАВА НА ПЪРВИ ЧЕРВЕНОКАЗАШКИ ПОЛК	281
ПРИВЕТСТВИЕ ДО „СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ ГАЗЕТА“	282
НАЦИОНАЛНИЯТ ВЪПРОС И ЛЕНИНИЗМЪТ. <i>Отговор на другарите Мейксв, Ковалчук и др.</i>	283
1. Понятието „нация“	283
2. Възникване и развитие на нациите	285
3. Бъдещето на нациите и на националните езици	289
4. Политиката на партията по националния въпрос	296
<i>Бележки</i>	302
<i>Биографическа хроника 1928 — март 1929 г.</i>	315

ЗАБЕЛЯЗАНИ ПЕЧАТНИ ГРЕШКИ

Стр.	Ред	Напечатано	Да се чете
45	17 отгоре	сериозна	сериозни
128	3 отдолу	1919	1920
161	2 отгоре	за совхозите	и за совхозите
164	17 "	тави	тази
203	1 "	Ш-у	Ш.
214	16 отдолу	сега	сега,
217	1 отгоре	посвещава	посещава

Превел: Филип Гинев
Редактор: Христо Халачев
Коректор: Елисавета Алексиева

* * *

Формат $1/16$ ^{80/60}. Тираж 25,000. Печатни коли $20\frac{1}{2}$. Авторски коли 24*75

Печатница на Бълг. комунистическа партия
СОФИЯ № 1,129 1951